

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Αριθμός τεύχους 12-13 * Σεπτέμβρης '85 * Τιμή Δρχ. 10

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Πεζό, Ποίηση, Θέατρο, Κινηματογράφος, Μουσική, Φωτογραφία, Εικαστικά, Βιβλίο, Συνεργασίες συναδέλφων λογοτεχνών * Πολιτιστική δουλειά του ΣΥΕΤΕ

Περιεχόμενα

σελ.

Γράμμα της σύνταξης.....	3
Βικέντιος Βαν Γκογκ.....	
Ο ζωγράφος επαναστάτης.....	4
Υδρα.....	
Συνάδελφοι λογοτέχνες.....	7
Ποίηση και Ποίημα.....	9
Οι ρίζες του Απόστολου.....	11
Διαλέγουμε βιβλία για παιδιά.....	15
Επτά συμβουλές για επιτυχή πορταίτα.....	20
Ο Αταίριαστος.....	21
Στοιχεία πολιτικού κινηματογράφου.....	22
Τα βήματα του κινηματογράφου.....	24
Κάνουμε θέατρο.....	26
Περί ορέξεως.....	27
Συνάδελφοι ποιητές.....	27
Σεβασμός στη κοινή γνώμη, παρακαλώ.....	33
Σχόλια.....	36
Τα βουνά της Αττικής.....	36
Πάρνηθα, ένας παράδεισος κινδυνεύει.....	37
Στο Μάνο Κατράκη.....	40
Ποίηση της γενιάς του '70.....	42
Ο Βίκτορ Χάρα και το νέο χιλιάνικο τραγούδι.....	45
Αφιέρωμα: Άνθρωπος και Περιβάλλον.....	53
* Οικολογία για Οικονομική του χώρου.....	54
* Άνθρωπος και περιβάλλον, ένα πολιτικό πρόβλημα.....	58
* Για την ποιοτική αναβάθμιση της ζωής μας.....	58
* Υπάρχει διέξοδος από τη μόλυνση;.....	62
* Η τεχνολογία προειδοποιεί.....	65
* Τα σκουπίδια κι εμείς.....	66
Βιβλιοκριτική: Το αμίλητο νερό.....	70
Συμπόσιο προβληματισμού για τη γλώσσα.....	70
Πολιτιστικά σχόλια.....	72
Ρομαντική μουσική για δύο κιθάρες.....	72
Πανελλήνιος διαγωνισμός ποιήματος, διηγήματος.....	73
Γιάννης Ρίτσος.....	74
Στρατή Τσίρκα: Ακυβέρνητες πολιτείες.....	86
Ρίτα Μπούμη-Παπά.....	90
Βάλλιας Σεμερτζίδης, ένας ασυμβίβαστος ρεαλιστής στη τέχνη.....	92
26η Ολυμπιάδα σκακιού.....	97
Διηγήματα.....	100
Κίτς, μια περιήγηση στην ελληνική κακογουστιά.....	101
Αυτοκριτικό σημείωμα.....	102
Στήλη για αλληλογραφία.....	102

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ

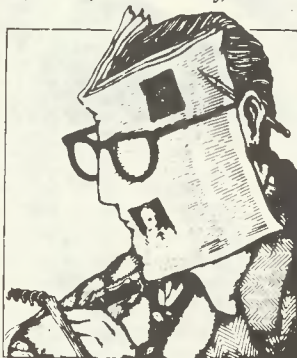
ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Σοφοκλέους 15 & Αιόλου
τηλ. 3211.617, 3218.963

Υπεύθυνος
σύμφωνα με το νόμο:
Χρ. Πρωτόπαπας

Συντακτική Επιτροπή

Αγλαΐτσα Αναγνωστοπούλου, Αρις Αντάνης, Χρήστος Ανδριανός, Κική Βακαλοπούλου, Διονύσης Βίτσος, Ειρήνη Βιτωράτου, Μάκης Βλασσόπουλος, Σταύρος Γριζιώτης, Βίκη Δελθέου, Μπάμπης Κακαβάς, Θάνος Κανδύλας, Μαρία Καραολάνη, Γιάννης Κουλούρης, Αλέξης Κράους, Βασίλης Κυριακόπουλος, Νίκος

Μεταξίδης, Λευτέρης Μονοκρούσος, Μαρία Μικάκη, Βασίλης Μπουργαζάς, Αντρέας Οικονόμου, Καίτη Παντελίδου, Κατερίνα Παπαδάκη, Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Εφη Παχού, Ζώης Πέτες, Ζωή Πολύδωρα, Βασίλης Σαραντόπουλος, Ελένη Σερεφίδου, Ελένη - Μαρία Σιμπούλου, Χαρά Στρώνη, Ζήσης Συνοδινός, Στεφάνια Ταμπακάκη, Θόδωρος Τζανετάκος, Αντώνης Τζατζαράκης, Ολγα Τραυλού, Χριστίνα Τσάρα, Ρένα Χωριανοπούλου, Ελένη Ψαράκη.

Φωτοστοιχειοθεσία - Εκτύπωση:
ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ
Λεωφ. Ηρακλείου 145 - Περισσός
τηλ. 2515.340

Γράμμα της Συνταξης

Παρουσιάζοντας το 12ο τεύχος της «Πολιτιστικής» έχουμε τη θεμιτή φιλοδοξία να διατηρήσουμε την παράδοση. Μια παράδοση που βεβαιώνει αδιάφυστα μέχρι τώρα ότι κάθε νέο τεύχος είναι σαφώς πιο βελτιωμένο και πληρέστερο από το προηγούμενο.

Μια ευχάριστη έκπληξη μας περίμενε στην αρχή της νέας προσπάθειάς μας. Σχεδόν διπλάσιος από κάθε προηγούμενη φορά αριθμός συναδέλφων προθυμοποιήθηκε να συγκροτήσει τη συντακτική επιτροπή.

Πραγματικά οι πρώτες συνεδριάσεις της επιτροπής ήταν πολυπληθείς και ενθουσιώδεις. Στην πορεία είχαμε βέβαια κάποιες διαρροές, αλλά το τελικό αποτέλεσμα ήταν σημαντικά ενθαρρυντικό.

Το μεγάλο πρόβλημα και γι' αυτό το τεύχος ήταν η επιλογή των κειμένων που έστειλαν οι συνάδελφοι για δημοσίευση. Δουλιές λίγο ή πολύ προσεγγένες, μερικές από αυτές πρωτοποριακές αλλά όλες με κέφι και μεράκι προβληματίζουν τη συντακτική επιτροπή ενώ ταυτόχρονα εμπλουτίζουν την όποια εμπειρία των μελών της. Και όσο για τα κείμενα που προκρίθηκαν οι δημιουργοί τους θα βρεθούν στην ευχάριστη θέση να τα δουν δημοσιευμένα. Για τα υπόλοιπα θα προσπαθήσουμε να έρθουμε σε επαφή με κάθε συνάδελφο χωριστά, να σημειώσουμε τις επισημάνσεις μας αλλά και συγχρόνως να ενθαρρύνουμε για μια μελλοντική βελτιωμένη προσπάθεια.

Είχαμε προαναγγείλει στο προηγούμενο τεύχος ότι κάθε έκδοση θα περιείχε με τη μορφή του «αφιερώματος» μια συλλογική δουλιά για κάποιο ζήτημα κυρίαρχο για τη ζωή, την πολιτικοοικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα των εργαζομένων και των λαών γενικότερα.

Το θέμα μας «Ανθρωπος και περιβάλλον», που είχε επιλεγεί και δημοσιεύεται σ' αυτό το τεύχος πιστεύουμε ότι θα προσφέρει στην ευαισθητοποίηση ακόμη μεγαλύτερου αριθμού συναδέλφων σε έναν από τους σημαντικότερους κινδύνους που απειλούν την ανθρωπότητα.

Αποφασίσαμε για το επόμενο φύλλο μας, το αφιέρωμα να έχει τίτλο: «Νεολαία: τρόπος ζωής, ψυχαγωγία, πολιτιστικές αξίες».

Το θέμα αυτό επιλέχθηκε από τη Συντακτική Επιτροπή.

Θέμα με ευρύτατες διαστάσεις και με εξαιρετική πάντα επικαιρότητα πιστεύουμε ότι θα προκαλέσει αξιόλογα ερεθίσματα στους συναδέλφους, ανεξάρτητα ηλικίας για να εκφράσουν τις σκέψεις τους μέσα από συνεργασίες.

Είναι σίγουρο ότι όλοι οι εργαζόμενοι αφουγκράζονται —ο καθένας με το δικό του τρόπο— τους πόθους, τα οράματα, τις επιδιώξεις της νέας γενιάς. Προβληματίζονται με τα τυχόν αδιέξοδά της, αλλά συνειδητά στεκουν δίπλα της στον κοινό αγώνα για μια καλύτερη ζωή, για μια δικαιότερη κοινωνία.

Αυτή είναι η δική μας σκέψη. Το λόγο τώρα τον έχετε εσείς.

Σας καλούμε να διαβάσετε με προσοχή και αυτό το τεύχος. Οι απόψεις σας, οι κριτικές σας και πάνω από όλα βέβαια η συνεργασία σας, είναι πολύτιμες για το περιοδικό. Είναι περιοδικό που αποτελεί εκδοτική δραστηριότητα του ΣΥΕΤΕ και συγκροτεί την ύλη του αποκλειστικά από δουλιές συναδέλφων, ειδοποιός διαφορά από άλλες εκδόσεις που κυκλοφορούν στο χώρο μας.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς
Η Συντακτική Επιτροπή

ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΒΑΝ ΓΚΟΓΚ

Ο ζωγράφος επαναστάτης

Γράφει ο σδ. ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΟΝΟΚΡΟΥΣΟΣ

Στις 26 Ιουλίου 1890 ένας πυροβολισμός έδωσε το τέλος στη βασανισμένη και πικραμένη ζωή ενός από τους πιο μεγάλους ζωγράφους, του Βικέντιου Βαν Γκογκ. Του καλλιτέχνη που γνώρισε τον πόνο και τη μοναξιά όσο λίγοι, και που ζωγράφισε τον άνθρωπο και τη φύση με τ' αγνότερο πάθος, σ' ένα βίαιο ξέσπασμα από φως και χρώματα.

Ο Βαν Γκογκ γεννήθηκε στις 30 Μαρτίου του 1853 στη Βραβάνδη της Ολλανδίας. Από μικρό παιδί αγαπούσε τα βιβλία και λάτρευε τη φύση, από δεκαέξι χρονών άρχισε να εργάζεται, άλλαξε μια σειρά επαγγέλματα, σε κανένα δεν μπόρεσε να μείνει, και πάντα γύριζε στην πιο αγαπημένη του ασχολία, τη ζωγραφική, το βάλσαμο στις απογοητεύσεις και πικρίες της σύντομης ζωής του.

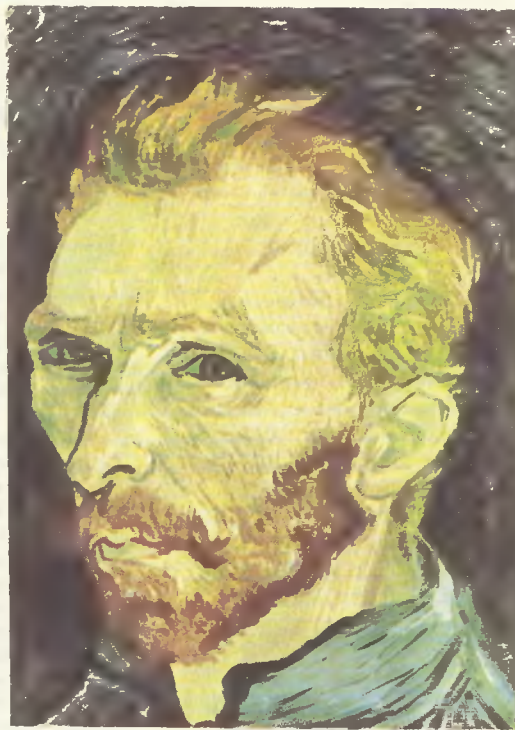
Ο Βαν Γκογκ με τον πλούσιο ψυχικό κόσμο αγάπησε τους ανθρώπους και τη φύση. Πλησίασε όμως και ένιωσε πιο πολύ τους απλούς ανθρώπους, τους εργατές, τους χωρικούς, τους προλετάριους και γι' αυτό δίκαια ονομάστηκε ο ζωγράφος των κατατρεγμένων.

Τα πρώτα του σκίτσα τα έφτιαξε όταν έμενε κοντά στους ανθρακωρύχους του Μπορινάζ, είδε από κοντά τη σκληρή ζωή τους, έζησε μαζί τους τους κόπους και τα βάσανα. Σ' ένα από τα γράμματά του στον αδελφό του Τεό έγραφε «εκεί παρευρίσκομαι σε δωρεάν μαθήματα που προσφέρονται από το μεγάλο πανεπιστήμιο της φτώχειας του Μπορινάζ». Από τότε μέχρι το τέλος της ζωής του ποτέ δεν άφαισε τους ανθρώπους του μόχθου, χάρις σ' αυτούς δημιούργησε πίνακες μνημεία όπως οι πατατοφάγοι γέρος χωρικός, τον μπάρμπα Ταγκύ κ.ά.

Στο Παρίσι — που έμενε κοντά στον αδελφό του Τεό — γνωρίζεται με τους Τουλούζ - Λωτρέκ τον Μπερνάρ. Παιρνει μέρος στις θυελλώδεις συζητήσεις που προκαλεί ο Εμπρεσιονισμός επιδοκιμάζει την αναλυτική μέθοδο (νταβιζιονισμό) και τη συνθετική (συνθετισμό) και γνωρίζει τον Πισσαρό, τον Σερά, τον Σινιάκ και τον Γκωγκέν με τον οποίο και γίνεται φίλος.

Όμως δεν ακολουθεί κανέναν, δεν γίνεται μιμητής κανενός, ακολουθεί δικό του δρόμο. Ανακαλύπτει τα χρώματα, την έντασή τους και τη δύναμή τους. Προσπαθεί να φτάσει το απόλυτο πέρα από τη φαινομενική ρευστότητα του κόσμου και των πραγμάτων. Παρόλα αυτά η φαντασία του δεν λειτουργεί ποτέ με αφηρημένο τρόπο, παρά γεννιέται από την πραγματικότητα και ασκείται πάνω στην πραγματικότητα.

Ο Βαν Γκογκ στην τέχνη του ήταν πράγματι επαναστάτης, η τέχνη του δεν ήταν ξεκομμένη από τη θέση

του στην κοινωνία που ζούσε, ούτε βέβαια με τις ιδέες και τα αισθήματά του. Γι' αυτό οι πίνακές του δεν προσφέρονται για εφησυχασμό, οι αγρότες και οι εργάτες του πολύ απέχουν από τα ωραιοποιημένα πρόσωπα, τα χαρωπά και ροδοκόκκινα μάγουλα, που απολαμβάνουν την εργασία τους, που άλλοι ζωγράφοι έφτιασαν προς χάρη της ανερχόμενης αστικής τάξης. Οχι. Ο Β. Γκογκ δείχνει την πραγματικότητα, τον εσωτερικό του κόσμο, τη σκληρή τους ζωή, την αποδίδει με κυρτωμένες πλάτες, με σφιγμένα δόντια, με σκυμμένα στη γη κεφάλια, με σκληρά από τη δουλιά χέρια, εξαντλημένα.

Πέρα από τους εξαιρετικούς πίνακές του έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίσουμε και να εκτιμήσουμε τον πλούσιο ψυχικό κόσμο, την ανθρωπιά, τις προοδευτικές απόψεις του Βικέντιου Β. Γκογκ, διαβάζοντας την αλληλογραφία του με τον αδελφό του Τεό.

Ο Τεό συμπαραστάθηκε και βοήθησε τον αδελφό του με αξιοθαύμαστη στοργή σε όλη του τη ζωή. Μέσα από την αλληλογραφία των δυο αδελφών ξεχειλίζει η παραδειγματική αδελφική αγάπη και ταυτόχρονα είναι ένα αξιόλογο ντοκουμέντο της καλλιτεχνικής ατμόσφαιρας της εποχής. Σ' ένα από τα πάμπολλα γράμματά του (Σεπτέμβρης 1880) διαβάζουμε τα παρακάτω αξιοσημείωτα και προφητικά «όταν ξανάρθεις στο εργαστήρι θα δεις, πιστεύω, πολύ γρήγορα ότι έχω πάντα στο μυαλό μου το σχέδιό μου σχετικά με τις φιγούρες των εργατών σε λιθογραφία... έχω ένα σπορέα, ένα θεριστή,

μια γυναίκα στη σκάφη, μια εργάτρια μεταλλείου, μια μοδίστρα, έναν σκαφτιά, μια γυναίκα με φτυάρι, ένα νεαρό με χειράμαξα γιομάτη κοπριά και αν είναι ανάγκη κι άλλα ακόμα...» Αισθάνεται κανείς ενστικτωδώς πως πάρα πολλά πράγματα αλλάζουν και πως όλα θ' αλλάξουν. Βρισκόμαστε στο τελευταίο τέταρτο ενός αιώνα που θα τελειώσει πάλι με μια τεράστια επανάσταση. Αλλά κι αν υποθέσουμε πως βλέπουμε στο τέλος της ζωής μας την αρχή της, τους καλύτερους καιρούς καθαρού αέρα και αναζωογόνησης ολόκληρης της κοινωνίας, μετά απ' αυτή τη μεγάλη θύελλα σίγουρα δε θα τη ζήσουμε».

Ο Β. Γκογκ πιστεύει ότι θα έρθουν καλύτερες μέρες, όχι όμως μόνο γι' αυτόν αλλά και για όλους τους ανθρώπους. Βλέπει ότι το μέλλον ανήκει στον «υπερήφανο και αυστηρό» εργαζόμενο, έβλεπε με σιγουριά «τη θυελλώδη επανάσταση που θ' άλλαζε ολόκληρη την κοινωνία».

Όμως ο Β. Γκογκ μας διδάσκει και κάτι άλλο πολύ σημαντικό. Οτι η τέχνη πέρα από το ταλέντο, την ευαισθησία, χρειάζεται και πολύ σκληρή δουλιά. Θέλει να της δοθεί ολοκληρωτικά ο καλλιτέχνης, να μοχθήσει για να γνωρίσει και να πλησιάσει τα μυστικά της. Πρέπει πολλές φορές να πολεμήσει με το περιβάλλον του και την άρχουσα τάξη. Και ακόμα να εμφορείται από τις πιο προοδευτικές ιδέες, για τον άνθρωπο και

την ειρήνη. (Γι' αυτό το τελευταίο ίσως χρειαστεί να επανέλθουμε σε άλλο μας σημείωμα).

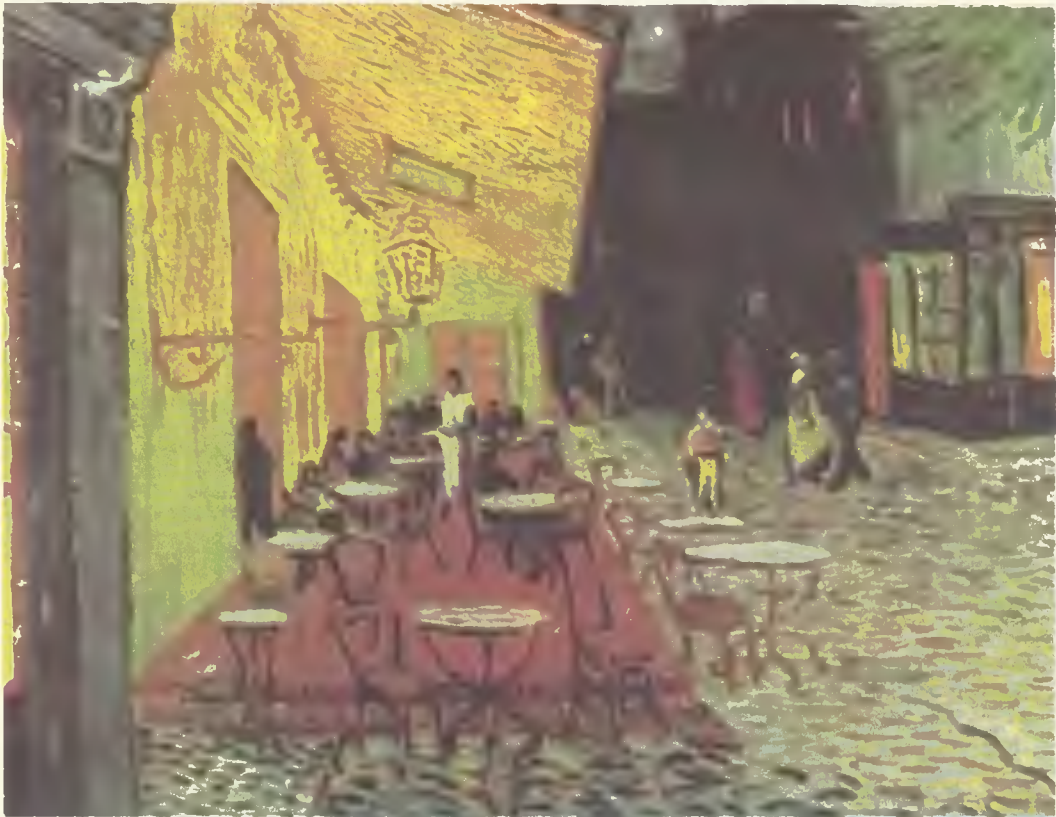
Μετά από όλα αυτά δεν μπορεί να μας κάνει εντύπωση ότι τα έργα του Β. Γκογκ δεν γίνανε αποδεκτά στην «ελεύθερη» αστική κοινωνία — χαρακτηριστικά ότι ενόσω ζούσε πουλήθηκε ένας (1) πίνακάς του — και ότι με υπόδειξη του ίδιου του Χίτλερ πίνακές του καταγράφηκαν στη μαύρη λίστα.

Βλέποντας το έργο και τη ζωή του Β. Γκογκ δεν μπορεί να μην εκτιμήσουμε και θαυμάσουμε την ακατάβλητη θέλησή του και αγάπη του για τη ζωγραφική και την αποστολή της — προτιμούσε να μη φάει και να υφίσταται μύριες όσες άλλες στερήσεις και τα λίγα χρήματα που του έστελνε ο αδελφός του να αγοράζει χρώματα και χαρτί για τη ζωγραφική του.

Να μην εκτιμήσουμε και θαυμάσουμε την αγάπη του για τον άνθρωπο και τη σταθερή του πίστη για ένα καλύτερο αύριο.

Ο Β. Γκογκ θεωρείται μια μαρτυρική ύπαρξη μέσα σ' ένα απάνθρωπο κόσμο και σύμβολο πικρίας που συνοδεύει όσους προσπαθούν να διευρύνουν τους ορίζοντες της ανθρώπινης ζωής και του πολιτισμού. Όσους προσπαθούν να κάνουν τον κόσμο καλύτερο.

Γι' αυτό και η τέχνη του και η ζωή του ήταν επαναστατική και ανθρώπινη.

ΥΔΡΑ

*Γράφει η σδ.
Σίσσυ Κράνου*

Ο ήλιος καίει και τα βράχια πυρώνουν κι η θάλασσα ανήσυχη και προκλητική, μια υπόσχεση δροσερής ανακούφισης στο καλοκαιριάτικο πύρωμα. Πάνω απ' το πλακοστρωμένο ανηφορικό δρομάκι βλέπεις βράχια κοφτερά κι απότομα, και πιο κει θάλασσα όσο φτάνει το μάτι. Όλο το νησί είναι ένας τεράστιος βράχος. Καθώς το καράβι πλησιάζει κι η θαμπή εικόνα που πρωτοβλέπεις παίρνει συγκεκριμένα σχήματα και τα συγκεχυμένα χρώματα ξεχωρίζουν και μπαίνει το καθένα στη θέση του ταιριαστά και αρμονικά η πρώτη εντύπωση είναι ίσως απογοητευτική. Ξερωνήσι είναι η πρώτη σκέψη του νιόφερτου ταξιδιώτη.

Πάνω στο στενό ανηφορικό πλακόστρωτο δρομάκι ο ήλιος καίει και πυρώνει τις πλάκες. Η πρώτη εντύπωση, η κάπως απογοητευτική από το κατάρωμα του πλοίου έχει εξατμισθεί. Ασπροι τοίχοι σε περιστοιχίζουν καθώς ανηφορίζεις, ξύλινα παραθυρόφυλλα διάπλατα ανοιγμένα στο φως του ήλιου και ανάλαφρο αγέρι που στέλνει η θάλασσα στη στεριά. Ξύλινες σκαλιστές ξώπορτες με βαριές ψηλές πόρτες και μπρούτζιντα πόμολα. Μικροκαμωμένες εκκλησίες με μικροσκοπικά παραθυράκια και κεραμιδιένες σκεπές, χωμένες ανάμεσα στα νησιώτικα σπίτια, κι οι φωνές

από τους ψαλμούς που γεμίζουν το θαμπό κυριακάτικο πρωινό και σε μεταφέρουν σ' άλλα χρόνια κι άλλους καιρούς. Σκαλάκια μπρος στις ξώπορτες, μικρές περιποιημένες αυλές δαντελωτά κουρτινάκια, ένα λουλούδι σε τενεκεδένιο κουτί πάνω στο περβάζι, η Ελλάδα της γειτονιάς, του παιχνιδιού και της κουβέντας μες στο σούρουπο, η αληθινή, η γνήσια Ελλάδα.

Όπου κι αν σταματήσει το βλέμμα σου συλλαμβάνει πινελιές παραδοσιακές Υδραϊκής ομορφιάς, μιας ομορφιάς ξεχωριστής κι αρχοντικής. Αρχοντικά παραδοσιακά σπίτια με πέτρινους τοίχους, κεραμιδιένες σκεπές, μακριά ορθογώνια παράθυρα, αυστηρά κτίσματα που τα γλυκαίνει και τα ομορφαίνει ακόμα πιο πολύ το λαμπρό φως του ήλιου και το γαλάζιο του ουρανού, ορθώνονται γύρω από το λιμάνι. Τότε το μυαλό άθελα γυρνά πίσω και η φαντασία πλάθει οργιστικά δικές της εικόνες. Το λιμάνι γεμίζει φρεγάτες με πανιά που τα φουσκώνει τ' αγέρι, πανύψηλα κατάρτια ορθώνονται στον γαλανό ουρανό και μέσα απ' το αρχοντικό, εκεί στη δεξιά πλευρά του λιμανιού η νησιωτοπούλα ψάχνει απεγνωσμένα να ξεχωρίσει μια αγαπημένη φιγούρα, το παλικάρι που φεύγει για τον πόλεμο.

Τα μάτια μισοκλείουν και ο ήλιος σε κτυπά κατάματα. Στο υδριώτικο σπίτι δίπλα στο μικρό παρτέρι με τα λουλούδια, ένα ακόμη απομεινάρι απ' τις παλιές εποχές, ένα πηγάδι με σκουριασμένο μάγγανο. Ένας ξεθωριασμένος καθρέπτης με δυο μεταξένιες

Συνέχεια στη σελ. 14

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Κατερίνα Χεκίμογλου

Γεννήθηκε το 1955 στη Θεσσαλονίκη. Μπήκε στην Τράπεζα το 1975 και συνεχίζει να ζει στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Οικονομικά. Πρώτη φορά εξέδωσε ποιήματά της το 1969. Έχει εκδόσει τις συλλογές με τίτλο: «Διαστάσεις» (1972), «Πινόκιο» (1975), «Αναπάντεχο καλοκαίρι» (1979) και «Τσάι και Μυθολογία» (1985)

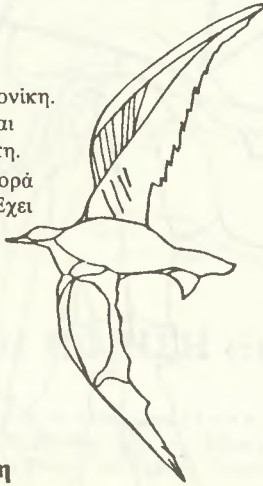
Θεσσαλονίκη

Τα λεωφορεία που σταθμεύουν στις αλάνες πίσω απ' τις πολυκατοικίες κάθε βράδυ είναι τα λάφυρα των ημερών που πέρασαν. Γύρω στις 12 γεμίζουν πλήθη αγίων πολιούχων, άμφια βυζαντινά και σκοτεινά διαμάντια, λύνουν χειρόφρενα και ορμούν στη ναρκωμένη πόλη σέρνοντας την ενδοχώρα ως τη θάλασσα κι από κει αναδύονται στον αιώνα τους που φέγγει.

Και τότε οι εκκλησίες ερειπώνονται χαλάσματα μέσα στη νύχτα που καπνίζουν όπως στην πυρκαγιά του 17 και πιο παλιά σ' επιδρομές απίστων.

Τα ζημερώματα όμως όλα επανέρχονται τα λεωφορεία άθιχτα στις αφετηρίες νυαλιστερά, απαστράπτοντα, σαν ωραία χρόνια να κουβαλούν φορτία εργατοϋπαλλήλων κι ανώνυμους μαθητές λυκείων.

Αυτά μου είπε ένας γέρος αγιογράφος που είχε το μαγαζί του στην Χαλκείων 2 ή 3 αιώνες τώρα και μελετούσε τη συμπεριφορά των βυζαντινών εικόνων.

Το τσάι των τρελών

Μια βροχερή μέρα είναι πάντα μια πρόφαση για τσάι μας έλεγε η θετή μας κόρη σκύβοντας πάνω στο αλληγορικό φλυτζάνι της έτσι εξηγούνται τόσα βροχερά χρόνια.

Υστερα το φλυτζάνι χάνονταν στα σύννεφα το τσάι κυλούσε στα λόγια μας μας έπνιγε μαύρο ποτάμι διέσχιζε τον ύπνο μας, πλημμύριζε μες στις δεκαετίες, εισχωρούσε απ' τ' ανοιχτά παράθυρα στα υπόγεια του αιώνα μας το μαύρο τσάι των τρελών και των υπόπτων.

Κι όσοι μαζί μας ήπιαν και ξαγρύπνησαν σε κυλικεία δικαστηρίων και σε φθινοπωρινές κλινικές χάσαν οριστικά τα συμπεράσματα ίσως γι' αυτό ποτέ το τσάι δεν τελείωνε ίσως γι' αυτό ποτέ δεν επιστρέφανε οι καλεσμένοι.

Ο αέρας δεν έρχεται απ' έξω

Ο αέρας αυτός δεν έρχεται απ' έξω φυσάει μέσα από σελίδες που γυρίζουν αργά σε διχασμένες ιστορίες τότε τότε ένα κουρελιασμένο φόρεμα κυλάει απ' αυτές τις σελίδες μα δεν αγγίζει το πάτωμα άλλοτε ο καπνός του τσιγάρου σου μας παίρνει και πετάμε

από τις ανοιχτές γραμμές των τηλεφώνων μέσα στο έρημο πάθος που αγρυπνάει

Όμως σ' αυτήν την εποχή που δεν μας λογαριάζει πια, το ξέρω, όσο κι αν κλείνω παράθυρα και πόρτες κι επιμένω

όσο κι αν προσπαθώ να σου εξηγήσω στο σκοτάδι μες στην αχλύ των αισθήσεων που αραιώνουν ο αέρας αυτός δεν έρχεται απ' έξω δεν έρχεται απ' έξω η σκόνη.

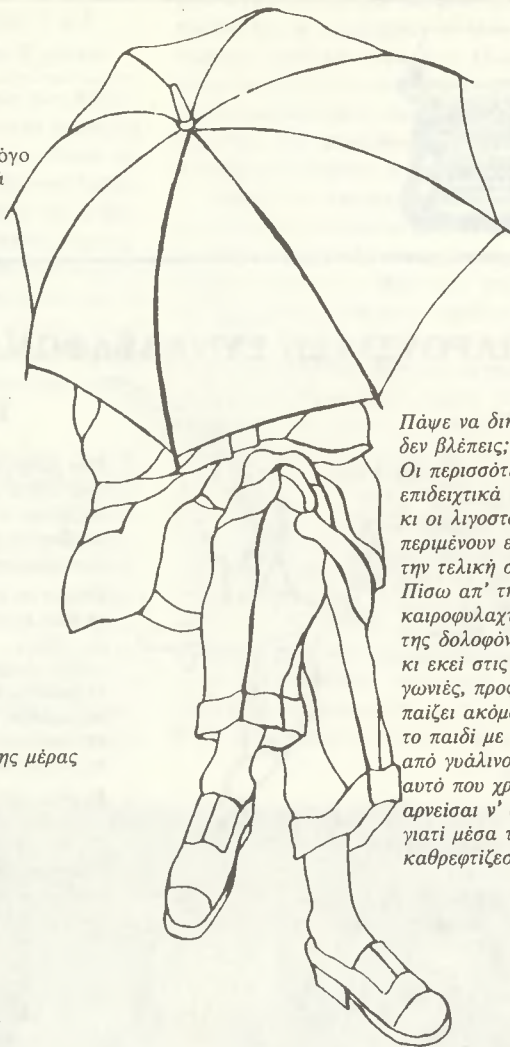
Κατερίνα Παντελίδου

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Σπούδασε κλασική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Ασχολείται ερασιτεχνικά με τον πεζό και ποιητικό λόγο απ' τα γυμνασιακά της χρόνια. Ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί σε δύο ποιητικές συλλογές που έχουν εκδοθεί απ' την λογοτεχνική ομάδα του Πολιτιστικού συλλόγου του Π. Φαλήρου. Απ' το 1978 δουλεύει στην Τράπεζα, στο Κέντρο Μηχανογραφίας.

Μάζεψ' απ' τα μαλλιά σου
την υγρή άμμο
και την έκανα προσκεφάλι
στις κρύες νύχτες του χειμώνα.
Σκούπησα απ' τα χείλη μου
των φιλιών σου τ' αποτύπωμα
και στόλισα τον ουρανό
με μύρια χρώματα.
Κι ύστερα λευτερωμένη
αντίκρυσα κατάματα
το μυστήριο του κορμιού
που ενώνεται
με της ανυπαρξίας το πέταμα.

Οι εντυπώσεις της προηγούμενης μέρας
αφημένες στη σάρκα μόνο.
Στο μυαλό και στην καρδιά
μια ευθεία γραμμή
χωρίς εκπλήξεις.
Το σκηνικό στημένο από πριν
κι εσύ μοντέλο φωτογράφου,
που σταματάει τη ζωή
σε όμορφες πακεταρισμένες
αναμνήσεις
ή
ακριβοπληρωμένες διαφημίσεις
μ' εκείνο το πρότυπο
που «θάπρεπε» να βάλεις
στόχο
για να φτάσεις.

Κι εσύ στημένη πάντα εκεί
την ίδια ώρα στη στάση του λεωφορείου,
στην ουρά του ταμείου,
στο δωμάτιο μόνι,
με τη διασκέδασή σου την προκαθορισμένη,
την κουλτούρα και τις διακοπές σου.
«Σπίτια εύκολα και φτηνά
με προκατασκευασμένο μπετόν».
Και να σκεφτείς
λίγα χρόνια πιο πίσω
το βιβλίο είχε
μόνο ενδιαφέρουσες, πυκνογραμμένες σελίδες.

Πάψε να διηγείσαι,
δεν βλέπεις;
Οι περισσότεροι αποσύρθηκαν
επιδειχτικά
κι οι λιγοστοί που μείναν
περιμένουν εναγώνια
την τελική σου πτώση.
Πίσω απ' την πόρτα
καιροφυλαχτεί το σκοτάδι
της δολοφώνας νύχτας
κι εκεί στις γνώριμές σου
γωνίες, προς το πατρικό
παίζει ακόμα με τις λάσπες,
το παιδί με τα μάτια
από γυάλινους βόλους,
αυτό που χρόνια τώρα
αρνείσαι ν' αντικρύσεις
γιατί μέσα τους
καθρεφτίζσαι οδυνηρά.

Σιωπηλοί διασχίσαμε το πολύβουο πλήθος.
Οι λέξεις είχαν στερεώσει
κι οι σκέψεις έμεναν κρεμασμένες
στα ξέφτια των ηλεκτρικών φαναριών.
Τ' απότομο κορνάρισμα σε ξάφνιασε,
σ' έφερε στην πραγματικότητα.
Τότε ήταν που με κοιτάζες
κι έμοιαζες σαν να μ' αντίκριζες
πρώτη φορά.
Απ' τα μάτια σου έφευγαν
απεγνωσμένα μηνύματα
που πάσχιζαν να συναρμολογηθούν.
Και ξαφνικά όλα αποτυπώθηκαν
σε φωτογραφικό άλμπουμ
που τ' ανοίγουμε στις γιορτές
ή στις κρύες μοναχικές
βραδιές του χειμώνα
για να πάρουμε χειροπιαστές αποδείξεις
των υπάρξεών μας.

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑ

Γράφει η σδ. Ελένη Σπυροπούλου

Η ΠΟΙΗΣΗ είναι αίμα

Όλοι ματώνουμε, άρα όλοι μπορούμε να κάνουμε ποίηση.

Η ΠΟΙΗΣΗ είναι έρωτας, η ΠΟΙΗΣΗ είναι θάνατος. Όλοι ματώνουμε, όλοι κάνουμε έρωτα, όλοι πεθαίνουμε. Μονάχα που ο ποιητής ή (κατά μια φράση του Γιάννη Τσαρούχη) «ο καλλιτέχνης είναι ο πιο απελπισμένος απ' όλους».

Γιατί η Τέχνη είναι απελπισία.

Ένωσα τη φράση του Τσαρούχη για τον «καλλιτέχνη», στα κατάβαθμά μου γιατί στη συνείδησή μου δεν ξεχωρίζει η ποίηση απ' τη ζωγραφική, τη μουσική, τη γλυπτική, το χορό. Εδώ θα τολμήσω κάτι πιο γενικό: Συν, ότι έχει βγει από χέρι ανθρώπινο για ν' αποτυπώσει πάνω σ' ένα άλλο χέρι ανθρώπινο τα σημάδια απ' τα καρφιά και τη σταύρωση: Τη ζωή και τ' αντιθετό της, τη χαρά και τ' αντιθετό της, την απελπισία, τη μοναξιά τον κίνδυνο, την επανάσταση και τ' αντιθετό τους. Όλα είναι ΠΟΙΗΣΗ. «Κι εποίησεν ο θεός τον κόσμον...»

«Η ποίηση θα 'πρεπε να βλέπεται κι όχι ν' ακούγεται. Η μουσική θα 'πρεπε να 'ναι σκληρή σαν κόκκαλο. Η ζωγραφική θα 'πρεπε να 'ναι σκληρή σαν κόκκαλο θα πει ο Νικόλαος Κάλλας, ακριβώς επειδή το «βλέπω», το «ακούω», το «σκληρή», το «κόκκαλο» είναι απτές αποδείξεις του υπαρκτού και του αληθινού που όμως επισημαίνει: Μια χρέωση: Ένα λογαριασμό; Σε τι σημεία αναφοράς; Να βλέπουμε; Ν' ακούμε; Να αισθανόμαστε; Να συναισθανόμαστε; Ποιο είναι το χρέος ή ο ρόλος μας; «Ο ρόλος του ποιητή είναι να διοχετεύσει εικόνες στην πρόζα, ο ρόλος του ζωγράφου είναι να διοχετεύσει ποίηση στην εικόνα...» Θα ξαναπει ο Νικ. Κάλλας. Κι ο ρόλος του αναγνώστη, του θεατή, του συλλειτουργού»;

Ξεκίνησα λάθος ή η ΠΟΙΗΣΗ με πήγε εκεί που ήθελε; Στο όλο και το ένα; Στην απόλαυση και το αίμα; Θ' αρχίσω να συμμαζεύομαι.

Στ' αλήθεια, ξεκίνησα με το σκοπό να βάλω την Ποίηση σ' ένα χειρουργικό τραπέζι (αν γίνεται) και ν' αρχίσω να την ανατέμνω αισθητικά, τι είναι ποίηση, (αν μπορούσε να δοθεί ένας τέτοιος ορισμός), τι είναι μέτρο, τι είναι μπλάντα κι όλα τα σχετικά και δασκαλιστικά που μάθαμε και μαθαίνουμε.

Με παρέσυρε όμως. Η Ποίηση στο δικό της χορό και το αίμα στη δική του πορφύρα φούγκα. Τουλάχιστον τούτη τη στιγμή που γράφω όλες οι ίνες του κορμιού μου αντιδράσανε: Με πήγανε στους τόπους του «αισθαντικού», «στους τύπους των ήλων». Αφήνω λοιπόν για μια άλλη φορά το «ξεμπέρδεμα».

Τώρα έχω θολούρα, γράφω με θολούρα «ακούω» τα χρώματα, «πιάνω» τους στίχους, με «πονάει» η μουσική, «χρνούω με τ' αγάλματα. Φταίει λίγο σ' αυτό κι ο Νικ. Κάλλας με «Τα Έγκλειστα της Σιωπής»: Ζητούμενο: ΛΙΓΟΤΕΡΗ ΔΙΑΥΓΕΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΕΝΤΑΣΗ». Δ η λ α δ ή;

Δηλαδή: **FORTE, AIMA, LONELINESS, ΦΡΙΚΗ, ΑΝΑΤΡΙΧΙΑΖΩ, ΗΧΩ...**

Φταίει όμως κι ένας φίλος μου που μου 'πε προχτές «Σ' ένα ταβερνάκι γνώρισα ένα γέρο λαϊκό συνθέτη, ίσα με 80

χρόνων - ζει για να πίνει - πεθαίνει κάθε μέρα για να τραγουδάει - δεν δέχεται ελεημοσύνη - και κρατούσε το μπουζούκι στην αγκαλιά του σαν να κρατούσε γυναίκα».

Ο φίλος μου δεν είναι ποιητής (δεν είναι;) είναι μαθηματικός (είναι ποιητής). Ανάφερε με δυο λόγια απλά, σίγουρα κι αιμάτινα την ιστορία μιας ζωής που είναι ποιηση, την ιστορία ενός κινδύνου που είναι ζωγραφιά, την ιστορία μιας στάσης που είναι χορός (τα 80 χρόνια), την ιστορία ενός θανάτου που είναι μουσική. Κι αυτός ο ίδιος (χωρίς να το θέλει) μαρτύρησε την ιστορία του δικού του χρέους: Την αισθητική της υστερίας. Γιατί ο φίλος μου είναι αισθαντικός. Η ζητιανιά δεν είναι ποιηση. Τα ογδόντα χρόνια είναι. Όπως το μπουζούκι, η αγκαλιά, η γυναίκα, για το μουσικό, για το γέρο, για τα γκαρσόνια για τους πελάτες, για το μαγαζί, για τα καρφιά που κρατάνε τις περιέργες εικόνες στους τοίχους και τ' απίθανα ημερολόγια, είναι η ποιηση.

Γιατί η Ποίηση (δεν θα το ξαναπώ, σήμερα ο όρος είναι ολόκληρος, ακριβώς σαν τον ολόκληρο έρωτα) είναι παν' από όλα ΜΟΝΑΞΙΑ. Κι είναι ελευθερία, είναι τραγούδι, είναι SEX, είναι αναμονή, είναι θάνατος, είναι πάθημα και πάθος είναι: Επιλογή, διάλεγμα: «I CHOSE THE SHADOWS» θα πει ο ROD MCKUEN «THEY DID NOT CHOOSE ME»: Ακριβώς όπως ο γέρο - μουσικός.

Η ποιηση είναι λειτουργία. Με τον εαυτό σου, και διοχέτευση της λειτουργίας στους άλλους. Κοινωνία και επικοινωνία. Γιατί η Ποίηση είναι εσύ και είναι και οι άλλοι. Είναι εσύ όταν (ξανά ο ROD MCKUEN): *Though i believe very strongly in social intercourse: Mentaly and otherwise the man who detailed the advantages of masturbation as not having to dress up, being certain not to disappoint anyone, done on your own time and at your appointed place, and best of all meeting a better class of people, did have a point of view hardly arguable*. Και είναι και οι άλλοι όταν (κατά τον Νικ. Κάλλα) «Εμπνευση: να προστεθούν ΔΥΟ και 2».

Το ΔΥΟ (λέξη) και το 2 (νούμερο). Ή εσύ και οι άλλοι. Ή η συν-ύπαρξη - η συλλειτουργία - συνουσία - η συνόραση. Όχι η συνωμοσία, όχι η σύνδεση, όχι η συνόρεση. Αυτά είναι δεσμά, αυτά είναι σκονιά. Γιατί στην Ποίηση δίνεις τον εαυτό σου χωρίς εγγύηση (το τέλειο δόσιμο) όπως στην αγάπη ή την επανάσταση. Γιατί στην Ποίηση δένεσαι με τους άλλους με δεσμά που δεν υπάρχουνε και δίνεις στους άλλους επειδή το διάλεξες ή το θέλησες, χωρίς να στο ζητήσουνε. Γιατί η Ποίηση δεν είναι ζητιανιά κι ελεημοσύνη. Η Ποίηση είναι ERGO. Δίνει ωθιστική δύναμη στους πυραύλους κάνει τα τραίνα να ξεκινάνε και φοράει παράξενα χρώματα στα μάτια των ανθρώπων. Στοιχηματίζει με τον καταρράκτη να σ' αλλάξει το βήμα και να σε κάμει να τρέξεις, να σ' αλλάξει διάθεση και να σε κάμει να λαχανιάσεις. Η λάσπη που βουλιάζει είναι τα δάκρυά σου ενώ η χαρά σου βουτάει στο άπειρο, στα μάτια των παιδιών, στις σειρήνες των πλοίων.

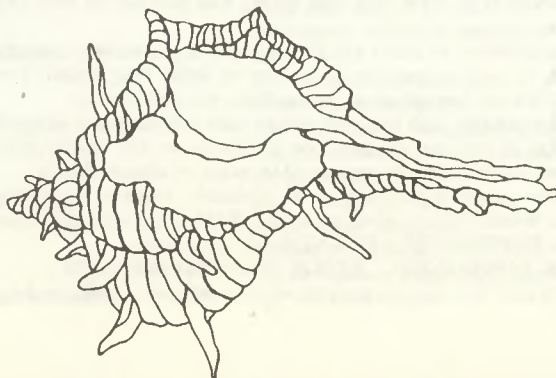
Το ποιήμα είναι η τιμωρία σου. Γιατί θέλησες την Ποίηση. Γιατί δικάζεις να μπεις σε κείνη την περιοχή «όπου ο θεός κι ο διάβολος βρίσκονται αδιάκοπα σε πόλεμο». Ανακατεύτηκες με την Ποίηση; Θα πληρώσεις. Δηλ. θα ομολογήσεις. Το ποίημα θα γίνει η δήλωση μετάνοιας, η ομολογία. Μετά από τα βασανιστήρια, μετά το ταξίδι, μετά την περιπλάνησή σου στη ζωή, στον έρωτα, στο θάνατο. Γιατί με το ποίημα μόνο ομολογείς.

Τίποτ' άλλο. Έχεις αφυδατωθεί. Έχεις πληγιάξει. Και το φωνάζεις χωρίς να φωνασκείς. Κλαις με δάκρυα UNSHED. Πέρασες απ' τον κυκλώνα και διαλύθηκες και το δείχνεις. Βουτήχτηκες ίσαμε το κόκκαλο στη λάσπη και καταντράπηκες, διάψευδες τα πουλιά και διαψεύστηκες από ένα πρωί.

Ήτανε Μάης; Ήτανε η ώρα 7; Υπήρχε ώρα; Τι έγινε τον Απρίλη; Τι έγινε προηγούμενα; Δεν θυμάσαι; Δεν θέλεις να θυμάσαι; Δεν σ' άφησαν να θυμηθείς; Ο, οι, ερωμένοι σου; Το καρτσάκι του λαχειοπώλη; Ο οδοντογιατρός; Η μαύρη απ' τον Μανχάτταν, το κίτρινο παιδί, η περιέργη χελιδονοφωλιά, τα μάτια του ναρκομανούς ή του ναρκοθέτη;

Αλλά πού σκηνοθετούσες την ύπαρξή σου; Στις υπόγειες τουαλέτες των σιδηροδρομικών σταθμών ή στις κάτασπρες θαλαμούς; Πού δικαιολογούσες τη θέση σου; Πού συνομπάριζες - σαμποτάριζες τη χαρά σου; Γυμνός όπως η φύση σου, πρισμένος στην κοιλιά και στους όρχεις ή με το αιδόιο στο κούτελο τόσες φορές, άπειρες φορές, περιφερόσουνε και περιφρονούσες τ' άσπρα σκαλιά της εκκλησίας που όσο τ' ανέβαινες όλο ξεπεταγόταν καινούργια και σε προκαλούσαν και σε κοροϊδίαυαν και συ έκλαιγες κι έπινες την απελπισία και τη χαρά σου με τις ίδιες ξεροκαταπιές.

Αλλά, τώρα τουλάχιστον ξερίεις. Επειδή «άλλαξες φρίκη» τόσες φορές η χαρά σε θυμάται, η λύπη σε θυμάται κι επιτέλους υπάρχουνε. Γι' αυτό τα 'χεις χαμένα. Που είσαι αδιάπνευστα αληθινός, όμοιος και με τη λάσπη και με το δός, έτοιμος για το κάθε τι. Υποψιασμένος. Όχι, δεν είσαι αθώος, ποτέ δεν υπήρξες αθώος. Είσαι πιο πολύ ένοχος απ' τον καθένα. Ακριβώς γιατί έγραψες - διάβασες ένα ποίημα. Και τώρα; «Σηκόσπε τον ποδογυρό σας κυρίες μου, παίρνουμε στην κόλαση».

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Γράφει ο σδ. Βασ. Σαραντόπουλος

Το παλιό λεωφορείο σκαρφάλωνε αργά και αγκομαχώντας την κορδέλα του δρόμου. Ήταν ένα πρωινό του φθινοπώρου γκρίζο και θλιμμένο. Μέρες τώρα έριχνε ψιλό ψιλό και δεν έλεγε να σταματήσει.

Ο Απόστολος ήταν από βουνό. Μόλις τέλειωσε το γυμνάσιο, έφυγε από το χωριό, για να πιάσει δουλιά στο δημόσιο, ως αριστούχος.

Εμενε στην πρωτεύουσα εδώ και τριάντα χρόνια κι από τον παλιό Απόστολο, σιγά-σιγά, δεν είχε απομείνει τίποτα που να μαρτυρά την καταγωγή του, εκτός ίσως από κάποια ιδιορρυθμία στον τρόπο που πρόσφερε ορισμένους φθόγγους. Γενικά ο Απόστολος ήταν από τους τύπους εκείνους που ενώ υπήρξαν άσχημα παιδιά γίνονται όμορφοι γέροι.

Το λεωφορείο έκοβε τις στροφές σύρριζα στον γκρεμό.

Καθόταν μαζεμένος και κοίταγε από το παράθυρο.

Κρύωνε. Η υγρασία τον είχε μουλιάσει ως το μεδούλι και σαν να μην έφτανε αυτό τ' αυτιά του βουίζαν και ζαλιζόταν.

Δίπλα του καθόταν ένα σχολιαροπαιδί. Με το βιβλίο στα πόδια παιδευόταν ν' αποστηθήσει το μάθημα.

«Τι διαβάζεις;» του 'πιασε κουβέντα ο Απόστολος για να ξεχάσει τα δεινά του.

«Ιστορία, τη μάχη του Μαραθώνα».

«Και πώς τη βρίσκεις;» ρώτησε ο Απόστολος που θυμήθηκε με τι εθνική υπερηφάνεια διάβαζε και ξαναδιάβαζε σαν παιδί αυτές τις ιστορικές σελίδες, τις γεμάτες από τα ένδοξα κατορθώματα των προγόνων του, τότε που έφτιαχναν συμμορίες με τους συμμαθητές του για να παίξουν πόλεμο κι που επ' ουδενί ο Απόστολος δεν δεχόταν να είναι οτιδήποτε άλλο εκτός από Έλληνα.

«Εύκολη» απάντησε ο μικρός κι ο Απόστολος άκουσε κρύσταλλα να σπάζουν.

Μα τι τρώνε αυτά τα παιδιά κι γίνονται έτσι στεγνά χωρίς ένα ιδανικό; Του θύμισε τούτος εδώ ο μικρός κάτι γαϊδούρια στο γραφείο, νέα φρούτα αυτοί που στο ντύσιμο και στο μαλλί ήταν σκέτο σκάνδαλο, σαν να μην πήγαιναν σε γραφείο να δουλέψουν αλλά σε γιαπί, που ήταν αδιάφοροι μέχρι απάθειας (και να 'ναι και μορφωμένα παιδιά και από οικογένειες) και σαν να μην ήθελαν να προοδεύσουν, να προαχθούν κυκλοφορούν χωρίς σκοπό.

Σκουπιδιά τους λείει αυτούς ο Απόστολος, μα όχι μπροστά τους γιατί φοβάται τη γλώσσα τους και την ειρωνεία τους.

Εκλείσε τα μάτια συγχυσμένος.

Α πό τη μέρα, εδώ και δυο χρόνια που η διεύθυνση πήρε την απόφαση του εκσυγχρονισμού, τα πράγματα νυ έρχονται όλο και χειρότερα. Από την αρχή του ήταν αδύνατο να τα παρακολουθήσει.

Αιτία ο σωρός τα βιβλία που του 'δосαν για να ενημερωθεί, να μάθει τι επρόκειτο να γίνει. Όλα π' Αγγλικά. Μα αυτός Αγγλικά δεν ξέριε αλλά και να 'ξερε θα 'ταν αδιάφορο γιατί δεν διαβάζει.

Έχει χρόνια να διαβάσει οτιδήποτε και έχει χάσει τη συνήθεια. Όταν πιάνει την εφημερίδα στο χέι, κοιτάζει τους τίτλους και σιγά-σιγά γέρνει και κοιμάται.

Τώρα στο γραφείο του έχει γεμίσει νεαρούς εκσυγχρονιστές ντυμένους μοντέρνα, με σχιστά σακάκια κι γραβάτες, με ύψος διπλωμάτι, που συνεννοούνται μια χαρά μεταξύ τους σε μια γλώσσα που ο ίδιος δν καταλαβαίνει, γιατί είναι μισά Αγγλικά - μισά Ελληνικά, που παίρνουν αποφάσεις παρουσία του, ενώ αυτός δν είναι σε θέση να αρθρώσει κουβέντα.

Αναγκάζεται να συμφωνεί σιωπηλά, μην τυχόν και τον πάρουν χαμπάρι ότι δεν καταλαβαίνει, αυτός πω ήταν κέρβερος και γενικός δερβέναγας μες' την υπηρεσία του, που περπάταγε στο διάδρομο, ανάμεσα στα γραφεία και ακουγόταν ένα σούρσιμο καθώς οι υπάλληλοι φτιάχνονταν. Τώρα αισθάνεται την εξουσία να γλιστρά μες' απ' τα χέρια του, φτιάχνεται πια κι αυτός να μοιάσει στα παιδάκια, τους εκσυγχρονιστές, προσέχει τς εκφράσεις του, αυτός που πρώτα δεν δίσταζε να διαλαλεί τις απόψεις του με όλη την ένταση της φωνής του, ώστε όλοι να τον ακούν· νιώθει ξένος εκεί που πρώτα βασιλευε με καμάρι, αισθάνεται ανασφάλεια, δυσφορία, με λίγα λόγια έφτασε στο αμήν, απηύδωσε, πνίγεται, ζήτησε μια βδομάδα άδεια και έφυγε να ησυχάσει.

Π ήρε το λεωφορείο το επόμενο πρωί. Έχει χρόνια να πάει στο χωριό του. Το καλοκαίρι συνήθιζαν να παραθερίζουν στο νησί της γυναίκας του, έκανε έτσι και τα μάνια του το παιδί. Το γιό του τον καμάρωνι, χρυσό παιδί.

Είχε επίδοση στο σχολείο και πέρσι, στα δεκάξι του, πήρε και proficiency στα Αγγλικά, πράγμα σπάνιο για την ηλικία του. Αλλά έκανε διάβασμα πολύ. Δεν ήξερε ούτε παρέες, ούτε ξεπορτίσματα και ο Απόστολος δικαία τον προόριζε για το πανεπιστήμιο, για τα οικονομικά.

Όλο το σόι τον καμάρωνε ένα τέτιο γιό που ποτέ δεν δυσαρεστούσε τους μεγαλύτερους του. Μ' ένα τελευταίο μούγκρισμα το λεωφορείο τραντάχτηκε και σταμάτησε οριστικά.

Γ ύρω ένας κύκλος πρόσωπα. Χαμόγελα πετρωμένα, οι κόρες των ματιών καθαρές σαν τα γκαζάκια, τους γυάλινους βόλους της παιδικής μας ηλικίας. Παλιά γκριζα και μπες ρούχα, μαύρα τσεμπέρια, τραγιάσκες, χοντροπάπουτσα. Να τι είδε ο Απόστολος από τη σκάλα του λεωφορείου καθώς κρεμάστηκε για να κατέβει.

Και ξαφνικά, σαν να ξανάρχισε να κυλά ο χρόνος, γέλια, φωνές, καλωσορίσματα.

Τον αγκάλιασαν. Του σφίγγαν το χέρι, τον χτυπούσαν στην πλάτη.

Ήταν ανηψιοί, ξαδέρφια, θείοι αλλαγμένοι βέβαια από τα χρόνια, που μόλις του αναγνώριζες· μερικούς άλλωστε τους είχε εντελώς ξεχασμένους. Ήταν πολύ χαρούμενοι που τον ξανάβλεπαν, όμως τους έβρισκε υπερβολικά θορυβώδεις και διαχυτικούς.

Αναγκάστηκε να χαμογελάσει κι αυτός και έβαξε στη μνήμη του να βρει τα λόγια, τα ξεχασμένα, που είναι πρόπον να λέει κανείς σε ανάλογες περιστάσεις.

Τέλος πάντων ο χειμάρρος της πρώτης στιγμής κάποτε πέρασε και κάθισαν στο καφενείο για ένα ρακί.

Εξω ο άερας σάρωνε τα κίτρινα πλατανόφυλλα πάνω στο πλακόστρωτο...

Ε ιχαν αποφάει. Στο τραπέζι τα άδεια πιάτα συνέθεταν ένα πεδίο μάχης. Στο μπουκάλι το κόκκινο του αγνού χωριάτικου κρασιού άλλαζε αποχρώσεις κάτω από το φως της λάμπας σαν κοράλλι, σαν ρουμπίνι, ή σαν ρόδι. Από την κουζίνα ερχόταν η μυρωδιά αχνιστού καφέ. Σε λίγο θα 'βγαίνουν για τη βόλτα.

Το 'χε από παλιά, το χωριό, το συνήθειο αυτό: όταν είχαν ξένους, το απομεσήμερο οι συγγενείς βγαίνουν και περιδιάβαζαν το χωριό με τον μουσαφίρη τους· να τον δουν οι χωριανοί, να τον καμαρώσουν, να τον γνωρίσουν κι αυτοί.

Ο Απόστολος την γνώριζε τη διαδικασία και τη βαριότανε.

Σκεφτότανε το κρύο και την υγρασία, τις λάσπες και τις καθαλίνες στο ξεχαρβαλωμένο πλακόστρωτο, τις χαιρετούρες.

Εριξε άλλη μια ματιά στο τραπέζι με τ' αποφάγια, το πήρε απόφαση και σηκώθηκε. Φόρεσε το κομπό γκρι παλτό του, τεντώθηκε και βγήκε.

Και από πίσω βγήκαν όλοι οι συγγενείς...

Τ ο χωριό ήταν χτισμένο σ' ένα υψωματάκι ανάμεσα από ψηλά βουνά. Τα χιόνια είχαν καλύψει κιόλας τις κορφές, όπου στ' άσπρο τους φόντο ζωγραφιζόταν το προφίλ των ελάτων και κατηφόριζαν σαν άσπρες φλέβες στις πλαγιές. Πάνω ο ουρανός απλωνόταν άσπρη γάζα, και μόνο κατά τη δύση διέκρινες κάτι ιριδισμούς, σημείο ότι ο ήλιος ήταν εκεί και κρυβόταν πίσω από το παχύ πέπλο των νεφών.

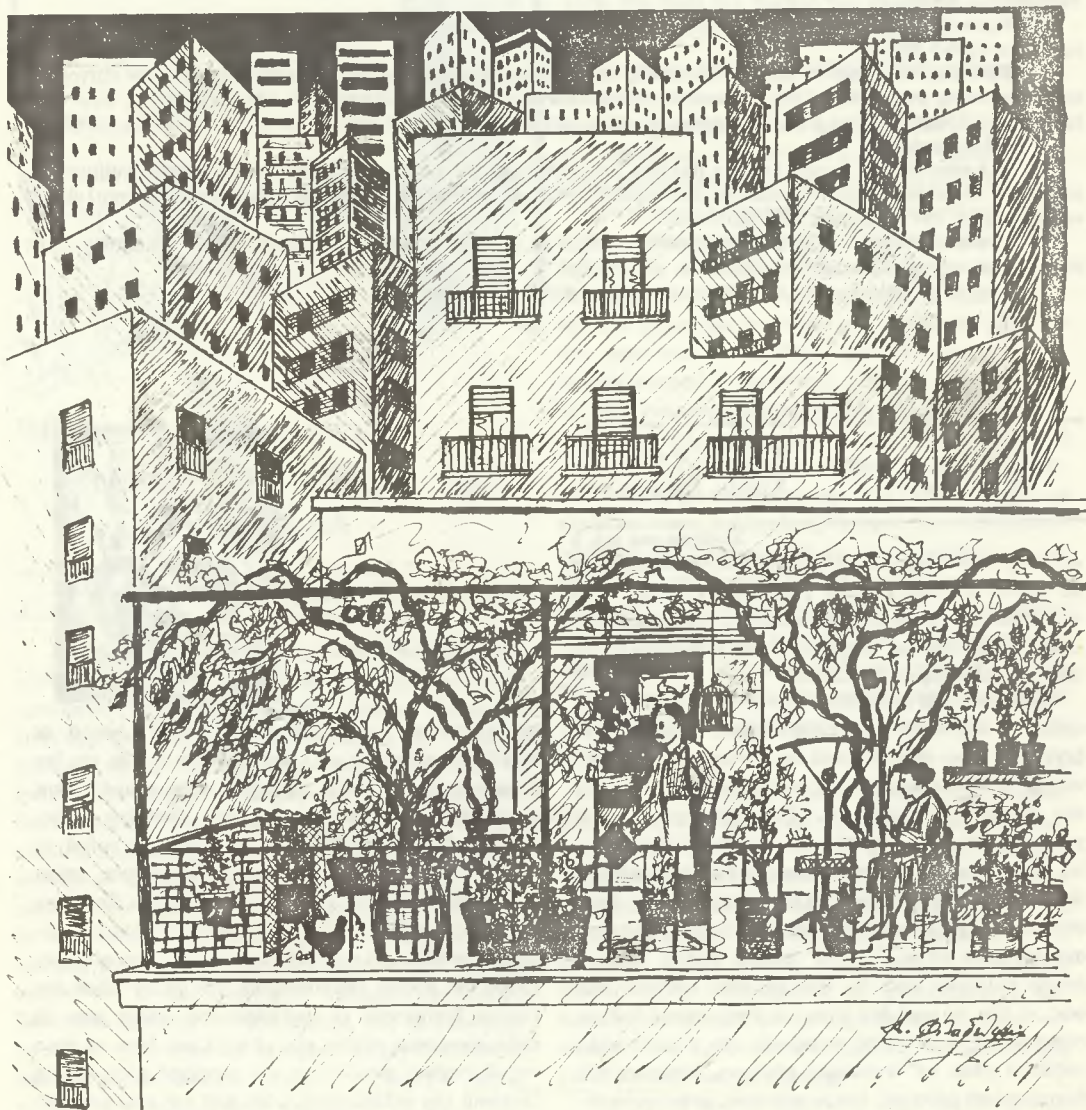
Στα σπίτια είχαν ανάψει τα μαγκάλια και στα ξανοίγματα του δρόμου, έβλεπες το χωριό πίσω από τους καπνούς των καμινάδων, έβλεπες τα μαύρα τηλεγραφόξυλα, έβλεπες τις κεραιές της τηλεόρασης, τα κοκκινόχρυσά φυλλάμματα των δέντρων.

Μύριζε καμένο ξύλο, ανακατεμένο με τη μυρωδιά της βρεγμένης γης. Μύριζε λιβάνι, γιατί στα χωριά ακόμη λιβανίζουν το σούρουπο, μύριζε χιλιάδες μυρωδιές που αν εξαφανιστούν θα κάνουν τη ζωή μας φτωχότερη.

Το χωριό ξετύλιγε το νήμα της ζωής του ήρεμα και βουβά, όπως σε κάθε μέρος όπου ο χρόνος έχει εξαφανιστεί μέσα στην παντοκρατορία του τόπου. Κάθε μέρα, ίδια ώρα, τα ζώα γυρίζουν στα παχνιά, τα παιδιά γυρίζουν με τις τσάντες από το σχολείο, τα τσουκάλια μπαίνουν στη φωτιά, οι λάμπες ανάβουν μια-μιά με πρώτη τη λάμπα του καφενείου και από την εκκλησία, ακούγεται η συρτή φωνή του μοναδικού παπά που ψάλλει τον εσπερινό.

Ο Απόστολος έμεινε ακόμη τέσσερις μέρες στο χωριό. Ταλαιπωρήθηκε σχετικά με το κρύο και με την έλλειψη των ανέσεων κυρίως του μπάνιου. Ξεκουράστηκε όμως κι έφαγε καλά, γιατί στο χωριό κάθε σπίτι έχει τον κήπο του και ό,τι ώρα θέλεις έχεις φρέσκα λαχανικά στο τραπέζι: λάχανα, κουνουπίδια, μαρούλια το χειμώνα· κολοκύθια, μελιτζάνες, ντομάτες, το καλοκαίρι.

Θα προτιμούσε βέβαια να είχε μείνει στο πανδοχείο, αλλά κάτι τέτιο δεν θα το δέχονταν επ' ουδενί οι συγγενείς του. Έτσι προτίμησε να αποφύγει τις περιπλοκές,

Μήπως έτσι δεν έκανε πάντα στη ζωή του;

Το πρωί της πέμπτης μέρας σηκώθηκε, έστρωσε το κρεβάτι του, τακτοποίησε το δωμάτιό του, ήταν πάντα πολύ τυπικός σ' αυτά, χαϊρέτισε υπομονετικά τους συγγενείς έναν-έναν, άφησε και στα παιδιά κάτι μικροδωράκια που είχε φροντίσει ν' αγοράσει από την προηγούμενη, τεντώθηκε και έφυγε χωρίς να ρίξει ούτε ματιά.

Σ' ολη τη διαδρομή της επιστροφής του ζέσταινε ένα μεγαλοφυές σχέδιο που είχε συλλάβει κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο χωριό. Ένα σχέδιο μοναδικό που θα του άνοιγε νέους ορίζοντες στη ζωή του. Ούτε την ώρα πώς πέρασε κατάλαβε, ούτε τις στροφές του δρόμου πήρε χαμπάρι.

Αισθανόταν να φουσκώνει μέσ' την ψυχή του το σχέδιό του και να ξεχειλίζει στο πρόσωπό του σε μια έκφραση ευδαιμονίας.

Ανυπομονούσε να το εκμυστηρευτεί, σε ποιον άλλον παρά σ' αυτήν την πηγή Σιλωάμ της ζωής του, στη γυναίκα του, όπου κατέληξαν όλες οι πίκρες του και οι πόθοι του, απ' όπου, σαν τον τυφλό που ανέβλεψεν, αντλούσε τη δύναμη να αγνοήσει τα χτυπήματα και τα στραπάτσα.

Στο σταθμό της πρωτεύουσας δεν στάθηκε στιγμή. Πήρε γρήγορα τη βαλίτσα του, κούμπωσε το γκρί παλτό του, και παρά τις συνθήκες του, φώναξε ένα ταξι και έφυγε κατευθείαν για το σπίτι. Τώρα η ώρα δεν περνούσε με τίποτα.

Κρατούσε το στόμα του σφιχτά σφαιλισμένο καθώς από μέσα τις πόρτες χτυπούσε, ο ίδιος πολιορκητικός κριός, το σχέδιό του.

Το κεφάλι του πήρε να τρέμει λίγο καθώς παρατηρούσε την κυκλοφορία. Το μποτιλιάρισμα των εξαγριώνε και το κόκκινο στα φανάρια του τέντωνε τα νεύρα. Κανά - δυο φορές έβρισε κάτι άλλους οδηγούς που τους έκλειναν το δρόμο. Κάποια στιγμή σκέφτηκε να τάξει κάτι στον ταξιτζή για να πάει πιο γρήγορα αλλά κρατήθηκε.

Τελικά φτάσανε.

Ο Απόστολος πλήρωσε, πήρε τη βαλίτσα του, ορθώθηκε και προχώρησε προς την πόρτι του. Ανέβηκε τις σκάλες με το επίσημο βήμα του και εκεί στο κεφαλόσκαλο, ενώ η γυναίκα του άνοιγε χαρούμενη την αγκαλιά της να τον δεχτεί, την σταμάτησε και της τὸ 'πε:

«Γυναίκα πήρα πια την απόφαση. Θαπουλήσουμε τα χτήματα που έχω στο χωριό και με τα λεφτά αυτά θ' αγοράσουμε εκείνο το ρετιρέ στο Παγκράτι.

Έτσι θα μπορέσουμε να έχουμε και εμείς έναν κήπο στο μπαλκόνι».

ΥΔΡΑ

Γράφει η σδ.
Σίσσυ Κράνου

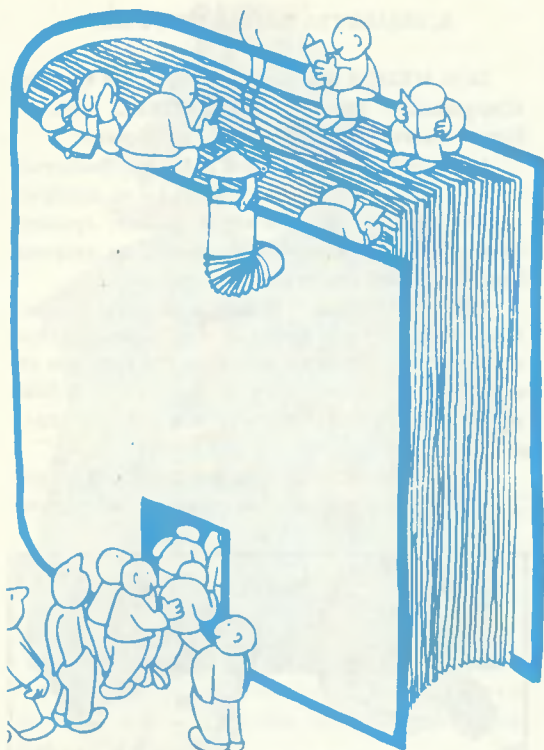
Συνέχεια από σελ. 6

φούντες στον τοίχο. Ένας ξύλινος αυστηρός καναπές με σκαλιστά πόδια, σχέδια χρωματιστά, ζωηρά πάνω στο ταβάνι. Μικροσκοπικά σκαλάκια, φρεσκοβαμμένα άσπρα που οδηγούν στην ταρατσα, κληματαριές και πηλινες γλάστρες με λουλούδια.

Περπατάς στα μονοπάτια ζαλισμένος απ' την τόση ομορφιά, όλη αυτή την παραδοσιακή ομορφιά, που ξεχύνεται γύρω σου απ' αυτά που έφτιαξε το ανθρώπινο χέρι, απ' την ομορφιά της φύσης, από την ομορφιά του ελληνικού καλοκαιριού. Ηλιος λαμπερός, άσπρα χρώματα, γαλάζιο ουρανό και θάλασσα αναμινγνώνται μπρος στο βλέμμα σου, γίνονται ένα, ένας κόσμος φανταστικός κι ονειρεμένος. Τώρα δεν περπατάς πάνω στο κακοτράχαλο μονοπάτι, δεν ανεβαίνεις τ' απότομα σκαλιά αλλά πετάς μέσα σ' όνειρο φωτός, λαμπρό άσπρο ελληνικό φως. Κι όλο το νησί λούζεται στο φως, κι όλο το νησί δεν είναι πια ένας γήινος βράχος σπηνωμένος κι ακίνητος καταμεσής στα κύματα αλλά ταξιδεύει μέσα στ' ανάλαφρα σύννεφα, στριφογυρίζει θριαμβευτικά μέσα στ' άσπρα σύννεφα, μέσα σε γαλάζιους ουρανούς και θάλασσες, μέσα σ' ατέλειωτα ζεστά

καλοκαίρια και αχνά φθινόπωρα και τ' όνειρο σε συνοδεύει κι έρχεται μαζί σου όπου κι αν πας και δεν σ' αφήνει να ησυχάσεις μέσα στα τόσα κομμάτια της ψυχής σου. η Υδρα που γνώρισες είναι ένα ακόμη κομμάτι. Στις δύσκολες ώρες σου αγγίζεις νοητά το κομμάτι αυτό και ξάφνου άσπρα νησιώτικα σπίτια λουσμένα στον ήλιο, γλάστρες με βασιλικό, δρομάκια ανηφορικά, μικρά ξωκλήσια, ψαράδικες βάρκες καταμεσής στη θάλασσα - μοναχικές κουκίδες στο πέλαγος, χρυσά και ρόδινα λαμπυρίσματα του ήλιου πάνω στα κύματα ξεχύνονται κι εναλλάσσονται μπρος σου. Η καθημερινότητα σβήνει και χάνεται και δίνει τη θέση της σ' εικόνες ονειρεμένες και φερμένες μέσα απ' τη ζεστασιά του καλοκαιριού, μέσα από ένα μικρό ονειρεμένο ελληνικό νησί.

Βιβλιοπαρουσίαση

ΔΙΑΛΕΓΟΥΜΕ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

Γράφει η σδ. Στεφανία Ταμπακάκη

Συναρπαστικές πολύχρωμες εικόνες, ποικιλόμορφα σχέδια, εντυπωσιακά πολυσύνθετα σχήματα, μεγαλογράμματοι τίτλοι σε γυαλιστερά χοντρά εξώφυλλα, είναι τα κύρια εξωτερικά χαρακτηριστικά των παιδικών βιβλίων, που οι εκδόσεις τους σήμερα βρίσκονται σε άνθηση και γεμίζουν καθημερινά τις προθήκες των βιβλιοπωλείων. Ένας χάρτινος φανταχτερός κόσμος καλεί τα παιδιά μας κοντά του. Η θάλασσα της γνώσης απλώνεται απέραντη μπροστά στα λαίμαργα μάτια κάθε μικρού εξερευνητή, που το ανήσυχο πνεύμα του θα τον σπρώξει να ταξιδέψει για να κουρσέψει τη μάθηση. Γοργολαξίδο χάρτινο καράβι το βιβλίο, κάθε σελίδα του κι ένα καινούργιο ανεξερεύνητο λιμάνι. Ποιό είναι όμως το σίγουρο καράβι, που δε βουλιάζει ποτέ, που έχει πυξίδα και άγκυρα, ολάνοιχτα πανιά και σταθερή πορεία; Και πώς μπορεί ν' αποφύγει ο μικρός ταξιδευτής το ανερμάτιστο πλεούμενο, τη βάρκα που ταλαντεύεται άσκοπα χωρίς κουπί;

Το πρόβλημα της επιλογής είναι και θα παραμένει υπαρκτό. Κι εδώ καλείται να παίξει καθοριστικό ρόλο το σπίτι και το σχολείο, ο γονιός και ο δάσκαλος. Κι αν σκεφθούμε ότι το «διάβασμα» στο παιδί αρχίζει πολύ πριν μάθει ανάγνωση, πολύ πριν φοιτήσει στο σχολείο, το ρόλο του πρωτοπόρου στην εξοικείωσή του με το βιβλίο, επωμίζεται ο γονιός. Η έγκαιρη γνωριμία του παιδιού με το βιβλίο στα έξι πρώτα χρόνια της ζωής του αποτελεί τη θεμελιώδη προετοιμασία του μελλοντικού αναγνώστη βιβλίων. Με τη βοήθεια του πατέρα ή της μάνας, το παιδί μαθαίνει να διαβάζει την εικόνα. Σ' αυτή τη φάση το βιβλίο ασκεί πάνω στο παιδί την γοητεία του παιχνιδιού και γίνεται πηγή χαράς, ψυχαγωγίας και διασκέδασης.

Αργότερα, όταν το παιδί αποκτήσει αναγνωστική ικανότητα, όταν έλθει σε άμεση επαφή με το γραπτό λόγο, η προσέγγισή του με το βιβλίο γίνεται πιο ουσιαστική και ολοκληρωμένη. Εδώ θα βάλει καθοριστικά την σφραγίδα του ο δάσκαλος με τη γνώση, την πνευματική του επάρκεια, την παιδαγωγική αρετή του. Ο δάσκαλος, που πιστεύει στην αξία του εξωσχολικού βιβλίου, θα προσπαθήσει να συμφιλιώσει το παιδί με το βιβλίο χωρίς καταναγκασμό. Όταν το παιδί κρατήσει στα χέρια του το βιβλίο και ασχοληθεί μαζί του την ώρα που εκείνο θέλει, μακριά από πίεση και καταναγκασμό, η περιέργεια μεταβάλλεται σιγά-σιγά σε χαρά και συγκίνηση. Βλέπει νέους ορίζοντες ν' ανοίγονται μπροστά του. η φαντασία ξεδιπλώνει τα φτερά της και το παρασύρει έξω από το στενό περιβάλλον του. Οξύνεται η κρίση κι η σκέψη ξεχύνεται ελεύθερα στους πολλαπλούς δρόμους που απλώνονται μπροστά του. Δίνεται ώθηση στην εκφραστική του ικανότητα και συνηθίζει στο σωστό χειρισμό της γλώσσας, αντλώντας μέσα από τον αποθηκευμένο πλούτο των λέξεων που συλλέγει αβίαστα από το διάβασμα. Νέες ιδέες και μηνύματα αγγίζουν την παιδική ευαισθησία, φέρνουν το παιδί σ' επαφή με την ίδια τη ζωή, δίνουν προεκτάσεις στον εσωτερικό του κόσμο.

Για να λειτουργήσει όμως σωστά στην παιδική ψυχή το βιβλίο, θα πρέπει να εξετασθεί κάθε παράμετρος που θα συντελέσει στο να εκπληρωθεί ο σκοπός της ανάγνωσής του. Ο γονιός και ο δάσκαλος πρέπει να έχουν ανεπτυγμένο το αισθητήριο εκείνο που θα τους υπαγορεύσει τη σωστή εκλογή. Μια εκλογή που θα λάβει υπόψη κυρίως την ηλικία, τις ιδιαίτερες κλίσεις και τα ενδιαφέροντα του συγκεκριμένου παιδιού, σε συνδυασμό με τη λογοτεχνική αξία και την καλλιτεχνική εμφάνιση του βιβλίου, την κατάλληλη και ελκυστική εικονογράφηση.

Το βιβλίο που θα δοθεί στο παιδί πρέπει να έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που το διαφοροποιούν από τα

αναγνώσματα των ενηλίκων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν διαβάζεται άνετα και ευχάριστα από ένα ενήλικα. Το περιεχόμενό του πρέπει ν' ανταποκρίνεται στους προβληματισμούς του παιδιού. Να του λέει την αλήθεια με κατάλληλο και λεπτό χειρισμό των θεμάτων, την αλήθεια μέχρι εκεί που μπορεί το παιδί να την καταλάβει, χωρίς να πληγωθεί ο συναισθηματικός του κόσμος. Πόσο δύσκολο, αλήθεια, να δώσεις την πραγματικότητα που είναι πολλές φορές σκληρή, χωρίς να συγκλονίσεις την τρυφερή ευσυγκίνησή του παιδιού!

Το παιδικό βιβλίο πρέπει να πλησιάζει το παιδί με ειλικρίνεια και σεβασμό στην προσωπικότητά του, να εξαιρεί βασικές ηθικές έννοιες, να δίνει στο μικρό αναγνώστη να καταλάβει τι σημαίνει αγάπη, φιλία, αξιοπρέπεια, ηρωισμός, ειρήνη, δικαιοσύνη. Και όλα αυτά χωρίς διδακτισμό και νοσησαρχία, μακριά από το ανελέητο «πρέπει» που βομβαρδίζει κάθε στιγμή τη ζωή του.

Ο συγγραφέας που διαθέτει γνήσιο λογοτεχνικό ταλέντο, σεβασμό στις ανθρώπινες αξίες, χειρισμό του λόγου με ποιήση και λυρισμό, αλλά και με τρόπο ώστε να πετυχαίνει τη σωστή αναλογία ανάμεσα στις γνωστές και στις καινούργιες λέξεις, εκφράσεις και έννοιες και όλα αυτά με σταθερό υπόβαθρο μια πηγαία και αμετάθετη αγάπη για το παιδί, καταφέρνει να φιλοτεχνήσει το καράβι εκείνο, που θα ξεκινήσει άρτιο με το μικρό ταξιδευτή για μια γοητευτική περιπλάνηση. Να κατασκευάσει την κιβωτό, που θα διαφυλάξει την παιδική ψυχή, θα διασώσει ό,τι είναι αναγκαίο για το χτίσιμο ενός καλύτερου κόσμου.

Ευτυχώς στις μέρες μας υπάρχουν αυτοί οι συγγραφείς, υπάρχουν τα κατάλληλα παιδικά βιβλία, διαφοροποιημένα από τα παιδικά βιβλία παλαιότερων εποχών, σύμφωνα με την ψυχική εξέλιξη του παιδιού μέσα στις πολιτιστικές κοινωνικές και βιολογικές εναλλαγές. Σήμερα η κακή μάγισσα και ο δράκος παραδίδουν σιγά - σιγά τη σκυτάλη σε μια σύγχρονη αντίληψη. Σήμερα με την άνθιση των εκδόσεων των παιδικών βιβλίων, είναι απαράδεκτο να μη διαβάζουν τα παιδιά μας. Το κακό ξεκινά από μας τους μεγάλους. Ας δούμε το θέμα με τη σοβαρότητα που απαιτείται και ας αναλάβουμε τις ευθύνες μας. Ας ρωτήσουμε τον εαυτό μας: Αφιερώσαμε ποτέ λίγο χρόνο να διαβάσουμε τα βιβλία που προορίζονται για τα παιδιά μας;

Μικρή βοήθεια στην προσπάθεια των γονιών που ενδιαφέρονται για την πνευματική καλλιέργεια των παιδιών τους, εκείνων που η ενασχόλησή τους με το παιδί προχωρεί πέρα από κίνηση να πληρώσουν το ιδιαίτερο, τη δασκάλα της ξένης γλώσσας, της μουσικής, του χορού, είναι η σύντομη βιβλιοπαρουσίαση που ακολουθεί, με μια επιλογή βιβλίων μέσα από τη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία.

A. ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΩΣ 6 ΕΤΩΝ

Σειρά ΗΧΟΕΙΚΟΝΕΣ της Μαριόρας και Θανάση Εξαρχόπουλου. Εκδόσεις ΗΧΟΕΙΚΟΝΕΣ. Είναι βιβλία με εικόνες και δίσκο. Αναφέρουμε τέσσερα:

1. Στο ζωολογικό κήπο. Μια βόλτα στο ζωολογικό κήπο με τα μεγάλα ζώα της ζούγκλας και τα παράξενα πουλιά, φέρνει το παιδί σε επαφή με έναν άγνωστο κόσμο. Η εικονογράφηση εντυπωσιακή, τα χρώματα ζωηρά και το κείμενο σε μια ελκυστική ροή.

2. Ο ποντικός και η θυγατέρα του. Το γνωστό λαϊκό παραμύθι του ποντικού που περιφρονεί τον κύκλο του και ψάχνει να παντρεύει την κόρη του με κάποιον από τους πιο τρανούς του κόσμου. Βιβλίο γεμάτο χιούμορ, διαποτισμένο με τη μαγεία του παραμυθιού.

3. Ο Μπαλώνης. Ενας πολυφαγός βασιλιάς ζει μια ζωή γεμάτη περιπέτειες εξαιτίας αυτού του πάθους του.

Η μουσική όμως έρχεται να του εξευγενίσει την ψυχή, και η παρέμβασή της έχει σαν αποτέλεσμα να τον κάνει να βάλει μια τάξη στη ζωή του. Η ακονογροφηση του βιβλίου απαλή, ποιητική.

4. Το ταξίδι του νερού. Βιβλίο χωρίς εικόνες, μόνο με εντυπωσιακές εικόνες που πραγματικά τα λένε όλα. Ο δίσκος που συνοδεύει το βιβλίο φηγείται την ιστορία του νερού, που ξεκινά από τα κοτεινά βάθη της γης και ταξιδεύει στην πολυθόρυβ πολιτεία και στην πράσινη εξοχή. Συνδυασμός οπτικής και ακουστικής συγκίνησης, καθώς το νερό, σν πηγή ζωής

Ξιχνούνται πολύχρωμοι στις σελίδες του βιβλίου και ακούγεται με γλυκιά μελωδία, σαν κελάρυσμα, η μουσική από το δίσκο.

5. Λάρυ Σαπίρο: Εκδ. ΧΕΛΩΝΑ Ζωάκια που ξεπηδούν, Αντίθετα που ξεπηδούν, Σχήματα που ξεπηδούν, Τρόφιμα που ξεπηδούν, Χρώματα που ξεπηδούν, Αριθμοί που ξεπηδούν, Ηχοί που ξεπηδούν, Μέρρες που ξεπηδούν, Ωρες που ξεπηδούν, Κίνδυνοι που ξεπηδούν.

Δέκα βιβλία παιχνίδια για να μαθαίνει το παιδί διασκεδάζοντας. Με καρτελάκια που ανασηκώνονται, με χάρτινες ροδούλες που γυρίζουν και αναλλάσσουν τις πολύχρωμες εικόνες, με τρισδιάστατες κατασκευές που ξεπηδούν, ζώα χρώματα, αριθμοί, τρόφιμα, κλπ, ανάλογα με το περιεχόμενο του βιβλίου. Το μικρό παιδί ξεουλίζει τα βιβλία αυτά με περιέργεια, πέφτει από έκπληξη σε έκπληξη και νιώθει χαρά καθώς ανακαλύπτει κάτι καινούργιο παίζοντας.

6. Σειρά: Δες πώς γίνεται. Εκδόσεις ΑΣΕ Θεσ/νίκη. Δώδεκα εύχρηστα φτηνά βιβλία. Η γυναίλη κανάτα, Το φλυτζάνι και το πιατάκι, Το πιρούνι και το μαχαίρι, Η σοκολάτα, Το πρόγραμμα της τηλεόρασης, Ο αυτοκινητόδρομος, Το ψωμί, Το πλοίο, Το αυτοκίνητο, Το βιβλίο, Το σπίτι, Το φόρεμα. Δίνουν στα πολύ μικρά παιδιά μια πρώτη επαφή με την τεχνική δημιουργία. Μιλούν για τη χρησιμότητα και τη λειτουργία των πραγμάτων που βρίσκονται γύρω τους και κύρια για τον τρόπο και υλικά κατασκευής τους. Απλή, λιτή γραφή, πολύ κατατοπιστική και πετυχημέ-

νη από τη μια προσφέρει τη γνώση για καθημερινά πράγματα από την άλλη αναπτύσσει το αίσθημα του σεβασμού για το μόχθο των ανθρώπων που δούλεψαν για να δημιουργήσουν ένα χρήσιμο αντικείμενο.

Β. ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 6 ΜΕΧΡΙ 9 ΕΤΩΝ

1. Άννα Γκέρτσου Σαρρή: ΚΕΔΡΟΣ Απ' το ένα ως το δέκα. Μια πολυκατοικία που σε κάθε διαμέρισμά της ξετυλίγεται μια εικόνα της ζωής και παρουσιάζεται μέσα από τα μάτια του μικρού αγοριού του θυρωρού. Στο διαμέρισμα 1 μένει η μοναξιά, στο 2 η υποκρισία, στο 3 η υποχονδρία. Το αγοράκι προσπαθεί να αιτιολογήσει καταστάσεις και αντιθέσεις και να μιλήσει με την ευαισθησία του για την αντιανθρώπινη ζωή των σύγχρονων ανθρώπων της πολυκατοικίας. Το βιβλίο δίνει στο μικρό παιδί ευστοχα και με ρεαλισμό μια εικόνα προβλημάτων της καθημερινότητας, που μπορούν να λυθούν με τη γλώσσα του ανθρωπισμού.

2. Άλκη Ζέη, Τα παπούτσια του Αννίβα. ΚΕΔΡΟΣ. Η ομάδα που εισβάλλει στη ζωή μας και τη δυσκολεύει, που μας δυναστεύει και μας απασχολεί περισσότερο από όσο θα έπρεπε, είναι το θέμα του βιβλίου. Τα ρούχα με το ειδικό σημάκι, τα παπούτσια μιας ορισμένης μάρκας, τα ακριβά πράγματα που πολλές φορές δεν είναι απαραίτητα, γίνονται συχνά παράγοντες μοναδικής ευτυχίας και αναγνώρισης. Το θέμα θα ξετυλιχτεί αβίαστα σε ένα μικροαστικό σπίτι και θα προβληματίσει θετικά τον αναγνώστη.

3. Βούλα Μάστορη, Ένα γεμάτο μέλια χεράκι. ΚΕΔΡΟΣ Τρυφερό βιβλίο, γεμάτο ποίηση, αναφέρεται στη σχέση ενός παιδιού με έναν ηλικιωμένο μοναχικό άνθρωπο.

4. Μαρία Κουβαλιά - Γουμενοπούλου. Εκδόσεις Κουβαλιά. Γλυκό τσαμπί σταφύλι. Ένας αρμονικός συνδυασμός ονείρου και πραγματικότητας, διαποτισμένος με τη γοητεία της φαντασίας. Ο Πετρής, επηρεασμένος από το βιβλίο που διαβάζει, οδηγείται από τη φαντασία του στους τρεις γίγαντες και βλέπει ολόκληρη τη γη από τη μαγική τους σφαίρα. Εκεί, έρχονται και άλλα παιδιά από κάθε σημείο της γης. Ωσπου μια φορά ανακαλύπτουν ότι λείπει ο μικρός κινέζος και το αραπάκι, γιατί στη χώρα τους γίνεται πόλεμος. Τι θα κάνει τότε ο μικρός Πετρής και οι φίλοι του; Το ζωντανό εκατόρογο τσαμπί σταφύλι που θα σχηματίσουν τα παιδιά όλης της γης θα δώσει τη λύση. Έργο στη βάση του αντιπολεμικού, μιλά με ευαισθησία και ευρηματικότητα στο παιδί για την Ειρήνη.

5. Δημήτρης Μανθόπουλος. Η κιθάρα της Αγάπης. ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1977. Δροσερά μικρά ποιήματα, γεμάτα αισιοδοξία, αγάπη, εικόνες από τη φύση και τη ζωή.

6. Σοφία Ζαραμπούκα. Το βρωμοχώρι. ΚΕΔΡΟΣ.

Αγγίζει εύστοχα και καιρία το θέμα της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Στο μικρό χωριό που έχει βρωμίσει ενώ όλοι αδιαφορούν συνειδητά, γιατί κατόπιν εντολής του δημάρχου φορούν όλοι σκούρα γυαλιά για να μην ενοχλούνται από τη θεά της ρύπανσης, τα παιδιά θα σκεφθούν, θα δράσουν, θα βρουν λύση και θα πετύχουν.

Γ. ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 9 ΜΕΧΡΙ 12 ΕΤΩΝ

1. Πέπη Δαράκη. Με τα φτερά της Μαριώς. ΚΕΔΡΟΣ. Η Μαριώ είναι η ηρωίδα του βιβλίου που αναφέρεται στη ζωή του χωριού. Ρεαλισμός και αλήθεια είναι τα στοιχεία του μυθιστορήματος. Το χωριό παύει να είναι ο ιδανικός χώρος, χωρίς προβλήματα, όπως τον περιγράφουν οι κάτοικοι της πόλης, όπως τον σκέφτονται ρομαντικά και με θαυμασμό και ίσως με νοσταλγία όσοι δε ζουν σ' αυτόν. Και η Μαριώ δεν είναι το αθώο, ανήξερο χωριατόπουλο, είναι το κορίτσι με τις ανησυχίες και την κοινωνικότητά του, που παλεύει, αγωνίζεται για την πρόοδο και τον πολιτισμό.

2. Μάνος Κοντολέων. Ο Φωκίων ήταν ελάφι. Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ. Παραμύθι για μεγάλα παιδιά, γεμάτο συμβολισμούς και αλληγορίες. Δικαιοσύνη και λευτεριά είναι τα ιδανικά που προβάλλονται και που αξίζει γι' αυτά ν' αγωνίζονται οι άνθρωποι. Ο Φωκίων είναι ένα ελάφι με λεβέντικη καρδιά που επαναστατεί για τις αδικίες που βλέπει και αγωνίζεται με το δικό του τρόπο πιστός στις αρχές του.

3. Ζακ Πρεβέρ. Γράμμα από τα περιπλανώμενα νησιά. Εκδ. ΤΕΚΜΗΡΙΟ. Λυρικό όνειρο μπορεί να χαρακτηριστεί το γεμάτο ποιητική διάθεση περιεχόμενο του βιβλίου. Τα νησιά της ελευθερίας, της καλωσύνης, της ειρήνης, περιπλανιούνται εδώ κι εκεί, κουβαλώντας το δικό τους κόσμο, το δικό τους τρόπο ζωής, που τον διαπνέει το ιδανικό της αγάπης. Αυτά τα νησιά θ' αγωνιστούν χωρίς βία για ν' αντιμετωπίσουν τις κατακτητικές ορέξεις των γειτόνων τους.

4. Ντίνα Χατζηνικολάου. Καλημέρα - Καληνύχτα. Εκδόσεις ΔΙΠΤΥΧΟ. Τρυφερά ποιήματα γραμμένα με τέχνη και ευαισθησία, με εικόνες που μπορούν να συγκινήσουν την παιδική ψυχή.

5. Γιώργης Κρόκος. Τα τραγούδια του ήλιου. ΑΘΗΝΑ 1978. Ποιήματα ενός έμπειρου δημιουργού που συναρπάζουν με το ρυθμό και την τεχνική τους. Ύμνος και λατρεία στη φύση δοσμένος μ' ένα γνήσιο λυρισμό.

6. Ζωρζ Σαρρή. Ο Στρατάρχης. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Αντιπολεμικό έργο, ύμνος στην αγάπη και την ειρηνική ζωή. Είναι γραμμένο σε θεατρική μορφή. Η Αγάπη που παρέμβάλλεται ανάμεσα στις σκηνές που

εκτυλίσσονται, δίνει μια ποιητική υπόσταση στο έργο. Ο Πέτρος, το παιδί που αγαπά τα λουλούδια και την αναγκάζει να εγκαταλείψει την ήσυχη ζωή του και να πάει να πολεμήσει. Ο φιλοπόλεμος και φιλόδοξος πατέρας του στήνει ένα ομοίωμα του γιού του και κάθε τόσο το παρασημοφορεί και καμαρώνει. Ο άνυχος Στρατάρχης είναι για κείνον η απεικόνιση του ένδοξου και ευτυχισμένου γιού του. Είναι όμως αυτή η αλήθεια;

Δ. ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΝΩ ΑΠΟ 12 ΕΤΩΝ

1. Ευγενία Φακίνου. Η Αστραδενή. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Ένα μικρό κορίτσι έρχεται με την οικογένειά του από το νησί για να ζήσουν στην Αθήνα. Χίλια όνειρα πλουτίζουν την ευαισθησία του κοριτσιού, όνειρα που γκρεμίζονται και συνθλίβονται μέσα στα καθημερινά γεγονότα, που περιγράφονται φυσικά και ρεαλιστικά. Ο βιασμός του κοριτσιού στο τέλος του έργου αφήνει μια πίκρα στον αναγνώστη, σίγουρα όμως η συγγραφέας ήθελε να δώσει χειροπιαστά τον κάθε είδους ψυχικό βιασμό που υπέμεινε η ηρωίδα στην πολυάνθρωπη Αθήνα, σε κάθε της βήμα, στις συναναστροφές, στο σχολείο, σε ότι ακούει και βλέπει, ξένο κι αταίριαστο με τις συνήθειες του νησιού της.

2. Ζωρζ Σαρρή. Τα γεννέθλια. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Η εικόνα της δικτατορίας στην Αθήνα. Η επταετία δοσμένη με γεγονότα αληθινά και οανταστικά. Η βία,

ενάντια στην οποία συσπειρώνεται μια ομάδα παιδιών. Σκληρή η πάλη των ιδεών και πικρές οι εμπειρίες. Καταγράφονται όλο με γνησιότητα και ωθούν το παιδί να συνειδητοποιήσει την ανάγκη περιφρούρησης των ιδανικών της δημοκρατίας.

3. Τατιάνα Γκρίτση Μίλλιξ. Σε πρώτο πρόσωπο. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Σε μια γειτονιά του Θησείου, που μεγαλώνει η ηρωίδα του έργου, αρχαίος και νέος κόσμος αγκαλιάζονται αρμονικά. Κάθε ένας στη φτωχογειτονιά έχει τη δική του ιστορία που την αναθυμιάται με συγκίνηση. Μορφές με πηγαίο ανθρωπισμό, κρυφοί καημοί, κατασταλαγμένες πικρές. Η μαγεία της ζωής με τις χαρές και τις λύπες της. Αγάπη και τρυφερότητα σε όλο το έργο.

4. Γιάννης Ρίτσος. Μια πυγολαμπίδα φωτίζει τη νύχτα. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Γνωριμία των νέων παιδιών με το λυρισμό του μεγάλου μας ποιητή. Η εικονογράφηση που συνοδεύει τα ποιήματα είναι ιδιαίτερα προσεγμένη.

5. Πιπίνα Τσιμικάλη. Ιστορίες της Κατοχής. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Απλές καθημερινές ιστορίες στα χρόνια της σκλαβιάς, εκθειάζουν το μεγαλείο της ψυχής του απλού ανθρώπου, που πάλεψε με καρτερία και ηρωισμό, και προκαλούν στην ψυχή του αναγνώστη αισθήματα θαυμασμού και σεβασμού γι' αυτόν τον καθημερινό αφανή ήρωα.

6. Χοσέ Μάουρο Ντε Βασκονσέλος. Ομορφή πορτοκαλιά μου. Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ. Ο Ζεζέ, ένα πανέξυπνο αγόρι ζει σε μια φτωχογειτονιά της μακρινής Βραζιλίας. Γνωρίζει ένα μοναχικό ηλικιωμένο άνθρωπο και αναπτύσσεται μεταξύ τους μια τρυφερή φιλία. Το σκληρό σκανταλιάρικο παιδί με τη βοήθεια του φίλου του ανακαλύπτει την ευαισθησία του. Η φιλία αυτή το κάνει να ζει σε ένα όνειρο. Τι θα γίνει όμως όταν έλθει η ώρα για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα; Τρυφερό και συγκλονιστικό συνάμα το μυθιστόρημα διαβάζεται με ενδιαφέρον και από τους μεγάλους.

Τα καλά βιβλία είναι για τους νέους,
ό,τι ο ήλιος και η δροσερή βροχή για
τους σπόρους, που έμειναν θαμμένοι
κάτω από τους πάγους του χειμώνα.

ΟΡΑΤΙΟΣ ΜΑΝ

Είναι άριστο βιβλίο εκείνο, που το
ανοίγουμε με λαχτάρα και το κλείνου-
με με κέρδος

ΑΛΚΟΤ

Τα βιβλία είναι ακοίμητες λαμπάδες
της συγκεντρωμένης σοφίας.

ΕΡΑΣΜΟΣ

Φωτογραφικό τμήμα:

ΕΠΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

1. ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΣ ΦΩΤΙΣΜΟΣ

Η αίσθηση ενός πορτραίτου καθορίζεται από το φωτισμό του. Το φως σχηματίζει και καθορίζει ένα πρόσωπο, δίνει έμφαση σε μερικά χαρακτηριστικά περισσότερο από άλλα. Είναι αυτό που κάνει την διαφορά μεταξύ ενός καλού και ενός κακού πορτραίτου.

2. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ

Πολλά πορτραίτα είναι επιτυχή γιατί είναι λειτουργικά αντιληπτά. Τονίζουν αίσθημα, διάθεση και διανοητική κατάσταση. Η πόζα είναι το σπουδαιότερο για τη δημιουργία ενός πορτραίτου. Ο φυσικός φωτισμός βοηθά για ένα φυσικό ύφος.

3. ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΦΑΚΟ

Οι επαγγελματίες μοντέλα βλέπουν κατ' ευθείαν μέσα στο φακό. Αυτό είναι σημαντικό για ένα επιτυχημένο πορτραίτο. Καθοδηγείτε το μοντέλο να σχετισθεί με την κάμερα. Θα δώσει στο πορτραίτο ισχύ και προσωπικότητα.

4. ΑΡΜΟΝΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ/ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Φροντίζουμε να αισθανθεί το μοντέλο ήρεμο και συνεργάσιμο. Το αφήνουμε να μας μιλήσει για τον εαυτό του, να αισθανθεί ειδικό και μοναδικό και να αισθάνεται όσο καλύτερα μπορεί.

5. ΣΥΝΘΕΣΗ

Προσπαθούμε να πάρουμε φωτογραφίες προφίλ ανφάς και 3/4. Μελετάμε το φόντο του προσώπου. Προσπαθούμε να δώσουμε δυναμική. Γι' αυτό τακτοποιούμε τα στοιχεία διαγώνια στην εικόνα. Διαιρούμε το back-ground σε τρίτα. Καδράρουμε το πρόσωπο με διάφορα στοιχεία.

6. ΜΑΚΙΓΙΑΖ

Μακιγιάζ είναι σημαντικό για μια καλή φωτογραφία. Δεν χρειάζεται να είναι κάποιος επαγγελματίας. Γι' αυτό ζητήστε από το μοντέλο ένα ελαφρύ μακιγιάζ.

7. ΠΛΗΣΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΘΕΜΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΧΗ ΕΠΑΦΗ ΜΑΖΙ ΤΟΥ

Ένα μυστικό είναι να πλησιάσουμε το αντικείμενό μας και να το κατευθύνουμε πώς να ποζάρει, πώς να κοιτά, τι να λέει κλπ. Γι' αυτό αφήνουμε να κυλήσει λίγη

ώρα ώστε να εξοικειωθεί με την ιδέα, τον εξοπλισμό μας και μαζί μας.

ΒΑΣΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Τρία βασικά φώτα X 150 Watt Flood ή ξεκινάμε με φως ημέρας και ένα ανακλαστήρα. Μηχανή 35 MM, φακός 105 MM, extra film. Χρησιμοποιούμε διάφραγμα 5, 6 ή 8 για να μη φαίνονται οι πόροι του δέρματος. ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΔΟΥΛΙΑΣ.

Για διάρκεια ζωής του πορτραίτου ζητάμε το πρόσωπο που φωτογραφίζουμε να ντυθεί με κλασικά ρούχα. Σημασία έχει να δώσουμε το προσωπικό μας στυλ.

ΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Ο ΑΤΑΙΡΙΑΣΤΟΣ του Φ.Φ. Κόπολα

Μέσα στο Νοέμβριο του '84 παίχτηκε για πρώτη φορά στην Αθήνα το έργο του Φ.Φ. Κόπολα ο ΑΤΑΙΡΙΑΣΤΟΣ ή όπως είναι ο πρωτότυπος τίτλος Rumble Fish.

Ασφαλώς είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα έργα της περσινής χειμερινής κινηματογραφικής περιόδου. Όλα τα στοιχεία της ταινίας είναι προσεγμένα και συνθέτουν ένα πραγματικά ρεαλιστικό-ποιητικό έργο.

Η ταινία αναφέρεται στην αμερικάνικη νεολαία, είναι μια πικρή ελεγεία για τη χαμένη γενιά του '0 και δίνει μια σαφή εικόνα της ποιότητας ζωής, των ενδιαφερόντων και του αδιέξοδου ενός μεγάλου μέρους των νέων, χωρίς να γίνεται απαισιόδοξη.

Τα «ράμπλ φισ», ψάρια του Σιάμ, καταναλώνουν τις δυνάμεις τους σε συγκρούσεις και καταστρέφονται μέσα στον κλειστό χώρο που βρίσκονται το χώρο του ενυδρείου. Ετσι και στην ταινία, ο ένας αδελφός ο πιο μικρός ο Ράστν Τζέιμς, καταστρέφει και σπαταλάει τις δυνάμεις του σε καυγάδες και συγκρούσεις, χωρίς να έχει κανένα ουσιαστικό ενδιαφέρον. Ιδαίμα και πρότυπο αποτελεί γι' αυτόν ο μεγάλος του αδελφός, αρχηγός κάποτε συμμορίας που τώρα έχει φύγει για την Καλιφόρνια. Η επιστροφή του μεγάλου αδελφού και η απομυθοποίησή του που ακολουθεί, συγκλονίζουν τον μικρό αδελφό.

Όμως το κεντρικό πρόσωπο του έργου, ο Μοτορσάικλ μπόι, ο μεγάλος αδελφός είναι αυτός που έχει επίγνωση της θέσης του των αδιεξόδων της κοινωνίας, των χαμένων χρόνων και χαμένων ονείρων, γι' αυτό και όντας εγκλωβισμένος, προσπαθεί να δώσει άλλη κατεύθυνση στον μικρότερό του αδελφό, να του δώσει άλλες διεξόδους. Η κορυφαία του και συμβολική αυτοκαταστροφική πράξη — η απελευθέρωση των ψαριών — γνωρίζει ότι θα αποτελέσει γι' αυτόν πράξη κολάσιμη από το όργανο του νόμου (όπως ξέρει να καταδικάζει η «ελεύθερη» καπιταλιστική μας κοινωνία κάθε ασυμβίβαστο) και όμως την επιχειρεί, όποιο και αν είναι το τίμημα.

Βέβαια η ταινία, πέρα από τις σχέσεις των δύο αδελφών, «πιάνει» και άλλα σημαντικά κοινωνικά ζητήματα (διαλυμένη οικογένεια, σχέσεις των δύο φύλων, πρόβλημα ναρκωτικών κ.α.) όμως πιστεύω ότι η ανά-

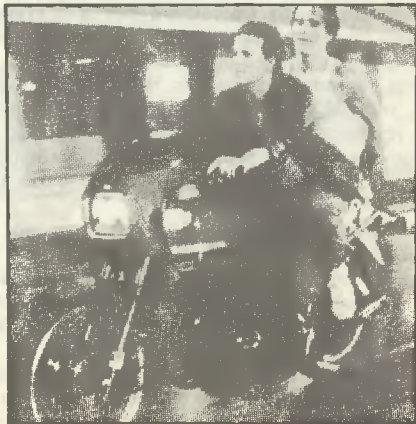
γνωση της ταινίας οδηγεί κατευθείαν σε μια καταγγελία του τρόπου και της ποιότητας ζωής στην Αμερική και πάνω απ' όλα μια καταγγελία του καπιταλισμού.

Πέρα όμως από το περιεχόμενο, η ταινία και στη μορφή της είναι εξαιρετική. Η σκηνοθεσία της είναι σκληρή και ρεαλιστική. Αναδείχνει τον Κόπολα σε μεγάλο μαέστρο του Κινηματογράφου. Η φωτογραφία της είναι ποιητικότερη (η φιγούρα του Ράστν Τζέιμς με τον απέραντο ωκεανό και τους γλάρους ασφαλώς θα μείνει αξέχαστη για την ομορφιά της) και η μουσική λειτουργικά δεμένη με την ταινία. Όλοι δε οι ηθοποιοί είναι εξαιρετικοί — είτε είναι σε ρόλους πρωταγωνιστή είτε σε δευτερεύοντες — με αποκορύφωμα τον Μίκυ Ρούρκ στο ρόλο του Μοτορσάικλ μπόι, με απόλυτη κυριαρχία σε κάθε του κίνηση, ακόμα και την πιο ανεπαίσθητη.

Όλη η ταινία είναι ασπρόμαυρη, εκτός από τις σκηνές με τα ψάρια στο ενυδρείο και την σκηνή της οδύνης του Ράστν Τζέιμς όταν βλέπει τον αδελφό του σκοτωμένο, γεγονότα συμβολικά που συντελούν στο «διάβασμα» της ταινίας.

Κοντολογίς είναι μια ταινία που αξίζει κανείς να δει, είναι μια ταινία που προσφέρει και αισθητική απόλαυση αλλά και προβληματισμό, που δείχνει ότι και μέσα από τα αδιέξοδα και την κακομοιριά που μας σπρώχνει ο καπιταλισμός, υπάρχουν διεξοδοί, «το άνοιγμα στις μεγάλες θάλασσες» και «τον πλατύ ορίζοντα», φτάνει να το επιδιώξει ο άνθρωπος.

Λ. ΜΟΝΟΚΡΟΥΣΟΣ

Στοιχεία Πολιτικού Κινηματογράφου

Γράφει ο σδ. ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Είναι γνωστό ότι ο ίδιος ο όρος «πολιτικός κινηματογράφος» προκαλεί διαφωνίες ακόμη και αμφιβολίες για την ορθότητά του. Ωστόσο ο όρος αυτός καθιερώθηκε τόσο πολύ στην πράξη που δεν αξίζει μάλλον να τον αρνηθούμε αλλά τον χρησιμοποιούμε σαν μια λειτουργική υπόθεση όταν μιλάμε για κινηματογράφο.

Αλήθεια είναι ότι κάθε ταινία είναι πριν απ' όλα προϊόν της ιδεολογίας της μιας ή της άλλης μαχόμενης τάξης και έτσι κάθε ταινία περισσότερο ή λιγότερο είναι πολιτική. Κατά την άποψη των πιο έγκυρων μελετητών του είδους πολιτικές είναι οι ταινίες όπου η βασική δράση αντανάκλα άμεσα πολιτικά γεγονότα και συμβάντα του παρόντος και του παρελθόντος (ή ακόμη και του μέλλοντος) ταινίες που αναφέρονται σε κάποια γεγονότα, συμβάντα, φαινόμενα ή πράξεις που εκφράζουν ανοικτά τις πολιτικές απόψεις του δημιουργού και την προσωπική του πίστη στο ένα ή στο άλλο πολιτικό πρόγραμμα.

Ετσι βλέπουμε ότι ο πολιτικός κινηματογράφος δεν είναι ομοιογενής αλλά όπως και σε όλα τα πεδία της ιδεολογικής πάλης συγκρούονται μέσα στα πλαίσια του πολλές γνώμες, απόψεις, ταπεραμέντο και ταλέντα.

Από αισθητική άποψη ο πολιτικός κινηματογράφος αντανάκλα όλες τις αντιθέσεις της στυλιστικής της σύγχρονης κινηματογραφικής τέχνης και γι' αυτό είναι αμοιβαίο αν μπορούμε να κάνουμε διαχωρισμό με βάση κάποια κριτήρια καθαρά στυλιστικά. Εκτός από

αυτό το στυλ σήμερα είναι μια έννοια εντελώς ρευστή.

Πρέπει να παρατηρήσουμε πως η βασική τάση είναι η αλληλοδιείσδυση των στυλιστικών γνωρισμάτων και πως την καθαρότητά τους αντικατέστησε η σύγκρουση διαφόρων στυλιστικών μορφών στο μοντάζ. Ωστόσο για μια ενδεικτική κατάταξη των πολυμόρφων εμφανίσεων του πολιτικού κινηματογράφου μπορούμε να καθορίσουμε την περίμετρο για μερικούς στυλιστικούς ορισμούς.

Στην πρακτική του κινηματογράφου διαπιστώνουμε την ύπαρξη

1. της πολιτικής ταινίας ρεπορτάζ.

Παραδείγματα: «Επαφή» του Γκρεγκορέτι, «Λευκό παιχνίδι» του Μπο Βίντεμπεργκ, «Μάχη για δέκα εκατομμύρια» του Κρις Μάρκερ, «Μαύροι Πάνθηρες» του Ους Κλέιν κ.ά.

2. της πολιτικής ταινίας μοντάζ.

Παραδείγματα: «Η ώρα της ανθρακιάς» του Οτάβιο Γκετίνο, «Βιετνάμ - γουρουνίσια χρόνια» και «Νίξον» του Εμίλιο ντε Αντόνιο.

3. της πολιτικής ταινίας ντοκουμανταίρ

όπως «Η μνήμη της δικαιοσύνης» του Μαρσέλ Ουόλς, «Γάλλοι αν ξέρατε» των Αλέν ντε Σεντουί και Αντρέ Αρίς.

4. της πολιτικής φανταστικής ταινίας

όπως «Αλσαβίλ» του Ζαν-Γκοντάρ. «Η βόμβα» και «Το πάρκο των εγκλημάτων» του Πήτερ Ουότκινς.

«Ο πάγος» του Ρομπέρ Κράμερ.

5. της πολιτικής ταινίας έρευνας

όπως «Ζ» του Κώστα Γαβρά, «Υπόθεση Ματέι» και «Διακεκριμένα πτώματα» του Φραντσέσκο Ρόλι, «Σάκο και Βαντσέτι» του Ρομπέρτο Μοντάντο.

6. της πολιτικής ταινίας παραβολής

όπως «Λέων ο έσχατος» του Τζων Μπούρμαν, «Κουρδιστό Πορτοκάλι» στου Στάνλεϋ Κιούμπρικ, «Ο Γαλαξίας». «Η κρυφή γοητεία της μπουρζουαζίας». «Το οάντασμα της ελευθερίας» του Λουίς Μπουγιούελ, «Ολα παν καλά» των Ζαν-Λυκ-Γκοντάρ και Πιερ Γκορέν.

7. της πολιτικής ταινίας λιβέλου

όπως «Μίστερ Φρίντομ» του Ουίλιαμ Κλέιν, «Βαλ-παράισο» του Πασκάλ Ομπιέ, «Μπανάνες» του Γούν-του Άλλεν.

8. της πολιτικής ιστορικής ταινίας

όπως «Κλειμάντο» και «Η μάχη της Αλγερίας» του Τζίγιο Ποντεκόρβο, «Κάλμερ» του Ρενέ Αλιό.

9. της πολιτικής ταινίας τραγωδίας

«Το αίμα του Κόνδορα» και Νύχτα στην Ιβάνα Κουμπάλα» του Χόρχε Σανχίνες, «Αντόνιο ντας Μόρτες» του Ρόσα, «Ο θίασος» του Θ. Αγγελόπουλου.

10. της πολιτικής ταινίας μελόδραμα

όπως «Ανταλέν 31» και «Το σάλτο» του Κριστιάν ντε Σαλόν, «Ο θυρωρός της νύχτας» του Λιλιάν Καβάνι, «Λακόμπ Λυσιέν» του Λουί Μαζ.

11. και τέλος της πολιτικής ταινίας με εργατικά θέματα

όπως «Μετέλλο» του Μάουρο Μπολονίνι, «Ο σύντροφος» και «Οφθαλμόν αντί οφθαλμού» του Μάρτιν Κάρμιτς, «Η εργατική τάξη πάει στον παράδεισο» του Ελίο Πέτρι.

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο διαχωρισμός των ταινιών σύμφωνα με το είδος τους είναι εντελώς συμβατικός όπως και το ότι ο πολιτικός κινηματογράφος, είναι ένα ανολοκλήρωτο ακόμα φαινόμενο που βρίσκεται στο στάδιο της ορμητικής και αντιφατικής του ανάπτυξης.

Όπως και προηγούμενα αναφέραμε χαρακτηριστικό δείγμα πολιτικής ταινίας - έρευνας είναι το «Ζ» του Κώστα Γαβρά. Η ταινία προβλήθηκε στην Γαλλία για πρώτη φορά το 1969 και είχε την τύχη να γίνει μια κατ' εξοχή εμπορική ταινία.

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είχαν και παλαιότερα γυριστεί τέτοιες ταινίες που είχαν και αυτές εμπορική επιτυχία. Είναι γνωστό ότι πατρίδα των αυθεντικά πολιτικών ταινιών υπήρξε η Σοβιετική Ένωση αλλά στη Δύση ο όρος αυτός άρχισε να καθιερωθεί.

Για πρώτη φορά τα δικαιώματα προβολής μιας ευρωπαϊκής ταινίας με πολιτικό περιεχόμενο πουλήθηκαν στην Αμερική, για ένα στρογγυλό ποσό μερικών εκατοντάδων χιλιάδων δολαρίων και οι έμποροι του

κινηματογράφου και των δυο ηπείρων ανακάλυψαν ότι η πολιτική μπορεί να είναι κερδοφόρο εμπόριο. Γιατί όμως το «Ζ» αποδείχτηκε «οικονομικά αποδοτικό» αν και σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς δεν είχε τις προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο; Βέβαια ο ουσιαστικός λόγος δεν είναι ούτε η υπόθεση της εκγλημματικής σκευωρίας ούτε η συμμετοχή πολύ γνωστών ηθοποιών όπως ο Υβ Μοντάνκι και Ζαν Λουί Τρεντινιάν, αλλά το ότι η ταινία προβλήθηκε στη Γαλλία μετά τα γεγονότα του Μάη του '68 στην τεταμένη ατμόσφαιρα των απεργιών και των φοιτητικών οδοφραγμάτων όταν η πολιτική διαπότιζε όλους τους πόρους της κοινωνίας.

Στην Ελλάδα σε αυτή την εσχάτη της Ευρώπης έγινε το φασιστικό πραξικόπημα κατέλαβαν την εξουσία οι «μαύροι συνταγματάρχες» και η ταινία έπρεπε να απαντήσει στο ερώτημα: Πώς στάθηκε δυνατό να συμβεί κάτι τέτοιο; Η απειλή του φασισμού έγινε πραγματικότητα. Και άρχισε να επεμβαίνει στη ζωή αυτών που παλαιότερα αναζητούσαν στον κινηματογράφο τη φυγή από τις φροντίδες της καθημερινότητας.

Την ταινία γύρισε ο Κ. Γαβράς το δε σενάριο έγραψε ο Χορχέ Σεμπρούν, γνωστός στους παρισινούς κύκλους των εμικρεδών, για τις τροτσκιστικές του απόψεις.

Η κινηματογραφική διασκευή του μυθιστορήματος του κάθε άλλο παρά εμπορικού έλληνα συγγραφέα δεν ενδιέφερε τους παραγωγούς και κυρίως τον ηθοποιό Ζακ - Περέν που παρήγαγε την ταινία σε συνεργασία με την Αλγερία η οποία επέτρεψε το γύρισμα της ταινίας στο έδαφός της.

Και ακόμα χωρίς τη συμμετοχή πολύ γνωστών ηθοποιών η ταινία δεν θα γυριζόταν.

Η εμπορική επιτυχία της ταινίας ήταν εξασφαλισμένη. Η γοργή εξέλιξη της υπόθεσης με τη συνηθισμένη μορφή, του αστυνομικού μυθιστορήματος, ο ξεκάθαρος διαχωρισμός αυτή τη φορά με πολιτικά κριτήρια των «καλών και κακών» η συμπάθεια προς τους προοδευτικούς δημοκρατικούς ήρωες, η σατιρική σκιαγράφηση των δυνάμεων της αντίδρασης, ο εξευτελισμός της κατάστασης και το καλό παίξιμο των ηθοποιών αλλά το κυριότερο όπως τονίσαμε ήδη, η καυτή επικαιρότητα του θέματος εξασφάλισαν στην ταινία απρόσμενες για τους παραγωγούς και τα γραφεία εκμετάλλευσης υψηλές και σταθερές εισπράξεις.

Ο Τύπος υποδέχτηκε θετικά την ταινία αν και μια μερίδα της ευνοϊκής προς το φιλμ κριτικής παρατήρησε ότι στη μορφή η ταινία είναι παραδοσιακό θρίλερ ενώ η τεχνική της αρτιότητα δεν αντικαθιστά την απουσία μιας πραγματικά δημιουργικής έμπνευσης.

Η ταινία παίχτηκε και στην Ελλάδα μετά την μεταπολίτευση ενώ πολιτικές σκοπιμότητες δεν την άφησαν να προβληθεί και από την τηλεόραση όπως πραγματικά άξιζε.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

*«Το λευκό μάτι της οθόνης, φτάνει μόνο για ν' αντικαθρεφτίσει
το δικό του φως· για να ανατινάξει το σύμπαν»*

Λουίς Μπουνουέλ, 1953

Πολλές φορές έξω από κάποιο κινηματογράφο βλέπουμε ατέλειωτες ουρές. Άνθρωποι κάθε ηλικίας, συνωστιζονται και περιμένουν υπομονετικά να πάρουν το μαγικό χαρτάκι για την αίθουσα. Το εισιτήριο για άλλους κόσμους και εποχές. Εκεί που η φαντασία καλπάζει και τους κάνει να ξεχνούν το καθημερινό τρέξιμο.

Τι είναι αυτό άραγε που τους μαγνητίζει όπως το φως τραβάει τις μικρές πεταλούδες; Ο κινηματογράφος έχει τόσο δύναμη ώστε για 2 ώρες να ενώνει βουβά και νοητικά ένα μεγάλο αριθμό (ετερόκλητων) ατόμων:

Εδώ κι έναν αιώνα η γέννηση του κινηματογράφου έχει γίνει ένα κομμάτι της ζωής μας. Άνθρωποι κάθε φυλής, χρώματος και θρησκείας σαγηνεύονται μπροστά στο λευκό πανί της οθόνης.

Η κίνηση και η καταγραφή των γεγονότων φαίνεται ότι έχει απασχολήσει τον άνθρωπο από χιλιάδες χρόνια. Οι Εντισον και Λυμιέρ —πρωτοπόροι— έδωσαν τη βάση για την τεχνολογία που απαιτείται. Η κατασκευή της πρώτης κινηματογραφικής μηχανής απαιτήσε και τη δημιουργία του κατάλληλου υλικού για την αποτύπωση της εικόνας. Αυτό ήταν το φιλμ, η μακριά ελαστική κορδέλα που με τη χημική επίστρωση που έχει μπορεί να καταγράφει εικόνες. Το φιλμ εφευρέτο 1889 ο Τζωρτζ Ήστμαν από σελυλόιντ. Το ανθρώπινο μάτι έχει την ικανότητα να καταγράφει μια εικόνα για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου. Έτσι όταν βλέπει μια σειρά από εικόνες που κινούνται με ταχύτητα —περίπου 14 εικόνες το δευτερόλεπτο— οι εικόνες δίνουν την εντύπωση μιας συνεχούς κίνησης. Η πρώτη μηχανή ήταν η κάμερα με την «τρύπα της καρφίτσας», ένας πρόδρομος των συγχρόνων μηχανών. Πιθανώς οι Αρχαίοι Έλληνες να γνώριζαν την ύπαρξή της. Η μηχανή βασίζεται σε ένα απλό φυσικό φαινόμενο. Αν το φως περάσει από μια στενή τρύπα σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο στον απέναντι τοίχο σχηματίζεται μια αντεστραμμένη εικόνα της εξωτερικής σκηνής. Στην Αναγέννηση διορθώθηκε η αντιστροφή με κάτοπτρα.

Γνωρίζοντας τις βασικές αρχές καταγραφής και αναπαραγωγής των εικόνων ο Θωμάς Εντισον παρουσίασε το κινητοσκόπιο (1893) σαν ένα είδος θεάματος.

Οι Γάλλοι αδελφοί Λυμιέρ εμπνεύστηκαν από την εφεύρεση και σύντομα παρουσίασαν μια βελτιωμένη μηχανή (1895). Το πρόβλημα της εποχής ήταν το φιλμ λόγω του πλάτους του 35 χιλ. Επίσης η εμφάνισή τους που έπρεπε να γίνει από τον ίδιο τον κινηματογραφιστή με προσοχή διότι σαν βάση του χρησιμοποιείτο μια εύφλεκτη νιτρική βάση. Εν συνεχεία κυκλοφόρησαν φιλμ 15 χιλ., 17, 5 χιλ., 21 χιλ., προστά σε κάθε κινηματογραφιστή. Στα άκρα έχει 2 σειρές διήρητες. Το 1923 ο Γάλλος Πατέ και ένα μήνα αργότερα ο ΉΣΤΜΑΝ κυκλοφόρησαν μηχανές για μικρότερο φιλμ. Από τότε η εταιρία του ΉΣΤΜΑΝ - KODAK βρίσκεται στην πρωτοπορία. Οι άλλοι κατασκευαστές ακολουθούν με εξαίρεση τον Πατέ.

Το 1935 εμφανίζεται το Κονταχρώμ, φιλμ με μεγάλη ευαισθησία που κέρδισε γρήγορα την προτίμηση των ερασιτεχνών.

Το 1932 η RCA αντικαθιστά τη μια σειρά της διάτρησης από μια ηχητική μπάνα. Η πρακτική όμως εφαρμογή του ήχου έρχεται με την εμφάνιση της μαγνητικής μπάνας από το 1950. Για επίκαιρα θέματα χρησιμοποιείται εκτεταμένα το φιλμ των 16 χιλ. Ειδικά μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Το 1965 κυκλοφορεί το φιλμ συσκευασμένο μέσα σε κασέτα εύρηστο, που μειώνει τις τεχνικές δυσκολίες στο ελάχιστο. Το 1975 εμφανίστηκε το SUPER-8 από την KODAK με μαγνητική ηχητική μπάνα στην άκρη. Ωστόσο τα κινηματογραφικά προϊόντα τελειοποιούνται συνεχώς λόγω του υψηλού ανταγωνισμού των εταιριών.

Για έναν ερασιτέχνη ο κινηματογράφος είναι ακριβό χόμπι. Υπάρχει μια σειρά προϊόντων, όπως κάμερες, τριπόδια, φωτιστικά σώματα, φωτόμετρα, τύποι φιλμ κλπ. Επειδή όμως όλο αυτό το πλήθος των προϊόντων μπορεί να προκαλέσει σύγχυση λόγω των πολλαπλών δυνατοτήτων επιλογής, καλό είναι να προετοιμαστεί μέσα από βιβλία για κάθε αγορά χρήση και θέματα. Η ελληνική βιβλιογραφία είναι πολύ φτω-

χή. Ενα εύρηστο βιβλίο είναι «Η ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ».

Μην ξεχνάτε ότι η συνταγή για κάποιο φιλμ είναι η σκηνοθεσία. Ο καλός σκηνοθέτης είναι αυτός που κινεί όλα τα νήματα με τη δική του σφραγίδα. Δικαίωμα του είναι αφού βρει το σενάριο να το προσαρμόσει όπως θέλει, να βρει τα κατάλληλα πρόσωπα για τους ήρωές του, οι ρόλοι να είναι στα μέτρα τους, να βρει τις τοποθεσίες που θα γυρίσει το έργο, να κάνει ένα πλάνο της εργασίας του με πολλές σημειώσεις για κάθε τι. Λεπτομέρειες που είναι απαραίτητες, και φυσικά, έναν προϋπολογισμό. Αυτά σε πολύ γενικές γραμμές είναι τα στοιχεία που απαιτούνται για το γύρισμα μιας ταινίας, ανεξάρτητα με το ύψος της παραγωγής. Από έναν ερασιτέχνη μέχρι τον μεγαλύτερο σκηνοθέτη σημασία έχει η φαντασία και ο τρόπος οργάνωσης.

Εμπρός λοιπόν εξοπλιστείτε, προετοιμαστείτε και προχωρήστε στο χώρο της μαγείας και του εξωπραγματικού. Γι' αυτό βάλτε τα δυνατά σας και το προσωπικό σας στυλ και δημιουργήστε. Και πού ξέρετε, μπορεί από σας όλους να ξεπηδήσει κάποιο ταλέντο.

ΤΖΑΝΕΤΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Συνάδελφε

Αν σε ενδιαφέρει η φωτογραφία έλα να γνωριστούμε και να συζητήσουμε όποια απορία έχεις.

**ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ ΩΡΑ 7.00
ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΕΤΕ**

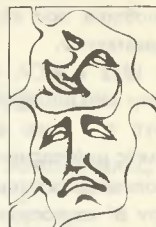
Το Φωτογραφικό Τμήμα περιμένει τις δικές σου φωτογραφίες, άρθρα, ιδέες, υποδείξεις, συνεργασίες ή ό,τιδήποτε σε απασχολεί γύρω από τη φωτογραφία.

Συνάδελφοι της επαρχίας,

Στείλτε μας τη δουλειά σας, επικοινωνείτε μαζί μας στα τηλέφωνα του Συλλόγου: 3211.617 - 3218.963.

Κάνουμε Θέατρο

Γράφει η Θεατρική
Ομάδα του ΣΥΕΤΕ

Φέτος και μετά από ενάμιση χρόνο σκληρής δουλιάς, το θεατρικό Τμήμα του Συλλόγου Υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας, παρουσίασε με μεγάλη επιτυχία το τρίτο κατά σειρά έργο του «Η Ισαβέλα, τρεις караβέλες κι ένας παραμυθάς» του Ντάριο Φο, στο θέατρο ΒΡΕΤΑΝΙΑ (Πανεπιστημίου 7) σε 13 παραστάσεις από την Παρασκευή 10 Μαΐου μέχρι και την Τετάρτη 22 Μαΐου. Λίγο αργότερα το ίδιο έργο παίχτηκε και στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων του Δήμου Αθήνας, όπου απέσπασε και το πρώτο βραβείο.

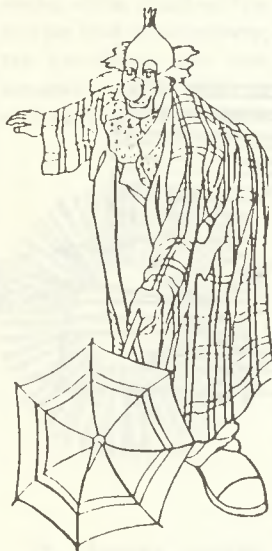
Πρώτο έργο ήταν τα «Κομμάτια και θρύψαλα» του Γιώργου Σκούρτη με θίασο 17 ατόμων και με 13 συνολικά παραστάσεις στην Αθήνα και την Επαρχία την περίοδο 1981-1982.

Δεύτερο έργο «Οι Προστάτες» του Μήτσου Ευθυμιάδη με θίασο 26 ατόμων και με 13 παραστάσεις στην Αθήνα το 1983 - 1984, το οποίο στο 8ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου στην Κόρινθο κέρδισε το πρώτο βραβείο καλύτερης παράστασης.

Με το φετινό έργο ο θίασος Εργαζομένων στην Εθνική Τράπεζα παρουσίασε στο κοινό την πιο φιλόδοξη θεατρική του δουλιά και τη μεγαλύτερη ίσως σε ερασιτεχνικό επίπεδο, με 85 ρόλους που ερμήνευσαν 35 άτομα. «Η Ισαβέλα, τρεις караβέλες κι ένας παραμυθάς» διαλέχτηκε για την ευρυματικότητα που παρουσιάζει σαν κωμωδία καθώς και για τις πλούσιες δυνατότητες κίνησης, χορού και παντομίμας που διαθέτει...

Ο θίασος (Ηθοποιοί, Σκηνοθέτης, Τεχνικοί, κλπ.) αποτελείται μόνο από εργαζόμενους στην Εθνική Τράπεζα οι οποίοι, χωρίς καμιά οικονομική απολαβή, αφιερώνουν το μεγαλύτερο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους απλά και μόνο απ' αγάπη για το θέατρο. Το Θεατρικό Τμήμα είναι πάντα ανοιχτό σε νέες συμμετοχές συναδέλφων.

Περί ορέξεως...

— Ανάμεσα στα τόσα περιοδικά που κυκλοφορούν και ασχολούνται με τα γράμματα και τις τέχνες, υπάρχει και μια πραγματικά ολοζώντανη και αξιόλογη παρουσία. Η «Οδός Πανός» του Γ. Χρονά, που βρίσκεται ήδη στον πέμπτο χρόνο κυκλοφορίας και παρ' όλ' αυτά συνεχίζει να διατηρείται ολόφρεσκο και ν' αποφεύγει πετυχημένα το επικίνδυνο αράχνισμα πολλών άλλων. Καυτή παρεμβαλλόμενη επικαιρότητα και σχολιασμός της, μερικές φορές, δείχνει ότι πολιτισμός δεν είναι μόνο τα έργα των ανθρώπων της τέχνης και των γραμμάτων, αλλά και η καθημερινή ζωή με τα τόσα της δημιουργήματα, που πολλές φορές δεν τιμούν την κοινωνία μας, αλλά που καλό είναι να τα αντιμετωπίζουμε για να βγαινούμε πού και πού απ' τη νάρκη και τη μακαριότητα, στην οποία δεν αποφεύγουν

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Δείγματα γραφής από
αδημοσίευτους στίχους
που μας εμπιστεύθηκαν
οι δημιουργοί τους

Ενοικιάζονται:

Σιδερένια κάγκελα και μαγικά σπιτάκια προστατεύοντα από την ασθένειαν «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ»
συνταγές επιτυχίας, μάσκες, Walkman, μηχανές
πάσης φύσης απλουστεύουσai την ζωήν σας...

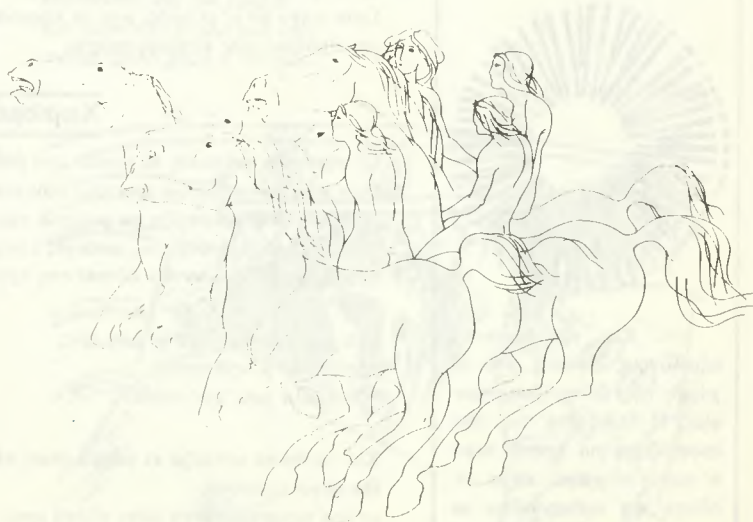
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ:

Ονειρα, ιδανικά (τιμή τσάμπα!!!)

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ:

Οι χαμένες μας ταυτότητες.

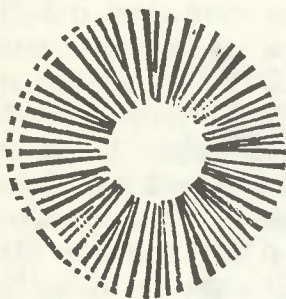
Σοφία Τσουμάκη

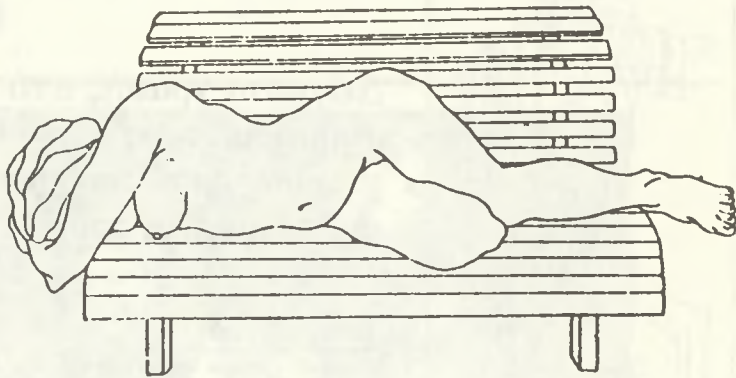
Περί ορέξεως...

να μας ρίξουν πολλά πολιτιστικά περιοδικά. Αξίζει λοιπόν τον κόπο ν' αυξηθούν οι οπαδοί της «Οδού Πανός».

— Ας μιλήσουμε και για το βιβλίο της Ζυράννας Ζατέλλη, που τόσης υποστήριξης έτυχε από την «Οδό Πανός» και από άλλα φυσικά περιοδικά και που λέγεται ότι χάλασε κόσμο. Μιλάμε για την Περσινή Αρραβωνιαστική. Προσεγμένη έκδοση των Σιγαρέτων με εξώφυλλο την πολύ ωραία φωτογραφία της συγγραφέως, δεν μπορώ να πω ότι είναι το «κάτι άλλο» στο χώρο των νέων συγγραφέων. Κομμάτια, πιθανώς της προσωπικής της ζωής, ζωντανά και γραμμένα με πνεύμα, τα οποία όμως δεν μου έδωσαν την αίσθηση του πραγματικά «καινούργιου», όπως τουλάχιστον περίμενα, όταν είχα διαβάσει ότι το 1984 εξελίχτηκε σ' έτος Ζατέλλη.

— Και για μερικούς αξιόλογους δίσκους από το χώρο της ξένης δισκογραφίας. Η Sade, παρ' όλο που εμφανίζεται για πρώτη φορά σ' αυτό το χώρο, κάνει αίσθηση και καθιερώνεται με το δίσκο της «Diamonds of life». Η φωνή της ζεστή και

Η αγάπη ξεφτιζοντας

Τους λίγους στίχους που σου χάρισα να σεβαστείς.
Κι αν είναι δυνατόν να τους ξεχάσεις.
Στον τοίχο αν μ' εκτιμάς, μην με κρεμάσεις,
σαν τρόπαιο μιας κάποιας εποχής.

Χωρισμός

Σε σήραγγες σκοτεινές το μυαλό μου βυθίζεται.
Στον αποσαρκωτή ήλιο το κορμί μου εκτεθειμένο, καίγεται.
Το πάθος μου κουνντίζει τα ρολόγια της αγρύπνιας μου.
καθώς η περιπλάνηση στις ωτεινές επιγραφές αυτών των
αδυσώπητων δρόμων δεν οδηγεί στη λύτρωση.

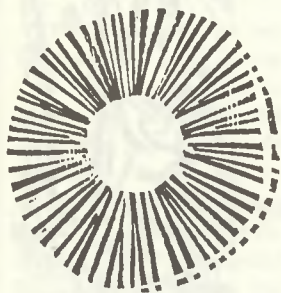
Εσύ βέβαια, κι απόψε θα μου πεις,
πόσο πολύ μ' αγάπησες,
πόσο καλά μου 'χεις φερθεί...

Και γω θα σε κυττάω κι απόψε όπως πάντα.
Θα φύγω κι απόψε,
με μια τεράστια πληγή στην πλάτη μου,
με μια τεράστια κραυγή μοναξιάς στα μάτια.

Κώστας Σακελλαρίδης

Περί ορέξεως...

απαλή, ντύνει κομμάτια Free jazz και Soul, δημιουργώντας ένα αποτέλεσμα, που είναι εμπορικό χωρίς να παύει να είναι και ποιοτικό.

Οι Crusaders κυκλοφορούν το «Blaster Guetto». Η δουλειά τους, πάντα προσεγμένη, μας χαρίζει άλλον ένα δίσκο, που βρίσκεται μάλιστα στα δέκα πρώτα της Jazz. Βέβαια η φωνή της Jessica Williams στο «Night Ladies» δεν κατορθώνει να φτάσει τη δύναμη της Randy Crawford στο αξέχαστο «Street Life». Ο δίσκος όμως δεν παύει να παραμένει σε ψηλά επίπεδα.

Ο Jeffrey Osborne, γνωστός στο χώρο της soul μουσικής, αλλά ελάχιστα γνωστός στην ελληνική αγορά, κυκλοφόρησε το «Don't stop». Ποιοτική χορευτική soul με απολαυστικές μελωδικές στιγμές στα «Let me know» και «Grazy 'bout cha».

Για τους φίλους της soul ακόμα ένας δίσκος και αυτός δυστυχώς — ή ευτυχώς; — εισαγωγής, όπως και ο προηγούμενος. Άγνωστος στην Ελλάδα ο Mtume με το συγ-

Νυχτερινή αναμονή

Νυχτώνει στη συνοικία - τ' άστρα λάμπουν
στο γαλανό ουρανό - Η αγρύπνια μας συνεπαίρνει -

Περιμένουμε να ξημερώσει.

Περιμένουμε το λαμπερό ήλιο να ζεματίσει
τις κουρασμένες μας ψυχές όπως τις λαμαρίνες
των χωμένων στα υπόγεια υπόστεγων,

να μας χτυπήσει κατακουτέλα, στην καρδιά μας αντάμα,
να γίνει ήχος, ν' ακουστεί ήχος - ένας
αλλιώτικος ήχος.

Γιατί η σιωπή είναι γεμάτη πυροβολισμούς -
πυροβολισμούς και αίμα -

ω Θεέ μου, το βλέπω, αίμα και πληγές
πληγές αγιάτρευτες - πληγές μικρές
η σιωπή ξαναπλώνεται - ξαναπλώνεται

στη μικρή συνοικία
ώσπου να την διακόψουν πάλι πυροβολισμοί
πυροβολισμοί από άγνωστα σημεία.

Ανδρέας Οικονόμου

Μικρά, δυστυχισμένα ποιήματα.

Στο σπίτι μας σκοτώθηκε η χαρά.

Τώρα δεν απόμειναν παρά οι σιγανές αναπνοές μας
και τα σημάδια του νερού στους τοίχους.

Στους δρόμους ο χειμώνας κι η βροχή,
και στην καρδιά μας η ερημιά τους.

Φέτος ο χειμώνας μας στάθηκε σκληρός.

Μια φυσάει και μια βρέχει.

Και μέσα στο μυαλό μας έχει
στήσει τρελό χορό ο πανικός.

Κώστας Σακελλαρίδης

Περί ορέξεως...

κρότημά του, κυκλοφορεί το «You, me and he». Δίσκος αξιόλογος που μας φέρνει στις καλές μέρες της soul, συνδυάζοντας με επιτυχία και την funky μουσική.

Για τους φίλους της καθάραιμης rock, ο δίσκος που κυριάρχησε τη χρονιά που μας πέρασε και συνεχίζει να προσφέρει επιτυχίες, είναι το «Born in Usa», του Bruce Springsteen. Καλλιτέχνης που παραμένει πιστός στην rock όπως την ζήσαμε στις μεγάλες της δόξες και ο

οποίος, παρά την άνοδο και την τάση για καθιέρωση της ηλεκτρο-ποπ μουσικής, με τα απρόσωπα σχεδόν συγκροτήματα και τα συνθεσάιζερς, που καταργούν τα ζωντανά όργανα, μας χαρίζει κομμάτια, όπως το «Born in Usa» και το «Dancing in the

Φλερτ

Απλό-απλό λογάκι
απλό σαν τη δροσοσταλιά
στην καρδούλα του χρυσάνθεμου.
Κι ένα χαδάκι καθισμένο στη ματιά σου,
κάθε που με κοιτάς,
γελάει, ξεκαρδίζεται.

Ετσι γλυκά που σ' αγαπώ
κι έτσι με βιάση που σε θέλω,
πες μου γλυκειά μου
πως θα βαστάξω τη μοναξιά μου;

Κώστας Σακελλαρίδης

Διαφάνειες

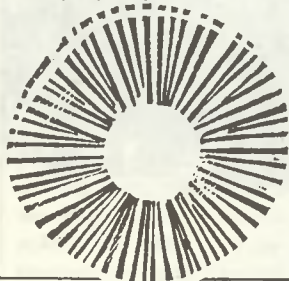
Αισθάνομαι αχανής
στο μεγαλείο Σου μέσα
παραθαλάσσιο τοπίο στην κορφή
ενός βουνού
κι ένα αστέρι στην κορφή των αιώνων
να θωρεί
τ' αστέρι που κρέμεται απ' τα χείλη Σου
κι ανθίζει καθώς
τα χείλη που περιπλέουν
το διάγραμμα της παρουσίας Σου
της ουσίας Σου
ύπαρξή μου λατρευτότατη
προϋπάρχουσα από αιώνες
στους αιώνες
καθώς εγώ να πορεύομαι
το πέταγμα των περιστεριών
φτερουγώντας
δειλινοπρεπής συγκινησιακή
μορφή
φωσφορίζουσα
χρωματώνοντας τούς ορίζοντες
υπερβιώντας το δέσιμο της
λευτεριάς μου
αγαπημένη
παναγαπημένη της ψυχής μου.

Νικόλαος Α. Μεταίδης

Περί ορέξεως...

dark». Κομμάτια που μας φέρνουν στο νου τις πολυπληθείς, ζωντανές συναυλίες, οι οποίες σίγουρα καμιά σχέση δεν έχουν με τις κονσερβοποιημένες σήμερα εμφανίσεις των νέων συγκροτημάτων.

Το '85 μουσικά για την Ελλάδα — όχι όμως και για την Ευρώπη, μια και ο δίσκος είναι παραγωγής '84 — ξεκινάει με μια ακουστική αποκάλυψη θα λέγαμε. Το δίσκο της Alison Moyet, «Alf». Η Alison δεν είναι βέβαια καινούργια στο μουσικό χώρο μια και ήταν το ένα από τα δυο μέλη των YAZOO, συγκροτήματος το οποίο στο σύντομο της διάρκειάς του προκάλεσε αίσθηση στο χώρο της ηλεκτροποπ μουσικής. Τώρα όμως κάνει προσωπική εμφάνιση και ομολογουμένως εκπλήσσει. Με δικούς της στίχους και με φωνή που ξέρει να γίνεται σκληρή και τρυφερή, όταν χρειάζεται — For you only, Where hides sleep, — μας χαρίζει πραγματικά καινούργια ακούσματα. Πέρα απ' τα πολύ γνωστά «Love resurrection» και «All cried out», ολόκληρος ο δίσκος, μ' εξαίρεση ένα, το πολύ δυο κομμάτια, παρουσιάζει αμείωτο ενδιαφέρον. Αξίζει να την προσέξετε.

Οραματισμοί

Οραματισμοί

μέσ' απ' το πρίσμα της θάλασσα

Ζωντανεύουν οι παραλίες του πόθου τους
στους ορίζοντες·

πλατὺς

ο γαλανός δίσκος της αυτοτέλειας

και γω

ποθῶ να βρω τη ζωή μέσα Σου

κοιτώντας τα μάτια Σου·

ὅπως ἓνα ὄνειρο κοιτιέται στον

καθρέφτη του μυαλού μας

να δει τα «γενόμενα»

και τα «εἶθε να γίνουν»

και να προσπερνούν

φωτεινές ανταύγειες

πάνω από γαλανή διαύγεια

και μια καρδιά που χτυπά τα ονειράτα

και βαλαντώνει στην κάθε απουσία

από το φόβο της μοναξιάς μου.

Νίκος Μεταξίδης

Περί ορέξεως...

Από ελληνικής πλευράς τέλος οι Τερμίτες κυκλοφορούν το δίσκο τους «Η αμαρτωλή Μαρία». Πολύ προσεγμένη και αξιόλογη παραγωγή με τις όποιες ατέλειές της. Οι στίχοι του

Μαρματάκη ντυμένοι με σύγχρονη μουσική, που φτάνει σε κάποιες στιγμές σε επίπεδο καθαρόαιμου rock, ιδιαίτερα σε μερικά σολαρίσματα. Κάποιο μειονέκτημα που μπορούμε να επιστημόνουμε είναι η φωνή του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα, που διατηρεί σ' όλα τα τραγούδια τους ίδιους τόνους, μ' αποτέλεσμα κάπου να μοιάζουν μεταξύ τους. Αυτό φαίνεται έντονα όταν ακούγεται ο Γ. Νταλάρας στο πραγματικά εξαιρετικό «Σκόνη» αλλάζοντας αυτόματα το ύφος και την ομοιογένεια του δίσκου. Πέρα όμως από τα κάποια μειονεκτήματά του ο δίσκος παρα-

Ο Αγώνας

Στην άβυσσο του μίσους
στον αγώνα τη φωτιά
ονόματα που σβήνουν
και γράφονται χρυσά.
Με πρόσωπο που πήρε
νεκρού την παγωνιά
αγωνιστή για ΣΕΝΑ
μια μάνα που αγωνιά.
Θρηνεί η μάνα κλαίει
το δάκρυ πολύ πικρό
του φασισμού που φταίει
για το στερνό χαμό.
Ζήσε, γιατί να φύγεις
Ζήσε για τη ζωή
Ελεύθερος να γίνεις
νεαρέ ΑΓΩΝΙΣΤΗ.
Τώρα πια οι καμπάνες
ειρηνικά χτυπούν
στης ξαστεριάς τη χάρη
μηνύματα χτυπούν.
Ήταν παιδιά που είχαν
ιδανικά πολλά
Ήταν παιδιά που θέλαν
να δουν τη ΛΕΥΤΕΡΙΑ

17.4.77

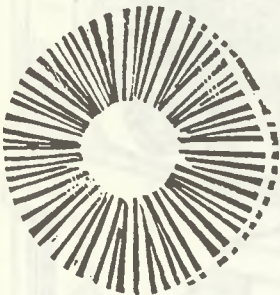
Σερεφίδου Ελένη

Περί ορέξεως...

μένει μια σημαντική προσπάθεια στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού, που έχει πάθει «οξεία ρεμπετίαση».

• • —. Η έρημος του Τέξας, οι απρόσωπες μεγαλουπόλεις της Αμερικής, το Χιούστον, που φέρνει στο νου σκηνές από ταινίες επιστημονικής φαντασίας μ' αυτές τις απόλυτα τιμμεντοποιημένες και σχεδόν νεκρές πόλεις, αν εξαιρέσει κανείς μόνο την ύπαρξη χιλιάδων αυτοκινήτων. Όλ' αυτά, σκηνικά της καινούργιας ταινίας του Βέντερς, «Παρίσι, Τέξας», ται-

νίας που προβάλλει και πάλι τη μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου, του χαμένου στον κόσμο αυτό που είναι δημιουργήμα του χωρίς όμως να τον εκπροσωπεί. Η αναζήτηση της ταυτότητας του πρωταγωνιστή στις αχανείς ερήμους μακριά από τους ανθρώπους, τους νόμους και τις απαγορεύσεις τους, η δυσκολία επανένταξής του στην κοινωνία του αδελφού του, της νύφης του, του γιου του, της γυναίκας του και οι πολυάριθμοι φόβοι που ορθώνονται συνέχεια μπροστά

ΣΕΒΑΣΜΟ ΣΤΗΝ «ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ», Ενα σχόλιο πάνω στην πολιτιστική πραγματικότητα. **ΠΑΡΑΚΑΛΩ**

Γράφει ο σδ. ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΡΙΖΙΩΤΗΣ

Φανταστείτε ότι βρισκαστε σε Αθηναϊκό κινηματογράφο — κατά προτίμηση πρώτης προβολής. Η ταινία που προβάλλεται τολμάει να έχει αξιώσεις (...στους καιρούς μας!) ακόμα και καλλιτεχνικές. Η αίθουσα είναι γεμάτη ασφυκτικά.

Η ταινία, για λόγους απαραίτητα άσχετους με την όποια αξία της, έχει κεντρίσει την καταναλωτική βουλημία του «μέσου Έλληνα». Πλην όμως επέρχεται το «μοιραϊόν». Ο καταναλωτής - θεατής δυσαρεστείται. Το προϊόν δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του για «εύχρηστη ανάλωση». Από την άλλη, το γούστο του και η κριτική του δυνατότητα, φυσικά, δεν επιδέχονται καμιά αμφισβήτηση. Ο πελάτης, ως γνωστόν, έχει πάντα δίκιο. Πλήρωσε για να κρίνει και όχι για να κριθεί. Συνεπώς πρέπει να αποδοθούν «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι». Πρέπει να βρεθεί ο επιθετικός προσδιορισμός που θα εκφράσει την αποδοκιμασία του κατακρίνοντος. Ο καταναλωτής - θεατής έχει ήδη ανασύρει από το τερατώδες λεξιλόγιό του τον αφορισμό που φορτισμένος με τον ανάλογο χλευασμό θα συνοψίσει - μια κι έξω την άρνησή του. Είναι το αδόκιμο αλλά και κακόχοι επίθετο: «Κουλτουριάρης». Το έργο «κουλτουριάρικο» ο δημιουργός του «κουλτουριάρης» και... καθαρίσαμε. Κι όσοι δεν πείστηκαν; Μα φυσικά πρόκειται για αχρείους... «κουλτουριάρηδες». Από πού όμως αντλεί αυτός ο «πνευματικά μικρομεσαιός» (ο ευστοχος χαρακτηρισμός ανήκει στον Θόδωρο Αγγελόπουλο) την αυτοπεποίθηση που τσακίζει κόκκαλα; Από πού παίρνει θόρα, ορμάει σαν ταύρος σε υαλοπωλείο και μάλιστα περιβαλλόμενος το φωτιστόφανο, της «κοινής γνώμης», κατακεραυνώνει ό,τι δεν «γουστάρει». Πώς κατάφερε να αναδειχθεί σε δύναμη ο «αγανακτισμένος πολίτης»; Αυτός που μ' ένα τηλεφώνημά του καταργεί διευθυντές της ΕΡΤ και τρομοκρατεί καρεκλοθλιβές; Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά: Ο φοβερός νεοέλληνας, κατευθειαν απόγονος του πάλα ποτέ εμπνεύσαντος Ροϊδηδες και Λασκαράτους, δεν ήθελε δα και πολλά, για να... απογειωθεί. Μόνο που στις μέρες μας, όχι φυσικά τυχαία, το πράγμα πήρε διαστάσεις.

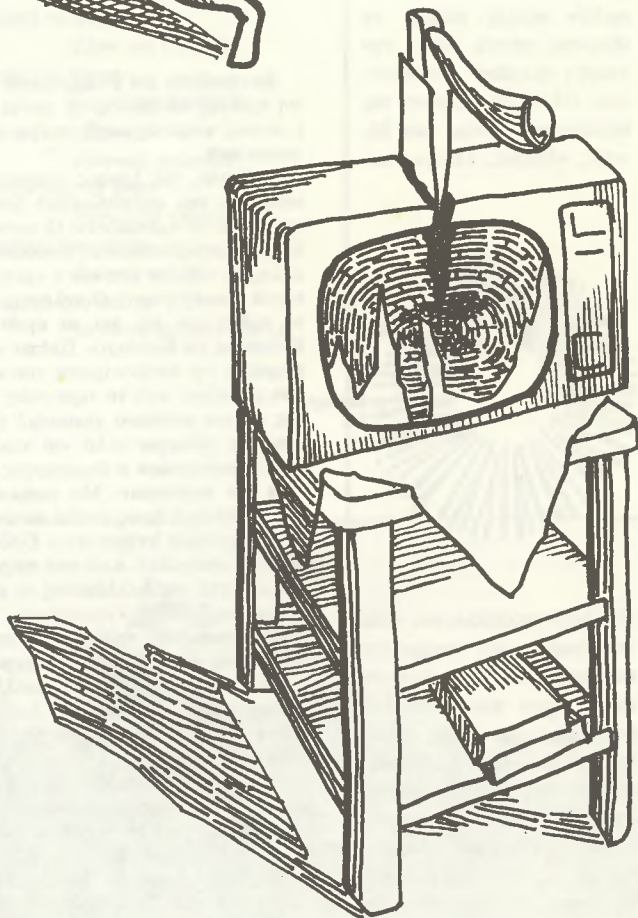
Η ζωή του συμβάδισε με την τεχνολογική εξέλιξη. Δηλαδή μ' αυτό, που με μπόλικη δόση αυταρέσκειας, το είπαμε «ανάπτυξη». Που έφερε την αύξηση του «κατά κεφαλή» τη μείωση του ωραρίου και του ποσοστού παιδικής θνησιμότητας. Παράλληλα όμως και τον κομφορμισμό, το νεοπλουτισμό, την αδιαφορία. Η εύκολη διαβίωση οδήγησε στην παραιτήση από κάθε ανησυχία. Στην αδράνεια της σκέψης. Κάπως έτσι «πιάσαμε την καλή». Αποδεχόμενοι το κάθε ευκολοχώνευτο και μόνο αυτό. Εν αρχή ήν η τηλεόραση. Επονται το VIDEO και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αλλά η τηλεόραση είναι ο πρωταίτιος. Το κακό με την τηλεόραση δεν ήταν ποτέ τα χαμηλού επιπέδου προγράμματα. Ήταν ότι κατήργησε το θεατή - κριτή του κινηματογράφου. Αυτόν δηλαδή το θεατή, που ΕΠΙΛΕΓΕΙ τι θέλει να δει, ΥΠΟΒΑΛΛΕΤΑΙ στη διαδικασία της μετακίνησης, προκειμένου να ικανοποιήσει την επιθυμία του, και, εν τέλει, αποδέχεται να ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ, με όση προσοχή απαιτεί η ταινία από αυτόν. Ο τηλεθεατής αντιθέτα

Περὶ ορέξεως...

του. Καλή ταινία, χωρίς ιδιαίτερες εξάρσεις, με αρκετές υπερβολές και χωρίς να κατορθώνει να διώχνει από τη πρώτη θέση των προσωπικών μου προτιμήσεων τον «Αταίριαστο».

— Ενα Σαββατόβραδο στην πλατεία Ψυρρή, σε μια περιοχή που συνεχίζει να διατηρεί μια περίεργη ομορφιά με το συνδυασμό τόσων αντίθετων στοιχείων, με στόχο το Θέατρο Αποθήκη, όπου το ντουέτο Γεωργούλη-Πιατά παρουσιάζουν ένα ακόμη έργο του Ντάριο Φο, το «Βίος και συνουσία», μέσα στη σωρεία των έργων του, που παίζονται το φετινό χειμώνα σε τόσες αθηναϊκές σκηνές. Οι εντυπώσεις όμως δεν ήταν οι αναμενόμενες, η Γεωργούλη μέτρια, ο Δ. Πιατάς σίγουρα δίνει ζωντάνια στην παράσταση, αλλά το τελικό αποτέλεσμα παραμένει χλιαρό και μέτριο.

— Τ' ακούσαμε κι' αυτό: ο αρχηγός της εκκλησίας μας, λέει, ο Σεραφείμ, προσφέρει δωρεά το σώμα του, μετά θάνατον φυσικά. Και βροχή οι έπαινοι από τα μέσα ενημέρωσης για την θεάρεστον αυτή πράξη. Μόνο που σχεδόν κανείς δεν μπήκε στον κόπο να σχολιάσει το γεγονός, μια και δεν στοιχίζει τίποτε στον Σεραφείμ να δωρίζει κάτι, που μετά το θάνατο δεν το χρειάζεται ούτως ή άλλως, ενώ θα του «στοίχιζε» κάποια ουσιαστικότερη δωρεά απ' την αμύθητη εκκλησιαστική περιουσία, με την οποία θα έκανε μια πραγματική προσφορά, που θα 'πιανε και τόπο. Γιατί στο

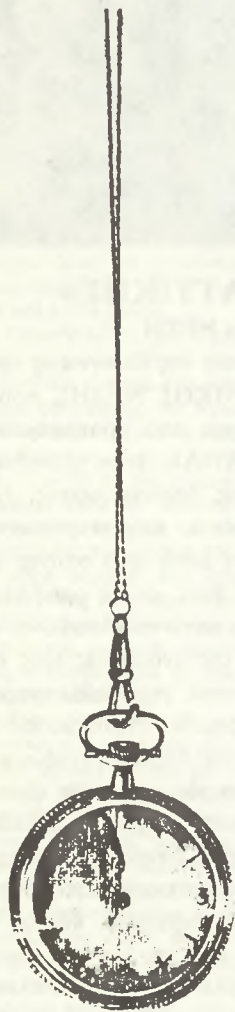

Β. Σαραντοπούλος

Περί ορέξεως...

κάτω κάτω της γραφής ποιος εγγυάται ότι τα δωριζόμενα όργανά του θα λειτουργούν όταν πεθάνει; Κατά τ' άλλα η εκκλησία και οι εκπρόσωποι της δωρίζουν.

Κατερίνα Παντελίδου

ΟΥΤΕ ΕΠΙΛΕΓΕΙ, ΟΥΤΕ ΥΠΟΒΑΛΛΕΤΑΙ, ΟΥΤΕ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ. Μπροστά του υπάρχει βέβαια μια οθόνη. Αλλά, και ένα σκαμπώ με ξηρούς καρπούς, το φωτιστικό του λιβινγκ ρουμ (συνήθως αναμμένο) ή σύζυγος, το βραδινό σαγηνό... Η εικόνα της οθόνης μεταμορφώνεται σε μέρος της σπιτικής διακόσμησης. Δεν έχει σημασία αν παίζεται ένα διασημιστικό σλόγκαν ή ένα κινηματογραφικό έργο. Όλα μπορούν να ισοπεδωθούν. Τα κριτήρια αμβλύνονται. Και το TV-CONTROL απυλλάσσει τον παθητικό και αβουλο χειριστή του, ακόμα και από τη σκέψη να αναδυθεί από τον πάτο της πολυθρόνας, και της μακαριότητάς του. Ο τηλεθεατής λοιπόν. Ιδού ο σύγχρονος Έλληνας. Ο αγανακτισμένος πολίτης, ο πνέων μένεα κατά των «κουλτουριάρδων» δηλαδή κατά της αμοισβήτησης της απόλυτης κυριαρχίας του. Γιατί πραγματικά είναι ο κυρίαρχος. Ο διαμορωτής της «κοινής γνώμης». Της μόνης σεβαστής γνώμης. Αυτόν πασχίζουν να ικανοποιήσουν οι διευθυντές των μέσων ενημέρωσης.

Για την ευκολία του και για τα γούστα του γίνανε οι εσημερίδες «ταμπλόιντ», τα περιοδικά ιλουστρασιόν, οι έμποροι των τεχνών πιο αδυσώπητοι, οι σουπερμαγορές πιο άσθονες, οι πολιτικοί αρχηγοί πιο δημαγωγοί.

Ο στηνός λαϊκισμός και ο συντηρητισμός, που δυστυχώς ευδοκίμουν στις μέρες μας, ξέρουν πολύ καλά τον κοινό τους εχθρό. Είναι η πνευματική καλλιέργεια, η δημιουργικότητα, η ποιότητα στη ζωή και τη σκέψη, η κατάκτηση της γνώσης. Γι' αυτό εξοστρακίζουν ό,τι τους απειλεί, με περισσή σύμπνοια, ως «κουλτουριάρικο».

«Μην κρίνετε λοιπόν ίνα μη αορισθείτε», με το βαρύ αορισμό του «κουλτουριάρη». Απεμπολείστε κάθε δικαίωμα στη σκέψη. Πρέπει να το πάρουμε απόφαση λέει ο κουλτουριάρης Μάριος Πλωρίτης: Ιδανικός πολίτης στη δημοκρατική κοινωνία μας θεωρείται ο άκριτος και ο άλαλος, αυτός που δεν ξέρει παρά να πειθαρχεί και δεν θέλει παρά να υπακούει. Γιατί οι άνθρωποι οοβούνται τη σκέψη περισσότερο από οτιδήποτε στον κόσμο, περισσότερο απ' την καταστροφή ακόμα κι απ' το θάνατο.

Γιατί η σκέψη είναι ανελέητη απέναντι στα προνόμια, τους κατεστημένους θεσμούς και τις βολικές συνήθειες. Η σκέψη είναι αδιάφορη απέναντι στην εξουσία, περιορονητική απέναντι στη δοκιμασμένη σοοία των αιώων.

Και ακριβώς ο-οόβος είναι που υπαγορεύει τους μύδρους και τους ρύπους εναντίον όσων πέοτουν στο αμάτημα της κριτικής και στο (οργουελειανό) έγκλημα της σκέψης.

Κλείνοντας ο Εριχ Φρομ το δοκίμιό του για την «Ανυπακοή», επιλέγει: «Η ικανότητα της αμοισβήτησης, της κριτικής, της ανυπακοής, είναι ίσως το μοναδικό πράγμα που στέκεται ανάμεσα στο μέλλον της ανθρωπότητας και στο τέλος του πολιτισμού».

Εστω — θα προσθέταμε εμείς — κι αν αποτελεί ασέβεια. Προς την «Κοινή Γνώμη».

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΡΙΖΙΩΤΗΣ

Το περιοδικό «Διαβάζω» (τεύχος 110 της 16.1.1985) σχολιάζει, όχι με παρησία αλλά μάλλον αποδίδοντας «τα τω καίσαρι», το «Πολύχρωμο» «Ιλουστρασιόν» «Ποικίλης ύλης» περιοδικό της Διοίκησης της ΕΤΕ «Εμείς, ο κόσμος της Εθνικής Τράπεζας» (Μήπως θυμηθήκατε μερικοί την πάλαί ποτέ «Συνεργασία»);

Στην πετυχημένη αναφορά του «Διαβάζω» θέλουμε να προσθέσουμε, «διορθώνοντας» ίσως, ότι ο περισσότερος κόσμος των εργαζομένων στην ΕΤΕ έχει ένα βήμα πιο αντιπροσωπευτικό για να εκφράζει τις ευαισθησίες και τους προβληματισμούς του, την ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ έκδοση του, πολλοί των υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας.

★

Μαντεύουμε μάλλον πού σκόπευε η «Πολιτιστική παρέμβαση» μιας ξένης τράπεζας, της Citibank N.A., με τον καλαισθητό τόμο «Για τη μουσική» του συνθέτη Στέφανου Βασιλειάδη, που κυκλοφόρησε στα τέλη του προηγούμενου χρόνου. Το βιβλίο — «σύντομη μουσική εγκυκλοπαίδεια» — εκδόθηκε σ' αρκετές χιλιάδες αντίτυπα και διακινήθηκε χαριστικά. Να και οι πρωτότυπες και ευφάνταστες μορφές marketing του ξένου τραπεζικού κολοσσού, που επιθυμεί με πείσμα να μορφώσει εμάς, τους «απαιδευτους ρωμιούς»! Ας είναι καλά ο σπουδαίος μας μουσικολόγος Φοίβος Ανωγειανάκης που για την ουσία τουλάχιστον, το περιεχόμενο της έκδοσης, ανεκάλυψε (βλ. εφημερ. «Αυγή» 3.3.85) πλήθος μαργαριταριών και ελλείψεων.

ΖΗΣΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

«ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ»

του συνάδελφου Νίκου ΝΕΖΗ

Ανάμεσα στους μελετητές-συγγραφείς της Ελληνικής ορεινής φύσης ξεχωρίζει ο συνάδελφος ΝΙΚΟΣ ΝΕΖΗΣ που η τελευταία δουλιά του, φυσική συνέχεια του προηγούμενου βιβλίου του «ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ», είναι μοναδική. Λάτρης και μελετητής της Ελληνικής ορεινής φύσης, έχει δουλέψει μεθοδικά και επί πολύ χρόνια, συγκεντρώνοντας στοιχεία μοναδικά σε πληρότητα, όχι μόνο από σπάνια βιβλιογραφία, αλλά και περπατώντας ο ίδιος, όντας ορειβάτης, στα βουνά που μελετούσε. Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει 19 βουνά και περιγράφει την ετυμολογία της ονομασίας τους και των τοπωνυμίων τους, ιστορία, γεωγραφία, γεωλογία, αναρρηχτικά πεδία, καταφύγια, σπήλαια, ερημοκκλησία, μοναστήρια, πανίδα και χλωρίδα τους, μονοπάτια, πηγές, πηγάδια, και συνοδεύεται από χάρτες λεπτομερειακούς για κάθε βουνό ξεχωριστά. Το βιβλίο περιλαμβάνει επίσης έγχρωμες ανέκδοτες φωτογραφίες, και χάρτη της Πάρνηθας μοναδικό σε λεπτομέρειες. Επίσης καταγράφει 1000 ορεινά τοπωνύμια της Αττικής. Μόνο με το διάβασμά του συνειδητοποιεί κανείς το μέγεθος της δουλιάς του μελετητή και τη λεπτομερειακή πολύχρονη έρευνα που έκανε. Ένα βιβλίο που θα αποτελέσει «σημείο αναφοράς» για πολλές δεκαετίες για όσους ασχολούνται με την ορεινή φύση της πατρίδας μας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΖΩΤΟΣ

ΠΑΡΝΗΘΑ: Ενας παράδεισος που κινδυνεύει

Σε τούτο εδώ τον τόπο που λέγεται Αττική, που σωριάστηκε η μισή Ελλάδα, έτσι στην τύχη, χωρίς πρόγραμμα, που η ζωή έχει χάσει το νόημά της και οι μέρες και τα χρόνια κυλούν εγκλωβισοντάς μας όλο και πιο πολύ σε διάφορες προκατασκευασμένες λύσεις, όπου η θάλασσα δεν «αργοπεθαίνει» σύμφωνα με την έκφραση, αλλά έχει πεθάνει από καιρό, κάτι έχει ακόμα απομείνει. Μια ελπίδα ζωής που άντεξε μέχρι στιγμής στις θύελλες του αιώνα μας, αλλά άρχισε να κινδυνεύει επικίνδυνα, η Πάρνηθα. Ενα βουνό από τα ωραιότερα της πατρίδας μας, ένας φυσικός αγωγός οξυγόνου προς το ανοσιούρημα αυτό που ζούμε και λέγεται Αθήνα.

Σκληρές και απογοητευτικές εκφράσεις που δεν παύουν όμως να παρουσιάζουν την αναμφισβήτητη πραγματικότητα, για το τι συμβαίνει γύρω απ' αυτή την πόλη που ζούμε.

Προσθέτοντας μια ακόμα φωνή αυτό το άρθρο, χωρίς να ζητάει φυσικά ούτε λογοτεχνικά, ούτε δημοσιογραφικά εύσημα, έχει σκοπό να «ζυπνήσει» μερικές ακόμα συνειδήσεις, να δώσει ένα ακόμη μήνυμα προς οποιονδήποτε αρμόδιο, προς εμάς τους ίδιους, που συμμετέχουμε σ' αυτή την κοινωνία και ενδιαφερόμαστε γι' αυτό το πανέμορφο τόπο. Εκφράζει απλά τις απόψεις, πιστεύω, πολλών ανθρώπων που αγαπούν πραγματικά τη φύση και πιστεύουν στην ανάγκη της ουσιαστικής προστασίας της.

«Μια φορά κι ένα καιρό υπήρχε ένας όμορφος τόπος, ένας κάμπος περιτριγυρισμένος με βουνά, όμορφα, καταπράσινα, γεμάτα δάση, ζώα και πουλιά κάθε λογής, ποτάμια, χείμαρρους και πηγές, που πάνω τους ακτινοβολούσε το γαλάζιο τ' ουρανού και γύρω τους της θάλασσας...».

Ετσι σαν παραμύθι των παιδικών μας χρόνων έργονται στη φαντασία μας εικόνες, μακρινές, ονειρεμένες. Μιλάμε φυσικά για την Αττική, που τα βουνά τριγύρω της, ο Υμηττός, το Αιγάλεω, η Πεντέλη, η Πάρνηθα, οι πλαγιές και οι πρόποδες τους, ήταν κάποτε πηγή ζωής για τους κατοίκους της Αθήνας. Τα βουνά αυτά ήταν γεμάτα δάση από πεύκα, κυπαρίσσια, πικροδάφνες, ελιές, έλατα, γεμάτα νερά από πηγές, όπου ζούσαν διάφορα, ανύπαρκτα σήμερα, ζώα και πουλιά. Ενα τοπίο που το χαρακτηρίζει, ο «Θεός αιθήρ» του Αισχύλου, που το γέμιζε μια ποικιλία χρωματιστών σπαρμένων πάνω στις γραμμές και τις χαράδρες των βουνών, πάνω στα πεύκα, τις ελιές και η γαλανότητα του Αττικού ουρανού η μοναδική στον κόσμο. Και μέσα σ' όλα αυτά, τα ονειρεμένα, για μας τις νεότερες γενιές, έμεινε ένα κομμάτι αυτής της γης, ένα απομεινάρι της ωραίας εκείνης εποχής, η Πάρνηθα.

Γράφει ο σδ. Παναγιώτης Ζώτος

θα. Ενα βουνό που ξεκινάει νοερά απ' τη Βαρυμπόμπη, πλησιάζει μέχρι την Αυλώνα και φθάνει κυκλικά μέχρι το βουνό Πάστρα. Είναι μεγαλύτερο και ψηλότερο βουνό της Αττικής. Μοναδικά δάση ελάτων, πευκών και άλλων φυτών την σκεπάζουν, δίνοντας μια εικόνα από την πάλαι ποτέ κατάφυτη Αττική. Είναι ότι απομείνει ζωντανό, «Η ελατοβριθής και υδροχαρής» Πάρνηθα, όπως την έλεγαν οι παλαιότεροι. Από όποιο μέρος κι αν ανέβει κανείς, περπατώντας, θα θαυμάσει τις ομορφιές της που είναι σίγουρα πολλές και μοναδικές.

Αρχικά, θα συναντήσουμε τα πυκνά της δάση από πεύκα, κουμαριές, καρυδιές, πουνρνάρια, θυμάρι, κέδρους, πλατάνια και πολλά είδη αγριολούλουδων. Μετά από μακροχρόνιες μελέτες, μετρήθηκαν και καταγράφηκαν από ειδικούς μελετητές 818 είδη φυτών μέχρι τη δεκαετία του 1950. Την Ανοιξη κυρίως, το βουνό είναι κατάσπαρτο από αγριολούλουδα, δημιουργώντας την ψευδαίσθηση ενός λουλουδιένιου χαλιού. Οι τύψεις σε βαραίνουν, μη προλαβαίνοντας να σώσεις ότι μπορείς, απ' το πέρασμά σου, γνωρίζοντας ότι πολλά απ' αυτά είναι ενδημικά και σπάνια. Τα χρώματα κι η μυρωδιά τους σε ζαλίζουν. Αραγε πόσο από μας έσκυψαν ποτέ να δουν ή να φωτογραφίσουν αυτό το μεγαλείο της φύσης και της ελληνικής γης. Παρενθετικά μην ξεχνάμε ότι έχουμε στην Ελλάδα το μεγαλύτερο αριθμό αγριολούλουδων στον κόσμο. Χρώματα με άπειρους συνδυασμούς πλαισιωμένα απ' την πράσινη χλόη δημιουργούν πίνακες ζωγραφικής.

Συνεχίζοντας μπαίνουμε στο περίφημο δάσος ελάτων που καλύπτει μεγάλο μέρος της βλάστησης του βουνού. Περπατώντας ανάμεσά του δημιουργείται μέσα μας η πεποίθηση ότι τέτια τοπία λίγα βρίσκεις στον κόσμο. Μιλάμε για «Ελβετίες» κλπ. και πολλοί λίγοι Έλληνες γνωρίζουν αυτό το μοναδικό δάσος, όπως και πολλά άλλα που έχει η Πατρίδα μας.

Πρέπει κάποτε να μιλάμε για τον τόπο μας με περηφάνεια, μια και είναι ένας από τους πιο ωραίους στον κόσμο. Βλέπετε η εθνική πηγή της ξενομανίας έχει επεκταθεί κι εδώ.

Οι χαράδρες, τα ξεφωτα, οι πηγές λάμπουν κάτω απ' τον γαλάζιο ουρανό. Οι αισθήσεις μας σε υπερνέτασση. Το αεράκι που κατεβαίνει απ' τις κορυφές, παίρνει αυτή τη χαρακτηριστική μυρωδιά του ελάτου και τη σκορπίζει στην ατμόσφαιρα. Τα ρυάκια ξεκινούν απ' τις πολλές, ακόμη, πηγές του βουνού, συμ-

πληρώνοντας με το βουητό τους τις μοναδικές στιγμές που ζεις. Κι όμως είμαστε «είκοσι λεπτά απ' την Ομόνοια» είκοσι λεπτά απ' το χάος. Αδυνατείς να το πιστέψεις.

Λόγια με διάθεση ρομαντισμού; Ναι δεν χρειάζεται να το αρνηθούμε. Κάτι που θεωρείται ντροπή από μερικούς, που έχουν χάσει τα αισθήματά τους κάπου μέσα στο χάος της τσιμεντούπολης. Κι όμως αυτή η λέξη είναι κάτι απ' το είναι μας και απεικονίζει την επαφή που έχει ο άνθρωπος, η ίδια η υποστάσή του, ο εαυτός τους με τη φύση που γεννήθηκε και κάθε μέρα απομακρύνεται απ' αυτή, κάνοντας ότι χειρότερο μπορεί, για να μην την καταστρέψει. Μοιραία κάποια στιγμή θα την αναζητήσει αλλά θα είναι ίσως αργά.

Κάποτε στην Πάρνηθα, υπήρχαν πολλά ζώα, όπως αναφέρουν οι παλιές μαρτυρίες. Σύμφωνα με τον Πασανία ζούσαν ακόμη και αρκούδες και αργότερα όπως αναφέρουν οι νεότεροι, μέχρι το 1905 αγριογούρουνα. Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ζούσαν λύκοι, λύγκες, αγριόγατοι, διάφορα είδη αετών, δρυοκαλάπτες κλπ. Σήμερα υπάρχουν ελάφια, ελάχιστα τσακάλια, κι όχι λύκοι, όπως αναφέρουν μερικοί «ευαφάνταστοι» δημοσιογράφοι, ελάχιστες αλεπούδες, λαγοί, νυφίτσες και διάφορα είδη μικρών ζώων και πουλιών. Μια μελέτη του 1963 αναφέρει ότι μετρήθηκαν 29 είδη θηλαστικών.

Οι πηγές της Πάρνηθας είναι πολλές, περίπου 120, μαζί με βρύσες και πηγάδια. Το νερό τους είναι η ανταμοιβή του πεζοπόρου μετά από μια πορεία. Ο θόρυβος απ' τα ρυάκια συμπληρώνει αυτό το ίδιο

μεγαλείο του βουνού, μαζί με τον αέρα που σφυρίζει στα έλατα και τα κελαϊδήμα των πουλιών. Είναι η βουή του βουνού, η αναπνοή του.

Αυτός ο ορεινός παράδεισος συμπληρώνεται από 2ο περίπου σπήλαια - βάραθρα, στολισμένα από σταλακτικό διάκοσμο, μοναδικής ομορφιάς. Η φύση φρόντισε να στολίσει ακόμη και τα έγκατά της για να δείξει στο έπακρο το μεγαλείο της. Τα πάρα πολλά σημαδεμένα μονοπάτια της, δίνουν στον πεζοπόρο, μοναδικές εμπειρίες και δυνατότητες, καλώντας τον να τα περπατήσει και να ζήσει τη γαλήνη τους.

Ίσως είναι λίγα και φτωχά αυτά τα λόγια που προσπαθούν να περιγράψουν κάτι που δεν γράφεται, έτσι απλά, σ' ένα χαρτί, αλλά το βλέπεις, το αισθάνεσαι, το ζεις μόνο όταν έλθεις σ' επαφή μαζί του. Η Πάρνηθα όπως σφαιρικά απεικονίζεται πιο πάνω, είναι, ίσως ο μοναδικός φυσικός πνεύμονας που έμεινε για να μας τροφοδοτεί με οξυγόνο. Η μοναδική και ίσως η τελευταία μας ελπίδα.

Η επικεφαλίδα αυτού του άρθρου εκφράζει έναν κίνδυνο που άρχισε να διαφαίνεται από χρόνια. Ας κάνουμε μια ανασκόπησή του τι συμβαίνει. Όπως είναι γνωστό ένα μεγάλο μέρος της υψηλής ζώνης του βουνού (38.000 στρέμματα περίπου) ανακηρύχθηκαν το 1961 σε Εθνικό δρυμό. Υποτίθεται ότι το γεγονός αυτό και μόνο, προϋποθέτει και απόλυτη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (πανίδας και χλωρίδας) ώστε να διατηρηθεί παρθένο. Αντίθετα με άλλα κράτη που η παραμικρή επέμβαση τιμωρείται αυστηρά, ακόμα και το κόψιμο αγριολούλουδων, στην Πάρνηθα είχαμε

σφωρία παρεμβάσεων. Δυστυχώς το επίσημο κράτος, από πολλά χρόνια, έχει παρέμβει αρνητικά σε πολλές περιπτώσεις. Ξενοδοχεία, στρατιωτικές εγκαταστάσεις, ραντάρ, περίπτερα, διάφορα οικήματα, πύργος τηλεπικοινωνιών, γήπεδα κλπ. κοσμούν πολλές κορυφές και τοποθεσίες του «Εθνικού Δρυμού». Μόνο για τη βίλα του δικτάτορα ξεριζώθηκαν 700 στρέμματα δάσους! Εκτός απ' αυτά έχουν διανοιχθεί πολλοί δασικοί δρόμοι (για να μπορούν οι μηχανοκίνητοι «εκδρομείς» να πηγαινούν παντού») και η καταπάτηση δημοσίων εκτάσεων είναι καθεστώς, αφού ποτέ δεν υπήρξε Εθνικό Κτηματολόγιο. Το παράνομο και το νόμιμο κυνήγι, όπως θέλετε πάρτε το, μια και είναι το ίδιο πράγμα, οργιάζει σ' όλο το βουνό. Υπάρχουν καταγγελίες για σκοτωμένα ελάφια (!) από «κυνηγούς». Πριν μερικά χρόνια λειτουργούσε ακόμη και λατομείο στην καρδιά του δρυμού. Εκτός απ' όλα αυτά τα «ωραία» υπάρχουν και άλλα. Οι ασυνειδητοί εκδρομείς της Κυριακής, που δεν σεβονται τίποτα, ή σχεδόν τίποτα. Γεμίζουν το δάσος με σκουπίδια, πολλά από τα οποία (πλαστικά, κονσέρβες) αποδεχόμενα κάνουν δεκαετίες να λιωθούν, κόβουν έλατα: ξεριζώνουν φυτά, βάζουν χωρίς προφυλάξεις φωτιές για ψήσιμο. Δεν φθάνουν μόνον αυτά, φεύγοντας απ' την εξοντωτική ηχορύπανση της πόλης, αντί να απολαύσουν την ησυχία του βουνού, τη γαλήνη της φύσης, άλλωστε γι' αυτό υποτίθεται ότι πηγαινούν εκεί - φέρνουν μαζί τους κασετόφωνα και δημιουργούν, χωρίς να σεβονται τους γύρω τους, εικόνα πανηγυριού. Ενέργειες, ασυνειδησίας από ασυνειδητού ανθρώπους. Ιεροσουλία θα ταίριαζε καλύτερα να πούμε προς την ίδια τη φύση.

Πριν ένα χρόνο περίπου, το υπουργείο Γεωργίας προσπαθώντας να περισώσει ότι μπορούσε απ' αυτούς τους «εκδρομείς» και υπολογίζοντας τους χιλιάδες Αθηναίους που ήλθαν «φυσική» διαδρομή, διαμόρφωσε ένα χώρο αναψυχής. Ένα οργανωμένο, για πρώτη φορά σωστά, στη χώρα μας, χώρο με σεβασμό στο περιβάλλον, στη θέση Μόλα. Αναπαλαιώσε το εκκλησάκι του Αγ. Πέτρου, γκρέμισε αυθαίρετο και ενσωματωμένο (!) πάνω του, κτίσμα - σπίτι κάποιου πανέξυπνου Έλληνα, τοποθέτησε τραπεζαρίες ξύλινες, έκτισε πέτρινες προστατευόμενες ψησταριές για χρήση των εκδρομικών και άλλα έργα, όλα δεμένα σε ένα αρμονικό σύνολο με το περιβάλλον. Κι όμως, παρόλην την καλή πρόθεση του κατασκευαστή παρουσιάστηκε και πάλι «αθλιότητα»! Εκμωάνισθηκαν επαγγελματικές ψησταριές, σουβλατζήδες, αυτοκίνητα «εκδρομικών», γκρέμισαν τις απαγορευτικές μπάρες και τοποθέτησαν εξ επαφής τα αυτοκίνητά τους στις τραπεζαρίες για να μην περπατήσουν ούτε βήμα μακριά από το θρόνο της μακαριότητάς τους και για να μην αφήσουν άλλους να πλησιάσουν. Θέλετε κι άλλο ένα κατόρθωμα; Η περιγραφή του Βοτανικού κήπου του ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου Αθηνών, που περιλαμβάνει φυτά απ' όλη την Ελλάδα, ισοπεδώθηκε από «φίλαθλους» και έγινε γήπεδο! Γεγονότα ντροπής και τρισαθλιότητας. Δυστυχώς τα πιο πάνω είναι μόνο μερικά δείγματα.

Διαπιστώσεις απογοητευτικές. Ας δούμε, όπως και

την κατάσταση της πανίδας και της χλωρίδας της Πάρνηθας, όσο περιληπτικά μπορούμε.

Σήμερα η κατάσταση και σ' αυτό τον τομέα είναι απογοητευτική. Η ανατροπή της, καθοριστικής σημασίας, φυσικής ισορροπίας, είναι δεδομένη και πολύ δύσκολο να επαναφερθεί στη φυσική της κατάσταση. Εξαφανίσθηκε τα τελευταία χρόνια ο λύκος και μειώθηκε πολύ το τσακάλι, τα μόνα ζώα που μπορούσαν να ελέγξουν τον πληθυσμό των ελαφιών, που αυξήθηκαν επικίνδυνα σε βάρος των φυτών. Αυτό οφείλεται στη διείσδυση του ανθρώπου στο βουνό με σκοπό το κυνήγι και τα δηλητήρια που τοποθετούσε το Δασαρχείο για εξόντωσή τους. Οι διάφοροι αετοί που ζούσαν στο βουνό και έτρωγαν τα φίδια εξαφανίσθηκαν. Πολύ απ' αυτά τα περήφανα πρoστατευόμενα πουλιά κοσμούν σαλόνια «μεγάλων» ελλήνων κυνηγών. Αποτέλεσμα, η αύξηση των φιδιών. Ο δρυκολάπτης που τρώει τα σκουλήκια (σαράκι) των δένδρων εξαφανίσθηκε κι αυτός από τις ίδιες περίπου αιτίες. Αποτέλεσμα να βλέπουμε σήμερα πολλά δέντρα να «πεθαίνουν όρθια» πριν έλθει ο φυσικός τους θάνατος.

Κάθε Σάββατοκύριακο οι πλαγιές της Πάρνηθας, ιδίως στα βόρεια αντηχούν από τις ομοβροντίες, σε συχνότητα δευτερολέπτων, «πολεμοχαρών» αρματωμένων κυνηγών που σκοτώνουν ότι κινείται, με κίνητρα μάλλον ψυχολογικά, συμπληρώνοντας έτσι την εξαφάνιση πουλιών που γλιτώσαν από τα φυτοφάρμακα. Επίσης πολλές πηγές δεσμεύτηκαν για λογαριασμό διαφόρων οικισμών και έτσι στέρησαν το νερό από πολλά ζώα και πουλιά.

Αυτά τα τραγικά, από κάθε άποψη, γεγονότα πρέπει να μας αφυπνίσουν και να ενδιαφερθούμε να σωθεί αυτός ο παράδεισος, να μην καταντίσει η Πάρνηθα όπως τα άλλα βουνά γύρω μας. Να κάνουμε ότι περνάει από το χέρι μας, από το να μην κόψουμε ούτε ένα λουλούδι, να μην πετάξουμε ούτε ένα πλαστικό, μέχρι να παρατηρήσουμε τον ασυνείδητο και να τον κάνουμε να ντραπεί γι' αυτό που κάνει. Να καταλάβουμε ότι είναι ζήτημα ζωής και θανάτου, όπως λέμε. Η Πάρνηθα πρέπει να σωθεί γιατί είναι ένας τεράστιος βοτανικός κήπος και καταφύγιο, ακόμη, πολλών ζώων και πουλιών, γιατί είναι από τα λίγα βουνά με κατάφυτες όλες τις πλαγιές του, γιατί είναι ένας φυσικός πνεύμονας της Αθήνας, γιατί είναι ο μοναδικός χώρος αναψυχής, γιατί πρέπει να ζήσουμε και μεις και τα παιδιά μας. Ας αφήσουμε λίγο το αυτοκίνητο και ας περπατήσουμε στα μονοπάτια της, δεν είναι δύσκολο. Τουλάχιστον το οφείλουμε στα παιδιά μας που πρέπει να αγαπήσουν τη φύση, όχι βλέποντάς την στην τηλεόραση, αλλά περπατώντας μέσα σ' αυτή. Ο Κωστής Παλαμάς εμπνευσμένος απ' το μεγαλείο της φύσης έγραφε.

«Βουνά ψηλά, βουνά ισκιερά, βουνά γυμνά, βουνά πρασινισμένα
μικρός αν είμαι, αισθήματα τρανά
γεννάτε μέσα μου ταιριασμένα...»

Σημείωση: Αρκετά από τα πιο πάνω στοιχεία προέρχονται από το μοναδικό βιβλίο - μελέτη «ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ» του συναδέλφου ΝΙΚΟΥ ΝΕΖΗ.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ Σ' ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΗΘΟΠΟΙΟ — ΕΝΑ ΑΚΑΤΑΒΛΗΤΟ ΑΓΩΝΙΣΤΗ — ΕΝΑ ΑΣΥΓΚΡΙΤΟ ΦΙΛΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ — ΣΤΟΝ ΜΑΝΟ ΚΑΤΡΑΚΗ

Πόση πίκρα, αλήθεια, και πόση δυσκολία συνάμα κρύβει για έναν άνθρωπο όταν πρόκειται να παρουσιάσει κάποιον άλλον άνθρωπο και ειδικά όταν αυτός δεν υπάρχει πια, όταν αυτόν που θέλει να παρουσιάσει είναι κατά πολύ καλύτερός του, και σαν άνθρωπος και σαν αγωνιστής μα και σαν φίλος όχι μόνο του ίδιου του ανθρώπου που τον παρουσιάζει αλλά και του ίδιου του λαού. Όταν γι' αυτόν τον άνθρωπο έχουν γραφτεί σελίδες και σελίδες, έχουν αφιερωθεί κείμενα επί κειμένων που μιλούν με τα καλύτερα λόγια για την τέχνη του, για την υποκριτική του γκάμα, για την στεντόρια φωνή του.

Από που ν' αρχίσεις και που να τελειώσεις τη μικρή σου αναδρομή για έναν τεράστιο σε όλα. Σε δύναμη, σε τέχνη, στον αγώνα, στην λεβεντιά, στη ζωή, στο μπόδι των γιγάντων. Γι' αυτό και η απώλεια πολύ αισθητή. Όταν μαθεύτηκε ο χαμός του μονάκριβου, του προικισμένου με τα προικιά των αθάντων, οι τιτάνες της ζωής και οι μύστες της Τέχνης κλονίστηκαν, και οι καρδιές των χιλιάδων ανθρώπων που θαύμαζαν και αγαπούσαν τον εναρκαωτή της Ρωμιοσύνης, τον Προμηθέα, τον βασιλιά Ληρ, κέρωσαν, μη θέλοντας να πιστέψουν το θλιβερό μαντάτο. Το σάλτο του Μάνου τράνταξε συθέμελα τη γη. Ολοι θα αφουγκράζονται τις δονήσεις που άφηνε στην κίνηση, στο λόγο, τις δονήσεις από την πτώση του γρανίτη. Γιατί στην πραγματικότητα έτσι ήταν: Ένα τεράστιο γρανιτένιο τείχος.

Κι ο καθένας κάνοντας ένα ψυχρό απολογισμό των αισθημάτων του για τον αδελφό και σύντροφο στη ζωή και στον καθημερινό αγώνα για Ειρήνη, Ανεξαρτησία και Πρόοδο ανακάλυπτε όλο και περισσότερο την απουσία του Μάνου.

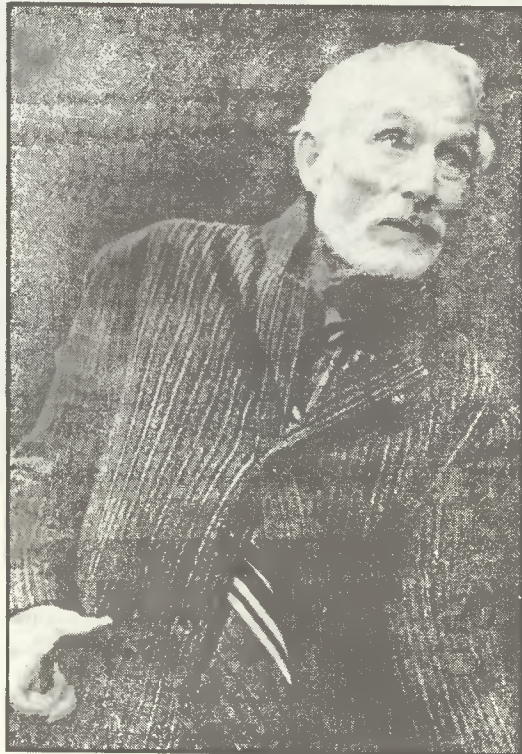
Τις τελευταίες του στιγμές, νιώθοντας το τέλος, μονολογούσε: «Ο Διγενής ψυχομαχά κι η γη τότε τρομάζει». Μα σ' αυτή τη μάχη την στερνή δεν βγήκε δυστυχώς νικητής. Όχι ότι λύγισε. Μόνο να, τούτη τη φορά ο χάρος στάθηκε δυνατότερος από εκείνον.

Μα και μέχρι τα στερνά, δεν τον εγκατέλειψε η απέραντη μεγαλοσύνη του, η περηφάνεια και η λεβεντιά του.

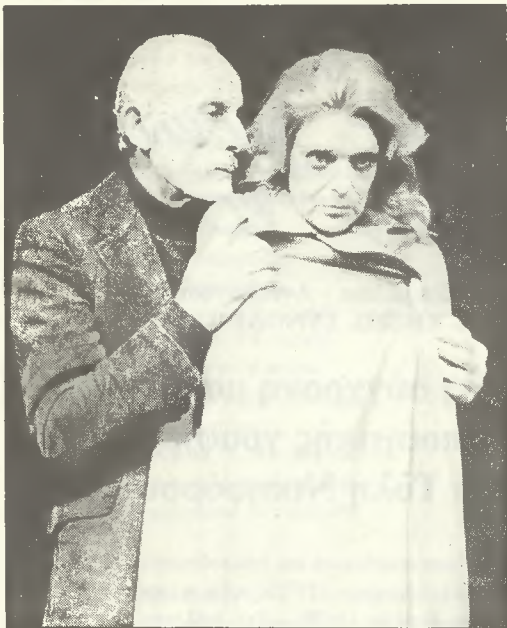
Ο χρόνος της ζωής του κράτησε 75 ολόκληρα

χρόνια. Μια ζωή κυριολεκτικά ανυπέρβλητη σε μεγαλείο, ανθρωπίνη, καλλιτεχνική και Αγωνιστική. Ένας συνεχής μεθυστικός πεντοζάλης για τον άνθρωπο Μάνο, που τον χόρευε χωρίς αναπαμό ως την τελευταία στιγμή της ζωής του, χωρίς ποτέ να καμφθεί από πίκρες, διωγμούς, πιέσεις. Δεν ενέδοσε ποτέ σε μικροϋπολογισμούς και ανταλλάγματα.

Μια μικρή αναδρομή στους κυριότερους σταθμούς της καριέρας του σαν ηθοποιού και σαν ατόμου είναι

νομίζουμε απαραίτητη σαν ένα απόθεμα ενός κόκκινου γαριφαλλου στο νωπό τάφο του, μια προσευχή να βρει αναπαμό το γεροδεμένο του κορμί. Το 1915 έρχεται στην Αθήνα με τη μάνα του και τις 4 αδερφές του, χρόνια δύσκολα, πικρά και γεμάτα στερήσεις. Το 1927, παίρνει μέρος σαν ερασιτέχνης στην ταινία του Κώστα Λελούδα, «Το λάβαρο του '21». Ήταν το πρώτο βάπτισμα του πυρός στον χώρο του κινηματογράφου και το 1928 θα βρεθεί στο «Θιασο των νέων» στο Παγκράτι, στο ρόλο ενός βουβού υπηρέτη. Λέγεται πως μετά το γύρισμα αυτής της ταινίας ο ελληνικός εμπορικός στόλος έχασε έναν καλό ασυρματιστή, όμως ο χώρος της Τέχνης και ειδικότερα του θεάτρου, κέρδισε έναν από τους μεγαλύτερους στυλοβάτες του, ένα δάσκαλο, έναν Πρωτομάστορα. Από κεί και πέρα, η καλλιτεχνική του πορεία - πολύ γνωστή - συνεχίζεται με ιλιγγιώδη και θριαμβευτικό ρυθμό. Το 1929 συνεργάζεται με

την αξέχαστη Μαρίκα Κοτοπούλη, και παίζει στον «Ερωτόκριτο». Στα 1931 προσλαμβάνεται στο «Εθνικό Θέατρο» (τότε «Βασιλικό»). Στην ανώτατη αυτή κρατική μας σκηνή θα δουλέψει μόνο κατά διάφορα χρονικά διαστήματα, νιώθοντας κι ο ίδιος κομμάτι σαν ξένος, αλλά και για τους γνωστούς λόγους που ισχυαν από μέρους των κρατούντων (μια τελευταία ευχάριστη είδηση που την έμαθε πάνω στο κρεβάτι του πόνου, ο αξέχαστος Μάνος ήταν και η επαναπρόσληψή του στο δυναμικό του θεάτρου για την προσεχή σαιζόν. Τι τραγική ειρωνεία!)

Ακολουθούν η επίθεση της φασιστικής Ιταλίας του Μουσολίνι, η στράτευση του Κατράκη. Και οι υπηρεσίες του στο αλβανικό μέτωπο, μετά η γερμανική κατοχή, η πείνα και οι τραγικές συνθήκες, αλλά συγχρόνως η πίστη στον αγώνα για την απελευθέρωση της πατρίδας του, η πίστη και ο αγώνας για ένα καλύτερο αύριο, η σύλληψή του από την Γκεστάπο. Το 1942 ιδρύεται στη Θεσσαλονίκη το Κ.Θ.Β.Ε (κρατικό θέατρο Βόρειας Ελλάδας) μαζί με τον Λέοντα Κουκούλα, δίνουν παραστάσεις σε μονάδες του ΕΛΑΣ, στα χρόνια της Αντίστασης.

Το 1947 απολύεται από το Εθνικό Θέατρο, συλλαμβάνεται και εξορίζεται στην Ικαρία, τη Μακρόνησο, τον Αη-Στράτη. Μα πήγε και γύρισε με ψηλά το κεφάλι. Δεν υποχώρησε ούτε ένα βήμα. Το 1952 «λευτερος» πάλι θα ξεκινήσει μια καινούργια σελίδα, μια καινούργια «Οδύσσεια». Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει είναι τεράστιες. Κανείς δεν τον προσλαμβάνει στο θιασό του, για το αγέρωχο ύψος του. Αρχίζει τα

φιλολογικά απογευματινά στο θέατρο «Μουσούρη». Τον ίδιο χρόνο παίζει στους Δελφούς τον «Προμηθέα Δεσμώτη», με τον θιασο του Λίνου Καρζή και κερδίζει τρεις μεγάλους ξένους ηθοποιούς.

Στα 1955 καλοκαίρι συγκεκριμένα, καλοκαίρι σταθμό, τόσο για την ζωή του Μάνου, όσο και για το ίδιο το θέατρο και την παραπέρα ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής του τόπου ιδρύεται το «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ» που στην τριαντάχρονη πορεία του παρουσίασε έργα σταθμούς του ελληνικού και διεθνούς ρεπερτορίου. Μπορούμε να αναφέρουμε μερικούς τίτλους έργων όπως: «Καπετάν Μιχάλης», «Πατούχας», «Ηλιθιος», «Το τραγούδι του νεκρού αδερφού», «Ελ Γκρέκο», «Χριστόφορος Κολόμβος», «Προμηθέας ΔΕΣΜΩΤΗΣ», «Οι τελευταίοι», «Ντα», «Λειτουργία κάτω απ' την Ακρόπολη», «Ταμπού». Είχε συνεργαστεί με πολλά θεατρικά σχήματα καθώς επίσης με Εθνικό και Κ.Θ.Β.Ε. Ακόμα η προσφορά του υπήρξε θετική και στον χώρο του κινηματογράφου, γυρίζοντας πολλές ταινίες και αποσπώντας σε πολλές από αυτές ενθουσιώδεις κριτικές και βραβεία ακόμη.

Όλη του η ζωή αναλώθηκε στην πάλη της ανθρωπότητας και του λαού του για κάποιο καλύτερο μέλλον, στην υπεράσπιση της ατομικής αξιοπρέπειας, Εθνικής Ανεξαρτησίας, Ειρήνης, Δημοκρατίας, Κοινωνικής προόδου και προκοπής του τόπου. Ήταν ένας που στα 1955 υπογράψε την ιδρυτική διακήρυξη της γνωστής ΕΕΔΥΕ.

Διετέλεσε και μέλος του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ειρήνης. Θέλοντας να κλείσουμε το μικρό αυτό αφιέρωμα στον μεγάλο άνθρωπο, αγωνιστή και ηθοποιό Μάνο Κατράκη μεταφέρουμε τα τελευταία του λόγια, λίγο πριν φύγει για πάντα από κοντά μας, λόγια σημαντικά, διάχυα στη σκέψη και τον στοχασμό του: «Απελπισία. Νιώθω θάνατο. Κάνω ότι μπορώ για να πεθάνω πάνω στη σκηνή. Όχι μη το πάρετε για απαισιοδοξία ή απογοήτευση. Διόλου δεν αισθάνομαι έτσι. Αλλά επειδή είμαι 75 χρονών πια και δεν μπορώ να κάνω όνειρα για την ερχόμενη εικοσαετία ας πούμε, δεν μπορώ νάχω μεγάλες προσδοκίες. Αυτή ακριβώς η σκέψη, με πιέζει, με σφίγγει απελπιστικά.»

(Πρizzoπάστης - Κυριακή 9/9/84)

Η δική μας σκέψη θάνατι πάντα στον δικό σου χαμό, Μάνο Κατράκη. Είχες πολλά ακόμη να δώσεις στο θέατρο που νιώθει αισθητά την απουσία σου. Για μας που σε γνωρίσαμε, γνωρίσαμε την προσφορά σου στην πολιτιστική ανύψωση αυτού του τόπου θα μένεις πάντα παρών και θα μας δείχνεις το δρόμο της πραγματικής ελευθερίας του ανθρώπου.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

- Ποίηση της γενιάς του '70.

Επιμέλεια - Ανθολόγηση
ΖΗΣΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

Συνεχίζουμε το αφιέρωμά μας στη σύγχρονή μας ποίηση, παρουσιάζοντας δείγματα ποιητικής γραφής του Γιάννη Κοντού και του Τόλη Νικηφόρου

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ: Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1943. Σπούδασε οικονομικά και πρωτοδημοσίευσε ποιήματα το 1964. Ποιητικά του έργα: «Περιμετρική» (1970), «Το Χρονόμετρο» (1972), «Τα απρόοπτα» (1975), «Φωτοτυπίες» (1977), «Mercurial Time» (1978), «Danger in the Streets» (1978), «Στη διάλεκτο της ερήμου» (1980), «Τα οστά» (1982), ενώ ετοιμάζει το «Ανωνύμου Μοναχού». Τεχνίτης του στίχου, «κατ' εξοχήν σωματικός ποιητής», είναι από τους πιο αντιπροσωπευτικούς της γενιάς του. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί στα Αγγλικά, Ιταλικά, Ρώσικα, Βουλγάρικα, Σέρβικα, Πολωνικά και Ρουμάνικα.

*Το κυριότερο είναι ότι σ' αγάπησε
ο σκελετός μου. Όταν σε βρουν
στο χώμα, τα μαλλιά σου
θα είναι ολοζώντανα νυχτερινά
και θα μυρίζουν κόκκινο μήλο*

*με το διψασμένο μου τραγούδι
να μυρίσει ο λαός τα κρίνα σου.*

«Το Χρονόμετρο», 1972

«Τα Οστά»

*Η ψυχή μας
καρφωμένο τομάρι στην τάβλα.*

B. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

— Κρίμα που δεν είσαι μουσικός.

*Ενώ ξέρεις καλά ότι είμαι ένας χαμάλης
του λιμανιού, που σε βλέπει να λιάζεσαι
σε καλοκαιρινά πεζοδρόμια.*

*Όταν τα μάτια σου αδειάζουν
από το φως μπροστά στα στρατοδικεία,
και μετά στο εκτελεστικό,
εγώ, με στόμα σαν ξερό πηγάδι
σε τραγουδώ με συντριβάνια πολύχρωμα.*

*Εγώ ο χαμάλης των λέξεων
θα σου ανοίξω τις φλέβες*

*Κατουράω στα μεσημέρια σας, θα πει δεν έχω
σκοπό να πεθάνω μαζί σας. Προσπαθείτε να
κρύψετε τον άγγελο από τον κόσμο. Τον τρώτε
τον άγγελο. Το πρωί περνάτε σφυρίζοντας και τα
φτερά του βγαίνουν από το στόμα σας — ένας
σκοτωμένος ρουφιάνος, είναι ρουφιάνος και στον
άλλο κόσμο για λίγο παράδεισο —. Όλα γύρω
πετάνε και γω ο λυπημένος δεν βρίσκω μια ξέρα,
ένα ελάχιστο τετράγωνο να πατήσω για ν' απο-
γειωθώ. Κλείνω τα μάτια στο φως και βλέπω το
τριζόνι να τρελαίνει τις βερυκοκιές με σιδερένιο
τραγούδι.*

«Φωτοτυπίες», 1977

*Αυτό το χειμώνα θα ρίξω τα ποιήματα
στη σόμπα για να ζεσταθούμε. Θα σκάνε
οι λέξεις σαν κοριοί στη φωτιά, θα γεμίσει
η σόμπα αίμα, θα σβήσει — θα παγώσουμε—*

«Τα Οστά» 1982

Ο ΓΕΡΟΣ

Φοράει τα χρόνια του κατάσαρκα.
Θυμάται τις σκάλες. Στο βάθος
το γραφείο, τα σκόρπια χαρτιά.
Μετά ένας μεγάλος πόλεμος.
Ιδεολογίες, βιομηχανίες, επαναστάσεις
και τα ψάρια ανέβηκαν στα δέντρα για να σωθούν.
Γυρνάει στα προσωπικά του.
Αγάπησε μερικούς ανθρώπους,
είδε μουσικές να ξεχνιούνται.
Κάπνισε πολλά τσιγάρα. Πρόλαβε
να ακούσει λίγες φορές τον ουρανό
χωρίς αεροπλάνα και αυτό ήταν.
Του 'πεσαν τα δόντια, σακούλιασε.
Φωνάζει ανύπαρκτα ονόματα
—βουβές παρενθέσεις— Με βρογχοκήλη,
με πλατυποδία, με εμφυλίου πολέμους.
Τυλιγμένο σε επιδέσμους το τηλέφωνο

—ούτε ακούει, ούτε τον ακούνε—

Περιστρέφεται η ζωή δίσκος εβδομήντα οκτώ
στροφών. Η βελόνα τον σκάβει.
Το τραγούδι ακούγεται στραπατσαρισμένο.
Δεν μπορεί να βαδίσει πια. Μέχρι χθες
σερνόταν με τα τέσσερα. Τώρα είναι
στο κρεβάτι ανάσκελα και κοιτάει
τον κήπο του στο ταβάνι.
Στο κοιμόδινο γυαλίζει η μασέλα του
κάτασπρη νύκτα - άγνωστο αύριο.
Καπνοί τον ζώνουν και βήχει τα παλιά και τα καινούργια.
Τυφλοπόντικες στίχοι σκάβουν λαγούμια.
Βγάζουν για λίγο το ρύγχος έξω.
Κοιτάνε.
Τρομάζουν και ξαναχώνονται στο χώμα
Ο γέρος όμως ζει και ξέρει
πώς γίνεται το σίδερο μαμπάκι.

«Φωτοτυπίες»

ΤΟΛΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: Γεννήθηκε το 1938 στη Θεσσαλονίκη. Αφού εργάστηκε σε πολλά επαγγέλματα (τραπεζικός υπάλληλος, μεταοραστής, καθηγητής Αγγλικών, συντάκτης περιοδικών) σπούδασε τελικά διοίκηση επιχειρήσεων. Έργα του: Το ποίημα «Ατασói» (1966), «Αλμπατζάλ ή πώς βούλωσα τα μεγάφωνα» διηγήματα (1971), «Εγνατία οδός» διηγήματα (1973), «Ονειροπολών εγκλήματα» διηγήματα (1976), οι ποιητικές συλλογές «Αναρχικά» και «ο μεθυσμένος Ακροβάτης» (1979), «Το μαγικό χαλί» ποιήματα (1980).

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1980

Πολιτεία ρημαγμένη στο μυχό του κόλπου
βάρβαροι με χρωματιστές κορδέλες
με χάντρες εξαγοράζουν την ψυχή σου
πανικός
άγριος πανικός στους δρόμους
πανικός στα γραφεία
πανικός στα σπίτια, που υψώνονται
και φράζουν τον άνεμο
καθώς οι νεκροί σαπίζουν
μέσα στα βιβλία τους
και αναδίνουν οσμή βραβείων
στάχτη αρπακτικές κραυγές
μια άνοιξη που εννουχίστηκε
και το αίμα της ζωγραφίζει πολύχρωμες διαφημίσεις
μια στιγμή πριν απ' το τέλος
και έρωτας
έρωτας που κυκλοφορεί ανύποπτος
που δεν θέλει τίποτα να μάθει
έρωτας στα υγρά μάτια των κοριτσιών

(«Μαγικό Χαλί», 1980)

ΕΓΩ

μη με κοιτάτε έτσι χλωμό
καλοντυμένο
με τρόπους άνετους και με κινήσεις
από το σπίτι στο γραφείο
απ' το γραφείο στο σπίτι
σε μάταιο κύκλο ερμητικά κλεισμένο
μη με κοιτάτε έτσι δειλό
με το σημάδι του γραφιά στο δάχτυλο

με το μισθό στην πρώτη και στις δεκαπέντε
ανίδεο
ή με τη γνώση υποταγμένη
μη με κοιτάτε έτσι απόμακρο
χαμένο
μέσα στις γνωριμίες και τα τηλέφωνα

εγώ
κρύβω στα μάτια μου οράματα που οδηγούν
σε τόπους και καιρούς που θα 'ρθουν
εγώ
μπορώ με μια φωνή
να πλημμυρίσω τις πλατείες
τους δρόμους με σημαίες και λάβαρα
με μια βουή ασυγκράτητη που καταλύει τα πάντα
η φαντασία μου εξουσιάζει τη ζωή σας.

(«Αναρχικά», 1979)

ΠΟΙΗΤΗΣ

Εγώ δεν γράφω στίχους
δεν τραγουδάω
σαν προαιώνιος κατακλυσμός
κλονίζω τα ίδια μου φράγματα
σαν την πανούργα θάλασσα
κατατρώω τον ίδιο βράχο
σαν πεισματάρης γύφτος
δουλεύω το ίδιο φυσερό
ανάβω την ίδια φλόγα
κολλάω αφίσες με το σάλιο μου
σκίζω στολές
τσακίζω αλύπητα παράσημα
χορεύω στις ανύποπτες πλατείες σας
μπερδεύω τους λογαριασμούς σας
ανοίγω το κλουβί να φτερουγίσετε
αδειάζω ένα τσουβάλι ζωγραφιές στα πόδια σας

(«Μεθυσμένος ακροβάτης» 1979)

Ελλάδα 1979

με το αίμα μου σε ιστορώ πατρίδα μου
πολιτείες παραδομένες στο μπετό
δρόμοι σημαδεμένοι με ξενικές επιγραφές
κάθε οικοδομή και μια τράπεζα
κάθε γωνία και ένα φροντιστήριο
κάθε διαμέρισμα κι ένα διαφθορείο
οι νέοι με τα μηχανάκια
τα αυτοκίνητα στο πεζοδρόμιο
αναρίθμητα ξενοδοχεία και υπηρέτες
εκτρώσεις σε ιδιωτικά ιατρεία
οι άρρωστοι στους διαδρόμους των νοσοκομείων
δεκατρείς χιλιάδες δικηγόροι στην πρωτεύουσα
και οι εργολάβοι σε απεργία
με παγάκια και ξηρούς καρπούς
προδότες που δοξολογούνται
δοσίλογοι που αμείβονται
χαφιέδες που καταχωρούν τα ίχνη της αγωνίας μας
στο καφενείο του χωριού ο λαός περιμένει
πριν και μετά τις διαφημίσεις
το επόμενο έμβασμα του μετανάστη
το επόμενο αστυνομικό σήριαλ
την επόμενη μοναδική διέξοδο
κοινή ευρωπαϊκή εξαγορά
τα ψάρια νεκρά
ο αέρας μαύρος
η γη πουλημένη
ελεύθερο αστικό καθεστώς και ιδιωτική πρωτοβουλία
κι η ελιά να γαντζώνεται με πείσμα
ν' απλώνει παλάμες στον απίστευτα γαλάζιο ουρανό
αιώνες τώρα
και τα πένκα να χαϊδεύουν τη θάλασσα
πατρίδα μου
το μεγαλείο σου τέλος δεν έχει

Απ' τη συλλογή «Ο Μεθυσμένος Ακροβάτης»

Ο Βίκτορ Χάρα και το νέο χιλιάνικο τραγούδι

**Somos cinco mil aqui
en esta pequena parte de la ciudad**

Πέντε χιλιάδες είμαστε εδώ
σ' ετούτη τη μικρή μεριά της πόλης
πέντε χιλιάδες είμαστε
και πόσοι να 'ναι όλοι μαζί
σ' ολόκληρη τη χώρα;

Μονάχα εδώ δέκα χιλιάδες χέρια εργατών
της φάμπρικας και του χωριού
κόσμος πολύς
πεινά, κρυώνει, φοβάται και πονά
κρύβει τη σκέψη του στη φρίκη και στην τρέλα.

Εξι από μας χαθήκαν ήδη
σ' αυτό το μέρος που ταβάνι έχει τ' άστρα.
Ενας νεκρός,
το δεύτερο τσακίσαν έτσι
όπως δεν πίστευα πως άνθρωπο
μπορούνε να τσακίσουν.
Οι άλλοι τέσσερις διάλεξαν μόνοι
στην αγωνία τους τέλος να δόσουν.
Πήδηξε ο ένας στο κενό
λιώνει ο άλλος το κεφάλι του στον τοίχο
όλοι τους με το θάνατο
στο βλέμμα τους χαμένο.

Πόσο φριχτή του φασισμού η όψη
τα σχέδια του εκτελεί πιστά
χωρίς να σταματά σε κάτι.
Γι' αυτούς το αίμα ανταμοιβή
και η σφαγή παλικάριά μεγάλη.
Αυτό το κόσμο έπλασες, Θεέ μου;
για δαυτούς δούλενες έξι μέρες
κι έξι νύχτες;

Στη φυλακή μας είναι οι πολλοί
που αύριο δεν έχουν
κι όσο περνάει ο καιρός το θάνατο ζητάνε.

Καθώς ξαναγυρνώ στα λογικά μου
βλέπω ανθρώνων τις καρδιές με δίχως χτύπο
των μηχανών το χτύπο βλέπω
και τους φαντάρους με τα πρόσωπα γλυκά
να μοιάζουνε με γειτονιάς κυράδες.

Το Μεξικό, η Κούβα και ο κόσμος
φωνάζουνε γι' αυτή την ατιμία.
Δέκα χιλιάδες χέρια είμαστε
που φέτος δεν παράγουν, δεν θα σπείρουν.
Και πόσοι να 'μαστε άραγε
σ' ολόκληρη τη χώρα;
Τον Σύντροφο Προέδρου μας το αίμα

**Γράφει ο σδ.
Μάκης Βλασσόπουλος**

μουγκρίζει πιο πολύ απ' τα πολυβόλα
έτσι που κι οι γροθιές μας θα μουγκρίζουν
σαν ξαναβγούμε κάποτε στους δρόμους.

Τραγούδι μου τι άτυχο που είσαι
να γεννηθείς μέσα σε τέτια φρίκη
όπως αυτή που ζω ολόγυρά μου
όπως αυτή που θάνατο μου φέρνει
τη φρίκη του να είμαι στο μηδέν
με τη σιωπή και τις στριγγλιές
να γίνονται μοναδικοί
της μουσικής μου ήχοι.
Σήμερα βλέπω κείνο που δεν είχα δει
κι ακούω κείνο που σημαίνει
πως έφτασε η ώρα...

Αυτοί οι στίχοι ανήκουν στο τελευταίο από τα τραγούδια μιας ολόκληρης γενιάς. Της γενιάς του νέου χιλιάνικου τραγουδιού. Είναι στίχοι από το μισοτελειωμένο χειρόγραφο του αγωνιστή Βίκτορ Χάρα λίγο πριν τον δολοφονήσουν άγρια οι φασίστες στο Στάδιο του Σαντιάγκο, το Σεπτέμβρη του 1973.

Ο Βίκτορ Χάρα κι ο Σέργιος Ορτέργκα μαζί με

τα μουσικά συγκροτήματα Κίλαπαγιούν και Ιντι-Ιλλιμάνι, μαζί με τον Ανχελ και την Ισαβέλλα Πάρρα — παιδιά της Βιολέτα Πάρρα — δημιούργησαν στη Χιλή της Λαϊκής Ενότητας μια επαναστατική μουσική ομάδα που έπαιζε ρόλο στα πολιτικά γεγονότα της εποχής. Αργότερα, στα χρόνια της χούντας του Πινοσέτ, το νέο χιλιάνικο τραγούδι έγινε γνωστό σ' όλο τον κόσμο σαν σύμβολο της αντίστασης του λαού μέσα κι έξω απ' τη χώρα, όπως περίπου τα τραγούδια του Θεοδωράκη, Λεοντή, Λοΐζου για μας.

Η τραγική ιστορική συγκυρία της επιβολής μιας αμερικανοκίνητης στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα και στη Χιλή δεν είναι η μόνη σχέση που συνδέει τη μουσική αυτή στις δυο χώρες. Υπάρχει και μια αξιοπρόσεχτη αισθητική αντιστοιχία ανάμεσα σ' ό,τι ονομάζουμε *Nueva canción chilena* και έντεχνο ελληνικό λαϊκό τραγούδι. Οι δημιουργοί τους δανείζονται πολλές φορές ήχους από παλιότερες, ντόπιες και πολύ δημοφιλείς μουσικές φόρμες που θέλουν να συνδυάζουν με το στίχο μεγάλων εθνικών ποιητών. Κι άλλοτε πάλι γράφουν τρυφερές μπαλλάντες για να περάσουν, με πιο λυρικό τρόπο, ένα προοδευτικό μήνυμα. Ετσι προσεγγίζουν πλατύτερες μάζες και τη νεολαία, λειτουργώντας ταυτόχρονα σε δυο κατευθύνσεις: την απόκρουση ή την εναλλακτική λύση στην ξενόφερτη αστική κουλτούρα και την προώθηση μιας γνήσιας καλλιτεχνικής αξίας. Γιατί όταν λέμε δανείζονται ήχους δεν εννοούμε ότι αντιγράφουν με προχειρότητα ή κακογουσιτιά τη λαϊκή μουσική παράδοση. Αντίθετα, βασίζονται σ' αυτή για να τη συνεχίσουν στις μέρες τους με το δικό τους, ξεχωριστό, ύφος.

Μερικοί σνομπάρουν τέτια μουσική και τέτιο στίχο. Τα θεωρούν κραυγαλέα και ξεπερασμένα, ντεμοντέ. Συνήθως είναι οι ίδιοι που περιφρονούν και το νόημα που εκφράζει μια τέτια μουσική κι ένας τέτιος στίχος, δηλαδή τους λαϊκούς αγώνες. Όμως, από τη μεριά της, η άρχουσα τάξη δεν υποτίμησε καθόλου τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύει η προοδευτική μουσική για την αντιδραστική ιδεολογία. Τον καιρό της κοινοβουλευτικής, ας πούμε, δημοκρατίας προσπάθησε να εμποδίσει τη διάδοσή της. Τον καιρό της ανοιχτής τυραννίας επέβαλε την απαγόρευση και καταδίωξή της.

Γι' αυτό ο Βίκτορ Χάρα δεν είχε λόγους να κρύβει την πολιτική και καλλιτεχνική του ταυτότητα. Ηθελε να είναι τίμιος απέναντι στον ακροατή του τραγουδιού του. Λέει στο «Μανιφέστο» του:

*Εγώ,
δεν τραγουδώ για το τραγούδι
ούτε γιατί φωνή έχω ωραία
Τραγουδώ γιατί η κιθάρα
μπορεί και νιώθει, έχει μυαλό
Έχει καρδιά από χόμα αυτής της γης
μικρού περιστεριού φτερά
και σα νερό ευλογημένο
αγιάζει τις χαρές, τις λύπες.*

*Αυτό 'ναι το τραγούδι μου
μας έλεγε η Βιολέτα
Κιθάρα του εργάτη
με την πνοή της άνοιξης
κι όχι κιθάρα του πλούσιου
ή κάτι τέτιο.*

(Manifiesto)

Γιος χωρικών από τη Νότια Χιλή, ο Βίκτορ Χάρα κληρονόμησε την αγάπη για τη μουσική από τη μητέρα του που ήταν η ίδια τραγουδίστρια. Η δεύτερη κλίση του ήταν το θέατρο. Εκτός από μουσική, σπούδασε ηθοποιία και σκηνοθεσία, παίρνοντας μέρος και ανεβάζοντας μάλιστα πετυχημένες παραστάσεις με το θίασο της δραματικής σχολής του Πανεπιστημίου. Στα 30 χρόνια του είναι ήδη γνωστός και έξω από τα σύνορα της χώρας.

Όμως η μεγαλύτερη έννοια του είναι η υπόθεση του λαού, η πάλη για το σοσιαλισμό. Ένα μήνα πριν το θάνατό του είχε πει:

«...αφ' ότου γεννήθηκα βλέπω αδικία, φτώχεια και κοινωνική δυστυχία στην πατρίδα μου. Νομίζω πως γι' αυτό το λόγο ένιωσα την ανάγκη να τραγουδάω. Αν η κιθάρα είναι ένα εργαλείο στον αγώνα μας, αν είναι όπλο στη μάχη που δίνουμε, τότε αυτός που την κρατά πρέπει να 'ναι αληθινός επαναστάτης...»

Τα λόγια του Βίκτορ Χάρα δεν είχαν ποτέ απόσταση από τις πράξεις του. Σε πολλούς αρέσει να μιλάνε σαν ήρωες. Λίγοι όμως προσφέρουν συνειδητά τη ζωή τους στην επανάσταση. Μόλις τα

αεροπλάνα της χούντας άρχισαν να σφυροκοπούν το Προεδρικό Μέγαρο, έτρεξε στο κτίριο του Πανεπιστημίου να εμψυχώσει με το τραγούδι του τους φοιτητές. Όταν τον έκλεισαν στο Στάδιο συνέχισε να τραγουδά τους ύμνους της Ουνιδάδ Ποπουλάρ. Πρώτα του έσπασαν την κιθάρα, μετά τα χέρια, μετά τα πόδια, μετά το κεφάλι. Μαρτύρησε, όπως ο Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα.

Τις λεπτομέρειες μας διηγόταν η γυναίκα του όταν βρέθηκε στην Αθήνα, λίγο ύστερα από την πτώση της δικιάς μας χούντας, καλεσμένη σε μια εκδήλωση αλληλεγγύης. Εκεί, πρωτοείδα και μια ταινία που τον έδειχνε ευτυχισμένο να παίζει στο σπιτί με τις κόρες του, τον έδειχνε να τριγυρνά στις φτωχογειτονιές του Σαντιάγκο, να συζητά για την τέχνη και την πολιτική, ν' αποθεώνεται στο κατάμεστο Στάδιο από δεκάδες χιλιάδες κόσμο μπροστά στον Νερούδα, στον Αλλιέντε. Στο ίδιο μέρος που συνάντησε τους δολοφόνους του.

Στα 1969 γίνεται το πρώτο Φεστιβάλ του Νέου Χιλιάνικου Τραγουδιού σε μια στιγμή που η κουλτούρα της Χριστιανοδημοκρατίας είναι ακόμα η επίσημη αντίληψη των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όχι όμως και η κυρίαρχη άποψη μέσα στο λαό.

Ο Βίκτορ Χάρα κερδίζει το βραβείο με το τραγούδι «Προσευχή σ' ένα χωρικό».

Σήκω και κοίτα το βουνό

απ' όπου φτάνει

ο άνεμος, ο ήλιος, το νερό

Εσύ

που τη ροή των ποταμών

ορίζεις,

εσύ

που της ψυχής σου τα φτερά

έχει σπείρει.

Σήκω

και κοίτα τα χέρια σου

Μεγάλος για να γίνεις

σφίξε το χέρι τ' αδελφού σου

Στο δρόμο για μπροστά

το αίμα μας ενώνει

Σήμερα είν' η ώρα

που αύριο θα 'ρχόταν.

(Plegaria a un labrador)

Η ώρα είχε πράγματι φτάσει. Σοσιαλιστές, Κομμουνιστές και άλλοι δημοκράτες, συσπειρωμένοι στο πολιτικό μπλοκ της Λαϊκής Ενότητας, κερδίζουν τις εκλογές από τον Εντουάρντο Φρέι. Παραμερίζουν όσους ανήκουν βέβαια στη Δύση αλλά όχι και στα συμφέροντα της Χιλής.

Οι λαϊκές δυνάμεις έρχονται στο προσκήνιο κάθε δημόσιας δραστηριότητας, μαζί και της πολιτιστικής, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν σοβαρά προβλήματα και εμπόδια. Η προσπάθεια να συκοφαντηθεί και να υπονομευθεί η πορεία της αλλαγής εκδηλώνεται σ' όλους τους τομείς. Όσο περισσότερο η μουσική του Βίκτορ Χάρα αγκαλιάζει τους νέους ανθρώπους που παλεύουν για ένα καλύτερο αύριο, τόσο μεγαλώνει και το μίσος της αντίδρασης εναντίον του.

Υπάρχει μια φασιστική συμμορία που, όπως όλες οι φασιστικές συμμορίες, ονομάζεται «Πατρίς και Ελευθερία», στρατολογεί στις γραμμές της στοιχία του υπόκοσμου ανάμικτα με νέους δήθεν καλών οικογενειών και δίνει εντολές για πράξεις βίας και τρομοκρατίας, με το αζημίωτο φυσικά. Η

λέρα αυτή σατιριζεται στους διασκευασμένους στίχους ενός κουβανέζικου ρυθμικού σκοπού που τραγουδήθηκε από το συγκρότημα Κιλαπαγιούν:

Δες και τα βρωμόνερα
μες το νεροχύτη
πώς σαλεύουν πέρα δώθε.
Η Κυβέρνηση περνάει
πω, πω ευτυχία!
Η Δεξιά παραφυλάει
πω, πω ατιμία!
Η μια περνάει,
η άλλη παραφυλάει
μα ο κόσμος ξέρει τώρα
την ψευτιά!

Χάσανε το μπουσούλα
πω, πω τι κακό
κάνουν σαμποτάζ στη χώρα
πω, πω τι χαζό
καίνε τα σπαρτά
«Πατρις και Ελευθερία»
πίσω απ' όλα αυτά!
(La batea)

Στο δικό του όμως τραγούδι, που ονομάζει «Ανεμοί του Λαού», ο Βίκτορ Χάρα δεν σατιρίζει. Προαισθάνεται και καταγγέλλει την κτηνωδία που έρχεται:

Ξανά θέλουν να βάψουν
τη χώρα μου με αίμα εργάτη
όσοι μιλάν για λευτεριά
και έγκλημα βρωμάνε
αυτοί που τα παιδιά
απ' τις μανάδες παίρνουν
και ξαναστήνουν το σταυρό
να μας σταυρώσουν πάλι.
(Vientos del pueblo)

Ο ανθρώπινος πόνος και η ιδέα του θανάτου υπάρχουν μέσα σ' όλους σχεδόν τους στίχους και τα ποιήματα του Βίκτορ Χάρα, χωρίς όμως να είναι ο ίδιος κάποιος κήρυκας απαισιοδοξίας. Κάθε άλλο, μάλιστα! Αυτό εξηγείται από τη μεγάλη επιρροή της Βιολέτα Πάρρα πάνω στη σκέψη και στη ζωή του. Η Βιολέτα Πάρρα ήταν η γυναίκα που κυριολεκτικά γέννησε το Νέο Χιλιάνικο Τραγούδι, ήταν εκείνη που για πρώτη φορά πάντρεψε τον επαναστατικό στίχο με την παραδοσιακή μουσική. Εξέχουσα φυσιογνωμία της χιλιάνικης λογοτεχνίας και επιστήμης, η Βιολέτα χρησιμοποίησε το τραγούδι σαν βήμα της ταξικής πάλης όπως ο Μπρεχτ χρησιμοποίησε το θέατρο σα σχολειό της διαλεκτικής. Τουλάχιστον δυο γενιές της χιλιάνικης προοδευτικής νεολαίας ανατράφηκαν με τα τραγούδια και τα ποιήματά της. Τουλάχιστον δυο γενιές της αντίδρασης ένιωσαν τη φωνή της να ξεσκεπάζει την υποκρισία, την καταπίεση, την κοινωνική ανισότητα μιας «καθωσπρέπει» αστικής δημοκρατίας. Μιας «δημοκρατίας» που όταν τα βρει σκούρα από τους

εργάτες δεν διστάζει να βγάλει τη μάσκα και να δείξει το πραγματικό της πρόσωπο. Στο «Γράμμα», τραγούδι αφιερωμένο στον αδελφό της, περιγράφει τέτοιες καταστάσεις:

Μου έφερε ένα γράμμα
το πρωί ο ταχυδρόμος
Μου λένε μες το γράμμα

πως πιάσανε τον αδελφό μου
πως σαν το δούλο, μ' αλυσίδες
τον σέρνανε στους δρόμους, ναι...

Το γράμμα λέει το γιατί,
λέει τι έκανε ο Ρομπέρτο
πάλεψε για την απεργία
που 'χαν αποφασίσει
Αν είναι τούτος λόγος
πιάσε και μένα, αστυνόμε, ναι...

Είμουνα έξω, μακρυνά
και καρτερούσα νέα
και μου 'ρθε γράμμα να μου πει
πως στην πατρίδα μου
δεν έχει δικαιοσύνη
Ψωμί ζητάν οι πεινασμένοι
μολύβι τους ταΐζουν, ναι...

Με τέτια αλαζονεία
τις θέσεις τους κρατάνε
κυράδες με βεντάλιες, οι κύριοι με τα σμόκιν
τίποτα δεν αξίζουν
Βγαίνουν και μπαίνουν σ' εκκλησιές
μα το θεό ξεχάσαν, ναι...

Και είδες πόσο θράσος,
βάρβαρη προδοσία
μας δείχνει ο τραμπούκος
που εν ψυχρώ σκοτώνει
όποιον απέναντί του
στέκεται μ' άδεια χέρια, ναι...

Το γράμμα που έχω πάρει
απάντηση ζητάει

μα γω θέλω να μάθουνε
σ' ολόκληρο τον κόσμο
πως τούτο το θηρίο
διψάει για το αίμα
κάθε γενιάς που θα 'ρθει, ναι...

Ευτυχώς που 'χω κιθάρα
για να πονώ, να κλαίω
Εχω κι εννιά αδέλφια
εξόν αυτόν που πιάσανε
κομμουνιστές και οι εννιά
με την ευχή της Παναγίας, ναι...
(La carta)

«Κομμουνιστές με την ευχή της Παναγίας» δεν είναι μια ειρωνική έκφραση όπως μπορεί να φανταστεί κανείς. Για τη Λατινική Αμερική η φράση αυτή έχει ένα ιδιαίτερο νόημα. Ενα κομμάτι του κατώτερου κλήρου της καθολικής εκκλησίας στάθηκε πάντοτε στο πλευρό της επανάστασης, όπως είχε συμβεί και με τους κληρικούς που εντάχθηκαν στις γραμμές του ΕΑΜ κατά τη διάρκεια του αντιφασιστικού αγώνα. Πολύ γνωστή η περίπτωση του ιερέα και κοινωνιολόγου Καμίλο Τόρρες, ενός από τους ιδρυτές του Λαϊκού Μετώπου των ανταρτών της Κολομβίας, που σκοτώθηκε το Φλεβάρη του 1966. Για τον αγωνιστή αυτό ο Βίκτορ Χάρα έγραψε το τραγούδι με τ' όνομά του:

Κει που 'πεσε ο Καμίλο
σταυρός έχει φυτρώσει
Δεν είναι από ξύλο
μα είναι από φως
Τον σκότωσαν καθώς
το όπλο του τραβούσε
Ο Καμίλο Τόρρες πέθανε
με σκοπό να ζήσει
Λένε πως αμέσως
μετά την ντυφεκιά
ακουστήκη φωνή θεού
«Ζήτω η Επανάσταση»

Πρόσεχε και τα ράσα

καλέ μου στρατηγέ
γιατί μέσα στ' αντάρτικο
χωράει και παπάς
(Camilo Torres)

Στα θέματα των τραγουδιών του Βίκτορ Χάρα υπάρχει φυσικά και ο έρωτας για τη γυναίκα, όπως υπάρχει ο έρωτας για την πατρίδα, για τη λευτεριά. Βέβαια, βλέπει τη γυναίκα συντρόφισσα στον αγώνα και της αφιερώνει τους πιο τρυφερούς του στίχους αποφεύγοντας κάθε ψευτορομαντισμό. Ο έρωτας, για το Βίκτορ Χάρα, δεν είναι μια έμμονη εγωκεντρική ιδέα ούτε σύμβολο της υπαρξιακής αγωνίας, αλλά ένα κομμάτι της κοινωνικής ολοκλήρωσης δεμένο με την υπόλοιπη πραγματικότητα μέσα στην οποία κινούνται οι άνθρωποι.

«Όταν πηγαίνω στη δουλιά» είναι ο τίτλος μιας από τις μπαλλάντες που έγραψε για τη γυναίκα του: *Όταν πηγαίνω στη δουλιά σκέφτομαι εσένα*
Στις γειτονιάς τους δρόμους σκέφτομαι εσένα
Όταν κοιτάω τους ανθρώπους μέσα απ' τα θολά τα τζάμια χωρίς να ξέρω ποιοι να είναι και που πάνε σκέφτομαι εσένα
Ζωή μου, σκέφτομαι εσένα
Εσένα,
συντρόφισσα του σήμερα, του αύριο της πίκρας και χαράς που θα μπορούσε να 'ρθει καθώς μια ιστορία ξεκινάω χωρίς να ξέρω πώς τελειώνει
(Cuando voy al trabajo)

Ο Βίκτορ Χάρα μελοποίησε με υπέροχο τρόπο τα 20+1 ερωτικά ποιήματα του Πάμπλο Νερούδα. Το πιο γνωστό όμως ερωτικό τραγούδι σε δικούς του στίχους, στίχους όπου η σκιά του θανάτου δεν παύει να εμφανίζεται, είναι το «Σε θυμάμαι Αμάντα».

Σε θυμάμαι Αμάντα
στους βρεμένους δρόμους
τρέχεις για τη φάμπρικα που δούλευε ο Μανουέλ
Το πλατύ σου γέλιο
βροχή στα μαλλιά σου τίποτα δε σε νοιάζει
κείνονε πα να βρεις μ' εκείνον θα 'σαι μ' εκείνον, μ' εκείνον
για πέντε λεπτά αιώνια η ζωή σε πέντε λεπτά
Χτυπάει η σειρήνα στη δουλιά γυρνάει και συ περπατώντας τα φωτίζουν όλα τα πέντε λεπτά σ' έκαναν ν' ανθίσσεις

*Σε θυμάμαι Αμάντα
 στους βρεμένους δρόμους
 πας για ν' ανταμώσεις
 εκείνον, εκείνον
 που πήρανε στους λόφους
 που 'ταν ο πιο αθώος
 που σφάζανε στους λόφους
 σε πέντε λεπτά
 Χτυπάει η σειρήνα
 στη δουλιά γυνάνα
 πολλοί δε θα πάνε
 ούτε ο Μανουέλ
 (Te recuerdo Amanda)*

Την άνοιξη του 1973 η αντίδραση στη Χιλή είδε τα σχέδιά της να χαλάνε. Παρά το οικονομικό μπουκοτάζ και την πολιτική τρομοκρατία το εκλογικό ποσοστό της Λαϊκής Ενότητας μεγάλωσε. Το πραξικόπημα, ο εμφύλιος σπαραγμός, προπαγανδίζονταν ήδη ανοιχτά. Ο Βίκτορ Χάρα δηλώνει «Εδώ θα μείνω».

*Να κομματιάσουνε δε θέλω την πατρίδα μου
 ούτε και να της μπηξουνε εφτά μαχαίρια
 Θέλω να λάμπει της Χιλής το φως
 πάνω από κάθε σπίτι που θα χτίζουν*

*Δε θέλω να χωρίσουν την πατρίδα μου
 ούτε να την πληγιάνουν τα μαχαίρια*

*Να κομματιάσουνε δε θέλω την πατρίδα μου
 υπάρχει μέρος για να μας χωρέσει όλους
 και όποιοι δεν αντέχουν εδωπέρα
 να πάρουν τα τραγούδια τους να φύγουν
 Οι πλούσιοι πάντα ξένοι ήτανε στον τόπο μας
 ας πάνε στο Μαϊάμι στους δικούς τους
 Δε θέλω να χωρίσουν την πατρίδα μου
 ας τους να φύγουν μ' ό,τι έχουνε μαζί τους*

*Να κομματιάσουνε δε θέλω την πατρίδα μου
 υπάρχει μέρος για να μας χωρέσει όλους
 Εδώ θα μείνω εγώ με τους εργάτες
 να ξεκινήσω νέα ιστορία και γεωγραφία
 (Aquí me quedo)*

Ο ιμπεριαλισμός των ΗΠΑ έχει εξαγοράσει από καιρό τους στρατηγούς που στις 11 Σεπτέμβρη της ίδιας χρονιάς θα φορέσουν, πάνω από τη στολή τους, την ποδιά του χασάπη και θα στρέψουν τ' αμερικάνικα όπλα τους στο χιλιάνικο λαό. Η γενική δοκιμή γίνεται στις 29 Ιουνίου. «Αποτυχημένη απόπειρα ανατροπής του Αλλιέντε» θα γράψουν την επόμενη μέρα οι εφημερίδες. Στις 12 Σεπτέμβρη δεν θα γράφουν πια τίποτα. Είκοσι χιλιάδες νεκροί μέσα σε δυο βδομάδες, 65 χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι σε συνθήκες διαβίωσης που κι οι νεκροί θα ζήλευαν. Δεν υπάρχει καμιά συναισθηματικού χαρακτήρα υπερβολή στα παραπάνω νούμερα. Είναι απλώς δύσκολο για τη χούντα και την αστική τάξη της Χιλής να ξεριζώσουν τρία χρόνια λαϊκής εξουσίας από τη συνείδηση του λαού. Κάποια στιγμή σ' αυτή τη χώρα που την κυβερνούσαν αριστο-

κράτες, πλούσιοι και μπιζνεσμεν, σ' αυτή τη χώρα που οι εργάτες ήταν υπηρέτες και παλιάτσοι, κλεισμένοι στα γκέτο των λαϊκών συνοικιών, στις «πομπλασιόνες», αυτός ο λαός βρέθηκε με πλειοψηφία στις εκλογές. Στις περιφημες, ελεύθερες, πλουραλιστικές εκλογές του Δυτικού κόσμου. Πήρε μέρος σ' ένα παιχνίδι που οι κανόνες του δεν πρόβλεπαν τέτια εξέλιξη. Επρεπε λοιπόν να τιμωρηθεί. Τα ορυχεία του χαλκού έπρεπε να ξαναγυρίσουν στους ξένους ιδιοκτήτες τους για να καρποφορήσει η ιδιωτική πρωτοβουλία. Τα χωράφια που μοιράστηκαν στους αγρότες έπρεπε να επιστραφούν στουςτσιφλικάδες. Το γάλα που μοιραζόταν δωρεάν στους άπορους έπρεπε να μείνει στα σούπερ μάρκετ των πλουσίων. Η δωρεάν περίθαλψη δεν ήταν

σωστό να μειώνει τα έσοδα των μεγαλοεπιτηδευμάτων που σπούδασαν στις Ευρώπες. Σίγουρα, ο λαός έπρεπε να τιμωρηθεί! Κι αφού δεν εννοούσε να τιμωρηθεί μόνος του χάνοντας την εκλογική πλειοψηφία, έπρεπε να τιμωρηθεί αλλιώς! Την ώρα που η αεροπορία βομβάρδιζε τη Μονέδα και ο στρατός πολιορκούσε το Πολυτεχνείο, στις αριστοκρατικές συνοικίες του Σαντιάγκο, κάποιοι άλλοι πολίτες της ίδιας χώρας, έκαναν τα ψώνια τους στα μαγαζιά κι ήταν πολύ χαρούμενοι κείνη τη μέρα. Όχι, αυτοί οι κύριοι δεν έβαψαν ποτέ τα χέρια τους με αίμα. Καθάρισαν οι φαντάροι για πάρτη τους!

Μέσα στους στίχους του Βίκτορ Χάρα, ο λαός μοιάζει σήμερα να προσεύχεται. Δεν προσεύχεται μπροστά στο εικόνισμα κάποιου άλλου, αλλά στο δικό του. Το «πάτερ ημών» έχει κάπως διαφορετικά λόγια από κείνα που είχαμε συνηθίσει:

*Αλλά ρύσαι υμάς από τους πονηρούς
 δυνάστες μας, τη φτώχεια
 Ελθέτω η βασιλεία σου,
 ισότητα και δικαιοσύνη
 φύσαγε σαν αέρας
 τα λούλουδα του κάμπου
 Καθάρισε σαν τη φωτιά
 του όπλου μου την κάνη*

Γεννηθήτω το θέλημά σου
εδώ επί της γης
Δύναμη δόσε μας κι αξία
ν' αγωνιστούμε

Σήκω
και κύττα τα χέρια σου
Μεγάλος να γίνεις
σφίξε το χέρι τ' αδελφού σου
Στο δρόμο για μπροστά
το αίμα μας ενώνει
σήμερα και στην ώρα
του θανάτου
αμήν.
(Plegaria a un labrador)

Η Βιολέτα Πάρρα τέλειωσε τη ζωή της, μόνη της, μερικά χρόνια πριν από τη νίκη της Ουνιτάδ Ποπουλάρ. Ο Βίκτορ Χάρα σκοτώθηκε λίγες ώρες μετά την ήττα της Λαϊκής Ενότητας. Το σπίτι του Πάμπλο Νερούδα κάηκε και λεηλατήθηκε ενώ ο ίδιος ο ποιητής, που ήταν ήδη βαριά άρρωστος, αφέθηκε να πεθάνει χωρίς καμιά βοήθεια. Ο τάφος

του Αλλιέντε είναι ακόμα χωρίς όνομα. Χιλιάδες ανώνυμοι δημοκράτες χάθηκαν επίσης.

Όλα όσα είχαν σχέση με το Νέο Χιλιάνικο Τραγούδι καταστράφηκαν. Θα 'λεγε κανείς πως αυτό το είδος της καλλιτεχνικής δημιουργίας έμεινε χωρίς αντικείμενο, έμεινε σαν ανάμνηση και αποτύπωση μιας εποχής. Οι Κιλαπαγιούν, οι μουσικοί που έπαιζαν τότε μαζί με το Βίκτορ Χάρα, γύρισαν αργότερα τον κόσμο τραγουδώντας όλα αυτά τα τραγούδια στα οποία αναφερθήκαμε, κι άλλα παρόμοια που γράφτηκαν στη διάρκεια της δικτατορίας. Ένα απ' τα τραγούδια είναι και «Η καταπίεση» σε στίχους και μουσική του Σέργιου Ορτέγκα, γραμμένο για τα 50χρονα του Κομμουνιστικού Κόμματος:

Σύντροφε, κυνηγημένη
το Κόμμα θα 'ρθει πάλι
απ' τα βάθη της πατρίδας
δυνατό
θα ξαναγεννηθεί...

(la represión)

Φωτογραφία από την κηδεία του εθνικού ποιητή της Χιλής Πάμπλο Νερούδα που πέθανε από ανίατη αρρώστια τις πρώτες μέρες του στρατιωτικού πραξικοπήματος. Η κηδεία του μετατράπηκε σε αντιφασιστική εκδήλωση από τις χιλιάδες λαού που την παρακολούθησαν και αφήφισαν την τρομοκρατία του Πινοσέτ.

Στις 4 Σεπτέμβρη 1973, μια βδομάδα ακριβώς πριν το πραξικόπημα, γιορτάστηκε στο Σαντιάγκο η επέτειος της νίκης της Ουνιδάδ Ποπουλάρ με συμμετοχή ενός εκατομμυρίου λαού στη μεγάλη διαδήλωση. Ενα άλλο τραγούδι του Ορτέγκα είχε ήδη γίνει ο επίσημος ύμνος εκείνης της μέρας: «Λαός ενωμένος, ποτέ νικημένος» (El pueblo unido jamás sera vencido!)

Σήμερα, ο χιλιάνικος λαός παλεύει ενωμένος, παρά τις προσπάθειες της χούντας να διαірσει το

αντιφασιστικό μέτωπο. Όσο αυτές οι προσπάθειες πέφτουν στο κενό, τόσο σκληραίνει και η στάση του στρατιωτικού καθεστώτος, τόσο αναβάλλεται η «φιλελευθεροποίηση» τύπου Μαρκεζίνη. Τη λευτεριά του ο λαός την κερδίζει μόνος του. Κι όπως λέει ο ποιητής:

«η νύχτα είναι ο χρόνος ανάμεσα σε δυο αυγές»

Τριανταπέντε χρόνια έζησε ο Βίκτορ Χάρα. Τον τρόπο της ζωής του, τη μορφή της τέχνης του και τις συνθήκες του θανάτου του τα διάλεξε, σ' ένα βαθμό, και ο ίδιος όταν ξεκαθάρισε την ιδεολογική του τοποθέτηση.

Σκαλωσιά είναι το τραγούδι μου
που φτάνει τ' άστρα
κι έχει νόημα το τραγούδι μου
όταν χτυπά στις φλέβες
εκείνου που πεθαίνει τραγουδώντας
τις πιο αληθινές αλήθειες,
Οχι για δόξες που περνάνε
ούτε για μεγαλεία ξένα
αλλά τραγουδι για τη χούφτα γης
που χώνεται βαθιά στο χώμα
εκεί που όλα τελειώνουν
εκεί που όλα αρχινάνε
Τραγούδι γραμμένο με θάρρος
που πάντα καινούργιο θα μένει

Canto que ha sido valiente
siempre sera cancion nueva

Αφιέρωμα

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Είναι αναμφισβήτητες οι τεράστιες επιπτώσεις του περιβάλλοντος. Επιπτώσεις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές που καθορίζουν σε ένα σημαντικό βαθμό τη ζωή και την πρόοδο των εργαζομένων σε κάθε χώρα αλλά και των λαών γενικότερα.

Εύλογη και η αγωνία όλων μας για την τύχη του Περιβάλλοντος που τα τελευταία ειδικότερα χρόνια απειλείται έντονα.

Η αγωνία αυτή διαφαίνεται ολοκάθαρα μέσα από τη δουλειά των συναδέλφων μας. Μια αγωνία όμως που συνοδεύεται από την απόφαση να μπου οι εργαζόμενοι αξεπέραστο εμπόδιο στα σχέδια εκείνων που αποβλέπουν στην παραπέρα μόλυνση και τελικά στην καταστροφή του Περιβάλλοντος και του Ανθρώπου.

Τα κείμενα που παρουσιάζουμε δεν εξαντλούν το θέμα. Πώς άλλωστε θα ήταν δυνατό αυτό; Είναι όμως μια αξιόλογη, πρωτότυπη πιστεύουμε, δουλειά που θα τύχει της προσοχής, του ενδιαφέροντος και πάνω από όλα του προβληματισμού όλων των αναγνωστών μας.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Γράφει ο σδ. Χρήστος Ανδριανός

«Τα γεγονότα μας υπενθυμίζουν σε κάθε βήμα, ότι δεν βασιλεύουμε επάνω στη φύση, όπως κάποιος που θα βρισκόταν έξω απ' αυτήν, κατακτητής που βασιλεύει επάνω σ' ένα ξένο λαό, αλλά ότι της ανήκου-
με με τη σάρκα μας, το αίμα μας και το μυαλό μας...»

(Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ «ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ»)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΜΟΛΥΝΣΕΙΣ

Η Οικολογία σαν κλάδος των Φυσικών Επιστημών πρωτοεμφανίστηκε πριν από εκατό και περισσότερα χρόνια, το 1868, και αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των φυσικών οργανισμών (ζωικών και φυτικών), και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζουν.

Ακόμη πιο συγκεκριμένα, εξετάζει την κατάσταση των φυσικών πηγών του πλανήτη, τις διάφορες αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος, το πρόβλημα της χρησιμοποίησης των ενεργειακών πηγών και μέχρι ποιο μέτρο, το ζήτημα της χαλάρωσης ή κλιμάκωσης της τεχνολογίας κλπ.

Όλα βέβαια τα παραπάνω προβλήματα γίνονται πλέον αισθητά, και σε μεγάλο βαθμό μάλιστα, λόγω του εκρηκτικού ρυθμού της τεχνολογικής ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, η σύγχρονη τεχνοκρατική δομή των κρατών δημιουργεί όλο και περισσότερες εστίες μόλυνσης του περιβάλλοντος και καταστροφής της φύσης.

Πότε όμως λέμε ότι έχουμε μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος; Μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος έχουμε όταν οι διάφορες φυσικομαθηματικές μεταβολές που μπορούν να επιδράσουν, άμεσα ή έμμεσα, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, στους ζωντανούς οργανισμούς και στις ανθρώπινες δραστηριότητες, ξεπεράσουν ένα ορισμένο κριτικό επίπεδο λειτουργίας τους, με αποτέλεσμα να επιφέρουν μια σειρά από βιολογικές ή φυσικές βλάβες, καθώς και διαταραχές στον οικολογικό, δημογραφικό και ενεργειακό χώρο.

Υπάρχει όμως και μια βασική δυσκολία για τη συστηματική κατάταξη όλων των παραγόντων μόλυνσης λόγω της πολυπλοκότητας της σχέσης αίτιου - αιτιατού και μερικού — ολικού μεταξύ της φύσης και της ανθρώπινης κοινωνίας. Η ικανότητα του γήινου μετεωρολογικού περιβάλλοντος για τον αυτοκαθαρισμό της ατμόσφαιρας, με τα ρεύματα του αέρα και τις βροχοπτώσεις, άρχισε να ελαττώνεται, μετά από την

εξέλιξη της βιομηχανίας και της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού. Στον ελληνικό χώρο έχουμε τη «ρουροποίηση» του Σαρωνικού, ψόφια ψάρια στο Θερμαϊκό, μολυσμένες ακτές κλπ. Επίσης η ατμοσφαιρική ρύπανση της Αθήνας! επέφερε περισσότερες ζημιές στα αρχαία μάρμαρα απ' όσες οι φυσικές κακοκαιρίες 25 αιώνων.

Ένα τεράστιο όμως πρόβλημα που σήμερα έχει προκύψει είναι η μόλυνση —και σε επικίνδυνο μάλι-

στα βαθμό — των θαλασσών, με κύρια αιτία τα πετρελαιοειδή. Η παραγωγή, η διακίνηση και η κατανάλωση πετρελαιοειδών αυξάνει ραγδαία με καταστροφικά αποτελέσματα για την πανίδα την χλωρίδα, το βυθό, τις ακτές κλπ. Για παράδειγμα, στη λεκάνη της Μεσογείου κινούνται κάθε χρόνο περίπου 100 εκατομμύρια τόνοι πετρελαιοειδών σκαφών, με επακόλουθο την απόρριψη 400.000 τόνων στη θάλασσα. Κατά την Αμερικάνικη Ακαδημία Επιστημών, τουλάχιστον 2,6 δισεκατομμύρια λίτρα πετρελαίου αποβάλλονται κάθε χρόνο στη θάλασσα στα πλαίσια της κανονικής λειτουργίας των πετρελαιοφόρων.

Μια άλλη επίσης σημαντική οικολογική μεταβολή, σαν αποτέλεσμα μιας οικονομικά λαθεμένης πολιτικής, της τεχνολογικής ανάπτυξης, είναι η καταστροφή του ζωικού κεφαλαίου του πλανήτη. Αναμφισβήτητο στοιχείο αυτής της καταστροφής είναι το γεγονός ότι τα τελευταία 80 χρόνια εκατοντάδες ζωικών κατηγοριών έχουν εξαφανιστεί ή απειλούνται από άμεση εξαφάνιση.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Παντού όπου το αποτέλεσμα της ανθρώπινης εργασίας παίρνει τη μορφή του εμπορεύματος, (υπεροχή της ανταλλακτικής αξίας επάνω στην αξία χρήσης), η αύξηση του συνολικού πλούτου συνοδεύεται από μια προϊούσα κοινωνική φτώχεια.

Μια από τις σύγχρονες μορφές αυτής της φτώχειας είναι και η απειλή για την καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών βάσεων της ανθρώπινης ζωής. Η αυξανόμενη ένταση επάνω στις φυσικές πηγές, (ζωϊκές, φυτικές, υδάτινες, ορυκτές, ενεργειακές κλπ), και η χωρίς προγραμματισμένο έλεγχο εκμετάλλευσή τους δημιουργεί πολλά τεράστια οικονομικά προβλήματα καθώς επίσης και σοβαρά προβλήματα υποσιτισμού ορισμένων μη ανεπτυγμένων χωρών, όπως του Τρίτου Κόσμου.

Είναι αλήθεια ότι κρίσεις του περιβάλλοντος υπήρξαν και πριν από τη βιομηχανική επανάσταση, σαν αποτέλεσμα της αιώνιας προσπάθειας του ανθρώπου να κυριαρχήσει επάνω στη φύση. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι οικολογικοί κίνδυνοι δεν έχουν αυξηθεί μόνο ποσοτικά, αλλά και ότι έχουν προσλάβει μια νέα ποιότητα προβλημάτων μετά απ' αυτήν.

Η αλλαγή του τρόπου παραγωγής, από τα μέσα του 19ου αιώνα, σα συνέπεια μιας σειράς μεγάλων

ανακαλύψεων και επιστημονικών εφευρέσεων καθώς και σαν αποτέλεσμα κοινωνικοπολιτικών παραγόντων με την άνοδο της αστικής τάξης στην εξουσία, δημιούργησε νέες κοινωνικές και οικονομικές δομές, ξεπερνώντας τις συντεχνιακές μορφές παραγωγής, το ατομικό κεφάλαιο και τη γεωργία. Το νέο οικονομικό-κοινωνικό όμως σύστημα, λόγω της φύσης του, είχε ανάγκη από μεγάλες ενεργειακές ποσότητες, που μόνο μέσα από τις φυσικές ενεργειακές πηγές θα μπορούσε να πάρει. (ορυκτά, καύσιμα, υδατοπτώσεις, πυρηνική ενέργεια κλπ). Η συνεχής και ραγδαία όμως ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής, δημιούργησε κατά συνέπεια, την όλο και μεγαλύτερη ανάγκη για εκμετάλλευση αυτών των ενεργειακών πηγών, με αποτέλεσμα τη βίαιη ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας.

Έτσι λοιπόν η αυσδοσία της παραγωγής² και η αναρχία στην εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών³ είχε σαν αποτέλεσμα μέχρι τις μέρες μας, την άνοδο κατά γεωμετρική πρόοδο των ποσοστών ρυπάνσεως και καταστροφής του περιβάλλοντος (εξάντληση ορυκτού και δασικού πλούτου, ρύπανση υδάτων, κλπ). Για τη σωστή όμως κατανόηση του οικολογικού προβλήματος στο σημερινό καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, πρέπει να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα από τη σκοπιά του τρόπου παραγωγής και όχι απλώς από τις σχέσεις ιδιοκτησίας παίρνοντας επίσης σοβαρά υπ' όψη μας την καθοριστική σημασία των δυο εννοιών: αξία χρήσης⁴ και ανταλλακτική αξία⁵ των εμπορευμάτων.

Εκείνο που καθορίζει τη σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο και στη φύση είναι το συγκεκριμένο κοινωνικό σύστημα παραγωγής⁶ η κατάργηση του οποίου είναι αδύνατη μέσα από την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και μόνο. Κατά συνέπεια ακόμη και σε μεταβατικές σοσιαλιστικές κοινωνίες τα προβλήματα του περιβάλλοντος παραμένουν ως ένα βαθμό άλυτα μια και η αντίφαση στον τρόπο παραγωγής υπάρχει στο βαθμό που υφίστανται οι νόμοι της μισθωτής εργασίας και στο βαθμό που η παραγωγή των εμπορευμάτων χαρακτηρίζεται από την υπεροχή της ανταλλακτικής αξίας.⁷ (Είναι γνωστό πως η υπεροχή της ανταλλακτικής αξίας αντανάκλα την ύπαρξη κέρδους / πλούτου.) Κατά συνέπεια η διαταραχή της σχέσης ανάμεσα στον άνθρωπο (κοινωνία) και στη φύση, εμφανίζεται σα συνέπεια του συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής.

Έτσι αντιμετωπίζουμε το τεράστιο πρόβλημα των φυτικών πηγών, και ιδιαίτερα αυτών που χρησιμεύουν για διατροφή. Δεν χρειάζονται ειδικές γνώσεις για να κατανοηθεί ότι ενώ οι ανταλλαγές κατέχουν σημαντική θέση στην παγκόσμια οικονομία, οι ανταλλαγές αγροτικών προϊόντων γίνονται, κατά ένα μεγάλο μέρος τους, προς αντίστροφη κατεύθυνση (από τις φτωχές στις πλούσιες χώρες) με το επιχείρημα βέβαια ότι

αυτές οι εξαγωγές επιτρέπουν την αγορά βιομηχανικών προϊόντων.

Και αυτό είναι ένα σημαντικό στοιχείο αναφοράς (χρήσις να αποτελεί και το μοναδικό), για την άνιση ανάπτυξη των κρατών, ακόμη και των ηπείρων. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι από τη μια μεριά υπάρχουν χώρες που παράγουν και από την άλλη τεράστιες μη διαθέσιμες ποσότητες βουτύρου, φρούτων, ζάχαρης κλπ.

Στο θέμα των πρωτεϊνών π.χ. ο Τρίτος Κόσμος εμφανίζεται ένα ισοζύγιο με έλλειμμα ένα εκατομμύριο τόνους και ότι οι πρωτεΐνες που εξάγει (σπόροι σόγιας, λευρί ψαριού, κλπ) είναι πολύ ανώτερης ποιότητας απ' αυτές που εισάγει. Και αυτό γίνεται γιατί οι ανταλλαγές στη σημερινή παγκόσμια οικονομία γίνονται με αντίστροφη πορεία, με βάση την ανισόμερη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των κρατών.

Είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι η αντίθεση ανάμεσα στο κόστος και στα οφέλη, των επιχειρήσεων από τη μια, και στις συλλογικές ανάγκες από την άλλη. Ένα μικρό απόσπασμα από την Αμερικάνικη Επιθεώρηση INDUSTRIAL WEEK (5/12/69), είναι πολύ αποκαλυπτικό: «Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις δεν βρίσκονται εδώ για να εξυπηρετήσουν το λαό αλλά για να αποκτήσουν κέρδη. Αυτό σημαίνει πως περιμένουν ένα μέγιστο εισόδημα από μια ελάχιστη επένδυση. Κατά συνέπεια η τρέχουσα στάση ως προς τη μάχη ενάντια στη μόλυνση (POLLUTION) είναι πως τα λεφτά που ξοδεύονται σ' αυτή την κατεύθυνση καταχωρούνται στο καθαρό παθητικό».

Είναι φανερό πως η καταπολέμηση της ρύπανσης σημαίνει μια σημαντική πτώση στο ποσοστό των κερδών πτώση που είναι ασυμβίβαστη προς τα ποσοστά κέρδους τα οποία θα τείνει να εκμηδενίσει.⁸ Η οικολογική κρίση λοιπόν, δεν είναι παρά η μια μόνο όψη μιας ευρύτερης κοινωνικής κρίσης, με αναφορά, σε τελευταία ανάλυση, στην οικονομική βάση του εποικοδομηματος. Δηλαδή μια όψη του κοινωνικού συστήματος.

Μια εικόνα αυτής της κατάστασης αποτελεί η λεγόμενη άνοδος του βιοτικού επιπέδου. Όλες οι στατιστικές μιλούν για αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος και των δεικτών κατανάλωσης αγαθών, χωρίς όμως πουθενά ν' αναφέρονται στην ποιότητα και στη φύση αυτών των αυξήσεων. Επίσης, σύμφωνα με υπολογισμούς της Αμερικανικής Επιτροπής Ποιότητας του Περιβάλλοντος, από τη δαπάνη τριών εκατομμυρίων μάρκων για την άρση μιας βλάβης του περιβάλλοντος, οι εταιρίες κερδίζουν τουλάχιστον το ένα εκατομμύριο. (DER SPIEGEL 8/1/73, σελ. 38). Έτσι προσφέρεται εδώ η βιομηχανική προστασία του περιβάλλοντος σαν ένας νέος κλάδος ανάπτυξης.

Για παράδειγμα, οι εταιρίες που προκαλούν τη μεγαλύτερη μόλυνση, ασχολούνται επίσης με τη βιο-

μηχανία αντιμετώπισης. (ESSO, BOING, FORD, STANDARD OIL, κλπ), εκφράζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο και τα συμφέροντα του οικολογικού - βιομηχανικού συμπλέγματος.

Το πρόβλημα όμως της οικολογικής κρίσης προκαλείται από την ίδια την ανάπτυξη, αυτή καθ' αυτή, ή μήπως είναι αποτέλεσμα - αντανάκλαση κάποιων εσωτερικών κοινωνικοοικονομικών δομών του μοντέλου παραγωγής; Η συνειδητοποίηση σε συλλογικό επίπεδο της ύπαρξης ενός τέτοιου κοινωνικού κόστους, είναι πιθανότατα ένα από τα στοιχεία που θα συμβάλλουν αποφασιστικά στο μέλλον για να αμειοβητηθεί η πίστη ότι σε ανταπόκριση με ένα επιθυμητό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, υπάρχει ένα αντίστοιχο σχήμα ενεργειακής ανάπτυξης, θεμελιωμένο στην αρχή της μέγιστης απόδοσης κέρδους με απεριόριστη ενεργειακή σπατάλη σε βάρος του παγκόσμιου οικολογικού συστήματος.

Με άλλα λόγια, η κοινωνική συμμετοχή, για τη χαλάρωση ή όχι της τεχνολογίας, πρέπει να έχει ένα αποφασιστικό χαρακτήρα για την αποδοχή ή μη της τεχνολογίας. Και είναι γεγονός πως αυτή η συνειδητοποίηση δεν έχει συντελέσει παρά μονάχα για τη λήψη ορισμένων περιοριστικών μέτρων. Μόνο τώρα, τα τελευταία ιδίως χρόνια με την αλματώδη ανάπτυξη της πυρηνικής τεχνολογίας, εμφανίστηκαν μαζικά κινήματα αντίθεσης σε μια σειρά από χώρες, όπως η Δ. Γερμανία, η Ιταλία και η Γαλλία.

Και για να κλείσουμε αυτό το μικρό σημείωμα, μπορούμε να πούμε πως το οικολογικό κίνημα εντάσσεται, λόγω της φύσης του, αναγκαστικά μέσα στα πλαίσια των γενικότερων κοινωνικών μετεξελικτικών διαδικασιών, χωρίς αυτό να σημαίνει πως ταυτόχρονα δεν διατηρεί και τη δική του (μερική) αυτονομία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Κάθε δυο λεπτά ένα αεροπλάνο επάνω από την Ακρόπολη.

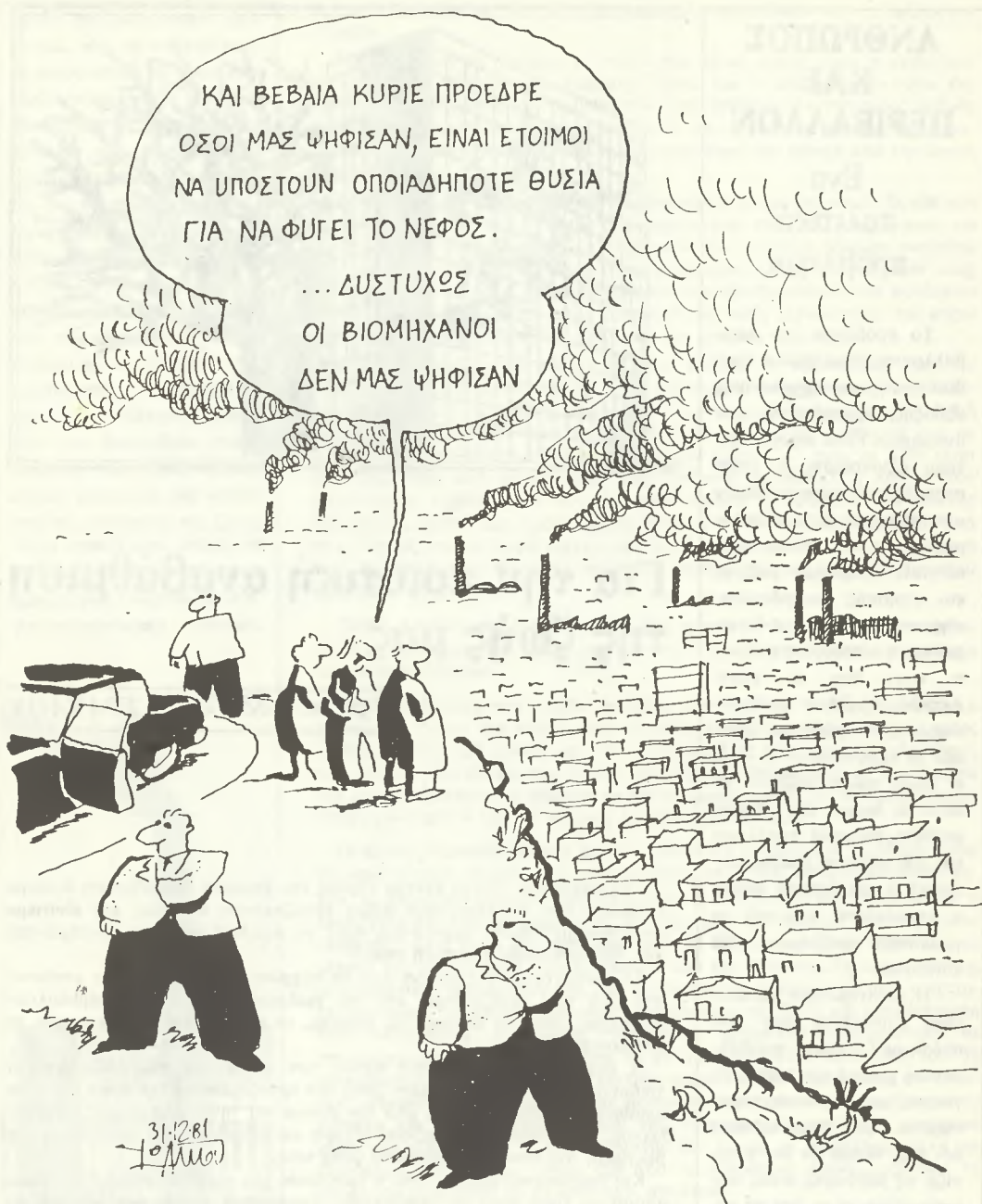
(2) Λόγω των εσωτερικών ανταγωνιστικών τάσεων του κεφαλαίου.

(3) Λόγω της ολοένα αυξανόμενης βιομηχανικής παραγωγής.

(4) Αξία χρήσης ενός εμπορεύματος ονομάζεται η χρηστική ανταλλακτική του ικανότητα και όχι η ονομαστική του τιμή.

(5) Ανταλλακτική αξία ενός εμπορεύματος ονομάζεται η αξία του υπολογισμένη σε *χρήμα*, σε *τιμή*.

(6) Από τη μια μεριά η μεγιστοποίηση του κέρδους (σαν λογική της καπιταλιστικής ανάπτυξης) και από την άλλη η ίδια η φύση της τεχνολογίας δημιουργούν

αρνητικές θέσεις/δομές για την εξισορρόπηση της φυσικής και κοινωνικής ισορροπίας.

(7) Η αιτία είναι τα καπιταλιστικά υπολείμματα στον τρόπο της παραγωγικής διαδικασίας (μια και είναι μεταβατική η σοσιαλιστική κοινωνία), με μια τάση εξάλειψής τους.

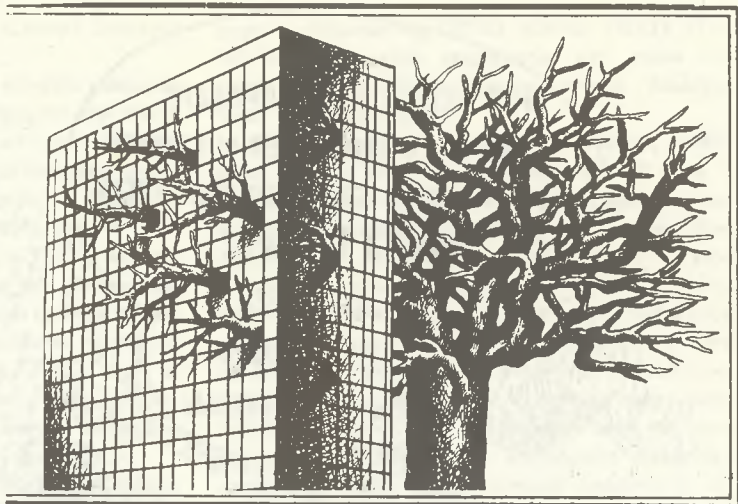
(8) Αυξανόμενη η ρύπανση αυξάνονται αντίστοιχα και τα κονδύλια αντιμετώπισής της, τα οποία με τη σειρά τους, αυξάνουν το παθητικό, και μειώνουν τα κέρδη, μια και ο έλεγχος της ρύπανσης υπολογίζεται στο 15-20% κάθε νέας βιομηχανικής επένδυσης.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ενα πολιτικό πρόβλημα

Το πρόβλημα του περιβάλλοντος είναι βέβαια θέμα βιολογικής και τεχνολογικής εξέλιξης, προσαρμογής του ανθρώπου. Είναι σίγουρα ζήτημα αξιοποίησης ή καταστροφής των φυσικών πόρων μιας περιοχής, μιας ολόκληρης χώρας κλπ. Είναι οπωσδήποτε πρόβλημα μαζικής και ατομικής διαπαιδαγώγησης, συμπεριφοράς, ενδιαφέροντος ή αδιαφορίας απέναντι στην ίδια τη φύση. Ακριβώς επειδή το λεγόμενο οικολογικό πρόβλημα είναι όλα τα παραπάνω — κι ίσως κι άλλα πολλά μαζί — γι' αυτό το θεωρώ κατ' εξοχήν σύνθετο πολιτικό πρόβλημα και μου φαίνεται αφελής, ουτοπική ή και ύποπτη ακόμα η αποσύνδεσή του από τα γενικότερα προβλήματα κάθε κοινωνίας.

Η επιστημονική εξέταση ενός φαινομένου που έχει σχέση με ζητήματα περιβάλλοντος μπορεί και πρέπει να γίνεται, μερικές φορές μεμονωμένα. Ομως καμιά εξέταση δεν έχει νόημα αν δεν εντοπίζει τις βαθύτερες αιτίες των φαινομένων κι αν δεν τις ερμηνεύει, αν δεν συνδέει τις αιτίες αυτές μεταξύ τους ώστε να βγουν ολοκληρωμένα, πειστικά συμπεράσματα. Όταν δεν αναλύονται οι κοινωνικοί παράγοντες που επι-

Για την ποιοτική αναβάθμιση της ζωής μας

Γράφει η σδ. ΟΛΓΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

Στις αρχές του '70, με κέντρο κυρίως την Ευρώπη, εμφανίζονται διάφορα κινήματα που συσπειρώνουν μάζες εργαζομένων νεολαίας και ιδιαίτερα ομοιωτών, με πορεία παράλληλη προς τα πολιτικά κόμματα, διατηρώντας δηλ. την αυτόνομη ανάπτυξή τους.

Τα κινήματα αυτά ξεκινάνε από τα σύγχρονα προβλήματα που μπαίνουν στη ζωή των εργαζομένων και της νεολαίας και που τους προκαλούν ανησυχίες: είναι αυτό το κίνημα της ειρήνης, το κίνημα των γυναικών και το οικολογικό κίνημα.

Η πορεία και η ωρίμανση αυτών των κινήματων συμβαδίζει με μια προϊούσα επιδείνωση των όρων ζωής των εργαζομένων στην πόλη και στην ύπαιθρο. Οι άνθρωποι πέρα από τον αγώνα για την εξάλειψη της εκμετάλλευσης, αναπτύσσουν μια εξίσου ισχυρή και επίμονη πάλη για αλλαγή και βελτίωση του συνολικού επιπέδου ζωής τους.

Και πρωταρχικό μέλημα είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Ποιο όμως μπορεί να είναι αυτό το περιβάλλον; Ξεκινά από το πιο κοντινό μας, το εργασιακό, προχωράει στο ευρύτερο της κατοικίας και της πόλης που ζούμε, αγγίζει τους φυσικούς πόρους και την ενέργεια. Με λίγα λόγια περικυκλώνει όλη μας την ύπαρξη, με τέτοιο τρόπο ώστε η αλληλεξάρτηση με τα άλλα κινήματα να γίνεται φανερή.

Το εργασιακό περιβάλλον, όπου ο άνθρωπος περνάει το 1/3 του χρόνου του, λειτουργεί σαν ο πρώτος παράγοντας για την οικολογική του αφύπνιση. Η ατμοσφαιρική και ηχητική ρύπανση, οι χημικές ουσίες, ο τεχνολογικός εξοπλισμός, οι ψυχολογικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, είναι μερι-

δρουν στο οικολογικό πρόβλημα, τότε τα συμπεράσματα κινδυνεύουν να είναι υπεραπλουστευμένα ή αποπροσανατολιστικά. Και τότε οι λύσεις που προτείνονται οδηγούν συνήθως σε αδιέξοδο. Ας πάρουμε δυο παράλληλα παραδείγματα: η σημερινή, καθημερινή ζωή σε πολλές μεγαλουργίες είναι κυριολεκτικά αφόρητη εξαιτίας του νέφους, του κυκλοφοριακού, του θορύβου, του οικοδομικού ανορθολογισμού, της έλλειψης πράσινου, των σκουπιδιών στους δρόμους και των άλλων εστιών μόλυνσης και νόθευσης της ποιότητας της ζωής. Αλλά ταυτόχρονα υπάρχουν κι άλλες πόλεις σε χώρες με διαφορετικό πολιτικό και κοινωνικοοικονομικό σύστημα,

κοί από τους όρους που διαμορφώνουν το περιβάλλον του εργαζόμενου σήμερα.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, το αγαθό που χάνει πρώτα είναι η υγεία του, σωματική και ψυχολογική, κυριαρχεί μέσα του η αβεβαιότητα λόγω της λειψής πληροφόρησης για τη θέση του στην παραγωγή, ο εντατικός ρυθμός δουλιάς και οι υπερωρίες τον εξαντλούν. Σαν συνέπεια όλων αυτών αναπτύσσονται αντικοινωνικές συμπεριφορές, ατομικισμό και αποχή από την κοινή δραστηριότητα.

Συνεπώς, όταν η εργασία αντί να προάγει το άτομο και να το βοηθά στο να ολοκληρώσει και πλουτίσει το χαρακτήρα του, το απομονώνει και συντελεί στην υποβάθμιση του πολιτιστικού του επιπέδου, σίγουρα ανοίγεται ένα ευρύ πεδίο διεκδίκησης για τους εργαζόμενους και τα συνδικάτα τους, που πέρα από τα άλλα αιτήματα, ζητούν τον εξανθρωπισμό των συνθηκών δουλιάς, τον έλεγχο πάνω στην εφαρμογή της νέας τεχνολογίας, και κύρια την ικανοποίηση του εργαζόμενου από την εργασία του.

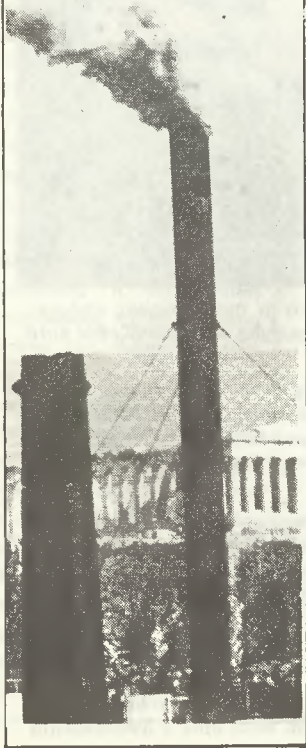
Ιδιαίτερα προβλήματα συναντά στην Ελλάδα η προσπάθεια για την προστασία των εργαζόμενων. Πρώτα η παλιωμένη, αναχρονιστική και πολύπλοκη εργατική νομοθεσία, κατόπιν ο κατακερματισμός του εργατικού δυναμικού (μόνο 48% του εργατικού δυναμικού είναι μισθωτοί — σε αντίθεση με το 70-90% άλλων ευρωπαϊκών χωρών — ενώ το 52% είναι ανόμιμο, έξω από το κύκλωμα της μισθωτής εργασίας), η λογική του μεγαλύτερου κέρδους, και τέλος η καθυστέρηση κατανόησης και σωστής ιεράρχησης αυτού του προβλήματος από τα συνδικάτα, είναι μερικοί από τους λόγους για το λειψό έλεγχο των συνθηκών εργασίας, την υποβάθμισή τους σε παράγοντα δεύτερης σημασίας, καθώς και για το ψηλό ποσοστό εργατικών ατυχημάτων.

Τέλος, ο φόβος της ανεργίας και η ίδια η ανεργία λειτουργούν ανασταλτικά στην προώθηση του ζητήματος και στη θεσμοθέτηση προστατευτικών για την εργασία μέτρων.

Στην προέκταση του χώρου δουλιάς, και γύρω απ' αυτόν, βρίσκεται ο χώρος που ζούμε και κινούμαστε, η πόλη. Η πόλη αυτή, η Αθήνα, φέτος (1984), κλείνει 150 χρόνια σαν πρωτεύουσα. Στις γιορταστικές εκδηλώσεις που γίνανε, την είδαμε στα πρώτα της βήματα, θαυμάσαμε τα νεοκλασικά της κτίρια, το Δημοτικό Θέατρο, τα πολεοδομικά σχέδια για την προγραμματισμένη ανάπτυξή της. Τι υπάρχει σήμερα από όλα αυτά;

Οι ιδιώτες οικειοποιήθηκαν από το κοινωνικό σύνολο τον ελεύθερο χώρο για κερδοσκοπία, τα κτίσματα αρχιτεκτόνων όπως του Τσίλλερ κατεδαφίστηκαν, το Δημοτικό Θέατρο γκρεμίστηκε, και η πολιτιστική μας κληρονομιά, η πανάρχαια και πολυδιαφημισμένη, θάβεται τότε στα θεμέλια κάποιας πολυκατοικίας, τότε κάτω από την Ιερά Οδό. Η συσσώρευση του μεγαλύτερου μέρους της βιομηχανίας λίγα χιλιόμετρα από την Ομόνοια, δημιούργημα της μεταπολεμικής εκβιομηχάνισης, και η άναρχη και απρογραμματιστή ανάπτυξη, γέννησαν την κρίση. Ποιοτικός υποβιβασμός της ζωής και συγκέντρωση κάθε πολιτιστικής - κοινωνικής - πολιτικής - εμπορικής δραστηριότητας σε ένα υπερτροφικό κέντρο, ανίκανο να ανταποκριθεί στην αποστολή του. Η υπερλειτουργικότητα αυτού του κέντρου έφερε κυκλοφοριακό χάος, συνωστισμό, σπατάλη ζωτικού χρόνου σε μεταφορά και αναμονή, τροφοδότησε το «νέφος» και παραγκώνισε το ρόλο της συνοικίας. Η φυγή των κατοίκων μέσα στο διαμέρισμα, ή στα προάστια δεν έλυσε το πρόβλημα αλλά το περιέπλεξε. Μια πόλη - γίγας, έξω από τα ανθρώπινα μέτρα, μαζοποιεί το άτομο, το μετατρέπει σε ον ανώνυμο, απολίτικο.

Σήμερα οι πολίτες θέτουν ξανά το ζήτημα της νέας μορφής και δομής της πόλης, μελετούν τα δεδομένα και προτείνουν εφικτές λύσεις για την αναβάθμιση του επιπέδου ζωής, για να ξαναγίνει ο χώρος αυτός που μας περιβάλλει τόπος διαβίωσης, κατοικήσιμος και φιλικός προς το άτομο. Είναι καιρός πια οι εκδηλώσεις φιλολογικής προσέγγισης του προβλήματος Αθήνας, και γενικότερα πόλης, να πάρουν ουσιαστικό χαρακτήρα, να δούμε με λογική και να αποδεχτούμε τη σύγχρονη πραγματικότητα, έτσι ώστε να βάσουμε τα θεμέλια της βελτίωσης και αναμόρφωσής της.

όπου τουλάχιστον τέτοιου είδους προβλήματα δεν εμφανίζονται επειδή οι πόλεις αυτές αναπτύχθηκαν με βάση ένα σωστό σχεδιασμό.

Επειδή σ' αυτές τις χώρες οι διάφοροι φορείς που επέδρασαν στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος δεν είχαν ως κίνητρο την αναρχική και εγωκεντρική αντίληψη του ατομικού κέρδους (αυτό που σ' ορισμένους αρέσει να λένε «ιδιωτική πρωτοβουλία»), αλλά ήταν υποχρεωμένοι να υπακούουν σε κανόνες σεβασμού και προστασίας του απλού, ανώνυμου πολίτη χωρίς ταξικές διακρίσεις. Δεν χρειάζεται να κάνουμε πιο συγκεκριμένα τα παραδείγματα, γιατί δεν υποτιμάμε τη νοημοσύνη κανενός, μόνο χρειάζεται να θυμίζουμε αυτές τις περιπτώσεις σ' όσους βιάζονται να ξεχάσουν ποιοι και γιατί νοιάστηκαν πρώτοι για τον άνθρωπο, ποιοι και γιατί νοιάστηκαν πρώτοι για την καταστροφή του περιβάλλοντος, για την καταστροφή του ανθρώπου.

Πράγματι, διασκεδάζω όταν ακούω φράσεις του τύπου «όλοι θέλουμε την προστασία του περιβάλλοντος» που λέγονται με την ίδια επιπολαιότητα ή πονηριά όπως οι φράσεις «όλοι θέλουμε δωρεάν υγειονομική περίθαλ-

Το μοντέλο αυτό της ανάπτυξης, στηριγμένο σε συγκεκριμένες επιλογές των εκάστοτε κυβερνούντων, δείχνει με ποια κριτήρια αντιμετωπιζόταν αυτό το σοβαρό πρόβλημα της ποιότητας ζωής.

Ουσιαστικά κανένα θετικό μέτρο για διέξοδο απ' αυτή την κρίση δεν θεσμοθετήθηκε, παρά το γεγονός ότι συμπεριλαμβανόταν στα προεκλογικά προγράμματα. Ούτε όμως και οι πιέσεις των αντιπολιτευτικών κομμάτων (με ανάπτυξη μαζικών κινημάτων με συγκεκριμένους διεκδικητικούς στόχους), συντέλεσαν στο να βρεθεί οριστική λύση.

Πρώτο το Ειρηνιστικό κίνημα συνειδητοποίησε τους κινδύνους που επιφυλάσσει στο ανθρώπινο γένος η χρησιμοποίηση της φυσικής ενέργειας για πολεμικούς σκοπούς. Παράλληλα οι οικολόγοι, ανήσυχοι για τη λεηλασία των ενεργειακών πηγών και για τις αλλαγές που μπορούν να επέλθουν στο φυσικό περιβάλλον από την ένταση της εκμετάλλευσής τους, κατεύθυναν τη δράση τους, όχι προς την ανάσχεση της τεχνολογικής ανάπτυξης, αλλά κύρια προς την προγραμματισμένη και ελεγχόμενη πρόοδο για όλους.

Η αναγκαιότητα που προβάλλει σήμερα είναι η δημιουργία νέων σχέσεων ανάμεσα στην τεχνολογία και τον άνθρωπο, έτσι ώστε ούτε η ανθρωπότητα

ψη» ή «όλοι θέλουμε την ειρήνη». Σάμπως αυτοί που εμπορευούνται τη ζωή μας να μην έχουν όνομα, να είναι αόρατοι. Ελα όμως, που και όνομα έχουν και οι πράξεις τους είναι ορατές με γυμνό μάτι και καθαρό μυαλό!

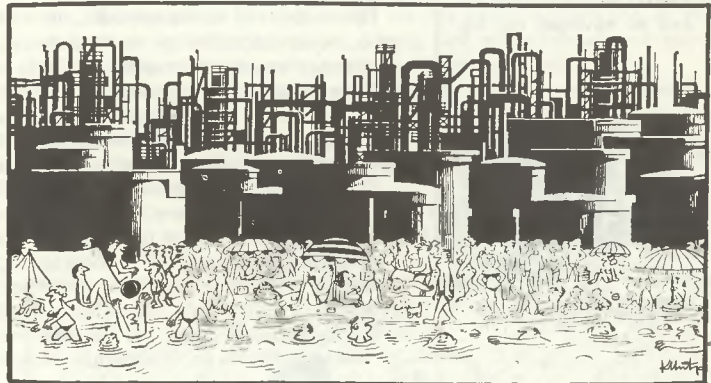

Αραγε η αντιμετώπιση της ασυδοσίας των εμπόρων του θανάτου και της ρύπανσης μπορεί να γίνει υπόθεση προσωπικής αγανάκτησης ή βίαιης αντίδρασης του ατόμου που θίγεται; Μπορεί μήπως να ξεκοπεί από τον συνολικό αγώνα για χτύπημα του ιμπεριαλισμού, για οικοδόμηση του σοσιαλισμού; Μπορεί να έχει σοβαρή προοπτική μέσα από ομάδες «πράσινων, οικολόγων»; Ας πούμε ότι μια ομάδα «οικολόγων» στην Ομοσπονδιακή Γερμανία οργανώνει μια μεγάλη κινητοποίηση για να εμποδιστεί η καταστροφή ενός δάσους προκειμένου να χτιστεί ένα πυρηνικό εργοστάσιο ή να εγκατασταθεί μια βάση πυραύλων. Η κινητοποίηση έχει συναισθηματικό αντίκτυπο και ευαισθητοποιεί την κοινή γνώμη της περιοχής. Όμως χωρίς πολιτική ευαισθητοποίηση και πίεση στην Κυβέρνηση η κινητοποίηση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Δεν θέλω να πω ότι οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να κάτσουν με σταυ-

να πισωγυρίζει, αλλά ούτε και η πρόοδος αυτή να δεσμεύσει και να υποτάξει το άτομο σε ένα κόσμο γεμάτο άγχος για την επιβίωσή του. Η ισόρροπη ανάπτυξη που συμβαδίζει με την απελευθέρωση των δυνάμεων του ανθρώπου, με την κοινωνική πρόοδο και την καλύτερη αξιοποίηση των ενεργειακών πηγών είναι ένα ζητούμενο, για την επίτευξη του οποίου δίνονται διάφορες απαντήσεις από κινήματα και κόμματα.

Ενα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας είναι το ότι δεν έχουν αναπτυχθεί κινήματα (στο βαθμό τουλάχιστο που να παίζουν κάποιο ρόλο στην κοινωνική ή πολιτική ζωή) όπως κύρια στη Δ. Ευρώπη, όπου τα προοδευτικού χαρακτήρα κι αυτόνομα από την παραδοσιακή αριστερά, κινήματα, αλλού με μεγαλύτερη εμβέλεια όπως οι πράσινοι π.χ. στη Δ. Γερμανία, κι αλλού με μικρότερη απήχηση, έχουν συντελέσει σε μεγάλο βαθμό με τη δράση τους στο να επανεξεταστεί η πορεία προς μία νέα κοινωνία, σε σχέση με αυτά τα αγαθά δηλ. την ειρήνη, το περιβάλλον και την ενέργεια.

Στον ελληνικό χώρο όλα αυτά τα ζητήματα περνάνε σχεδόν αποκλειστικά μέσα από τα πολιτικά κόμματα. Παράλληλα όμως με την πάλη που διεξάγουν τα πολιτικά κόμματα πρέπει με συγκεκριμένους στόχους να κινηθούν τα συνδικάτα, οι Δήμοι και οι υπόλοιποι μαζικοί φορείς, έτσι ώστε να διαδοθούν αυτές οι απόψεις και να δραστηριοποιηθεί περισσότερος κόσμος για την υπεράσπιση αυτών των αγαθών.

ρωμένα χέρια τη στιγμή που οι μπουλντόζες θα γκρεμίζουν τα δέντρα, αλλά θέλω να πω ότι είναι εύκολο για την κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Γερμανίας λόγω χάρη, να πείσει τη μεγάλη μάζα των υπόλοιπων Γερμανών πολιτών ότι οι πυραυλοι χρειάζονται στη χώρα για την απόκρουση του «ερυθρού κινδύνου», παρόλες τις οικολογικές αβαρίες που συνεπάγεται η εγκατάστασή τους και η συντήρησή τους.

Είναι εύκολο αυτό μόνο όταν το πολιτικό κριτήριο του λαού βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα.

Στην Ελλάδα γίνονται τα τελευταία χρόνια προσπάθειες εκλογικής εκμετάλλευσης διαφόρων οξυμένων οικολογικών προβλημάτων μέσα από το σύνθημα της δη-

θεν «απολιτικοποίησης» τους ή τουλάχιστον της αποκοπής τους από τα γενικότερα κοινωνικά προβλήματα. Κι αυτό, γιατί τα οικολογικά θέματα απασχολούν σοβαρά και τη νεολαία που μερικοί θεωρούν προσιτή και ευάλωτη εκλογική μάζα. Θα είναι μάλλον δυσάρεστο για την άρχουσα τάξη να ξεκινήσει ένας νέος από τον εντοπισμό κάποιου καθημερινού φαινό-

Υπάρχει διέξοδος από τη μόλυνση;

Γράφει η σδ. ΖΩΗ ΠΟΛΥΔΩΡΑ

Στην αναζήτηση της μεθοδολογικής προσέγγισης του θέματός μας, είμαστε υποχρεωμένοι πριν απ' όλα να δόσουμε έναν ορισμό της έννοιας «περιβάλλον».

Το περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελείται απ' όλες τις εξωτερικές πηγές και παράγοντες ερεθισμού, στις οποίες αντιδρά ή είναι ενδεχόμενο ν' αντιδράσει ένα πρόσωπο ή ένα άθροισμα προσώπων¹.

Πολλές φορές για λόγους απλούστευσης, το περιβάλλον διαχωρίζεται στα ουσικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία που το απαρτίζουν. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει όμως το γεγονός ότι τις περισσότερες φορές, η απλούστευση, καταλήγει σε μια μεροληπτική θέση του ερευνητή, όταν αυτός επιλεκτικά χρησιμοποιεί ένα μέρος της εξεταζόμενης έννοιας, ανάλογα με τη θεωρητική του προδιάθεση. Ετσι αν κάποιος θεωρεί π.χ. ότι τα εργαλεία και τα όργανα αποτελούν μέρος της κουλτούρας, τα κατατάσσει στο πολιτιστικό περιβάλλον. Αν όμως περιορίζει την κουλτούρα σε συμμερισμό προτύπων που διέπουν τη δράση και μεταδίδονται με σύμβολα, τότε κατατάσσει τα εργαλεία στο φυσικό περιβάλλον².

Προσπαθώντας να αποστούμε τον κίνδυνο της μονομέρειας που ελλοχεύει, όπως δείξαμε στην περίπτωση της εννοιολογικής διχοτόμησης, θα εξετάσουμε την έννοια περιβάλλον στην ολότητά της και θα δειξουμε την επίδρασή του πάνω στον άνθρωπο με έμφαση όμως στο φυσικό περιβάλλον.

Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι όχι μόνο διαχωρισμός των επιμέρους συστατικών στοιχείων της έννοιας περιβάλλον δεν υπήρχε κάποτε, αλλά ούτε διαχωρισμός του ανθρώπου από το περιβάλλον του.

Ο άνθρωπος σε όλη τη διάρκεια του σταδίου της αγριότητας δεν απέκτησε μία ανεξαρτησία απέναντι στο περιβάλλον του. Μια πρώτη μεγάλη νίκη απέναντι στο περιβάλλον (με την εξημέρωση κατοικίδιων ζώων) πέτυχε σε μία προχωρημένη στιγμή της εποχής της³. Αλλά μόνο στον πολιτισμό ο άνθρωπος αυτονομήθηκε από το ουσικό περιβάλλον του — ξέσυρε από τον ασυκτικό εναγκαλισμό της μητέρας ούσης. Στο στάδιο του πολιτισμού ο άνθρωπος δημιουργώντας ένα νέο κοινωνικό περιβάλλον — το αρχαίο άστυ — πολλαπλασίασε τις δυνατότητες αξιοποίησης του ουσικού περιβάλλοντος⁴. στάθηκε πια απέναντί του όχι μόνο σαν δημιουργήμα αλλά και σαν δημιουργός του.

Μέσα στη μακραίωνη ιστορία της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης, το αρχαίο άστυ άρχισε βαθμιαία να μεταμορφώνεται. Για να μετατραπεί από το μικροσκοπικό νάνο της κλασικής αρχαιότητας στο σύγχρονο γίγαντα, χρειάστηκε να περάσουμε από τις πόλεις των εθνικών κρατών του Μεσαίωνα στη σύγχρονη βιομηχανική πόλη. Η διαμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος ευρισκόταν σε άμεση αντιστοιχία με την τεχνική εξέλιξη και τις κοινωνικές και οικονομικές δομές που αυτή διαμόρφωσε.

Αν η νεολιθική επανάσταση οδήγησε στη δημιουργία του αρχαίου άστεως, η βιομηχανική επανάσταση οδήγησε στη δημιουργία των σύγχρονων μεγαλουπόλεων. Η διασπορά είναι ότι ενώ αρχικά η επίδραση του ανθρώπου πάνω στο περιβάλλον ήταν νομιμοποιητική, σήμερα έχει καταλήξει σε πολλές περιπτώσεις να δρα σαν ένας βιαστής του περιβάλλοντος.

Η κατάσταση που δημιουργήθηκε, επέσυρε την προσοχή τόσο των εθνικών κρατών όσο και των διεθνών οργανισμών. Ετσι στο Σύνταγμα της χώρας τονίζεται: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλον-

Περί ορέξεως...

ΕΙΣ ΜΕΝΟ ΚΟΛΙΑΤΣΟΥ.
ΕΞΕΙΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ
ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ, Ε;

μενου ποιότητας ζωής που τον απασχολεί προσωπικά και να φτάσει σε μία διαφορετική θεώρηση της κοινωνικής πραγματικότητας γύρω του.

Είναι συνήθεια μερικών νεοπολιτευόμενων (όπως λέμε νεόπλουτων) να ισχυρίζονται πως οι βιομήχανοι, η ΕΟΚ, το ΝΑΤΟ, ο ιμπεριαλισμός και άλλοι, τέτοιοι «μη-δαμνιοί» παράγοντες δεν επηρεάζουν άμεσα το περιβάλλον που ζούμε ή ότι μπορούμε να περιορίσουμε την όποια αρνητική τους παρέμβαση με νομοθετικά μέτρα. Ομως οι νόμοι είναι συσχετισμοί πολιτικών δυνάμεων και έκφραση πολιτικής βούλησης κι όχι λόγοπαιγνια της νομικής επιστήμης. Προστασία του περιβάλλοντος, αξιοποίηση του φυσικού πλούτου, ποιότητα ζωής δεν υπάρχουν χωρίς ποιότητα θέσης στο πλευρό των αντίστοιχων λαϊκών προβλημάτων.

Μάκης Βλασσόπουλος

τος αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς διαφύλαξιν αυτού»⁴.

Στην τελική πράξη του Ελσίνκι καθορίζονται οι παρακάτω στόχοι συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών:⁵

α) Κατά της μόλυνσης του αέρα

β) Κατά της μόλυνσης των νερών και χρησιμοποίησης των πηγών γλυκού νερού.

γ) Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

δ) Χρησιμοποίηση των γαιών και των εδαφών.

ε) Διατήρηση της φύσης και των φυσικών αποθεμάτων.

στ) Βελτίωση των συνθηκών του περιβάλλοντος μέσα στη ζώνη της ανθρώπινης κατοικίας.

ζ) Βασική έρευνα, επιτήρηση, πρόβλεψη και εκτίμηση των τροποποιήσεων του περιβάλλοντος

η) Μέτρα νομοθετικά διοικητικά.

Αρκούν όμως οι γενικές διατυπώσεις του Συντάγματος ή οι προσπάθειες των υπερεθνικών οργανισμών; τελικά υπάρχει διέξοδος από τη δημιουργημένη κατάσταση ή θα πρέπει να συμφωνήσουμε με τους εκπροσώπους του οικολογικού πεσιμισμού που μας βεβαιώνουν ότι θα καταρρεύσει όλος ο σύγχρονος πολιτισμός με όλες τις υλικές και πνευματικές αξίες και η ανθρωπότητα θα ξαναριχτεί σε νέα βαρβαρότητα που μπορεί να συγκριθεί όχι με τη μεσαιωνική, αλλά με την κατάσταση που υπήρχε πολύ πριν από την εποχή μας. Δεν μπορώ να βρω λόγια για μια αληθοφανή παρηγοριά σε μια τόσο ζοφερή κατάσταση⁶.

Τελικά υπάρχει ή όχι σωτηρία; Εμείς πιστεύουμε ότι υπάρχει αν δεν μείνουμε στις ευχές, αλλά παρθούν συγκεκριμένα μέτρα. Ας δούμε μερικά τέτα μέτρα για το άλλοτε «κλεινό άστυ» για τη σημερινή τερατούπολη που λέγεται Αθήνα.

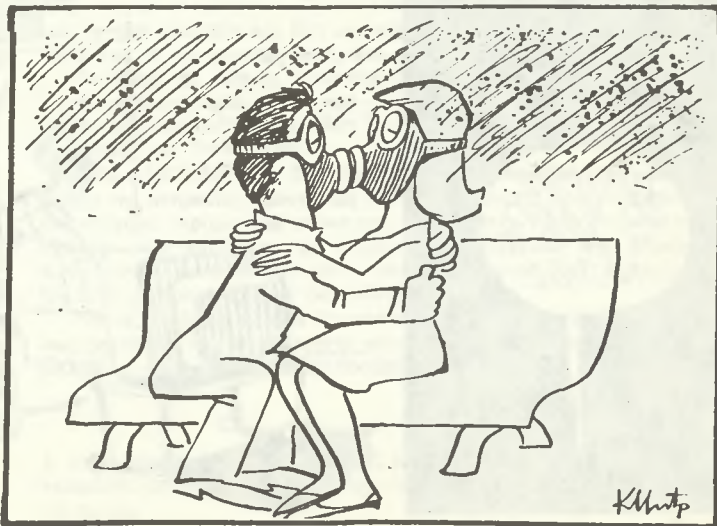
Τη μόλυνση της ατμόσφαιρας συνηθίζεται σήμερα να την ονομάζουν νέφος. Κανένα μέτρο δεν έχει παρθεί για την καταπολέμησή της. Η γνώμη μας είναι ότι η καθυστέρηση της λήψης των παρακάτω μέτρων αποτελεί έγκλημα κατά της υγείας των κατοίκων της πρωτεύουσας:

1. Να υποχρεωθούν νομοθετικά όλες οι επιχ/σεις να ζητήσουν την περιβαλλοντική άδεια.

2. Να υπάρχει λαϊκός έλεγχος στην εφαρμογή της νομοθεσίας.

3. Να δημιουργηθούν μεγάλες συνεχόμενες ζώνες πράσινου στην Αθήνα με βάση ενιαίο σχέδιο.

4. Η έναρξη της κατασκευής του μετρό (που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν «νέο γεφύρι της Αρτας» με παράλληλη επέκταση της ηλεκτροκίνησης και των δημόσιων μέσων μεταφοράς.

Τα παραπάνω προτεινόμενα μέτρα, μακριά από του να εξαντλούν το πρόβλημα, δείχνουν όμως ότι υπάρχει διέξοδος για την επανασύνδεση μιας αρμονικής σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον.

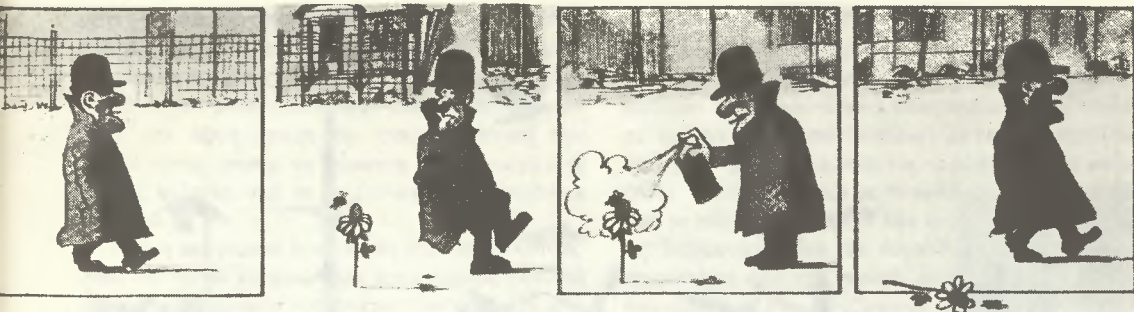
Η επανασύνδεση αυτή δεν σημαίνει βέβαια κανενός είδους επιστροφή στο παρελθόν, αλλά το αντίθετο· σημαίνει τη σταθερή προσήλωση σ' ένα μέλλον που η τεχνολογική εξέλιξη δεν θα καταδυναστεύει και τον άνθρωπο και τη φύση· σ' ένα μέλλον που ο δημιουργός άνθρωπος δεν θα μισεί ούτε θα είναι ξένος προς τα δημιουργήματά του. Σ' αυτό το μέλλον η αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος θα εξασφαλίζεται από ένα κοινωνικό περιβάλλον που θα έχει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του:

τον ΑΝΘΡΩΠΟ

Σημειώσεις:

- 1) Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών της UNESCO. Τόμος Β', σελ. 98
- 2) Στο ίδιο.
- 3) L. H. Morgan: «Η αρχαία κοινωνία». Εκδ. Αναγνωστίδη σελ. 17-39.
- 4) Ελληνικό Σύνταγμα: 1975, άρθρο 24 εδάφιο 1.
- 5) Τελική Πράξη του Ελσίνκι. Κεφάλαιο για το περιβάλλον.
- 6) R. L. Helbroner: An inquiry into the human Prospect p. 43-44.

Ktanic

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΕΙ...

Β. Σαραντοπούλος

1974: Εκρηξη σε εργοστάσιο χημικών στο Φλίξιμπορ της Βρετανίας: 28 Νεκροί.

1975: Εκρηξη σε оруχειο της Ινδίας: 431 Νεκροί.

1976: Σεβέζο Ιταλίας: Μετά από έκρηξη που σημειώνεται σε εργοστάσιο χημικών η διοξίνη που διαχέεται προσβάλλει το δέρμα 200 ατόμων, προξενεί το θάνατο εκατοντάδων ζώων και υποχρεώνει 700 άτομα να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Η «κάθαρση» της περιοχής ολοκληρώνεται μετά από 8 ολόκληρα χρόνια.

1979: Ατύχημα σε εργοστάσιο υλών βιολογικού - χημικού πολέμου στο Νοβοσιμπίρσκ της Σοβιετικής Ένωσης, στοιχίζει τη ζωή 300 ατόμων, που προσβλήθηκαν από άνθρακα¹.

1984: ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ: Εκρηξη φυσικού αερίου στο εργοστάσιο της εταιρίας «Πεμέξ» στην πόλη του Μεξικού. Απολογισμός: τουλάχιστον 452 Νεκροί, 4.248 τραυματίες. 31.000 κάτοικοι της περιοχής εγκαταλείπουν τα σπίτια τους, πολλά από τα οποία καταστρέφονται.

1984: ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ: Μόλις 12 μέρες αργότερα στο Μποπάλ της Ινδίας μετά από διαρροή δηλητηριωδών αερίων από εργοστάσιο παραγωγής εντομοκτόνων, οι νεκροί ξεπερνούν τους 2.000 ενώ οι τραυματίες διατρέχουν τον κίνδυνο να τυφλωθούν ή να χάσουν την ακοή τους.

Εμείς, είμαστε τα παιδιά της «προόδου». Της τεχνολογικής επανάστασης. Εμείς γεννηθήκαμε μετά τον πόλεμο. Δεν γνωρίσαμε πείνα, δυστυχία, μιζέρια. Οι πατεράδες μας έχουν να το λένε. Εμείς μεγαλώσαμε παίζοντας με το τηλέφωνο. Γράψαμε τη φωνή μας σε κασέτες. Την εποχή μας τη λένε ηλεκτρονική. Και μας αρέσει. Ας μη το ομολογούμε καμιά φορά. Της τα συγχωρούμε όμως όλα, και αυτό είναι το πιο σημαντικό.

Το νέφος της Αθήνας, έγινε θεατρική επιθεώρηση και πηγή έμπνευσης για γελοιογράφους. Είναι που συνηθίζουμε εύκολα, εμείς. Είναι που είμαστε και αισιόδοξοι. Το μέλλον θάναι όμορφο λέμε. Το μέλλον ανήκει στα παιδιά μας. Το Μέλλον...

1984 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ: Στη Βιρτζίνια των Ηνωμ. Πολιτειών, αξιωματικοί της υπηρεσίας προστασίας του περιβάλλοντος προειδοποιούν ότι ένα ατύχημα παρόμοιο με εκείνο που συνέβη στην Ινδία, δεν είναι ούτε απίθανο ούτε αδιανόητο να συμβεί στο εργοστάσιο της «Γιούνιον Καρμπάντ» που βρίσκεται κοντά σε πυκνοκατοικημένη περιοχή της Βιρτζίνια με πολλά σχολεία και κολλέγια.

Στις 6.12.84 στο ΒΗΜΑ δημοσιεύτηκε ο θλιβερός απολογισμός των «ατυχημάτων» της τεχνολογικής «προόδου». Πιο πάνω αναφερθήκαμε ΜΟΝΟ σ' αυτά της τελευταίας δεκαετίας...

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΡΙΖΙΩΤΗΣ

1. Σημειώνουμε ότι η είδηση αυτή, που είδε το φως σε εφημερίδες και περιοδικά του Δυτικού Κόσμου, έχει διαψευστεί επίσημα από τις Σοβιετικές Αρχές.

Τα σκουπίδια κι εμείς

ή

Απορριματολογία, ή νέα επιστήμη των σκουπιδιών

Γράφει ο σδ. ΑΛΕΞΗΣ ΚΡΑΟΥΣ

Τα απορρίματα έχουν αξία και μπορούν να γίνουν αντικείμενα εκμετάλλευσης συστηματικής. Μια κοινωνία εξάλλου μπορεί να μελετηθεί και να χαρακτηριστεί από τα σκουπίδια της:

Οι εξόφθαλμες αυτές παρατηρήσεις συστηματοποιήθηκαν τελευταία από μια νέα κατηγορία επιστημόνων που, είτε μηχανικοί ειδικευμένοι στα λύματα και απορρίμματα, είτε εθνολόγοι και αρχαιολόγοι-απορριματολόγοι, έχουν συμβάλει στη νέα αξιολόγηση όλων αυτών που οι κοινωνίες μας θεωρούν άχρηστα υλικά και αντικείμενα. Προτείνουν και εφαρμόζουν εκμετάλλευση οικονομική αλλά και αναβάθμιση του απορριμματος σαν αντικείμενου μεγάλης αξίας της επιστημονικής έρευνας των σύγχρονων κοινωνιών.

Μην ξεχνάμε, εξάλλου πως τα διάφορα πεταμένα αντικείμενα μετατρέπονται ακόμη και σε αντικείμενα τέχνης.

Στο Παρίσι, στο μεγάλο και σπουδαίο πνευματικό κέντρο Πομπιντού άνοιξε το Φθινόπωρο του '84 μια έκθεση, που θεωρήθηκε καταπληκτική, με θέμα τα απορρίμματα. Μέσα στο πλαίσιο των εκδηλώσεων

αυτών οι οίλοι της Γης (οργάνωση που στέλνει γιατρούς και άλλους επιστήμονες στον Τρίτο Κόσμο) παρουσίασε και ανέλυσε, μπροστά στο κοινό και σ' ένα δικαστικό κλητήρα, το περιεχόμενο μερικών παρισινών σκουπιδοτενεκέδων που παραχώρησε ευγενικά ο δήμος.

Κοινωνίες απορρίματα

Ιστορικά οι σχέσεις κοινωνίας και απορριμμάτων δεν υπήρξαν πάντα οι ίδιες. Και αυτό είναι τελείως ουσιολογικό όταν σκεφτούμε ότι οι τεράστιες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων 200 χρόνων μας έκαναν να περάσουμε από την παραδοσιακή αγροτική κοινωνία, όπου το υπερπρόϊόν ήταν λιγοστό και άρα το απόρριμμα σχεδόν ανύπαρκτο, στη σύγχρονη κοινωνία της αφθονίας και της σπατάλης (έστω κι αν τεράστιες ανισότητες υπάρχουν και μέσα

στην Ευρώπη την ίδια) με τους εκτεταμένους σκουπιδότοπους, τις χωματερές, τις γούβες και τα τεράστια οικολογικά προβλήματα που προκαλούν τα βιομηχανικά και αστικά απόβλητα, από τη μόλυνση των υδάτων μέχρι την όξινη βροχή και την καταστροφή των δασών. Όπως επίσης τη ρύπανση των περιοχών με φυσικές καλונές, από τα μη βιολογικά καταστρέψιμα πλαστικά.

Ακόμη και σήμερα λοιπόν στις αγροτικές περιοχές ιδίως του τρίτου κόσμου, όπως στην Αφρική, συναντά κανείς την κατάσταση που επικρατούσε στις μεσαιωνικές και μεταμεσαιωνικές περιόδους και στη χώρας μας σίγουρα σε μεγάλα ποσοστά μέχρι τον μεσοπόλεμο. Στις οικονομίες της επιβίωσης όπου τα περισσότερα πράγματα, εργαλεία, ρούχα, τρόφιμα παράγονται από τον ίδιο τον καταναλωτή τίποτε ή ελάχιστα πετιούνται. Τα ανθρώπινα και ζωικά κόπρανα χρησιμεύουν στα μποστάνια και τους αγρούς, τα κατάλοιπα του φαγητού της ημέρας δίνονται στα διάφορα κατοικίδια ζώα. Όσο για τα παλιά ρούχα επιδιορθώνονται και φοριούνται μέχρις που γίνονται κουρέλια οπότε και βρίσκουν διάφορες άλλες χρήσεις (π.χ. κουρελούδες). Τα εργαλεία δουλεύονται μέχρι διάλυσης. Μεγάλος αριθμός αντικειμένων, που εμείς χαρακτηρίζουμε σκουπίδια, έχουν στα χέρια των αγροτών του τρίτου κόσμου ιδιαίτερη αξία πρακτική και συμβολική. Τα σαρδελοκουτία π.χ. μετατρέπονται σε περιζήτητα μουσικά έγχορδα όργανα στις περιοχές νότια από τη Σαχάρα.

Αντίθετα, στις πόλεις της μεσαιωνικής Ευρώπης ήταν αδιανόητο να περάσεις στο δρόμο χωρίς να λερωθείς. Ακόμη και στην εποχή του Λουδοβίκου του 14ου του μεγάλου βασιλιά Ηλίου οι Βερσαλλίες δεν είχαν καμινάδες και στη μέση του κάθε δρόμου ένα βρωμερό ρυάκι κύλαγε διαρκώς ο δε κίνδυνος να δεχθείς στο κεφάλι οικιακές ακαθαρσίες ήταν μόνιμος. Για τον κάτοικο των πόλεων αυτών ο δρόμος ήταν μαζί αποχωρητήριο και σκουπιδότοπος. Οι μεγάλες αλλαγές έρχονται μόνο με τον βιομηχανικό 19ο αιώνα. Στη Γαλλία, μετά το 1844, οι δήμαρχοι αποκτούν το νέο καθήκον να φροντίζουν τη δημόσια υγιεινή, μαζεύοντας τα κάθε είδους σκουπίδια. Στο Παρίσι το 1884 ένας νομάρχης επέβαλε και γενίκευσε τη χρήση του σκουπιδοντενεκέ που από τότε έχει το όνομά του (POUBELLE). Μετά τον 2ο παγκόσμιο η έκρηξη της κατανάλωσης έφερε την έκρηξη των σκουπιδότοπων μέσα σ' ένα πνεύμα βαθιάς περιφρόνησης προς τα σκουπίδια.

Παραγωγή ενέργειας και λοιπά

Όμως μέχρι το 1950 στο Παρίσι και το 1960 στις μικρότερες πόλεις, οι αγρότες των περιχώρων πλήρω-

ναν για να σκορπίσουν πάνω στους αγρούς τους τα φρέσκα απόβλητα βόθρων των σπιτιών της πόλης. Από τότε η σύνθεση των αστικών λυμμάτων μεταβλήθηκε και τα απορρυπαντικά ιδίως έκαναν ακατάλληλα τα απόβλητα αυτά σαν λίπασμα. Στην Κίνα εξάλλου υπάρχουν χωριά ολόκληρα και κωμοπόλεις που φωτίζονται και θερμαίνονται με το μεθάνιο, που παράγεται από τα κόπρανα των ιδίων των κατοίκων. Μια κεντρική δεξαμενή δέχεται το σύνολο των βόθρων των σπιτιών και από την κορυφή της ξεκινάει το δίκτυο που καταλήγει στην κουζίνα του κάθε νοικοκυριού. Γι' αυτό οι δυσκοίλιοι θα πρέπει να θεωρούνται αντιπαραγωγικοί στη χώρα του Μάο. Αναφέρουμε εξάλλου πως η ακριβότερη τουαλέτα που υπάρχει είναι εκείνη του τελευταίου αμερικάνικου διαστημικού οχήματος. Κόστος 12.000.000 δολ. Κι όμως είναι λιγότερο αποτελεσματική από την αντίστοιχη ρώσικη.

Κρίση και απορρίματα

Στις τελευταίες δεκαετίες γενικεύθηκε η καύση των σκουπιδιών για την παραγωγή θερμικής ενέργειας και η εξέλιξη αυτή υπήρξε χαρακτηριστική μιας στροφής στον τρόπο αντιμετώπισης των απορριμμάτων από τις σύγχρονες κοινωνίες. Η μεγάλη ενεργειακή κρίση, από το 1973 και μετά, οδήγησε στην οργάνωση της επιλεκτικής συλλογής του γκαζιού, του πλαστικού και του χαρτιού από τα σκουπίδια. Έτσι ο όγκος των σκουπιδιών που φθάνουν στους σκουπιδότοπους μειώθηκε. Το γεγονός αυτό μαζί με τις αλλαγές στην οργάνωση της συλλογής με νέα αυτοκίνητα που αλέθουν τα υλικά μείωσε επίσης τη δραστηριότητα των περιθωριακών πληθυσμών των πόλεων που ζούσαν από τους σκουπιδότοπους, σήμερα πιο φτωχούς και πιο σπάνιους.

Όμως την τελευταία δεκαετία οι διάφοροι ερασιτέχνες ή επαγγελματίες έμποροι παλιών επίπλων και αντικειμένων πλούτισαν μαζεύοντας από τα σκουπίδια των ευρωπαϊκών πόλεων όλη την επίπλωση που το σύγχρονο διαμέρισμα καταδίκασε. Το περίεργο είναι πως η κλίση προς το ρετρό ακολούθησε από πολύ κοντά τη mania για νεωτερισμούς με αποτέλεσμα τόσο οι πηγές όσο και η αγορά του παλιού αντικειμένου και επίπλου να διευθύνονται σχεδόν ταυτόχρονα.

Μέγεθος παραγωγής εκμετάλλευσης

Στα Παρισινά περίχωρα 2.000 τόνοι σκουπίδια περνάνε από 4 βιομηχανίες κάθε μέρα και η ενέργεια που προέρχεται από την καύση τους χρησιμεύει τόσο για τη θέρμανση της πόλης, όσο και για την παραγωγή

ηλεκτρικής ενέργειας. Στη Γαλλία ετήσια παραγωγή οικιακών σκουπιδιών είναι 15 εκ. τόνοι (και των βιομηχανικών 150εκ. τόνοι). Δηλαδή περίπου 300 κιλά κατά κάτοικο πόλεων το χρόνο και περίπου 200-250 κιλά κατά κάτοικο αγροτικών περιοχών. Στα αναπτυγμένα κράτη είναι φανερό πως υπάρχει τάση εξομώωσης στην παραγωγή σκουπιδιών, άρα και στην κατανάλωση, στην πόλη και στην ύπαιθρο.

Παρ' όλα αυτά τα μισά γαλλικά οικιακά απορρίμματα καταλήγουν στους σκουπιδότοπους και υπάρχει ακόμη μεγάλος αριθμός ανεξέλεγκτων χωματερών. Η χώρα αυτή είναι πολύ καθυστερημένη στην αξιοποίηση των απορριμμάτων της. Εξάγει ακόμη παλιοσιδέρα στην Ισπανία, παλιά χαρτιά στην Ιταλία, και τροφίμοα-αγροτικά απορρίμματα προς τις Κάτω Χώρες. Σήμερα μόνο μια τριτοκοσμική χώρα θα συμπεριφερόταν έτσι.

Εξάλλου τρεις κατηγορίες χωματερών υπάρχουν:

1) Αυτοί που δέχονται τα τοξικά βιομηχανικά λύμματα.

2) Αυτοί που προορίζονται για τα οικιακά και τα μη τοξικά βιομηχανικά λύμματα.

3) Τέλος οι χώροι που δέχονται μπάζα.

Τρεις επίσης είναι βασικοί τρόποι επεξεργασίας των απορριμμάτων στους σκουπιδότοπους. Έτσι ή το τελικό προϊόν είναι ένα πηχτό υγρό που μπορεί και να πουληθεί ή βρίσκουμε σκουπιδότοπους με αλληπάλληλες στρώσεις επιχωματώσεων και σκουπιδιών. Στην τρίτη περίπτωση τα απορρίμματα πιέζονται με τερά-

στια δύναμη από ένα κύλινδρο σε κενό αέρος με αποτέλεσμα συχνά ολόκληρα αντικείμενα να παραμένουν άθικτα στο εσωτερικό της μάζας. Ο αρχαιολόγος του 3.000 θα μπορέσει έτσι να κάνει καλές διαπιστώσεις.

Αναβάθμιση

Η κατάληξη όλων αυτών των εξελίξεων είναι ότι σκουπίδια, σκουπιδότοποι και σκουπιδιαρείοι αναβαθμίζονται και ανεβαίνουν διαρκώς στην εκτίμησή μας. Είναι μακριά πια η εποχή που θυμίζει η περιγραφή της περισυλλογής των απορριμμάτων στο Κάιρο σήμερα. Ακόμα εκεί άθλιοι περιθωριακοί ειδικευμένοι στη συλλογή και διαλογή των σκουπιδιών δουλεύουν για μισθούς πείνας σε όφελος μιας κάστας μουσουλμάνων. Βέβαια εμείς δεν βλέπουμε ακόμη τις χωματερές όπως η φυλή Μόσι της Αφρικής της οποίας τα μέλη θεωρούν τον σκουπιδότοπό τους τόπο ιερό γεμάτο πνεύματα που εκδικούνται εκείνους που αφήνουν ενοχλητικά για τα πνεύματα σκουπίδια. Ομως το κλειστό μοντέρνο καμiónι του Δήμου, οι ειδικές σακούλες και οι ντεντεκέδες, οι σκουπιδιάρηδες με γάντια και στολή, τέλος οι βιομηχανικές επεξεργασίες των απορριμμάτων έχουν σαφέστατα φέρει νέα στοιχεία αξιολόγησης όλων των ειδών των απορριμμάτων και των επαγγελμάτων και των τόπων που σχετίζονται μ' αυτά. Επιτέλους

μπορούμε να κοιτάξουμε τους σκουπιδοντενεκέδες μας χωρίς ντροπή. Όσο για τα πυρηνικά απόβλητα τα πιο επικίνδυνα απ' όσα η ανθρώπινη κοινωνία έχει παράγει μέχρι σήμερα, το πρόβλημα που θέτουν δεν έχει ακόμη λυθεί. Συνήθως θάβονται σε μεγάλο βάθος απ' όπου η ραδιενέργεια δεν μπορεί να βλάψει πολύ.

Επιστημονική Απορριματολογία Κοπρόλιθοι: τα λείψανα των δεινοσαύρων

Όσον αφορά την επιστημονική αξία των απορριμμάτων, αυτή πια είναι αναμφισβήτητη. Οι παλαιοντολόγοι θα σας πουν πως τα πολυτιμότερα ευρήματα του είδους είναι οι σπάνιοι κοπρόλιθοι των δεινοσαύρων. Η ανάλυσή τους στο εργαστήριο δίνει πληροφορίες τεράστιας σημασίας για την τροφή, άρα τη χλωρίδα και την πανίδα της γης, την εποχή των μεγάλων σαυροειδών. Οι αρχαιολόγοι των πιο πρόσφατων εποχών ξεχωρίζουν με ιδιαίτερη προσοχή τα κάθε είδους απορρίματα που διατηρούνται σε ανασκαφές ιδίως κάτω ή δίπλα από νερό που συντηρεί τα οργανικά στοιχεία. Τα κόπρανα οικιακών ζώων συλλέγονται και πέρνουν το δρόμο του εργαστηρίου. Ακόμη και για το 19ο αιώνα οι ειδικοί στριμώχνονται για να εξετάσουν σήμερα το περιεχόμενο μιας πηγάδας που ανακαλύφθηκε πρόσφατα στα περίχωρα του Παρισιού και που περιέχει διάφορα σκουπίδια. Το 1973 ένας

γεωγράφος του Πανεπιστημίου της MAIN ξεκίνησε την πρώτη μελέτη απορριματολογίας στη Γαλλία. Στη των σκουπιδιών και των τρόπων που αντιμετωπίζονται στον περιφημο ποδήλατο γύρο της Γαλλίας, (με τη βοήθεια χαρτών, ερωτηματολογίων, κλπ). Συμπεράσματα: Οι γυναίκες, οι αθλητές, και οι περίοικοι είναι πιο καθαροί από τους άνδρες, τους κάτοικους της περιοχής και τους περαστικούς τουρίστες. Από τότε ο καθηγητής αυτός προχώρησε πολύ. Τώρα η ομάδα του συνεργάζεται με τη βιομηχανία και η δράση που έχει του επιτρέπει να κάνει ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Π.χ. ότι οι σκουπιδότοποι γύρω από τη Main μετατράπηκαν σιγά-σιγά σε δημόσια πάρκα ή συγκροτήματα εξοχικών κατοικιών για στελέχη επιχειρήσεων. Ο καθηγητής μας έτσι προχωράει με συνέπεια τη σκέψη του. Ό,τι πετιέται τον ενδιαφέρει, ακόμη, λέει, και οι παλιές ιδέες.

Στην Αμερική, υπόδειγμα σπατάλης κοινωνίας, η απορριματολογία γεννήθηκε και αναγνωρίστηκε σαν επιστήμη. Ένας σπουδαίος ειδικός, πρώην αρχαιολόγος του πολιτισμού των Μάγια μελετά με τους φοιτητές του, φορώντας ειδικές στολές και μαζεύοντας δείγματα, τους σκουπιδότοπους της Νέας Υόρκης. Το ενδιαφέρον του κινείται, χωρίς περιορισμούς, ανάμεσα σ' αυτούς τους τελευταίους και στα ερείπια των Μάγια. Τα συμπεράσματά του είναι πολύ σοφά. Οι μεσαίες τάξεις, λέει π.χ., είναι εκείνες που κινούν την κατανάλωση των πολυτελών αντικειμένων, και όχι η μελασσοειδής τάξη. Φαίνεται πως τα σκουπίδια μας έχουν πολλά ακόμη να μας μάθουν.

Βιβλιοπαρουσίαση

ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΤΟΜΑΖΑΝΗΤο αμίλητο
νερό

Πρώτη εμφάνιση της Δέσποινας Τομαζάνη από τις Εκδόσεις Καστανιώτη με το «Αμίλητο Νερό», ένα αφηγηματικό «παιδικό» και «ερωτικό» παραμύθι στη σειρά της Ελληνικής Λογοτεχνίας.

Η γνωστή από τον κινηματογράφο («Γλυκιά Συμμορία», «Η Σκιά της Γης», «Περιπλάνηση», «Με λένε Στέλιο») και το ελληνικό και γαλλικό θέατρο, ηθοποιός, πραγματοποιεί μια εντυπωσιακή είσοδο στην πεζογραφία μας με ένα ανελέητο χρονικό της ελληνικής ζωής μετά τον Εμφύλιο μέσα από τις αυτοβιογραφικές αναμνήσεις ενός αθώου και συνάμα «κολασμένου» παιδιού.

Ο Ζακ Λακαριέρ, ο γνωστός Γάλλος συγγραφέας, ελληνιστής και κριτικός, έγραψε για το «Αμίλητο Νερό»:

Συμπόσιο προβληματισμού
για τη γλώσσα

Γράφει ο σδ. ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Ιανουάριος (ή αν προτιμάτε ο Γενάρης) ήταν μήνας έντονου προβληματισμού για τη γλώσσα. Μια ημερίδα, οργανωμένη από το ΚΚΕ ες, πραγματοποιήθηκε στο γυμναστήριο του Μίλωνα (έτσι ίσως εξηγείται κι ο όρος ημερίδα, που είναι αθλητισμού σημαντικός) κι ένα τριήμερο συμπόσιο, οργανωμένο από το Πολιτιστικό Κέντρο «Δημ. Γληνός» στα εντευκτήριά του επί της οδού 3ης Σεπτεμβρίου 66, συγκέντρωσαν πλήθος επιστημόνων και λοιπών ειδικών (δεν έλλειψε ούτε ο Διονύσης Σαββόπουλος).

Εμείς παρακολούθησαμε ό,τι προλάβαμε και σταχυολογήσαμε μερικές ρήσεις (τις πιο σημαντικές κατά την κρίση μας) που τις ομαδοποιήσαμε, για να βγαίνει νόημα, κάτω από ορισμένους τίτλους.

Συγχωρέστε τον υποκειμενικό της επιλογής μας.

για το ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

«Πρόδρομος της καθαρεύουσας ήταν ο βυζαντινός αττικισμός.»

(Πετρούνιας)

«Η καθαρεύουσα επιβίωσε χάριν του κρατικού προστατευτισμού και πέτυχε τελικά να νοθήσει την δημοτική»

(Λεντάκης)

για την ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

«Πρέπει να αντλήσουμε απ' όλες τις μορφές της ελληνικής γλώσσας από την αρχαία μέχρι την σημερινή»

(Μπαμπινιώτης)

«Η σύνθεση των δύο γλωσσών (της καθαρεύουσας με την δημοτική) μετατρέπει το ατύχημα της διγλωσσίας σε τύχη» (Καλλιόρης), όμως σύμφωνα με άλλον εισηγητή.

«Η διγλωσσία δεν πλουτίζει την γλώσσα, την αποσυνθέτει, προσβάλλει το γλωσσικό αισθητήριο με ψυχολογικές συνέπειες (γλωσσική ανασφάλεια, ψυχική μειονεξία, αδυναμία έκφρασης)»

(Πετρούνιας)

«Οι κανόνες της γλώσσας είναι φυσικοί δεν επιβάλλονται απ' έξω»

(Πετρούνιας)

«Απόλυτα συνώνυμα δεν υπάρχουν γιατί απορρίπτονται ως άχρηστα. Μόνο η καθαρεύουσα έχει απόλυτα συνώνυμα γιατί είναι γλώσσα φτιαχτή»

(Πετρούνιας)

για την ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

«Η δημοτική γλώσσα υγιαίνει μόνο οι χρήστες της ασθενούν»

(Φόρης)

«Αυτές οι μικρές αιωνιότητες που κλιμακώνουν τη διήγηση είναι ακόμη πιο πολύτιμες γιατί δεν είναι μόνο προσωπικές. Λένε ακόμα την καθημερινή ιστορία ενός χωριού ή ενός νησιού της Χίου. Παράξενες συνενοχές πλέκονται με το χρόνο. Δεν είναι πια το παρόν μιας ζωής που φωτίζει το παρελθόν όπως στις συνηθισμένες αυτοβιογραφίες, αλλά το αντίθετο. Είναι το παρελθόν, το παρελθόν της Δέσποινας Τομαζάνη που γίνεται χρησμός», καταλήγει ο Λακαριέρ.

Το πεζογράφημα της Δέσποινας Τομαζάνη εικονογραφεί ένα λαϊκό μικρόκοσμο όπου κανένας δεν μπορεί να ξέρει ποιος είναι ο νικητής και ποιος ο ηττημένος του Εμφύλιου. Εξελίσσεται στη φάση της κοινωνικής ανασυγκρότησης, όπου ο ελληνισμός διαλύεται ουσιαστικά για να μη συνέλθει ίσως ποτέ.

Ενα βιβλίο με σπαραχτική ελίκρινεια, τόλμη και χιούμορ, όπου η γραφή αποκτά έναν άλλο χώρο από μια κινηματογραφική οπτική και συναρπάζει, συγκινεί και προβληματίζει.

«Παρατηρείται ανικανότητα γλωσσικής προσαρμογής της κρατικής μηχανής»

(Μαρωνίτης)

«Το κύριο πρόβλημα της δημοτικής είναι ότι όλοι οι δάσκαλοι της γλώσσας έχουν γαλουχηθεί με την καθαρεύουσα και έχουν επηρεαστεί απ' αυτήν»

(Ανδρόνικος)

«Αιτία της κρίσης είναι η υποβάθμιση των ελληνικών σπουδών γενικώς»

(Λιγνάδης)

Ο ίδιος προτείνοντας την αποκατάσταση της διδασκαλίας των αρχαίων στο γυμνάσιο επιστράτευσε τη ρήση του Κοραή.

«Όποιοι χωρίς την γνώση της αρχαίας προσπαθεί να ερμηνεύσει την νέα ή απατά ή απατάται»

για τις επεμβάσεις της ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑ

«Ο καυγάς για τη γλώσσα κρύβει την επιθυμία χειραγώγησης της παιδείας. Αν δεν υπήρχε καμιά μέριμνα για τη γλώσσα θα διαμορφωνόταν χωρίς πρόβλημα»

(Γεωργουσόπουλος)

«Η Γλώσσα από όργανο επικοινωνίας γίνεται όργανο επιβολής. Η καθαρεύουσα ήταν γλώσσα κάστας. Η παραγραμμένη δημοτική γίνεται γλώσσα κάστας ακατάληπτη και κακόχη»

(Πλωρίτης)

«Η γλώσσα είναι κοινωνικό φαινόμενο που αντανακλά με πολύπλοκο τρόπο την πραγματικότητα. Η θεωρία της αυτοκαταστροφής της γλώσσας, αποπροσανατολίζει από τα πραγματικά κοινωνικά προβλήματα προβάλλοντας τα στο ανώδυνο γλωσσικό επίπεδο»

(Κοτζιά)

για το ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

«Η γλώσσα είναι μέσο καλλιέργειας της σκέψης και της αισθητικής»

(Πλωρίτης)

«Η καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους την ουδετεροποίησε από το πολιτικό της περιεχόμενο.

Ο νέος ιδεολογικός και πολιτικός προσανατολισμός της γλώσσας επιβάλλεται να βρεθεί. Η δημοτική πρέπει να γίνει φορέας πολιτιστικού και πολιτικού ήθους»

(Μαρωνίτης)

Και μια ενδιαφέρουσα αποστροφή του Ταχτση. Παρενέβη στη συζήτηση της ημερίδας του Μίλωνα και μίλησε την τρυφερή και ανθρώπινη γλώσσα, είπε:

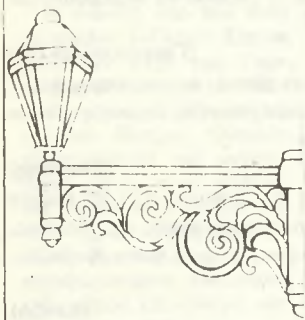
«...Ηθελα μια γλώσσα που να τα χωράει όλα: και το «ας πεθάνω κι εγώ» και «ζήσει εκείνη...» ή τις τώρα με άλλον γυρνά» και το «Χαράζω τις φλέβες μου και κοκκινίζουν τα όνειρα και τσέρκουλα γίνονται στις γειτονιές των παιδιών...» και «την γιάσκα» και «τον ιστρούχτορα» και το κήρυγμα της Κυριακής και τα αθλητικά ρεπορτάζ του Θεού Μίμη.

Καταργήσατε τα αρχαία Ελληνικά και το δέντρο της γλώσσας κόπηκε και οι καρποί του σκορπίστηκαν καταγής...»

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ενας πολύ σημαντικός δίσκος κυκλοφόρησε αυτές τις μέρες. Είναι η τελευταία δουλιά του Νότη Μαυρουδή που άλλοι θα τον ξέρουν σαν ένα από τους καλύτερους κλασικούς μας κιθαρίστες, άλλοι, οι κάπως παλιότεροι, από την ευαισθητή παρουσία του στις υπόγειες μπουάτ της εφθύβειας τους, στην Πλάκα του '60.

Πρόκειται για μουσική

ακατάλληλη για συνοδευτική του φαγητού, του μπάνιου ή του τηλεφωνήματος, απολύτως όμως ενδεδειγμένη για ιδιαίτερη (και ηδονική) ακρόαση. Και αφού σήμερα πολύς λόγος γίνεται για την κρίση στο ελληνικό τραγούδι, καλό θα ήταν να ακούσουμε αυτόν το δίσκο για να αποκατασταθεί κάποια σχέση με τον αντίποδα της πανταχού παρούσης ηχορμπανσης.

Το δίσκο χαρακτηρίζουν όμορφες μελωδίες, θαυμάσια ποίηση, πολύ καλές ερμηνείες από Βάσσου και Σαμσιάρη. Τις φωνές των τραγουδιστών συνοδεύει μόνο, ο τρυφερός ήχος της κιθάρας του Μαυρουδή. Τίτλος: «Στην όχθη της καρδιάς μου».

Ρομαντική μουσική για δυο κιθάρες

Ευάγγελος Ασημακόπουλος και Λίζα Ζώη

Είναι γνωστό πως η κιθάρα δύσκολα και καθυστερημένα αναγνωρίστηκε σαν σοβαρό μουσικό όργανο. Θεωρούνταν κατώτερο όργανο και παιζόταν στις λαϊκές συγκεντρώσεις, ιδιαίτερα στην Ισπανία, και από ηθοποιούς - μουσικούς που έπαιζαν στα πλούσια σαλόνια του Παρισιού. Ομως η απήχηση και η δημοτικότητά της, καθώς και η δυνατότητα χρωματισμών και ήχων που δίνει η κιθάρα, την έκαναν να βγει από την «αφάνεια». Μεγάλοι συνθέτες, όπως ο Μπερλιόζ, ο Βέμπερ, ο Σούμπερτ, ο Μπετόβεν, έγραψαν τραγούδια με συνοδεία κιθάρας, ο δε Παγκανίνι έγραψε έργα για κιθάρα και έγχορδα. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι οι μεγάλοι μουσουργοί εμπνεύστηκαν και πήραν το υλικό τους από το λαό και τη λαϊκή παράδοση.

Ο συνθέτης που ίσως συνέβαλε περισσότερο στην ανάπτυξη της κιθάρας είναι ο Ισπανός Φερνάντο Σορ (1778-1839) άνθρωπος με πολύπλευρα μουσικά χαρίσματα, που έγραψε πάρα πολλές σπουδές για κιθάρα και παραλλαγές σε έργα άλλων συνθετών.

Στο δίσκο που αναφέρουμε, ο Βαγγέλης Ασημακόπουλος και η Λίζα Ζώη εκτελούν το Ντιβερτιμέντο αριθ. 1 έργο 34, που αποτελείται από 4 μέρη (το καντάμπιλε, το θέμα, τις παραλλαγές

Γράφει ο δ.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΟΝΟΚΡΟΥΣΟΣ

και το φινάλε). Είναι έργο με πολλά ρομαντικά στοιχεία και αντιθέσεις.

Το πρώτο —κατά σειρά— έργο που ερμηνεύει το ντουέτο των κιθαριστών είναι η Βαρκαρόλα έργο 37 αριθ. 6 του Ρώσου συνθέτη Πιότρ Τσαϊκόφσκι (1840-1893) και έχει τον τίτλο «Ιούνιος», αποτελεί δε μέρος από το έργο του «εποχές» (1876). Το έργο γράφτηκε αρχικά για ορχήστρα και η μεταγραφή για δυο κιθάρες έγινε από τον Βαγγέλη και τη Λίζα, με σεβασμό για το έργο και ευαισθησία. Στο κομμάτι αυτό διακρίνονται τα χαρακτηριστικά της μουσικής του Π. Τσαϊκόφσκι: η αγάπη για τον άνθρωπο και τη φύση, ο ρομαντισμός.

Ο ισπανικός χορός αριθ. 2 (ένας από τους 12 χορούς για πιάνο) του Εν Γρανάδος είναι ένα κομμάτι απλό και με ευχάριστη φόρμα.

Η Ανδαλουσιανή σερενάτα για πιάνο του πασιγνώστου Μανουέλ ντε Φάλια (1876-1946) είναι ένα κομμάτι βασισμένο στη μουσική και τραγούδια της ιδιαίτερης πατρίδας του μεγάλου αυτού Ισπανού συνθέτη, της Ανδαλουσίας και το διακρίνει ο μουσικός πλούτος και η εκφραστικότητα. Και εδώ η μεταγραφή για δυο κιθάρες έγινε από τους κιθαρίστες.

Το Καντίθ και το Ταγκό που ακολουθούν είναι του διάσημου Ι. Αλμπένιθ (1860-1909), Ισπανού μουσικοσυνθέτη και πιανίστα, θεμελιωτή της νέας ισπανικής μουσικής. Και εδώ έχουμε συνθέσεις έντονα επηρεασμένες από την Ισπανική λαϊκή μουσική. Το Καντίθ, που έχει τη φόρμα της σερενάτας, ανήκει σ' ένα

Ευχόμαστε στον ακροατή του από την όχθη αυτή να πραγματοποιήσει πολλά ταξίδια.

«.....

Βαθιά στις χώρες των βουνών

Ενα βράδυ όπου νιώθεται κανείς πιο νέος από τη νιότη του

.....»

από τα πιο γνωστά του κομμάτια, την ισπανική σουίτα, έργο γραμμένο για πιάνο και διασκευασμένο για δυο κιθάρες από τους κιθαριστές που το ερμηνεύουν, ενώ το ταγκό — έργο και αυτό για πιάνο — έχει μεταγραφεί από τον Εμίλιο Πουχόλ.

Το τελευταίο κομμάτι του δίσκου είναι ένα βαλς (έργο 69 αριθ. 2) του μεγάλου ρομαντικού συνθέτη Φρ. Σοπέν (1810-1849). Ο μεγάλος αυτός προοδευτικός Πολωνός συνθέτης θεωρείται ο ιδρυτής του πολωνικού μουσικού κλασικισμού, γνωστός και για τις περίφημες πολωνέζες του, κομμάτια με έντονο ρομαντισμό και ευαισθησία.

Οι ερμηνευτές αυτού του δίσκου — η Λίζα Ζώη και ο Ε. Ασημακόπουλος — είναι γνωστοί όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, όπου έχουν εμφανιστεί και έχουν αποσπάσει τους καλύτερους επαίνους. Τους διακρίνει μια εξαιρετική τεχνική, δεξιοτεχνία και φαντασία στην ερμηνεία τους,

συνέπεια των ικανοτήτων τους αλλά και της αγάπης και του σεβασμού με την οποία προσεγγίζουν τα μουσικά κομμάτια που αποδίδουν.

Ίσως τη μεγαλύτερη διάκριση να αποτελεί για τη Λίζα Ζώη και το Βαγγέλη Ασημακόπουλο αυτό που έγραψε ο κορυφαίος κιθαρίστας Α. Σεγκόβια:

«Όταν οι νέοι και ταλαντούχοι Έλληνες κιθαριστές Ευάγγελος και Λίζα έπαιξαν για μένα, αισθάνθηκα απόλυτη ικανοποίηση και απόλαυση. Έχουν ρυθμό, καλό γούστο, ευαισθησία και τεχνική. Εύχομαι ολόψυχα ο Ευάγγελος και η Λίζα να κατακτήσουν την υψηλή εκτίμηση του κοινού, όπως κατέκτησαν και τη δική μου».

Φ. Σοπέν: «Τίποτε δεν είναι πιο υπέροχο από μια κιθάρα, αν εξαιρέσουμε ίσως τις δυο».

Στοιχεία του δίσκου:

«EVANGELOS & LISA»

Romantic Music for two guitars

14C063 - 70968

Columbia - EMI.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ποιήματος, διηγήματος

Πανελλήνιος διαγωνισμός ποιήματος, διηγήματος και θεατρικού μονοπράκτου με τίτλο: «Η Εργατική τάξη για τη ζωή και το μέλλον της» προκηρύσσεται με τη συνεργασία της ΓΣΕΕ, του ΕΚΑ, της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών και της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης.

Σκοπός του διαγωνισμού που θα διαρκέσει μέχρι το τέλος του 1985 είναι:

- Να αναδειξει, προβάλει, και υποστηρίξει τη λογοτεχνική και κατά προέκταση την ερασιτεχνική καλλιτεχνική δημιουργία της εργατικής τάξης.

- Να προωθήσει τη επαφή των εργαζομένων με το βιβλίο, την ποίηση, το διήγημα και το θέατρο.

- Να συμβάλει στη δημιουργία βιβλιοθηκών στα σωματεία, στις Ομοσπονδίες και τα Εργατικά Κέντρα.

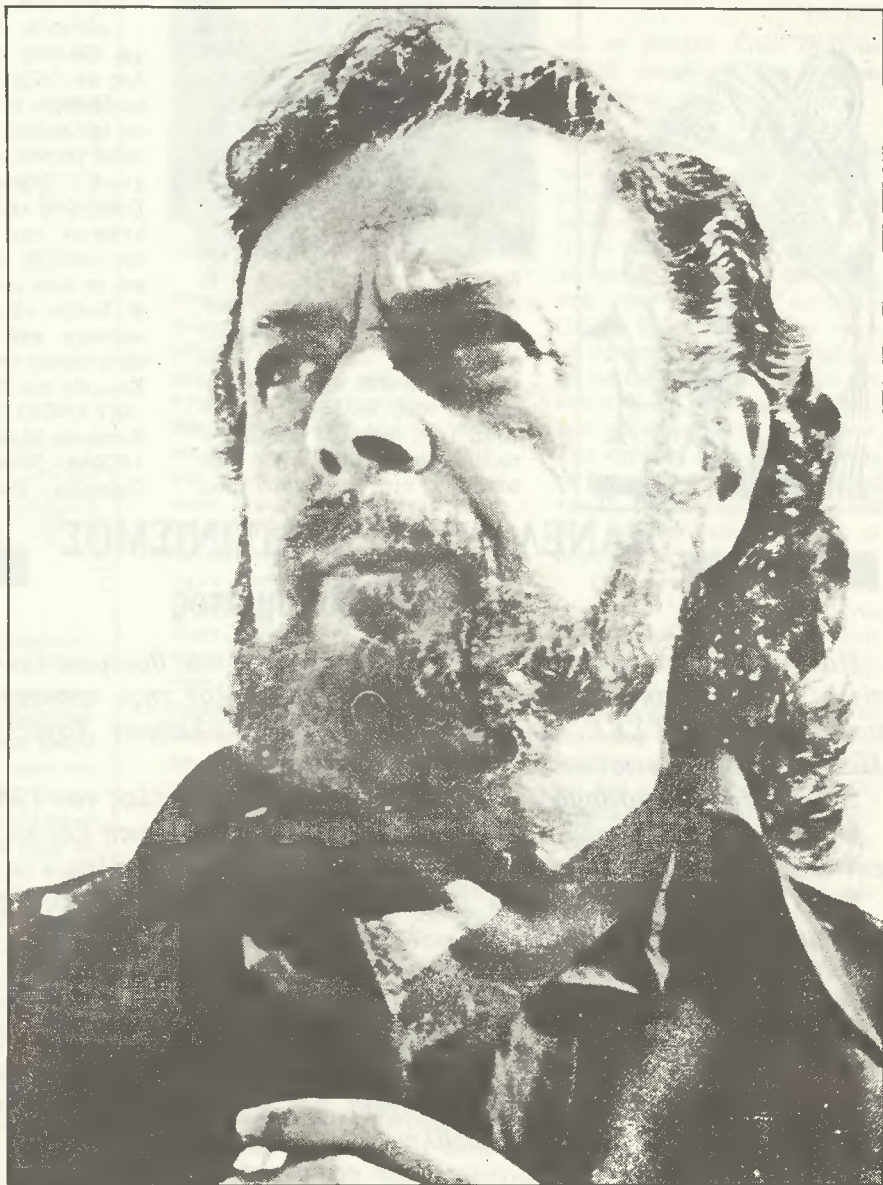
- Να συμβάλει στην ολοκλήρωση - ανάπτυξη της προσωπικότητας των εργαζομένων από την επαφή τους με την προοδευτική πολιτική δημιουργία, είτε σαν κοινωνοί, είτε σαν δημιουργοί, στοιχείο που θα οδηγήσει και στην καλύτερη προβολή και διεκδίκηση των προβλημάτων τους.

Κατά τη διάρκεια του διαγωνισμού προγραμματίζονται λογοτεχνικές βραδιές, εκθέσεις βιβλίων, ζωντανή επαφή λογοτέχνη με εργαζόμενους καθώς και άλλες εκδηλώσεις σε σωματεία, εργατικά κέντρα κλπ.

Σβόχα φλωχά βαφλίζονται σὴν πιπρά ὡς ὁ γράμμα,
 βογῶν φλερά ὡς πέλονται - πεγιά ὡς κελαιδάνε,

Σβῆναι κείνῳ ὁ λόγος ὁ κρυφός - ἡσυχαστὴς ὁ λόγος,
 ἀνὴς φλερά βράζει σπαθιά ὡς σκίσει ὡς ἀγέρεα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Γράφει ο σδ. ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΚΑΤΣΕΛΗΣ

Ενας συνάδελφος, τραπεζοϋπάλληλος στην Εθνική, που έγινε ο ποιητής όλων των εργαζομένων, ο ποιητής όλου του λαού, όλου του κόσμου, ο μεγαλύτερος κατά τον Λουί Αραγκόν. Γιάννης Ρίτσος. Ο συνάδελφος που την περσινή Πρωτομαγιά έκλεισε τα 75 του χρόνια παρά το γεγονός ότι σαν σώμα, μνήμη, κρίση και δημιουργική δύναμη φαίνεται να είναι κατά πολύ νεότερος.

ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΜΙΚΡΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ

Το 1909, στην ιστορική πόλη της Μονεμβασιάς Λακωνίας από μητέρα αρχοντικής οικογένειας του Γυθείου και από πατέρα απόγονο αγωνιστών, γεννήθηκε ο Γιάννης Ρίτσος. Στη Μονεμβασία θα τελειώσει το δημοτικό, εκεί θα γίνουν τα πρώτα ζωγραφικά σχέδια, εκεί θα ασχοληθεί με τη μουσική, εκεί θα γράφουν και τα πρώτα του παιδικά ποιήματα που θα δημοσιευτούν στην «Διάπλαση των Παιδών».

Σε ηλικία δώδεκα χρονών χάνει από φυματίωση τον αδελφό του και σε τρεις μήνες τη μητέρα του. Αυτή η τραγωδία, αυτή η εικόνα της καταστροφής συνδυασμένη με αυτή της μίζερης ελληνικής επαρχίας, με τους ανθρώπους της να ψάχνουν για κάποια διέξοδο, να ψάχνουν για τρόπο να ξεφύγουν από τον άχαρο και μίζερο τόπο τους σφραγίζουν τα πρώτα βήματα του ποιητή.

Η οικονομική καταστροφή του πατέρα του που έχει αρχίσει αρκετά χρόνια πριν ολοκληρώνεται. Τι πιο φυσικό λοιπόν με το που τελειώνει το Γυμνάσιο του Γυθείου να αναζητήσει την τύχη του στην Αθήνα. Σε μια Αθήνα όπου ενάμισι εκατομμύριο πρόσφυγες, συνακόλουθο της μικρασιατικής καταστροφής συνωστίζονται για μια μοίρα στον ήλιο. Σε μια ξένη πόλη, όπου ο φόβος για το αύριο, η πείνα και η εκμετάλλευση βασιλεύουν, σε μια τόσο αβέβαιη εποχή, βρίσκει δουλιά σαν δακτυλογράφος και αργότερα καταφέρνει και προσλαμβάνεται σαν αντιγραφφάς στην Εθνική Τράπεζα. Αλίμονο. Η αρρώστια της φτωχολογιάς χτυπάει την πόρτα του και τον αναγκάζει με την πρώτη κρίση να γυρίσει στη Μονεμβασία. Εκεί οι παλιές εικόνες θα αναβιώσουν και τα πράγματα του άμεσου περιβάλλοντος θα περάσουν για πάντα στο έργο του. Τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, η γλάστρα με το βασιλικό, οι καρέκλες, τα παλιά σπίτια, γίνονται κομμάτι της ποιητικής του. Εκεί γράφει και την πρώτη του ποιητική συλλογή.

**Στους τοίχους οι κορνίζες σα μαντίματα·
χαμόγελα γλυκά και πονεμένα...
ματάκια... χάρια... αγάπες... και παράπονα...
σα δακρυσιμένα.**

Δεκαοκτώ χρονών γυρίζει στην Αθήνα για να νοσηλευτεί σε μια ιδιωτική κλινική και αργότερα στο σανατόριο «Σωτηρία» όπου θα μείνει για χρόνους τρεις.

Εκεί, στο σανατόριο, ένας νέος κόσμος ανοίγεται

1928. Αθήνα. Εποχή που νοσηλεύεται στη «Σωτηρία»

μπροστά του. Ο κόσμος της εξαθλιωμένης Ελλάδας. Η φυματίωση είναι μεταδοτική αλλά σπάνια πειράζει τους καλοζωισμένους. Για τρία ολόκληρα χρόνια, οι φίλοι του στο σανατόριο, δεν θα είναι τίποτε άλλο παρά θύματα του άθλιου κοινωνικού καθεστώτος. Ανάμεσά τους και πολλοί συνδικαλιστές ή στελέχη του κομμουνιστικού κόμματος. Η επικοινωνία που αρχίζει ανάμεσά τους, θα αποδειχθεί όχι ένας σκέτος συναισθηματικός επηρεασμός. Καθώς αρχίζει να δημοσιεύει ποιήματά του, στο λογοτεχνικό περιοδικό της Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας, αρχίζει και την ακατάπαυστη μελέτη του Μαρξισμού.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΡΧΙΖΕΙ

Σαν άπορος μεταφέρεται το 1930, στο άσυλο φυματικών Καψαλώνας Κρήτης. Εκεί δίνει και κερδίζει την πρώτη του μάχη. Με γράμμα στις τοπικές εφημερίδες, καταγγέλλει τις άθλιες και απάνθρωπες συνθήκες που επικρατούν εκεί. Δημιουργείται σάλος, γίνονται ανακρίσεις και τέλος οι ασθενείς μεταφέρονται στα Χανιά. Τον επόμενο χρόνο γυρίζει στην Αθήνα για να συνεργαστεί με αριστερούς μορφωτικούς και πολιτιστικούς συλλόγους. Παίρνει μέρος στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις της «εργατικής Λέσχης» και διευθύνει το καλλιτεχνικό της τμήμα. Παίρνει μέρος σε θεατρικές παραστάσεις σαν ηθοποιός. Απαγγέλλει ποιήματα δικά του και

άλλων. Παίρνει μέρος στη μαντολινάτα. Πρωταγωνιστεί στο θέατρο των Συνδικάτων, σκηνοθετεί αρκετά έργα. Γίνεται ένας χειμαρρός καλλιτεχνικής δράσης.

Δεν είναι εύκολο να αποκρυπτογραφήσεις τη ζωή, να καταγράψεις τους παλμούς της εξέλιξής της, να καθρεφτίσεις τη μεγαλειώδη, επώδυνη ίσως, πορεία της. Δεν είναι εύκολο και δεν είναι πολλοί οι ποιητές που κατόρθωσαν να συνδέσουν αδιάρρηκτα την ποιητική τους δημιουργία με το ιστορικό γίνεσθαι. Πρέπει να μπορείς να ασουγκραστείς τον παλμό των νέων κοινωνικών δυνάμεων. Πρέπει να μάθεις να ερμηνεύεις την πράξη από τη σκοπιά της θεωρίας του μέλλοντος και συνάμα να βρίσκεις πάντα το κουράγιο να ρίχνεσαι με νύχια, με δόντια και ψυχή στα ερείπια για να χτίζεις το μέλλον.

Ο Ρίτσος τα γνώριζε και προσπαθούσε σε όλους τους τομείς. Για τούτο και δεν ασπάζεται γενικά και αόριστα τις σοσιαλιστικές ιδέες. Για τούτο και από πολύ νωρίς ένωσε τα βήματά του και ταύτισε τη ζωή του, με τα βιώματα και τη ζωή των κομμουνιστών. Είναι 22 χρόνων όταν προσχωρεί στο ΚΚΕ. Γίνεται σύντροφος. Και ξέρεi από την πρώτη στιγμή τι σημαίνει η ακριβή τούτη λέξη.

Εδώ σταματάει ο λεπτεπίλεπτος διαταγμός.

Εδώ σταματούν οι μεμνημοιρίες των αρρώστων.

Εδώ οι λέξεις χάνουν τον αμφίβολο ήχο τους.

Ενας τοίχος είναι μόνο ένας τοίχος.

Ενας σύντροφος είναι μόνο ένας σύντροφος.

Μέσα στον σύντροφο είναι ο κόσμος.

Το 1932 τον βρίσκει χορευτή και ηθοποιό στο θέατρο Κυψέλης της Ζωζώ Νταλμάς. Αναλαμβάνει τις εκδηλώσεις του Μορφωτικού Συλλόγου «Πρωτοπόρος» και στο περιοδικό του συλλόγου «Νέοι Πρωτοπόροι» αρχίζει σποραδικά να δίνει συνεργασίες του. Εργάζεται σαν διορθωτής στις εκδόσεις Γκοβόστη όπου και εκδίδει την πρώτη και αργότερα τη δεύτερη ποιητική του συλλογή. Αρχίζει τη συνεργασία του με την εφημερίδα ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ και στο περιοδικό «Νέα Γράμματα», με το ψευδώνυμο Κώστας Ελευθερίου δημοσιεύει τρία ποιήματα, σ' ελεύθερο στίχο, που θα τον φέρουν στις γραμμές της ποιητικής πρωτοπορίας.

1936. Το πραξικόπημα του Κονδύλη επανέφερε τον έκπτωτο μονάρχη στο θρόνο. Το παλάτι με τη σειρά του τοποθέτησε στη θέση του πρωθυπουργού τον ανίκανο Μεταξά. Μια τεράστια εργατική κινητοποίηση στη Θεσσαλονίκη, τον Μάη του '36 πνίγεται στο αίμα από τα όργανα του Μεταξά. Μια φωτογραφία από τα γεγονότα, στο Ριζοσπάστη της εποχής, θα συγκλονίσει τον ποιητή. Είναι η φωτογραφία μιας μάνας που γονατισμένη πάνω στο δρόμο, σπαράζει για το νεκρό παιδί της. Το γεγονός αστραπιαία μετατρέπεται σε τέχνη. Σε ένα κολοσσιαίο τραγικό ποίημα, που σαν νέο λαϊκό μοιρολόι προβάλλει την θέση του συγγραφέα μέσα από την ταξική συνειδητοποίηση της μάνας.

*Γλυκέ μου εσύ δε χάθηκες μέσα στις φλέβες μου είσαι γι' εμένα
γυμνός στις φλέβες ολουνών, έμπα βαθιά και ζήσε.
Κι ως το 'θελες ως το 'λεγες τα βράδια με το λύχνο
ασκώνων το σκεβρό κορμί και τη γροθιά μου δείχνω.
Κι αντίς τ' αταίγια στήθεα μου να γδέρνω δεξ βαδίζω
και πίσω από τα δάκρια μου τον ήλιο αντικρίζω.*

ΓΙΑ ΝΝΗΞ ΡΙΤΣΟΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ

*Γιε μου στ' αδέλφια του τραβώ και σμίγω την οργή μου
σου πήρα το ντουφέκι σου· κοιμήσου εσύ πουλί μου.*

ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΟΙ ΔΙΩΞΕΙΣ

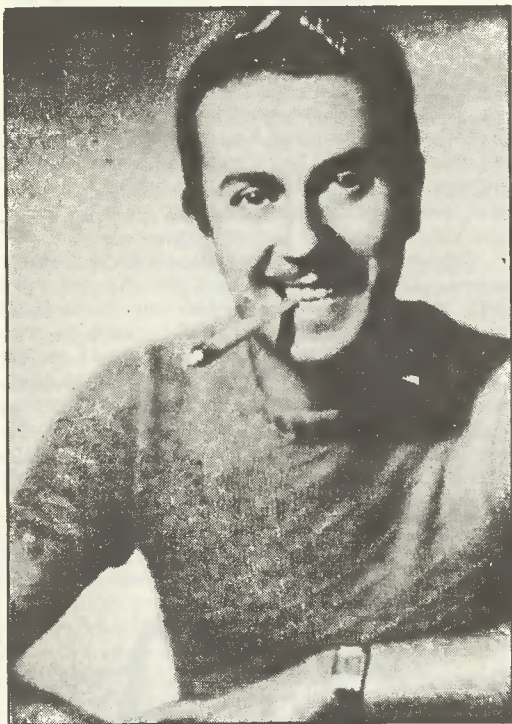
4 Αυγούστου του '36. Ο γερμανόφιλος Μεταξάς καταλύει τη δημοκρατία και εγκαθιδρύει ένα φοβερό δικτατορικό καθεστώς. Αρχίζουν οι διώξεις, οι βασανισμοί και η τρομοκρατία. Ανοίγουν τα Μακρονήσια όπου πρώτοι απ' όλους σέρνονται οι κομμουνιστές. Ανάμεσά τους, για πρώτη μα δυστυχώς όχι για τελευταία φορά, παίρνει και ο ποιητής μας το δρόμο της εξορίας. Στα πρότυπα των Ναζί, τα ανόητα σκυλιά της αστικής τάξης, του απονέμουν τη μεγαλύτερη τιμή. Μαζί με τα βιβλία του Γκόρκι, του Ανατόλ Φρανς, του Μαρξ, του Λένιν, τον επιτάφιο του Θουκυδίδη, την Αντιγόνη του Σοφοκλή και τόσα άλλα καίνε και τα δικά του βιβλία δημόσια, στις Στήλες του Ολυμπίου Διός. Ντροπή σ' αυτούς. Τιμή σε τούτον.

Με απαγορεύσεις, εξορία και βασανιστήρια προσπαθούν να φιώσουν οι εθνικόφρονες της υποταγής τη φωνή της λευτεριάς. Όπως θα δείξουν τα επόμενα χρόνια τίποτα δεν θα καταφέρουν. Πιστός στο ιδανικό της εργατικής τάξης, με αγάπη στην Ελευθερία, τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό, υπηρετώντας μια ιδεολογία που αποβλέπει στην απελευθέρωση των ανθρώπων από την εκμετάλλευση και την καταπίεση συνεχίζει να δουλεύει ακατάπαυστα και στις εξορίες. Ακόμη και τούτα τα δίσεκτα χρόνια κατορθώνει και εκδίδει

έργα του, όπως το «Τραγούδι της Αδελφής μου». Ο Κωστής Παλαμάς πλέον διαλαλεί την ποιητική μεγαλοσύνη του Ρίτσου και τον χαιρετίζει με το γνωστό τεράστιχο:

*Το ποίημα σαν το πικρό ψωμί κ' αιθέρας
καθαρίος όρθος της αυγής, μηνάει το φως της μέρας.
Σε μια φρικίαση τραγική χαμογελάει μιας πλάσης
ρυθμός. Παραμερίζουμε ποιητή για να περάσεις.*

Τέλη του 1937 η αρρώστια του υποτροπιάζει. Κλείνεται για 6 μήνες στο σανατόριο της Πάρνηθας

1940. Θεσσαλονίκη. Σε περιοδεία με το Εθνικό Θέατρο.

από όπου και θα επιστρέψει στην Αθήνα. Προσλαμβάνεται στο «Αρχαίο δράμα» του Εθνικού Θεάτρου και εμφανίζεται στα έργα Πέρσες, Αμλετ, Ριχάρδος ο Β' ενώ παράλληλα προσλαμβάνεται και στη Λυρική Σκηνή που μόλις αρχίζει να λειτουργεί. Τη χρονιά που αρχίζει ο πόλεμος με την Ιταλία και γράφεται το έπος της Αλβανίας, εκδίδει το «Εμβατήριο». Στην κατοχή με κλονισμένη την υγεία του υποφέρει μέσα στην πείνα. Δεν δέχτηκε όμως ποτέ χρήματα. Ακόμη και το προίον ενός εράνου πο έγινε γι' αυτόν απαιτείται και μοιράζεται στους ενδείς λογοτέχνες της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών. Με την ίδρυση του ΕΑΜ προσχωρεί και δουλεύει στο Μορφωτικό του Τμήμα. Ολόκληρος ο ποιητής γίνεται μια εξέγερση, μια τίτνια φωνή για λευτεριά.

*Ο άνεμος χτυπάει τα παντζούρια, επίμονα, θυμωμένα.
Δε σ' αφήνει να ξεχάσεις, δε σ' αφήνει να κοιμηθείς,
γρονθοκοπεί την πόρτα όπως η τύψη το δισταγμό...
Ο άνεμος σε φωνάζει. δεν μπορείς να του ξεφύγεις.*

Ένα ναι ή ένα όχι. Δεν χωράει ανάμεσα...

*Σήκω λοιπόν απάνω να δαγκώσεις το σταρμένο φως
ν' ακούσεις του δοντιού τη δύναμη
όλη τη γη ν' ακούσεις μεσ' τη γεύση σου
ως να φαρδύνει την περπατησιά και την ανάσα.*

*Ο ήλιος εκλαϊκεύει τη χαρά του έξω απ' τις πόρτες.
Δεν είναι θάνατος. Δεν είναι. Είναι δικό μας το τραγούδι.*

*υ Είναι δικό μας τούτο το σπαθί
που ξεφλουδίζει σαν καρπό τον ήλιο από τα σύννεφα.*

Παρά το γεγονός ότι περνά στο κρεβάτι ολόκληρη την τετραετία της κατοχής δουλεύει ασταμάτητα. Κυκλοφορεί τη «ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ» που το τελευταίο της μεγάλο ποίημα «Παραμονές ήλιου» απαγορεύτηκε από τη γερμανική λογοκρισία. Εκτός εμπορίου, σε περιορισμένο αριθμό, κυκλοφορεί την «Παλιά Μαζούρκα σε ρυθμό βροχής», και συνθέτει την αντιστασιακή εποποιία, που θα δημοσιευτεί μόλις το 1961. Την «Τελευταία προ Ανθρώπου εκατονταετία». Οι αγώνες της Αντίστασης η Ελλάδα των πατριωτών, η Ελλάδα των βουνών, το σμποτάζ, οι διαδηλώστες, το κλίμα της εποχής, είναι στοιχεία που βιώνονται από τον ποιητή.

EAM

*Τρία γράμματα σκέτα, απλά μεστά
τρία γράμματα σκέτα διαλεγμένα
απ' το αλφάβητο της καρδιάς του λαού μας
τρία γράμματα
ένα σύμβολο, μια ιστορία, ένας λαός.*

EAM

*Τρεις προβολείς μέσα στη νύχτα της σκλαβιάς
τρία όνειρα ηλεκτρικά
σ' όλο το φάρος του ελληνικού ορίζοντα
σ' όλο το βάθος της καρδιάς μας
σ' όλο το ύψος της παγκόσμιας λευτεριάς*

Μετά την επέμβαση των Αγγλων και τα Δεκεμβριανά οι μαχητές του ΕΛΑΣ είναι υποχρεωμένοι να εκκενώσουν την Αθήνα. Ο ποιητής μαζί με τους συναγωνιστές του, φεύγει στην ελεύθερη Ελλάδα. Στέλνεται στην Κοζάνη σαν συνεργάτης του Λαϊκού Θεάτρου Μακεδονίας. Δημιουργεί με άλλους καλλιτέχνες το «Θέατρο του Λαού της Αθήνας» που ανεβάζει το μονόπρακτο έργο του «Η Αθήνα στ' άρματα» που αργότερα επεξεργασμένο και τελειωμένο θα πάρει τον οριστικό τίτλο «Πέρα από τον ισκίο των κυπαρισσιών». Συνεργάζεται με το περιοδικό «Ελεύθερα Γράμματα» όπου δημοσιεύει ποιήματα, πεζά, χρονογραφήματα, μεταφράσεις, κριτική. Συνεργάζεται με Ρίζοσπάστη, με Νέα Γενιά, με την ΕΠΟΝ, ενώ παρακολουθεί συστηματικά την Ομάδα Νέων Ποιητών Πεζογράφων και Κριτικών της Αριστεράς. Γράφει το «Ημερολόγιο της Δόξας» για τον Αρη Βελουχιώτη και κυκλοφορεί το ποίημα «Ο συντροφός μας Νίκος Ζαχαριάδης». Με την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας γυρίζει στην Αθήνα. Συλλαμβάνεται όμως, και μέγεται εξόριστος στο Κοντοπούλι της Λήμνου όπου γράφει το «Καπνισμένο Τσουκάλι» και τα δυο «Ημερολόγια Εξορίας».

*Δuo παιδιά χέρι-χέρι με τις σχολικές τους τσάντες
είχα καιρό να δω παιδιά στους δρόμους*

Φτάσαμε.

Όσα χέρια μου 'σφιζαν τα χέρια είναι όρκοι.

Δεν τους σβήνει η βροχή

Δεν το βάζει κάτω. Γνήσιος ποιητής του λαού, ποιητής και αγωνιστής, συνεχίζει σε όλες τις φάσεις τον αγώνα, να σαλπίζει για το καλύτερο αύριο. Οι διώκτες του, για «σωφρονισμό» τον μεταφέρουν στο κολαστήριο της Μακρονήσου. Ανάμεσα σε άλλους διανοούμενους συγκαταόμενους (Λειβαδίτη, Κορνάρο, Ιμβριώτη, Κατράκη) συνεχίζει ασταμάτητα παρά τον τεράστιο κόπο που χρειάζεται για να θάβονται τα χειρόγραφα στο χώμα μέσα σε μπουκάλια. Δουλεύει τα πρώτα σχέδιασματά από τις «Γειτονιές του κόσμου» και τα Μακρονησιώτικα, από τη ζωή και τα μαρτύρια της εξορίας με τον τίτλο «Πέτρινος Χρόνος». Με ήσυχους συγκρατημένους τόνους μεταδίδει την εσωτερική ένταση της δύσκολης συζήτησης με το θάνατο που πάντα παρών δεν καταφέρνει να λυγίσει την αποσπαστικότητα και τη θέληση των δεσμευτών. Η πεποίθηση στην ανοδική πορεία της ζωής, η προσήλωση στο αύριο και η απόφαση να κερδίσει το μέλλον από την πρόοδο και την ανθρωπιά, κατορθώνουν να ημερώνουν ακόμα και τις πληγές από τα βασανιστήρια, να δώσουν στους βασανισμένους μιαν ανώτερη ψυχική αντοχή για να αντισταθούν.

Το 'χουμε απόφαση, μια μέρα όλοι οι άνθρωποι να

'χουνε δυο πόδια

ένα χαρούμενο γεφύρι από ματιά σε ματιά

από καρδιά σε καρδιά.

Γι' αυτό όπου καθίσεις ανάμεσα στα τσουβάλια του καταστρώματος φεύγοντας για την εξορία

Πίσω από τα σίδερα του τμήματος μεταγωγών

κοντά στο θάνατο που δεν λέει «αύριο»

ανάμεσα σε χιλιάδες δεκανίκια από πικρά σακατεμένα χρόνια

εσύ λές «αύριο» και κάθεσαι ήσυχος και βέβαιος

όπως κάθεσαι ένας δίκαιος άνθρωπος αντίκρυ στους ανθρώπους.

Τον Ιούλιο του 1950 απολύεται σαν βαριά άρρωστος. Μόλις ένα μήνα αργότερα, η γραφή του θεωρείται ακόμη επικίνδυνη για τους τοποτηρητές της Ουάσιγκτον, συλλαμβάνεται ξανά και μεταφέρεται πίσω στη Μακρόνησο. Η διεθνής κινητοποίηση για την σωτηρία του ποιητή φουντώνει και κάτω από ενδοκυβερνητικές πιέσεις, τον οδηγούν στον Αϊ Στράτη όπου γράφει το «Γράμμα στο Ζολιό Κιουρί».

Ζολιό, μας κυνηγάνε στην πατρίδα μας

γιατί αγαπάμε πολύ την πατρίδα μας

γιατί αγαπάμε τούτες τις γριούλες μας ελιές

με τα σταχτιά τσεμπέρια τους και το ρυτιδωμένο χαμόγελο

γιατί αγαπάμε τα βασανισμένα αμπέλια μας

με το θυμό τους και τη λύπη τους

ετούτα τα σπασμένα μάρμαρα που φέγγουνε το βράδυ

τα φτωχά κατώφλια μας και τα νυχτέρια μας

ετούτες τις πορτοκαλιές που ανάβουνε τα κίτρινα φανάρια τους

πάνω από τα σκυμμένα μέτωπα

ετούτα τα πλατάνια που κρατάν στους ώμους τους τον

ήλιο και τα χρόνια και τα καριοφύλλα

ετούτα δώ τα χωματένια χέρια που κρατάνε την τιμή του κόσμου.

Μας κυνηγάνε, Ζολιό, γιατί δεν θέλουμε

να βλαστημάν το χώμα μας οι ξένες μπότες

γιατί δεν θέλουμε, Ζολιό, να 'ναι η πατρίδα μας

έξω απ' τη λευτεριά και την ειρήνη.

Να λοιπόν το μεγάλο πρόβλημα για τους δημίους του. Όπου και να τον πάνε, όπου και να τον κλείσουν, σε όποιο νησάκι και να τον απομονώσουν, η αύρα, το κύμα, το φως θα του δίνουν ζωή και δύναμη για να γράφει. Όποιο μέτρο και να πάρουν ο παράνομος μηχανισμός θα δουλεύει και οι στίχοι του θα ταξι-δεύουν.

Να υπογράψει λοιπόν. Είναι το τελευταίο τους χαρτί. Ν' αρνηθεί το κόμμα του το ΚΚΕ. Αν το καταφέρουν η κατηφόρα άκρη δεν έχει. Θα μπορούν να ελπίζουν σε άρνηση του Κομμουνισμού, σε άρνηση της ιδεολογίας του. Συσκέψεις επί συσκέψεων. Τον πιέζουν με όλα τα μέσα να υπογράψει. Η φωνή του όμως τους καθηλώνει. «Πεθαίνοντας ολοκληρώνω το έργο μου».

Παρά τις φοβερές αντιξοότητες, παρά τα βασανιστήρια, μένει συνεπής στις ιδέες του. Και όχι μόνο αυτό. Αν και άρρωστος αρνιέται την οποιαδήποτε άνεση ή διάκριση. Μένει στην ίδια σκηνή με τους συντρόφους του. Στέκει κοντά τους πάντα με ένα χαμόγελο. Τους διαβάζει ποιήματά του. Για την ψυχωγία τους, για την εμψύχωση των συνεξοριστών οργανώνει θιάσους, κονσέρτα, χορωδιακές παραστάσεις, χορευτικό τμήμα και ταυτόχρονα τελειώνει τις «Γειτονιές του κόσμου», ένα επικό έργο όπου οι

1949. Μακρόνησος. Με τον Μάνο Κατράκη

γειτονιές της Αθήνας κυριαρχούν. Οι γειτονιές της κατοχής, των Δεκεμβριανών, της εξορίας.

Είταν όμορφες κείνες οι μέρες και μ' όλους τους νεκρούς μας.

Οι νύχτες περνούσαν κάτω από τους πυροβολισμούς.

Τα ξημερώματα, ανοίγαμε τις πόρτες

Μεγάλοι κουβάδες ήλιο πλέναν τα πατζούρια και τους δρόμους.

Θα ζούσαμε λοιπόν ακόμη μια μέρα.

Θα δίναμε ακόμη μια μέρα στον κόσμο.

Δυο λόγια μονάχα. Τα μάτια καταλάβαιναν.

Εα ν' ανταμώναμε ύστερ' από χρόνια. Σφίγγαμε πολύ τα χέρια.

Τρέχαμε να προσφτάσουμε τη ζωή. Ανεβαίναμε.

Μ' ένα κομμάτι ψωμί στην τσέπη

Μ' ένα μισοτελειωμένο φιλί στο στόμα,

μ' ένα ολάκερο όνειρο στην καρδιά.

Πίνοντας με φαρδιές γουλιές τον αέρα.

Α, εκείνοι οι ατέλειωτοι δρόμοι. Γαϊ σου, σύντροφε.

Το μεσημέρι, ναι. Στη γωνία. Τρέχαμε.

Τρέχαν οι προκηρύξεις. Τρέχαν τα τραμ.

Μερμήγκιαζε η Καισαριανή απ' τις λαϊκές σημαίες.

Ενα μεγάφωνο στην πλατεία. Τ' ανακοινωθών του ΕΛΑΣ.

Οι προλετάριοι άκουγαν. Πλυμένοι, χτενισμένοι,

φτιάχνανε το μνημείο των ηρώων,

ένας σωρός πέτρες το μνημείο,

ένα ελαστικό κράνος στην κορφή,

και έτσι βουβόι οι εργάτες με τ' άγρια μουσκεμένα τους μαλλιά,

έτσι σκυφτά στην πλατεία της συνοικίας,

ήτανε σαν να πλέναν κάτω απ' τις σημαίες της αυλής τις καλοφουσκωμένες ρόδες του ήλιου. Εμπρός. Εμπρός.

Ακόμη μια μέρα για τον άνθρωπο. Ακόμη μια μέρα.

Αυτή την εποχή το μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ Νίκος Μπελογιάννης, περνά στην Ελλάδα για να οργανώσει την οικοδόμηση του κόμματος. Συλλαμβάνεται όμως και μέσα από δικές, παρωδίες στέλνεται το 1952 στο απόσπασμα. Είναι η εποχή που όποιος δηλώνει κομμουνιστής ονομάζεται από το αμερικανόκνητο καθεστώς «πράκτορας της Μόσχας» και σαν τέτιος κατάσκοπος, που του αρμόζει «εις θάνατον». Για την σωτηρία του Μπελογιάννη και των συντρόφων του, εδώ και στο εξωτερικό, ξεκινάει ένας τιτάνιος αγώνας. Το μεριδίό του ο ποιητής το εκπληρώνει με το παραπάνω. Γράφει τον «Άνθρωπο με το Γαρύφαλλο» που από τις εκδόσεις «Νέα Ελλάδα» θα κυκλοφορήσει πλατιά στο εξωτερικό και σε γαλλική μετάφραση που συνοδεύει το γνωστό σκίτσο, του άλλου μεγάλου φιλειρηνιστή καλλιτέχνη Πάμπλο Πικάσσο.

Η εκτέλεση του Μπελογιάννη και των συντρόφων του, κάνουν το ποτήρι της διεθνούς κοινής γνώμης να ξεχειλίζει. Κάτω από τις πιέσεις της, το καθεστώς αναγκάζεται να ελευθερώσει τον Ρίτσο που τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου επιστρέφει από την εξορία για να ριχτεί αμέσως στον αγώνα. Μπαίνει στη νεοσύστατη ΕΔΑ και αρχίζει συνεργασία με την εφημερίδα την ΑΥΓΗ. Τίποτα δεν έχει αλλάξει μέσα του. Παραμένει ο σταθερός και ακλόνητος μαχητής. Δεν θρυμματίζει την ποίησή του με το αγκάθι της «ήττας» όπως άλλοι

σύγχρονοι του ποιητές. Αντιλαμβάνεται αμέσως την άλλη μορφή που παίρνει η πάλη του λαού μας μέσα στις συνθήκες της δεκαετίας του '50.

Ναι θα τον ρίζουμε μια μέρα ανάσκελα τον πόνο.

Στην κατοχή είχε γνωρίσει τη φοιτήτρια Φαλίτσα Γεωργιάδη, γιατρό τώρα στο καρλόβασι Σάμου. Παντρεύονται και ένα χρόνο αργότερα γεννιέται η κόρη τους (Ερί) Ελευθερία, για την οποία θα γράψει το «Πρωινό Άστρο». Εν τω μεταξύ έχει εκδοθεί η συλλογή «Αγρύπνια» με τα σπουδαιότερα ποιήματα της δεκαετίας. Ανάμεσά τους είναι και η «Ρωμοσύνη».

Αυτά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό, αυτές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,

αυτά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο, αυτές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δικίο.

ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1956 Επιτέλους. Μετά από πολλούς κόπους και προσπάθειες, καταφέρνει σαν μέλος μιας αντιπροσωπείας από καθηγητές Πανεπιστημίου, δημοσιογράφους και διανοούμενους να περάσει τα σύνορα και να επισκεφθεί τη Σοβιετική Ένωση. Δημοσιεύει σε 35 σειρές, στην Αυγή, τις εντυπώσεις του. Κυκλοφορεί σε 2η έκδοση, 20 ακριβώς χρόνια μετά, τον επιτάσιο και τη «Σονάτα του Σεληνόφωτος» που βραβεύεται με το Α' Κρατικό Βραβείο ποίησης για το 1956 Κυκλοφορούν 4 ακόμη ποιητικές συλλογές ενώ οι «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις» τύπωναν στο εξωτερικό τον «Πέτρινο Χρόνο» και τις «Γειτονιές του κόσμου». Κυκλοφορεί σε μετάφραση Ρίτσου το ποίημα του μεγάλου Σοβιετικού ποιητή Αλεξάντρ Μπλοκ, «Οι Δώδεκα». Στη μεγάλη γαλλική επιθεώρηση Les lettres Francaises δημοσιεύεται η Σονάτα του Σεληνόφωτος συνοδία με ένα μνημικό από τον Λουί Αραγκόν. Ακολουθεί το «Όταν έρχεται ο ξένος» ενώ στο εξωτερικό, αλλά στα ελληνικά τυπώνονται τρία ακόμη βιβλία του. Περνά ξανά τα σύνορα, αυτή τη φορά για τη Βουλγαρία και Ρουμανία. Η Ρουμανία είναι και η δεύτερη χώρα όπου θα κυκλοφορήσει μια φροντισμένη έκδοση με αποσπάσματα από το έργο του. Οι λαοί αρχίζουν αργά μα σταθερά την ουσιαστική επαφή με το ποιητικό έργο του Ρίτσου.

Αρχίζει όμως και η επαφή του ποιητή με την ξένη λογοτεχνική κίνηση. Το διεθνιστικό του καθήκον, η θέληση να ξεπεράσει ο ελληνικός λαός το φράγμα της γλώσσας και να γνωρίσει τους μεγάλους της παγκόσμιας προλεταριακής ποίησης, για άσκηση αλλά και για ξεκούραση στα διαλείμματα της δουλειάς του είναι μερικοί από τους λόγους που τον οδηγούν στις μεταφράσεις. Πολύγραφος και χειμαρρώδης δημιουργός, όταν πρόκειται για μετάφραση γίνεται όσο το δυνατόν πιο επιμελής και προσεχτικός, δουλεύει και την παραμικρή λεπτομέρεια. Ξαναγυρίζει στη Ρουμανία για να επεξεργαστεί την Ανθολογία Ρουμανικής Ποίησης που θα κυκλοφορήσει δυο χρόνια αργότερα.

Αυτή την εποχή ο Μίκης Θεοδωράκης βρίσκεται στο Παρίσι. Έχει στα χέρια του ένα βιβλίο του Ρίτσου. Θα καταπιαστεί και θα μελοποιήσει οχτώ τραγούδια σε ρυθμούς λαϊκούς και νησιώτικους δυο χρόνια αργότερα. Ο Επιτάφιος πρωτακούστηκε το 1960. Σε πλη-

ρη ισχύ το Γ΄ Ψήφισμα γράφει ο Κ. Ρήπης. Πάνω από δυο χιλιάδες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης βρίσκονται στις φυλακές. Το στρατόπεδο του Αϊ Στράτη ήταν γεμάτο. Το ΚΚΕ φυσικά παράνομο. Οι κομμουνιστές δικάζονται σε θάνατο με την κατηγορία της κατασκοπίας. Συμμορίες αλητών της δεξιάς χτυπούν ακόμη και τα παιδιά έξω από τις πόρτες των σπιτιών τους. Και ξαφνικά, μέσα στο απόλυτο σκοτάδι με το οποίο είχε σκεπαστεί τη χώρα η τρομοκρατία της ΕΡΕ, μια μελωδία, ένας στίχος, ένα τραγούδι:

Γιε μου εσύ δεν χάθηκες μέσα στις φλέβες μου είσαι γιε μου στις φλέβες ολουνών, έμπα βαθιά και ζήσε.

Τη στιγμή που ήταν σχεδόν αδύνατο να πραγματοποιήσεις μια πλατιά συγκέντρωση σ' ένα θέατρο, τη στιγμή που ο φόβος δεν άφηνε να γεμίσουν οι αίθουσες των πολιτικών εκδηλώσεων, πώς βρέθηκε ξαφνικά τόσος κόσμος να συνωστιάζεται αγκομαχώντας, κλαίγοντας και τραγουδώντας; Οι αστυφύλακες, παρακολουθούσαν παρατεταγμένοι, γεμάτοι απορία, όπως παρακολουθεί κανείς μια παράξενη μυσταγωγία. Περίεργοι αυτοί οι κομμουνιστές.

Ενώ ο Επιτάσιος ανεβαίνει στο θέατρο, από τον Μίκη Θεοδωράκη και κυκλοφορούν ο «Μαύρος Άγιος» για τον Πατρίτς Λουμούμπα και οι δυο πρώτοι τόμοι των «Απάντων ποιημάτων» ο Ρίτσος γίνεται ταξιδευτής. Ρουμανία για το φεστιβάλ Καρατζιάλε. Τσεχοσλοβακία για να ολοκληρώσει, σε συνεργασία με τους ίδιους, την «Ανθολογία Τσέχων και Σλοβάκων Ποιητών». Γνωρίζει τον Ναζίμ Χικμέτ αλλά η αρρώστια τον ξαναχτυπά. Νοσηλεύεται στην Οστράβα για να συνεχίσει αργότερα Ουγγαρία, Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, ξανά Τσεχοσλοβακία και Ρουμανία

όπου στο Βουκουρέστι στήνεται προτομή του από τον γλύπτη Κ. Μπαράσκι. Εν τω μεταξύ κυκλοφορούν 3 ακόμη βιβλία του και μια μετάφραση. «Τα Ποιήματα» του Αττίλα Γιόζεφ. Στις 23 του Μάη του 63 τρέχει στη Θεσσαλονίκη για τον ετοιμοθάνατο Λαμπράκη. Στην προεκλογική συγκέντρωση της ΕΔΑ απαγγέλει το ποίημα Ο ΛΑΟΣ. Την επομένη ο index της προεδρίας απαγορεύει τα ποιήματα.

Τούτος ο λαός, αφέντη μου, δεν ξέρει πολλά λόγια, σωπαίνει, ακούει, κι όσα του λες τα δένει κομπολόγια. Και κάποιο βράδυ — πες σαν χτες — υψώνει το κεφάλι

κι αστράφτουνε τα μάτια του κι αστράφτει ο νους του πάλι.

Κι όπως περνάν κι όπως βροντά, μαδάει ο αγέρας ρόδα

κι από τη λάσπη ξεκολλά της Ιστορίας η ρόδα.

Και τούτο το περήφανο, τ' άμετρο ψυχομέτρι,

μόνη σημαία το φως κρατεί, μόνο σπαθί το αλέτρι.

Νάτος, περνάει ο αδούλωτος στρατός της δικαιοσύνης και πάει να σπείρει όλη τη γης με στάρι και άστρα ειρήνης.

Στις εκλογές του 64, που θα οέουν στη κυβέρνηση τον Γέρο Παναγνρέου, ο Ρίτσος είναι υποψήσιος της ΕΔΑ στην Α' Αθήνας. Μνημειώδης χαρακτηρίζεται ο λόγος του στις 4 Φλεβάρη. Κυκλοφορούν το «Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού», ο Γ' τόμος από τα άπαντα, η μετάφραση αποσπασμάτων από έργα του ποιητή της μπολσεβίκικης Επανάστασης, Βλαδίμηρου Μαγιακόφσκι, ο «Φιλοκτήτης» και η μετάφραση του «Εγώ η μητέρα μου και ο κόσμος». Γυρίζοντας από ένα μικρό ταξίδι στην Κούβα του Φιντέλ Κάστρο, ο

1962. Πράγα. Με τον Ναζίμ Χικμέτ στην κοινή συνέντευξή τους που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό της Πράγας «Κουλτούρα».

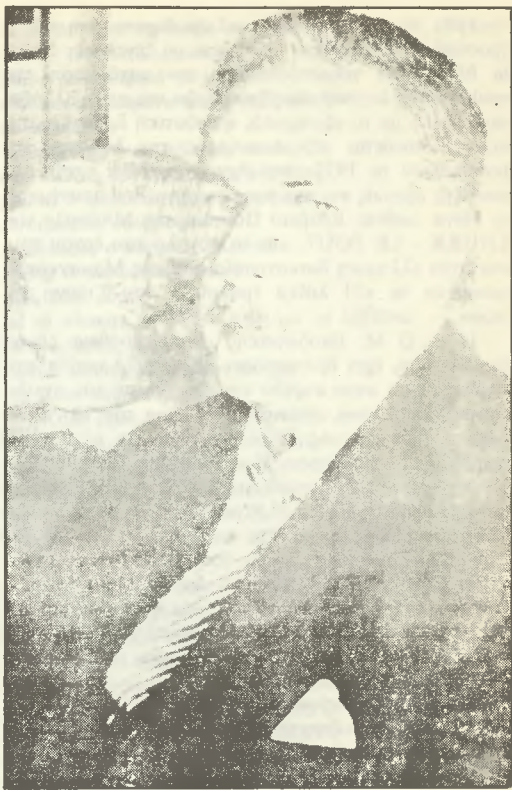
διεθνισμός οουντώνει περισσότερο. Συνεχίζει τις μεταοράσεις των μεγάλων ποιητών του προλεταριάτου. Κυκλοσορούν Ναζίμ Χικμέτ, Ηλία Ερεμπουργκ, Νίκολας Γκυλλιέν, η Ανθολογία Τσέχων και Σλοβάκων ποιητών, που επιτέλους τέλειωσε, οι Μαρτυρίες Β', ο Ορέστης και σε ξεχωριστή έκδοση αυτή τη σορά, η Ρωμιοσύνη, με την ευκαιρία της μελοποίησης του έργου από τον Θεοδωράκη.

Η ΕΠΑΡΑΤΗ ΕΠΤΑΕΤΙΑ

1967. Ο διμέτωπος δεν άντεξε στην αντεπίθεση. Η άρνηση συνεργασίας με την αριστερά διανεύει τις ελπίδες για έξοδο από το καθεστώς της μεταπολεμικής τρομοκρατίας. Το ολέθριο λάθος της Ενωσης Κέντρου εκμεταλλεύεται η ντόπια και ξένη αντίδραση. Με την ανοχή του παλατιού, η Ουάσιγκτον εγκαθιδρύει στην Ελλάδα τις μαριονέτες της. Η πραξικοπηματική άνοδο στην εξουσία των αξιωματικών, ξανάνοιξε τις πληγές της χώρας και τα στρατόπεδα που για μια στιγμή οάνηκαν πως θα μείνουν εοιάλτες του παρελθόντος. Ήμερώματα της 21ης Απριλίου, μαζί με άλλους 10.000 πατριώτες, ο Ρίτσος συλλαμβάνεται, μετασέρεται στον Ιππόδρομο και από κει χωρίς δίκη στη Γυάρο. Μετά από διεθνή πίεση και επέμβαση του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, κλείνει η Γυάρος και το στρατόπεδο μετασέρεται στη Λέρο, στο Λακκί και στο Παρθένι όπου και ο ποιητής. Τα βιβλία όλων των προοδευτικών συγγρασέων απαγορεύονται. Ανάμεσά τους και τα δικά του. Ακαδημίες, πανεπιστήμια, συγγρασεις, ποιητές, δημοσιογράφοι, κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες, ραδιόσωνα και τηλεοράσεις όλων των χωρών διαμαρτύρονται, ιδιαίτερα για τη σύλληψη και κράτησή του.

Βαριά άρρωστος το 1968 μεταφέρεται υπό φρουρήση στο αντικαρκινικό κέντρο «Αγ. Σάββας». Κάτω από τη διεθνή πίεση, η χούντα τον μετασέρει στο σπίτι της γυναικας του στο Καρλόβασι Σάμου υπό αυστηρή επιτήρηση. Η υγεία του πάει από το κακό στο χειρότερο. Οι εχθροί προσεύχονται. Οι οίλοι και σύντροφοι αγωνίζονται. Εβδομήντα πέντε Γάλλοι Ακαδημαϊκοί συγγρασεις και Νομπελίστες τον προτείνουν για το βραβείο Νόμπελ. Η πολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση του ακούραστου δημιουργού είναι αρκετή. Οι μανδαρίνοι θα απορρίψουν την πρόταση για απονομή του βραβείου εννέα φορές μέχρι τις μέρες μας. Εν τω μεταξύ το έργο του, διαδίδεται σε όλον τον κόσμο. Με τα κάγκελα της ουλακής, με το συρματοπλέγμα, με τα χιλιόμετρα των κυμάτων και την απεραντοσύνη της θάλασσας δεν απομονώνεται η τιμία φωνή της δικαιοσύνης. Οι γραμμές που περιδιαβαίνουν τη ζωή και εξυπώνουν τον άνθρωπο δεν σβήνουν. Δεν χάνονται οι σίχοι που τραγουδάνε το μέλλον, που σχεδιάζουν τη σοσιαλιστική κοινωνία. Από τη Σάμο, κρυοά φυγαδεύονται τα χειρόγραφα. Σε πρώτη διγλωσση έκδοση, με πρόλογο του Αραγκόν, από τις εκδόσεις GALLIMARD, κυκλοσορούν στο Παρίσι οι «Πέτρες Επαναλήψεις Κιγκλιδώμα». Οι μεταφράσεις έργων του, που είχαν αρχίσει από το 1942, πολλαπλασιάζονται με δημοσιεύσεις σε εφημερίδες, περιοδικά, παρουσιάσεις από TV και ράδιο.

Ενάντια στη θέληση των κρατούντων, αναγνωρίζε-

1970. Αθήνα.

ται η οικουμενικότητα του Ρίτσου. Ο κόσμος μαθαίνει πως μια γενναία φωνή, ποιητική, αναγκάζεται στη οίμωση από τις πιο παράλογες και απάνθρωπες δυνάμεις, αυτές που μόνο ο φασισμός μπορεί να εκθρέψει. Η ανθρωπότητα μαθαίνει για αυτή τη φωνή και ζητά να την ακούσει. Η ποίηση που δονούσε και δονεί την ψυχή του ελληνικού λαού, συγκίνησε τώρα μαζί και τους ανθρώπους όλου του πλανήτη. Το έργο που κράτησε στο επίκεντρό του πάντα τον άνθρωπο με όλους τους καημούς και τα πάθη του, με όλους τους πόθους και τα όνειρά του για μια ζωή πιο ανθρώπινη, γίνεται τώρα «οδηγός μάχης και ευτυχίας, όπλο στα χέρια του λαϊκού αγωνιστή, σημαία στα χέρια της ελευθερίας» για όλη την υδρόγειο.

1970. Ο Πατακός καλεί τον ποιητή στην Αθήνα. Έχει προηγηθεί διάβημα της αγγλικής κυβέρνησης προς το υπουργείο Εσωτερικών που ζητάει να επιτραπεί στον Ρίτσο, να λάβει μέρος σ' ένα Παγκόσμιο Συνέδριο Ποίησης στο Λονδίνο. Η χούντα προσφέρει διαβατήριο με την προϋπόθεση να μην επικρίνει τη στρατοκρατία, τους βασανιστές, το καθεστώς. Η κατηγορηματική του άρνηση τον οδηγεί και πάλι εξορία στη Σάμο, όχι όμως για πολύ. Η διεθνής πίεση, υποχρεώνει τους δικτάτορες, να άρουν την απαγόρευση μετακίνησης εντός Ελλάδος. Φτάνει αμέσως στην Αθήνα όπου υποβάλλεται σε εγχείριση. Το Νοέμβρη ανακηρύσσεται μέλος της Ακαδημίας Λογοτεχνίας και επιστημών MEINZ της Δυτ. Γερμανίας.

1971. Η χούντα πουλάει φιλελευθεροποίηση σε μια προσπάθεια να κερδίσει χρόνο και να ξεγελάσει όσους θα θέλανε να γελαστούν. Με την κατάργηση της προληπτικής λογοκρισίας ξαναρχίζει και στην Ελλάδα, παράλληλα με το εξωτερικό, η εκδοτική δραστηριότητα. Δημοσιεύεται «Ο Αφανισμός της Μήλος» και ακολουθούν το 1972 επτά έργα γραμμένα στους τόπους της εξορίας και της απομόνωσης. Του απονέμεται το Μέγα Διεθνές Βραβείο Ποίησης της Μπιενάλε του ΚΝΟΚΚ - LE ZOUT, για το σύνολο του έργου του, ενώ στην ελληνική δισκογραφία ο Νίκος Μαμαγκάκης προσθέτει τα «11 λαϊκά τραγούδια του Γιάννη Ρίτσου».

1973. Ο Μ. Θεοδωράκης με τη βοήθεια ξένων δημοκρατών, έχει δραπετεύσει από την Αρκαδία στο Παρίσι. Μέσα στον πυρετό και την ένταση του αντιδικτατορικού αγώνα, φτάνουν στα χέρια του 18 Λιανο-τραγούδα της πικρής πατρίδας, γραμμένα από το '8 στο Παρθένι της Λέρου. Η μελοποίησή τους δυναμώνει τη φωνή των αγωνιζομένων Ελλήνων. Για μια ακόμη φορά, το έργο του Ρίτσου δένεται με τη μουσική του ψηλού και σαν τέτιο, παρά τα εμπόδια που του στήνουν, περνάει στο στόμα του λαού, γίνεται αποδεχτό από ευρύτερους κύκλους ανθρώπων πέρα από αυτόν του εργατικού κινήματος και τους ενώνει στον αγώνα για απαλλαγή του τόπου από τα δεσμά της εξάρτησης, για πραγματική δημοκρατία, για ειρήνη.

Την Ρωμιόσύνη μην την κλαις

εκεί που πάει να σκύψει

νάτη πετιέται από ξαρχής αντρίευει και θεριεύει

και καμακώνει το θεριό με το καμάκι του Ηλίου

1974. Κάτω από την ασίγηστη πάλη του λαού και το βάρος των ανομιμάτων της η χούντα πέφτει. Με τη μεταπολίτευση ο ποιητής που η ζωή του δέθηκε με τα ιερά δεσμά με την ιστορία του τόπου και του λαού, βρίσκεται το ρυθμό του. Συνεχίζει με νέο παλμό την θριαμβευτική του πορεία, γίνεται ινδαλμα του λαού. Από τον πρόεδρο της Δαϊκής Δημοκρατίας της Βουλγαρίας Τεόντορ Ζίφοκοφ, του απονέμεται το Διεθνές Βραβείο Δημητρώφ.

Η διεθνής αναγνώριση του ποιητή του λαού, του υπεύθυνου πνευματικού στοχαστή με την απaráμιλλη αγωνιστική συνέπεια, την ανεξάντλητη προσφορά στα ελληνικά γράμματα και την παγκόσμια διανόηση, με το ανώτερο πνευματικό ήθος, τη μετριοφροσύνη και την απλότητα, την καλωσύνη και ανθρωπιά, βρίσκεται τώρα στα μεγαλύτερα ύψη. Έχει κερδίσει την εκτίμηση και το θαυμασμό, όχι μόνο του λαού μας. Η φωτεινή συνείδηση του καιρού μας αναγνωρίζεται σαν σύμβολο του μαχητή για τη λευτεριά και τα δίκια του Ανθρώπου. Διακρύσσεται επίτιμος διδάκτορας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. Του απονέμεται το Μέγα, Γαλλικό Βραβείο ποίησης «Αλφρε ντε Βινύ» και το Διεθνές Βραβείο «Αϊτνα-Ταορμίνια» το μεγαλύτερο βραβείο ποίησης (1976), το Διεθνές Βραβείο Ποίησης SEREGNO-BRIANZA (1976), το Βραβείο Λένιν για την προσφορά του στην υπόθεση της Ειρήνης (1977), το Μέγα Ιταλικό Βραβείο Ποίησης MODELO (1978), μετάλλιο της πόλης TARBE της Ν. Γαλλίας, τιμητικό μετάλλιο του Οίκου Φιλίας των Λαών - ΕΕΣΔ (1979), ανακηρύσσεται επίτιμος διδάκτωρ των Γραμμάτων του Πανεπιστημίου του Μπέρ-

1975. Θεσσαλονίκη. Ύστερα από την τελετή, στην έξοδο του Πανεπιστημίου.

μιγαμ- Αγγλία, επίτιμος δημότης πόλεων δήμων και χωριών και το ποτάμι των τιμών τέλος δεν έχει.

Τα έργα του εκδίδονται σε μεγάλο τίραζ. Στη Γαλλία για παράδειγμα, ξεπερνάει και τους Γάλλους ποιητές. Δίσκοι με μελοποιημένους στίχους του κυκλοφορούν. Οι απαγγελίες του σκίζουν τους αιθέρες από τα ερτζιανά. Εκθέσεις διοργανώνονται με τα έργα, άλλων γι' αυτόν, σπάνιες εκδόσεις κτλ. αλλά και έργων που με τόσο μεράκι είχε δουλέψει ο ίδιος ο καλλιτέχνης τα χρόνια της εξορίας (ζωγραφική, χαρκατική, ζωγραφική σε πέτρες κόκαλα και ρίζες). Το 1979, η παγκόσμια προοδευτική ανθρωπότητα γιόρτασε τα 70 χρόνια του ποιητή, τιμώντας έτσι όχι μόνο τον άνθρωπο που με έργο και ζωή αγωνίστηκε για ειρήνη, λευτεριά και ένα ευτυχισμένο μέλλον αλλά και τους αγώνες που με τόσες θυσίες και αίμα διεξήγαγε ο ελληνικός λαός για την κατάχρηση της λευτεριάς του, αγώνες που τόσο επικά περιγράφονται στη γιγάντια ποίησή του. Τυπώνονται ειδικές εκδόσεις, πολυτελείς και καλλιτεχνικές, οι εφημερίδες και τα περιοδικά αοιερώνουν σελίδες ολόκληρες. Η ζωή και το έργο του γίνονται θέμα οσιητικών διατριβών κινηματογραφικές ή τηλεοπτικές ταινίες.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Εν τω μεταξύ ο τροβαδούρος της Ειρήνης συνεχι-

ζει την πορεία του. Πρώτος σε όλες τις εκδηλώσεις και τις κινητοποιήσεις της εργατιάς και του κόμματός της. Απλός, σεμνός, παρά τη διεθνή αναγνώριση, παραμένει ο ποιητής σύντροφος των καθημερινών αγώνων: Δεν ξεχνά τους αντιπάλους του. Δεν το ξεχνούν και αυτοί. Μεταμοιεσμένοι με το προσώπιο μιας Νέας Δημοκρατίας, εν έτη 1979, συνεχίζουν να απαγορεύουν τα τραγούδια του. Το έργο που υμνεί το μεγαλύτερο αγαθό τη λευτεριά, «Οι γειτονιές του κόσμου» μελοποιημένο από το Μίκη Θεοδωράκη απαγορεύεται όχι μόνο να παρουσιαστεί από τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, αλλά ακόμη και να διασημιστεί από τις αντίστοιχες εκπομπές της δισκογραφικής εταιρίας. Τους αξίζει ένα μειδίαμα λύπης για την κατάντια τους. Ο αγώνας συνεχίζεται.

Γι' αυτό τραγουδάμε.

Θα φτιάξουμε την πυρκαϊά του κόσμου ένα άγαλμα να κοιμηθούν στα πόδια του τα παιδιά με το μάγουλο ακουμπισμένο στο ζερβί τους ώμο να κοιμηθούν οι φαντάροι βγάζοντας πια τις αρβύλες τους

να κοιμηθούν οι μανάδες δίχως να φοβούνται το χτύπημα της πόρτας

να κοιμηθούν μια στάλα οι σκοτωμένοι μας που κουράστηκαν πια να μην πεθαίνουν όλοι να κοιμηθούμε για να ξυπνήσουμε αύριο νωρίς πολύ νωρίς την πρώτη μέρα του ανθρώπου.

Ο αγώνας για την πραγματική αλλαγή, τη δημοκρατία του λαού, το σοσιαλισμό συνεχίζεται. Και ο ποιητής της Ρωμιοσύνης πάνω στην πόρτα του Πολυτεχνείου έχει δώσει τον όρκο του, «Όρκο της νιότης, της ζωής, της λευτεριάς, όρκο του ονείρου και της πράξης». Έχει δώσει τον όρκο να είναι πάντα εκεί. Να

λένε δυνατά τη λέξη σύντροφος κι αυτός να μην λείπει. Να είναι μπροστάτης.

**Πόσα συντροφικά τα χρόνια
πολλαπλασιασμένα από θυσίες και όνειρα
σε αιώνες**

**Το παρελθόν, το μέλλον, το παρόν,
εσύ κι εσύ, εργάτης και ο αγρότης
εσύ κι ο σπουδαστής κι ο εργάτης
σύντροφοι, σύντροφοι**

**η Ελλάδα, ο κόσμος, πλάι-πλάι
ωραία συντροφική φωνή**

εδώ, εδώ, εδώ,

με τα πλακάτ, με την ελπίδα, με τα λάβαρα,

οι αγωνιστές παρόντες

κοντά, κοντά, μέσα στον κόσμο

για όλον τον κόσμο

Κάθε Πρωτομαγιά μαζί με την εργατική τάξη, που συσπειρωμένη οριοθετεί τους αγώνες της για την κατάκτηση του αύριο, κάθε τέτοια μέρα, ο ποιητής της πανανθρώπινης οιλίας κλείνει ένα ακόμη χρόνο δημιουργικής καριέρας και μαζί τους υπογράφει τα ανεξόλητα συμβόλαια του μέλλοντος, της αιώνιας νιότης.

Πιότερη ακόμη αγάπη, πιότερη δουλιά.

Γιατί ένας σύντροφος, όσο ψηλά κι αν φτάσει

αν δεν τραβήξει ακόμη πιο ψηλά έχει πέσει κιόλας.

Εκεί που κάποτε τον ζητούσαν από το σπίτι για να τον οδηγήσουν στα μπουντρούμια, τώρα οι πολιτιστικοί σύλλογοι, οι μαζικοί ομοερείς ζητούν να τον έχουν όσο περισσότερο κοντά τους, να τον ακούν να απαγγέλει με την τόσο ήρεμη σωνή του, να του παραδίδουν οι δήμοι τα κλειδιά της πόλης τους. Το πατρικό σπίτι στην Μονεμβασία, σύντομα θα λειτουργήσει σαν μου-

1975. Θεσσαλονίκη. Στην τελετή της αναγόρευσης του Γιάννη Ρίτσου, επίτιμου διδάκτορα της Φιλοσοφίας από τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

1977. Μόσχα. Στην τελετή της απονομής του Βραβείου Λένιν στον Γιάννη Ρίτσο. Από αριστερά: Μπόρις Πολεβόι, Λουί Αραγκόν, Μιχαήλ Γκεαργκιάντζε, Γραμματέας του Προεδρείου του Ανωτάτου Σοβιέτ της ΕΣΣΔ, Ν. Μπλοχίν, Γιάννης Ρίτσος.

σειο που θα στεγάσει το έργο του, τα χειρόγραφα, τους πίνακες που ζωγράφισε ο ίδιος, τις πέτρες του, καθώς και την εκπληκτική σε ποιότητα συλλογή ζωγραφικών έργων που έχει στην κατοχή του. Και βέβαια ένα μουσείο δεν είναι ποτέ το τέλος, αλλά η πορεία. «Ποτέ δεν είχα το φόβο του χρόνου» θα πει σε μια συνέντευξη στον Αχ. Χατζόπουλο. «Πάντοτε έκανα μια αντιστροφή μέτρηση του χρόνου και μετρούσα την αξία της ζωής, όχι με αυτό που έχανα σε νεότητα, αλλά μ'αυτό που κέρδιζα σε πνευματική νεότητα. Μέσα από την καθημερινή άσκηση της τέχνης, αισθάνομαι μια συνεχή αποτοξίνωση, όχι μόνο πνευματική αλλά και ψυχική. Μπορώ να πω, ταυτόχρονα και σωματική».

**Το νου σας σύντροφοι ποιητές
ένας ποιητής είναι ένας εργάτης στο πόστο του
ένας στρατιώτης στη βάρδια του.**

Να η μυστική συνταγή αυτού που κατάφερε να σταθεί στην πρώτη γραμμή της μάχης για ένα κόσμο καλύτερο, να συντονίζει τα βήματά του στον τεράστιο διασκελισμό της τιμημένης ακατανίκητης και πρωτοπόρας δύναμης της εργατικής τάξης και να γίνει ο αναπαλμός και ο φάρος στη μάχη της για ελευθερία. Να εμπνέωσει τους πόθους της. Δίκαια η εργατική τάξη της χώρας μας περηφανεύεται για τον ποιητή της που πάντα κατόρθωνε να βρίσκει και να μετουσιώνει σε τέχνη, τους συνδετικούς κρίκους που ενώνουν τους λαούς και αποτελούν στην ιστορία της ανθρωπότητας, τη μαγεία του μέλλοντος.

Σε μια εποχή κρίσιμη, γράφει η Ελ. Χουζούρη, όπου η υλική πλευρά της ζωής, βαραίνει περισσότερο, το έργο του ποιητή, υψηλό σε ποιότητα και τεράστιο

σε όγκο, 94 τίτλοι - συλλογές και έντεκα μεταφράσεις ξένων έργων, κατορθώνει να λειτουργήσει στον παγκόσμιο λογοτεχνικό χώρο σαν όργανο πανανθρώπινης συλλογικής συνείδησης και ιδεολογίας με διαστάσεις διαχρονικές και ρευστές, κατορθώνει να μην ανήκει σ' ένα περιορισμένο χώρο και χρόνο αλλά αντικειμενικά να ανήκει στον παγκόσμιο.

Τα «ιδιωτικά» αισθήματα υποκινούνται από μια διαρκή κοινωνικού περιεχομένου αποτίμηση. Ο προσωπικός χώρος και χρόνος διαποτίζονται από την κοινωνική και ιστορική μνήμη, οι προσωπικές καταστάσεις αντανakλούν τη γενική κατάσταση, οι εσωτερικές συγκρούσεις τη γενική σύγκρουση και τη δυναμική της. Η διείσδυση στην ατομική συνείδηση, στην ύπαρξη γίνεται μέσα από το κοινωνικό πρίσμα, προσθέτει ο Πάνος Θασίτης για να συνεχίζει η Ελ. Χουζούρη.

Αυτή η μεγαλοφυής σύλληψη του όλου και της αέναης κίνησής του μέσα στο χωροχρόνο, σύμφωνα με τις αρχές της διαλεχτικής, που ο ποιητής έχει απομώσει με αποστράπτουσα ποιητική ευαισθησία, δίνει την παγκοσμιότητα στο έργο του.

Η τέτια τοποθέτηση απέναντι στο όλο, δημιουργεί και τη βαθιά αίσθηση της ατομικής και συλλογικής ευθύνης μέσα από τη συμμετοχή στην πανανθρώπινη πράξη. Ο Ρίτσος προχωρώντας από το Εγώ στο Εμείς, αναζητάει και προτείνει τη συλλογική λύση. Τα μικροαντικείμενα που απαρτίζουν μια πληκτική καθημερινότητα, για τον Γιάννη Ρίτσο παίρνουν και αυτά το νόημα της ύλης που δεν χάνεται, που αποθησαυρίζεται

στο χρόνο και στην εμπειρία του, μαζί με τις απλές ανθρώπινες κινήσεις που γίνονται πάνω τους. Ακόμα κι ο θάνατος για τον Ρίτσο δεν είναι χάσιμο. Τίποτε δεν χάνεται. Όλα κινούνται και ενεργοποιούνται. Η

ποίηση του προχωρεί σαν «άσκηση που συνεχίζει, αργά, βαριά, την ιστορία». Η ελληνικότητά της δεν είναι πια παρά ένα από τα στοιχεία της παγκοσμιότητάς της. Ο ποιητής χρήζεται παγκόσμιος.

Νομίζω πως το ποίημά δίχως σπαθιά το βόλια
για έχε λά νόσμος το ψωμί, το φως το το τραγέδι.

Εκάλω απ' τη γνώσσα το κρατεί ως βόγγος το λά ζήλω
κι αν κάνει πως το τραγέδι τραγίδον το ζιτάρια.

Στρατή Τσίρκα

ΑΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

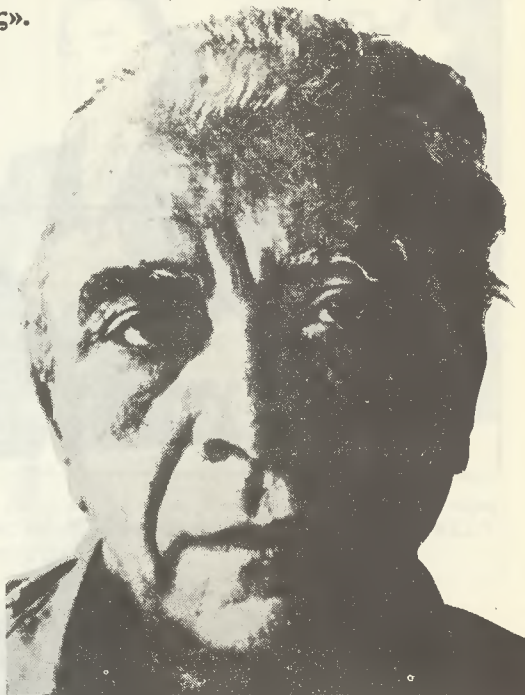
«Να μιλήσεις με κάποια ευθύνη, για τον άνθρωπο, τον αγωνιστή, υπομονή, έρευνα και ικανότητα σαν εκείνη που διέθετε ο ίδιος».

Γράφει ο σδ. ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

Γιατί ο Στρατής Τσίρκας, ο απλός και ήσυχος Γιάννης Χατζηανδρέας, ο ποιητής, ο δημοσιογράφος, ο μυθιστοριογράφος, ο κριτικός, ο δημοσιογράφος ο κομματικός, είχε στ' αλήθεια την υπομονή, την αξία την ικανότητα, την πραότητα, του δημιουργού και του ανθρώπου.

Επηρεασμένος από τους Σκληρό, Βάρναλη, Μπρεχτ, αλλά και από τους Σεφέρη, που θαύμαζε ιδιαίτερα, Έλλιοτ, Σαντάλ, Προυστ, Φώκνερ, Πάουντ, απόχτησε μίαν ασύνηθη καρτερικότητα απέναντι στις όποιες και απ' οπουδήποτε προερχόμενες κατηγορίες. Γιατί αυτός που κατηγορήθηκε για την «κοκεταρία» του τις «ερωτοτροπίες» του με τους «αριστοκρατικούς κύκλους του πνεύματος» τις «πολιτικές και ιδεολογικές αποστασίες» του, ήταν μέλος της κομματικής επιτροπής Αλεξάνδρειας και γενικός γραμματέας της Αντιφασιστικής Πρωτοπορίας. Ήταν αυτός που πνιγόταν με τα μικρά διηγήματα του αντιφασιστικού αγώνα, γράφοντας στον Τάσο Βουρνά. «Τι πάνω να κάω κι εγώ καλά καλά δεν ξέρω. Θα ήθελα βέβαια ένα μυθιστόρημα. Άσε όμως που καταλαβαίνω την τρομερή μου φτώχεια από την άποψη της τεχνικής, είναι και το ζήτημα του καιρού...» (I) Ήταν αυτός που 'γραφε τα Ελεύθερα Γράμματα, το Μαχητή, τη Φωνή, τους Έλληνες, κλπ. Ήταν η καρδιά κι ο παλμός του αγώνα. Ήταν ο συγγραφέας του άρθρου. «Να γυρίσουν οι ζωντανοί: «Δεν είναι η πρώτη φορά που τ' αεροπλάνα του στρατηγού Βαν Φλιτ βομβαρδίζουν και σκοτώνουν Έλληνες, όπως και στην τελευταία φρικιαστική σφαγή στο Νόρι Χίλλ στην Κορέα. Ξέρουμε με τι φορτουναρισμένη καρδιά θα δεχτούν οι χαροκαμένες μάνες, οι χήρες κι οι αρραβωνιαστικές των «εικοσάδων» σκοτωμένων του Νόρι Χίλλ τη φράση που με περίσσιο κυνισμό πρόσφερε ένας γιάγκης ανώτερος αξιωματικός του Επιτελείου. Είναι ένα από τα ατυχή πράγματα που συμβαίνουν στη μάχη (ONE OF THOSE UNFORTUNATE THINGS OF BATTLE...) Η τιμή και η αξιοπρέπεια της Ελλάδας απαιτούν να γυρίσουν αμέσως πίσω. Είναι ντροπή να ταυτίζονται οι Έλληνες στρατιώτες με τα άψυχα ρομπότ του ιμπεριαλιστικού δολαρίου. Να γυρίσουν πίσω οι ζωντανοί» (II). Ήταν απλά και μόνο ο Αλεξανδρινός, ο Έλληνας Στρατής Τσίρκας.

Είναι αλήθεια πως τον απασχολούσε από καιρό η ανάγκη να μετουσιώσει σ' ένα έργο όλα όσα έγιναν εκείνα τα χρόνια στην Μ. Ανατολή. Γράφει στο ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΤΡΙΛΟΓΙΑΣ (III): «Η αλήθεια είναι πως δεν ξεκινώ από καμιά φιλοδοξία να γράψω μυθιστόρημα. Πάντα το ελπίζω αυτό αλλά τώρα, τουλάχιστον, το τοποθετούσα κάπως μακρύτερα (Όταν θα

πάμε στην Ελλάδα). Τις επόμενες μέρες όλο και απομακρυνόμουν από την ατμόσφαιρα των βιβλίων».

Είναι λοιπόν έκδηλη η προσπάθειά του να γράψει, να βγάλει συμπεράσματα να φανερώσει τις σκοτεινές προθέσεις, να διδάξει, να ιστορήσει. Ο αυτοέλεγχος, η υπευθυνότητα, μα πάνω απ' όλα το «δαμόνιο». «Πόσο ξώπετσα, πόσο φτιαχτά, είναι αυτά που γράφω, ενώ εκείνα (Σημ. έργα άλλων συγγραφέων) έχουν τόσο πηγαία τη φλόγα του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Ποιος θα περιγράψει κάποτε όλη την υποκρισία και το θεατρινισμό αυτών των «ειλικρινών» εξηγήσεων», αναρωτιέται. (IV)

Την απάντηση την έδωσε λίγο αργότερα το έργο του και κύρια η τριλογία του Ακυβέρνητες Πολιτείες. Στη Λέσχη, στην Αριάννη ή Λαβύρινθος, στη Νυχτερίδα, ξετυλίγονται απλά και ήσυχα, δυναμικά και πείσμονα, ηρωικά και νικηφόρα, πένθιμα και σαρκαστικά, τα δράματα. Και κάπου βγαίνει ο ήλιος κι ο άνθρωπος στέκει παρέκει ετερόφωτος, μα διάφανος, μικρός και αντρεωμένος, δογματικός με διαλεκτική σκέψη και δράση. Και αγωνίζεται και νικάει και πεθαίνει, και αναστένεται, μα πάνω απ' όλα είναι και παραμένει άνθρωπος.

«Μα όταν δεν πατάς γερά σε μια πίστη, η πρώτη απογοήτευση είναι αρκετή να σε ρίξει σε ένα πέρατος απελπισίας. Εκείνη η χτηνωδία πάνω στο κρεβάτι της

Αμαλίστας, γκρέμισε και την τελευταία μου πίστη στον άνθρωπο». Είναι αλήθεια πως έβλεπε τόσο λίγους ανθρώπους εκεί μέσα στην πανσιόν της Φράου Ρόξενταλ - Φέλντμαν του γναστού αρχιτέκτονα του Αμβούργου. Κόρη μεγαλοεργοστασίου της Κολωνίας. Σοί τόσο μεγάλο που το νόμιζε προσβολή να ζητήσει χαρτιά στους πελάτες της. Είχε ένα τετράδιο της πεντάρας κι ότι γνοια έλεγε, έγραφε. Ετσι λοιπόν η σοφίτα του πυργίσκου της πανσιόν της γίνεται ο μόνος σίγουρος τόπος παραμονής του Μάνου Καλογιάννη, του μετ' έπειτα Σιμωνίδη. Ένα ένα ξεπροβάλλουν τα υπόλοιπα πρόσωπα της πανσιόν, οι πρωταγωνιστές του έργου και της ζωής στα Γεροσόλυμα. Κάθε καρδιάς καρδί, λογής λογής τύποι, τυχοδιώκτες, πόρνες, πρεσβευτές, μεγαλοαστοί, μικροαπατεώνες, αγωνιστές, φασίστες. Ένα μωσαϊκό από εθνότητες, ιδεολογίες, χαρακτήρες, ιδανικά, πράξεις. Η Φράου Έμμη Μπόμπερτσμπέργκ, Βιενέζα κυρία με μακριά καστανόχalka μαλλιά, δέρμα σταρένιο και δροσερό, μάτια αμυγδαλωτά γεμάτα παιδική απορία, μ' όλο που είχε κόρη δώδεκα χρονών. Σύζυγος του πρώην υπουργού Κοινωνικών Υποθέσεων της κυβέρνησης Σούσνικ και νυν πράκτορα της Ιντέλιτζενς Σέρβις, που πάει στην Άγκυρα να διαπραγματευθεί μέσω του Φον Πάπεν χωριστή ειρήνη των Συμμάχων, με το Χίτλερ.

Η προσωπικότητα της πανσιόν ο μαϊτζορφάρραν της ΡΑΦ. Αόρατος. Μόνο το σακάκι κρεμασμένο καμιά φορά. Ο Αγγλος μηχανικός που κοιμόταν σ' ένα δωμάτιο με το γιο του. Γύριζαν μεθυμένοι μαζί. Η Φροϋλάιν Μπεμ, κόρη μηχανικού που κατασκεύαζε πλοία από τσιμέντο στη Χάφα.

Το ζεύγος Αντρεάνου, η μικροκαμωμένη Ρουμάνη πούχε ένα σκυλάκι γιατί και 'μοιαζε της Σιμόν Σινιτορέ; Όλη μέρα στολιζόταν μπρος στον καθρέφτη της ή στο παράθυρο. Ο άντρας της κοντός λιγάκι αλλά κρύος και επιτηδευμένα «ωραίος» και πάντα καλοντυμένος, ήταν μαϊτρ ντ' οτέλ, αλλά εκείνη μιλούσε γι' αυτόν σαν να ήταν σπουδαίο υποκείμενο.

Η «πριγκίπισσα» Ραπέσκου, πόρνη της αριστοκρατίας και πρώην σπιούνα των Γερμανών στο Κάιρο και στα Γεροσόλυμα. Τώρα δούλευε για τους Άγγλους, μιλούσε στο ραδιόφωνο. Είχε στενές σχέσεις με τους Ελευθερούς Γάλλους. Η Φέλντμαν διάβαζε στα κρυφά γράμματά της για να δει πως γράφουν οι πριγκίπισσες μεταξύ τους «Σαν και πάς όλους είναι και τι καταλαβαίνουν που πίνουν», έλεγε.

Σ' όλους αυτούς πρέπει να προσθέσουμε μιαν ακόμα κυρίαρχη μορφή της Τριλογίας: Το ανθρώπακι. Για τη σύνθεσή του χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις ηγέτες, τέσσερις αντιφατικές αγωνιστές της Μ. Ανατολής. Οι δυο συγχωρέθηκαν πια ένας στην Ανατολική κι ο άλλος στη Δυτική Ευρώπη. Του τρίτου τα ίχνη χάθηκαν. Κι ο τέταρτος βρισκόταν το 1968 εκτοπισμένος στα Γιούρα. Ένας πέμπτος είναι ο Ιωσήφ Βησιάριόνοβιτς Ντζουγκασβίλι Σταλιν. Κι ο έκτος ο ίδιος ο συγγραφέας, μια και το μυθιστόρημα είναι κατά κάποιον τρόπο αυτοβιογραφία του συγγραφέα. «Άλλωστε κάπως έτσι αισθανόταν και ο Γουστάβος Φλωμπέρ όταν έλεγε. — Η κυρία Μποβαρύ είμαι εγώ». (V).

Όλοι οι πιο πάνω και πολλοί άλλοι ακόμα φώτισαν το στερέωμα του γραφτού λόγου, του Σ.Τ. Ζήσανε μικρές ή μεγάλες δόξες, μιλήσανε στην κοινή γλώσσα

του κινδύνου κι όταν πάλι νιώθανε δυνατοί, σίγουροι, έτοιμοι, αγωνίστηκαν στο χώρο τους, τιμία ή άτιμα, ηρωικά ή κακομοίρικα, για τον πόλεμο ή την ειρήνη, για έρωτα ή πόθο, για αλήθεια ή ψέμα.

Ήταν η Ιερουσαλήμ του ποιητή: «Ιερουσαλήμ, ακυβέρνητη πολιτεία

Ιερουσαλήμ, πολιτεία της προσφυγιάς» (VI).

Στα 1961, 10 Φεβρουαρίου, η πένα του Σ.Τ. πρέπει πάλι να γράψει. Ο Παράσχος, η Αλέγχα, ο Κορνούτος, η Τερζάκη, η Φανή, που 'γινε στις 10 Ιουλίου 1961 από κάποιο σημαδιακό γεγονός της μέρας εκείνης, η ανεξιθρησκεία μετριοπαθής, σοφή, Αριάγνη. Η ζεστασιά της καρδιάς της, το θάρρος της, ο λαϊκός χαρακτήρας της, η ζουμερή γλώσσα της, η καθαρή από κάθε ρατσιστικό μίσους ψυχή της, είναι εικόνα και ομοίωση της μητέρας του. «Θα 'θελες μάνα και τούτη τη λεκάνη, πίσω μας θα την αφήσουμε; Να σας πω για τη λεκάνη. Το άσπρο σμάτι της από μέσα είναι τσουγκρισμένο στον πάτο, μια μαύρη ξεγαρματιά που μεγαλώνει με τα χρόνια, γι' αυτό θέλει προσοχή στο σαπούνισμα. Έτσι την αγόρασα, μισοτιμής. Αυτού μέσα έπλυνα τα μωρουδιακά σας, από Μιχάλη ως Νίκο, τριάντα χρόνια, μάλιστα. Πώς θαρρείτε πως στήνεται νοικοκυριό άμα ζεις μεροδούλι μεροφάι; Αυτό που αγοράζεις κόβοντας απ' το ψωμί σου, το καμαρώνεις το προστατεύεις, γαντζώνεσαι πάνω του. Και το κουβαλάς απ' το ισόγειο της Μπαλάξα στο μονόροφο του Λαβύρινθου με τα πολλά καφασωτά, κι από εκεί εδώ, κι από δω ποιος ξέρει που με τα μυαλά του πηγαίνετε. Ακούς εκεί, γουμάρια!

Δεν τη θυμάστε φαίνεται τη λεκάνη γεμάτη ως τη μέση με το αίμα της Ουρανίτιδας... Τη λεκάνη και τα εικονίσματα μπορείτε να τα πάρετε. Ακόμα και τα τραπέζι με τον κίτρινο μουσαμά. Και την Ουρανίτιδα την ίδια μπορείτε να τη στείλετε αλλού. Μα τη νύχτα μέσα στο γαϊδουροκαλόκαιρο, το φως της ασετυλίνης, τους δρόμους και το βουητό του μαχαλά, τα σπασμένα τζάμια και τις μεγάλες φωτισμένες γυάλες με το πράσινο και το κόκκινο νερό, το λαχάνιασμα του Γιούνες, το χαμόγελο του γιατρού, αυτά όλα θα μείνουν πίσω, δεν κλείνονται σε βαγόνια. Και δίχως αυτά τι παίρνετε μαζί σας; Τίποτα. » Αυτή ήταν η Αριάγνη — η Ναξιώτισσα — η μάνα του Μιχάλη. Ομ Μεχάλη, φώναζε ο Γιούνες, Ομ Μεχάλη ο Ναμπουλιόν, ο Τόλμπα, ο Σεχ Σάλταμ. Κι αυτή στον καθρέφτη, μαδούσε τα μαλλιά της, έτρεχε στη σκάλα, της έφευγαν οι παντόφλες, μα έφτανε σίγουρη, πεισμένη, καρτερική, ψύχραιμη, θλιμμένη τόσο που χρειάστηκαν μέρες πολλές σι μαύρες σκέψεις ίσα με χαθούν στον αγύριστο. Κι όμως στάθηκε στο προσκεφάλι του νεκρού Ναμπουλιόν καλύτερη και από μάνα, βοήθησε τη σαβανώστρα, τίναξε στα πίσω το κεφάλι και έφτασε με τα παιδιά της στο τελευταίο άγγισμα. Ζωής - θανάτου, γης - ουρανού, ελπίδας - απελπισιάς, χαράς - πόνου, στον τάφο του μικρού.

«Να μιλήσω για ήρωες να μιλήσω για ήρωες. Ο Μιχάλης που έφυγε μ' ανοιχτές πληγές απ' το νοσοκομείο ίσως μιλούσε για ήρωες, όταν, τη νύχτα εκείνη που έσερνε το ποδάρι του μές στη συσκοτισμένη πολιτεία ούρλιαζε ψηλαφώντας τον πόνο μας. Στα σκοτεινά πηγαίνουμε, στα σκοτεινά προχωρούμε... Οι ήρωες προχωρούν στα σκοτεινά». (VII)

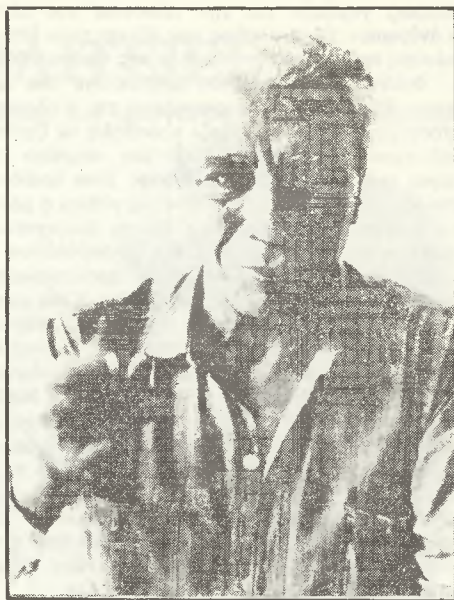
«Είμαστε τα θύματα του αιώνα. Ω τι ωραία βιβλία θα γράφαμε, τι ωραία βιβλία θα είμαστε ικανοί να γράνουμε αν ο φασισμός κλπ.». Λέει μ' ειρωνία ο Σ.Τ. Όμως δεν είναι κι ολότελα αστήριχτα τα πιο πάνω. Η Ελλάδα έζησε και γαλουχήθηκε στη βία, την εξάρτηση, την ανελευθερία, την ξενοκρατία, την ξενοδουλία. Οι Βαυαροί του Θώνα, ο Γεώργιος, ο χαμένος πόλεμος του '97, η Μικρά Ασία, η δικτατορία Κονδύλη, η Τετάρτη Αυγούστου, ο Βος Παγκόσμιος Πόλεμος, χτυπούσαν από καιρό σε καιρό την πόρτα της. «Ο φασισμός απειλούσε την πολιτική και θα 'ταν κωμικό ν' αφήσω το γάμο, να τρέχω για πουνάρια», λέει ο Τσίρκας. Και αργότερα όταν πια με την κατάνιξη της εξέγερσης στο Ναυτικό, με την εξουσία στα χέρια των ιδίων πολιτικών (VIII), με τον Τσώρτσιλ και τον Σκόμπυ στα πράγματα της χώρας μας, με τα όνειρα ολάκερου του λαού να θάβονται στα τραπέζια των διαπραγματεύσεων, με την αλλαγή που δεν ήρθε, τότε ο Τσίρκας, κι οι άλλοι πολλοί Τσίρκες, χιλιάδες, βγάνουν φωνή μα πνίγονται, χάνονται, καταστρέφονται, βουβαίνονται.

«Κι ο Μιχάλης διηγήθηκε όσα άκουσε στην εξορία, πώς βασανίζανε τον κόσμο στο νησί, για να βρουν ποιος έδωσε στο Φάνη αυτά τα παπούτσια, που τα βρήκαν στη ακρογιαλιά όταν τον αποτέλειωσαν πυροβολώντας μέσα στο νερό. Με σπασμένο χέρι ρίχτηκε κολυμπώντας να γλιτώσει, στην Ανατολή. Κι ύστερα πώς του 'κόψαν το κεφάλι και το μπήκανε σ' ένα κονταράκι από κάτω δεμένα τα παπούτσια η απόδειξη της «έξωθεν ενισχύσεως». Και περιφέροντο κοντάρι μέσα στους δρόμους που βρέθηκαν άνθρωποι που βγαίνουν από τα μαγαζιά τους και φτύναν το κεφάλι και το μούτζωναν. — Ωχ έκανε ο Γαρέλας, ωχ πάντε να χαρείτε, η καρδιά μου δεν αντέχει πια. Ελάτε να μετρήσουμε τους ζωντανούς, να δούμε τι θα κάνουμε από δω και πέρα. — Ποιους ζωντανούς μωρέ, χτύπησε την παλάμη της η γριά στο τραπέζι. Έχει πιο ζωντανούς από τους αποθαμένους μας.

Η Ελένη μίλούσε για τον Παντελή πώς τον πιάσανε πάνω στον Ήφαιστο και πέρασε Ναυτοδικείο με τους άλλους. Και μια στιγμή, στη διάρκεια της δίκης, ο Βασιλικός Επιτροπος είπε: «Ζητώ την κεφαλή του, γιατί είναι ανάρτη, αλλά προδότης δεν είναι. Προδότες είναι κάποιοι άλλοι που γράφουν όλα τούτα τα ψέματα στις εφημερίδες και συκοφαντούν το Έθνος μας πως βγάζει προδότες. Τούτοι εδώ τα 'δωσαν όλαν για μια ιδέα, έσφαλαν, πρέπει να πληρώσουν. Τιμή στη ρωμική λεβεντιά που ατύχησε. «Και τον πήραν τα δάκρυα. — Εν τούτοις φίλοι μου ο Παντελής καταδικάστηκε σε θάνατο. Μ' άφησαν να τον δω. Μου 'κανε μεγάλες χαρές, αγόρι μου Παντελή.

—Ελένη πώς τα κατάφερες, ρώτησε; Μα σαν του μίλησα για το χαρτί, αμέσως άλλαξε, μ' έβρισε σκρόφα, πουλημένη και πια δε θέλησε να με ξαναδεί. Ξεπούλησα τα υπάρχοντά μου και τα 'κανα λίρες χρυσές. Και μπούκωσα πάλι τα στόματα. Μα στο τέλος ήρθαν και τους πήραν ξημερώματα και τους τουφέκισαν.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα λοιπόν ήταν φυσικό να μην υπάρξει ούτε και χρειάζοταν άλλωστε, τέταρτος τόμος. Η «ανάγκη», που κινούσε τον «λογιστή ψυχών» να καταθέσει μια μαρτυρία για το δράμα της Μ. Ανατολής ή για το πώς μπλεκόταν η Ιστορία με τη ζωή και την

ψυχή των ηρώων του μυθιστοριογράφου, είχε κορεστεί με τον Επίλογο; Βέβαια στον αναγνώστη του μυθιστορήματος θα έμενε η απορία τι απέγιναν οι πρωταγωνιστές. Επρεπε λοιπόν ο Σ.Τ. να τους παρακολουθήσει μέσα στον Εμφύλιο πόλεμο. Αλλά εδώ σκόνταφτε σ' ένα ανυπερβλήτο εμπόδιο. Δεν είχε βιώματα από την Ελλάδα στα χρόνια του εμφύλιου που τα 'χε ζήσει στην Αίγυπτο.

«Να τα επινοήσω από διηγήσεις, από διαβάσματα, θα ήταν σαν να έκανα μια πλαστογραφία, μιαν αξιοποιηνη πράξη. Μ' αυτές τις σκέψεις να πηγαίνουν και να έρχονται και να μου τριβερίζουν το μυαλό, βρεθήκαμε κάποιο βράδυ σ' ένα ταβερνάκι, τέλη Απριλίου 1965, στη Θεσσαλονίκη. Το κρασί ήταν καλό, οι μεξέδες νόστιμοι κι η παρέα υπέροχη. Μα οι έγνοιές μου με το μυθιστόρημα δεν έλεγαν να μ' αφήσουν. Άξαφνα, πίσω μας, στο δρόμο, ανάμεσα στη μουριά και το μαγαζί ακούστηκε κάτι σαν ομοβροντία. Έστριψα το κεφάλι. Ένας ναύτης τσουλούσε ένα μοτοσακό. Ο Παντελής, είπα, Παναγιά μου ο Παντελής. Λες κι ήμουν εγώ η Λενάρα. Θες η γειτονιά του Επταπύργιου όπου ήξερα πώς και πώς είχαν εκτελεστεί ο Θανάσης η Χήρα (Γιώργης Διαμαντάρης) και ο Παντελής (Αντώνης Δασκαλάκης), ο Φάνης (Γιάννης Σαλλάς) στη Σάμο κι όλοι όσοι άφησαν το τελευταίο βλέμμα τους να πλανιέται στις υπόλοιπες φυλακές και εξορίες της Ελλάδας ένα ανάμικτο κύμα από δέος και λύπη με τράνταζε και μαζί μια φότιση: «Εδώ θα τους μαζέψω όσους επιζήσαν και θα τα πουν».

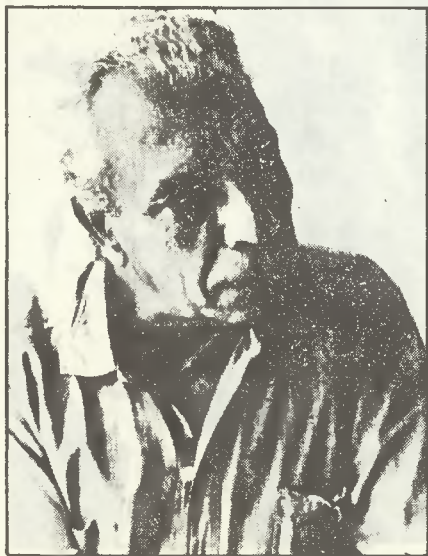
«Θε μου και τι να γίνηκαν του κόσμου οι αντρωμένοι (αναρωτήθηκε κάποιος). Κι ο Αλέξης Αργυρίου απάντησε κοφτά:

«Ενα παρθένο δάσος σκοτωμένων φίλων, το μυαλό μας».

«Η ποίηση λειοθώως δημιουργεί», είχε πει κάποτε ο Καβάφης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- I. Επιστολή στον Τάσο Βουρνά 8 Αυγούστου 1945.
 II. Κύριο άρθρο 4 Οκτωβρίου 1953 στη «Φωνή».
 III. Δημόσια ανάγνωση του Ημερολόγιου στο ινστιτούτο Γκαίτε Αθήνας Τετάρτη 12 Ιανουαρίου 1972.
 Ξανάγινε στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης την Πέμπτη 5 Απριλίου 1973.
 IV. Ημερολόγιο της Τριλογίας, Αθήνα 1973, εκδ. ΚΕΔΡΟΣ, σελ. 21-23.
 V. Υστερόγραφο Σ.Τ. της 5 Οκτωβρίου 1973, Ημερολόγιο Τριλογίας.
 VII. Γ. Σεφέρης «Τελευταίος Σταθμός». (CAVA DEI TIRRENI) 5 Οκτωβρίου 1944.
 VIII. Βενιζέλος Τσουδερός, Παπανδρέου, Σοφούλης, Πλαστήρας, Κανελλόπουλος κλπ.
 VI. Γ. Σεφέρης «Ο Στρατής ο Θαλασσινός στη νεκρή Θάλασσα».

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ Σ. ΤΣΙΡΚΑ

1911. Γεννιέται στις 10 Ιουλίου στο Κάιρο.
 1928. Τελειώνει την Αμέτσιο σχολή και πιάνει δουλειά στην Εθνική Τράπεζα.
 1929. Πηγαίνει στο Αμπουτίκ και προσλαμβάνεται σε μπαμπακομηχανή.
 1930. Πρώτες επαφές με το Κομμουνιστικό κίνημα.
 1937. Πρώτη ποιητική συλλογή «Φελλάχοι».
 1938. Δεύτερη ποιητική συλλογή «Λυρικό Ταξίδι».
 1939. Εγκαθίσταται μόνιμα στην Αλεξάνδρεια και πιάνει δουλειά σε βυρσοδεψείο.
 1944. Συλλογή διηγημάτων «Αλλόκοτοι Ανθρωποι».
 1945. Πρώτες σημειώσεις για την τριλογία Ακυβέρνητες Πολιτείες.
 1946. ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ Συλλογές «Προτελευταίος Αποχαιρετισμός» και «Ισπανικό Ορατόριο».
 1947. Συλλογή διηγημάτων «Ο Απρίλης είναι πιο σκληρός».
 1949. Ταξιδεύει στην Ελβετία, Παρίσι, Αθήνα.
 1954. Συλλογή διηγημάτων «Ο ύπνος του θεριστή και άλλα διηγήματα».
 1957. Στο συνέδριο «Νεοελληνικής και Βυζαντινής Λογοτεχνίας» στο Βερολίνο όπου συμμετέχει με το ποίημα του Καβάφη «Περιμένοντας τους Βαρβάρους». Κυκλοφορεί ο «Νουρεντίν Μπόμπα».
 1958. Τυπώνεται το έργο του «Ο Καβάφης και η εποχή του» και παίρνει το κρατικό βραβείο.
 1961. Η Λέσχη.
 1962. Η Αριάγνη. Μελέτη του για το «Ημερολόγιο Καταστρώματος β'» του Σεφέρη.
 1963. Εγκαθίσταται οριστικά στην Αθήνα.
 1965. Η Νυχτερίδα.
 1966. Συλλογή διηγημάτων «Στον Κάβο και άλλα διηγήματα».
 1970. Συμμετέχει στην έκδοση «Δεκαοχτώ Διηγήματα».
 1971. Ο «Πολιτικός Καβάφης».
 1972. Εκδίδονται στην Γαλλία με μετάφραση της Χρύσας Προκοπάκη, οι τρεις τόμοι της Τριλογίας. Θεωρείται το καλύτερο ξένο μυθιστόρημα και κερδίζει το βραβείο «Κριτικών και Εκδοτών».
 1973. Εκδίδεται το βιβλίο «Τα ημερολόγια της τριλογίας Ακυβέρνητες Πολιτείες».
 1976. Εκδίδεται το βιβλίο του «Η χαμένη Ανοιξη» εμπνευσμένη από τη δολοφονία του Σωτήρη Πέτρουλα.
 1980. Πεθαίνει στις 27 Ιανουαρίου στην Αθήνα.

Ρίτα Μπούμπη - Παπά

Στις 8 του Σεπτεμβρίου '84, μέρα Σάββατο, μία άλλη καλλιτεχνική απώλεια ήρθε να χτυπήσει τις καρδιές των απλοϊκών και ζωντανών ανθρώπων, χωρίς νάχει προλάβει να σκουπίσει τα δάκρυα για τον απρόσμενο χαμό του μεγάλου καλλιτέχνη, του Μάνου Κατράκη. Χάθηκε η Ρίτα Μπούμπη-Παπά συντρόφισσα στη ζωή, στην τέχνη και την ιδεολογία, του ποιητή Νίκου Παπά.

Σ' ένα από τα πολύ γνωστά ποιήματά της, έγραφε:

—Βγήκε περίπατο με

τις νεκρές της φίλες,

—Πολύ μακρύς και λαμπερός ο δρόμος που θα πάρει

και τόσο παγερός

να τον πατάς χαράματα ξυπόλυτη...

Είμαι δεκαεννιά χρονών, δεν θέλω να πεθάνω.

Οι στίχοι αυτοί την ακολούθησαν ώσπου άφησε την τελευταία της πνοή, και ήταν σαν νάλεγε: (Είμαι 79 χρονών, δεν θέλω να πεθάνω).

Ισχυρός χαρακτήρας, πάλεψε με το θάνατο όπως ήξερε να παλεύει εδώ και εξήντα ολόκληρα χρόνια, με θάρρος και λεβεντιά. Το μικροκαμωμένο της κορμί έκρυβε τους πιο δυνατούς παλμούς, που με την άξια πάντα πένα της έγιναν τραγούδια για λευτεριά και ειρήνη, έγιναν θούρια και λόγια αγάπης για τους βασανισμένους λαούς της γης. Υπήρξε μία ιδιόρρυθμη ποιητική ιδιοσυγκρασία, μία αστείρευτη πηγή που συχνά μοιάζει με χείμαρρο, η φωνή της Ρίτας Μπούμπη-Παπά δεν σίγησε, μα ούτε και ατόνισε εδώ και πολλά χρόνια.

Μέσα από το πλούσιο ποιητικό της έργο έβαλε την προσωπική της σφραγίδα στα ελληνικά γράμματα. Εκδόσε 17 ποιητικές συλλογές και δυο τόμους διηγήματα κατοχικά και ακόμη μεγάλη στάθηκε η συνεισφορά της, στη γνωριμία μας με την ξένη ποίηση και τη λογοτεχνική δημιουργία, με το σημαντικό μεταφραστικό της έργο.

Ήταν χαρακτήρας φλογερός από τη φύση της, ανήσυχος, σε αδιάκοπο ξεσηκωμό, όπως γράφει ο Μάρκος Αυγέρης. Από νωρίς ήρθε σε επαφή με τις προοδευτικές ιδέες, τάχθηκε με το μέρος του λαού, υπηρέτησε τους αγώνες του στην Αντίσταση, σαν μέλος της Επιτροπής λογοτεχνών του ΕΑΜ, μαζί με τον άνδρα της ποιητή Νίκο Παπά. Ακούραστη πάντα, άφησε μεγάλο μεταφραστικό έργο, μετάφρασε Κορτούτσι, Κουαζιμόντο (τους δύο μεγάλους τόμους), τον «Ηρεμο Ντον», του Σόλοχοφ, τους Ρουμάνους Εμινέσκου, Κρεάνγκα, Βούλγαρους ποιητές, «Ο Χριστός σταμάτησε στο Εμπολι» του Κάρλο Λέβι.

Εξέδωσε περιοδικά, την εφημερίδα των ποιητών, έκανε την ανθολογία των Νέγων ποιητών 1972, την παγκόσμια ιστορία της λογοτεχνίας μαζί με τον άνδρα της Νίκο Παπά, ακόμα μετάφρασε έργα από Μπέκετ, Μπρεχτ, Εντουάρντο Ντε Φίλιππο κ.ά. Η ποίηση της Ρίτας Μπούμπη-Παπά σηματοδοτεί την κρίσιμη περίοδο της Αντίστασης, αλλά και μετέπειτα οριοθετεί μία μορφή που πήρε μεγάλο μέρος στη λογοτεχνία μας την περίοδο αυτή.

Με την ποίησή της αυτή η μορφή έφτασε στην κορύφωσή της. Υλικό τεράστιο, μετασχηματίζει η Μπούμπη την ποίησή της, τις περισσότερες φορές όπως στην Αθήνα του 1944 την ώρα που πραγματοποιούνται τραγικά γεγονότα.

Παντού στο έργο της ανιχνεύουμε το ταξικό στοιχείο, στην Αθήνα του 1944 κυριαρχεί, μετέπλασε σε ποιητικό λόγο έναν από τους ηρωικούς αγώνες της εργατικής τάξης.

Έγραφε στην καθημερινή γλώσσα, ιδίως χωρίς περιττά σχόλια. Επιστράτευε λέξεις, σύμβολα από την ιστορία, οι στίχοι της παίρνουν άλλες διαστάσεις, ή τουλάχιστον αποκαθίστανται. Το πάθος της ήταν η ζωή σ' ένα κόσμο ανθρώπινο, ηθικό και αυτό

το σκεπτικό την οδήγησε σε ψηλές περιοχές έκφρασης. Δεν απουσιάζει από τον λόγο της, από την ποίησή της η ακρίβεια, η λεπτή παρατήρηση, ο εξαίσιος λυρισμός, και πολύ περισσότερο η βαθιά όραση, ύψιστο κριτήριο της ποίησης. Στίχοι ηρωικοί, στίχοι τραγικοί συλλογισμοί. Όλα συνυπάρχουν στην ποίηση της Ρίτας Μπούμη-Παππά.

Ήταν άνθρωπος που ζούσε καθημερινά τις μεταμορφώσεις του καιρού της, έβλεπε ανάμεσα σε «αντικατοπτρισμούς ανεπανάληπτους» με το έργο της το δίκαιο, το καινούργιο, κι έσπρωχνε κατά κει. Δεν τόβαλε ποτέ κάτω, παλεύοντας για απόκληρους και δούλους, και πια γύρω στα 1950 μέσα στη βαριά πολιτική ατμόσφαιρα που επικρατούσε στη χώρα, η ποίηση στο μεγαλύτερο μέρος της εκφράζει τον σκυθρωπό κόσμο, ηττημένο και αβέβαιο, εκείνη η «Πασιονάρια της ελληνικής ποίησης» εξακολουθεί να μιλά, να μιλά όπως λίγοι ποιητές εκείνη την περίοδο, τη γλώσσα της μαχόμενης τέχνης.

Εσκεμμένα πολλές φορές, το πνεύμα που κυριάρχησε στην ποίηση απ' το πενήντα και έπειτα κάνοντας τέχνη, αποσιωπήθηκε.

Τα «χίλια σκοτωμένα κορίτσια» είναι γραμμένα την περίοδο που ο λαός θρηνεί και προσπαθεί να

προσαρμοστεί στην καινούργια πραγματικότητα. Ο τόνος είναι πιο χαμηλός, συνεσταλμένος, βαθύς ο σπαραγμός.

Η τέχνη της έχει κάτι από τον κυκλαδίτικο πολιτισμό με τη φινέτσα, την αρμονία και τη δύναμη της επιβίωσης. Πότε οργισμένη, πότε στοχαστική πάντα όμως διάφανη, θα υψώνει τη διαμαρτυρία της. Δεν θα πάψει να δημιουργεί ως τα στερνά της, παράδειγμα το βιβλίο της «Μόργκαν Ιωάννης — ο γυάλινος πρίγκιπας». Σύνθεση που γράφτηκε στα σκληρά χρόνια της εφτάχρονης διχτατορίας των συνταγματαρχών, κυκλοφόρησε το 1976 και τιμήθηκε με το Α' κρατικό βραβείο ποίησης το 1977.

Όλη της η ζωή μια προσπάθεια ανεβάσματος των ελληνικών γραμμάτων που σαν περισσότερα ήθελε να τα σκορπίσει στο σταυροδρόμι της γης, γιατί είχε ένα μεγάλο πιστεύω πως η γλώσσα της ποίησης ενώνει και δυναμώνει τους λαούς στον κοινό αγώνα.

Σαν ένα στερνό χαίρε στη μεγάλη και ηρωική της μορφή, αφιερώνουμε ένα μικρό κομμάτι από τα χίλια σκοτωμένα κορίτσια, το ποίημα που τόσο πολύ αγάπησε.

ΠΟΛΥΤΙΜΗ

Ας χιόνιζε τρεις νύχτες στον κήπο του κορμιού μου
όλα όπως θα θέλατε δεν μπόρεσε να τα καλύψει.

Εφτά ρόδα κατάρστηθα
αιμάτινα, εκατόφυλλα, νωπά
ποιοι είσαστε θα μαρτυρούνε.

Τώρα ντυμένη χίλια σχήματα
σας βλέπω, ας μην το ξέρετε,
με χίλιους ήχους σας μιλώ και δεν μ' ακούτε.
τόσο λειψές είναι οι αισθήσεις σας
τόσο κοντή η όρασή σας.

Μονάχα όσοι μ' αγάπησαν μαντεύουνε το θρο μου
πίσω από τις βραγιές που δεν μπορώ να λησμονήσω
τα βράδυα σαν τις πυρπολές
το κρητικό φεγγάρι.

Δεν είναι σαύρες που σας συγκρατούν
στο φωτισμένο τζάμι σας
το πρόσωπό μου αχνίζει κάθε νύχτα
και δεν το βλέπετε
σαν σκύβει μέσα για να μάθει.

όταν δακρύζει που σας αντικρίζει
συγκεντρωμένους για το δέιπνο.

Γιατί με μάτι αετού κοιτάξα πέρα απ' την ομίχλη
γιατί ονειροπόλησα των δούλων σας την ευτυχία
με κάνατε ένα φάντασμα από στάχτη
προτού ένας άντρας λατρευτός μου δώσει τ' όνομά του
και μ' ανθισμένα κλήματα με στεφανώσει.

ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΣΕΜΕΡΤΖΙΔΗΣ:

Ενας ασυμβίβαστος ρεαλιστής στην τέχνη

Δύο χρόνια πέρασαν από το θάνατο του Βάγια Σεμερτζίδη του μεγάλου ζωγράφου και συνθέτη που δούλεψε ακούραστα και τα έργα του, μεγάλες πολυπρόσωπες συνθέσεις, τοπία, πορτραίτα, φιγούρες, καμωμένα με λάδι, παστέλ, είτε μ' έναν τρόπο μικτό δικό του κι άλλα χαρακτηριστικά χρωματιστά είτε σε άσπρο - μαύρο, βγαλμένα μ' έναν τρόπο που πάλι ο ίδιος είχε βρει, είναι μνημειώδη έργα, που δικαιώνουν τον τεράστιο μόχθο του κι αποδίδουν πλαστικά τον κόσμο της δουλιάς. Σκηνές απ' την καθημερινή ζωή, αγρότες, εργάτες, τύποι βουνήσιοι, εικόνες απ' την αντίσταση, είναι ο θεματικός κύκλος που ζει ο καλλιτέχνης. Ο ζωγράφος είναι ρεαλιστής και μάλιστα ορθόδοξος κι ασυμβίβαστος.

Ο Βαλεντίνος Σεμερτζίδης του Λαζάρου γεννήθηκε στις 18 Φλεβάρη του 1911 στο Κρασνοντάρ του Καυκάσου από πατέρα Ελληνα - Πόντιο και μητέρα Ρωσίδα Καυκασιανή. Το 1923 η οικογένεια Σεμερτζίδη έρχεται στην Ελλάδα και μένει στην Κοκκινιά, μέχρι την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου το 1940, οπότε ανεβαίνει στην Αθήνα. Στη Σχολή Καλών Τεχνών ο Βάγια μπαίνει το 1928 και στο Εργαστήρι Παρθένη το 1932, όπου θα τον βρούμε και το 1935-36. Μέχρι το 1937 ασχολείται μ' ένα σωρό βιοποριστικά επαγγέλματα. Για μεγάλο

διάστημα διδάσκει χορό στη Σχολή Χορού που διατηρεί ο πατέρας του. Αργότερα καταπιάνεται με φωτογραφικές μεγεθύνσεις σπανιότερα με διαφημίσεις, κινηματογραφικές αφίσες, εικονογραφήσεις περιοδικών κλπ. Στο μεταξύ είχε κιόλας εμφανιστεί σαν ζωγράφος το 1927 σε μια ομαδική έκθεση ερασιτεχνών στην Καλλιθέα, Επαγγελματικά πρωτοεμφανίζεται το 1935 στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης και την επόμενη χρονιά γίνεται μέλος της ομάδας «ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ» με την οποία εκθέτει το 1937. Την ίδια χρονιά γίνεται δεκτός στο «Salon d'Automne» στο Παρίσι με το έργο του «Βράχοι στο Αιγάλεω» που τώρα βρίσκεται στην Εθνική Πινακοθήκη. Το έργο αυτό γνωρίζει μεγάλη επιτυχία και τέσσερα μεγάλα Γαλλικά περιοδικά Τέχνης προβάλλουν τον Σεμερτζίδη με ενθουσιασμό.

Στο διάστημα '37-'40 παίρνει μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις όπως στην Πανελλήνια Αθηνών ('38 και '40) στις εκθέσεις της Ομάδας Πειραιωτών Καλλιτεχνών στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς (1937 και 1938).

Στη διάρκεια του πολέμου υπηρετεί στο Αντιαεροπορικό Πυροβολικό του Ναυστάθμου. Από την πρώτη μέρα της Εθνικής Αντίστασης ο Σεμερτζίδη

βρίσκεται στις γραμμές της. Ζωγραφίζει μια σειρά συνθέσεων με θέματα την πείνα και τον αγώνα του λαού της Αθήνας. Στις αρχές του 1944 ανεβαίνει στη Βίβλη Ευρυτανίας και αργότερα στ' Αγραφα. Μέχρι το τέλος του πολέμου μελετάει ζωγραφίζοντας τη σκληρή ζωή των ανθρώπων του βουνού και τον αγώνα των ανταρτών. Το πολύτιμο αυτό υλικό θ' αξιοποιηθεί αργότερα από το ζωγράφο. Συνθέσεις μεγάλων διαστάσεων θα γεμίσουν το εργαστήρι του. Την ίδια εποχή, αμέσως δηλαδή μετά τον πόλεμο, αρχίζει να χαράζει σε ξύλα και λινόλεουμ. Φτιάχνει χαρακτηριστικές μονοτυπίες και τελικά δημιουργεί δική του τεχνική οξειδώνοντας τσίγκο και χαλκό.

Στην έκθεση ελληνικής τέχνης που οργανώνεται το 1946 στη Βασιλική Ακαδημία του Λονδίνου εκθέτει μαζί με τους Χατζηκυριάκο, Κόντογλου, Διαμαντόπουλο και Βακαλό. Το ίδιο και στο Ελληνικό Σπίτι του Λονδίνου. Το 1947 παίρνει μέρος στη Διεθνή Έκθεση Καΐρου όπως και στις εκθέσεις ελληνικής τέχνης, που γίνονται στη Σουηδία, Νορβηγία και Δανία. Το 1950 εκθέτει στο Ζάππειο με την ομάδα «Στάθμη». Το 1957 οργανώνει την πρώτη και μοναδική, μέχρι τώρα στην Ελλάδα, ατομική του έκθεση στη μεγάλη αίθουσα του Παρνασσού με 70 έργα του. Η έκθεση αυτή θεωρήθηκε καλλιτεχνικό γεγονός. Τον ίδιο χρόνο μαζί με τους Κορογιαννάκη και Κεντάκα αντιπροσωπεύει την Ελλάδα στη Διεθνή Έκθεση της Γενεύης «Εργασία και Τέχνη» στο Μουσείο «Ιστορία και Τέχνη». Ταυτόχρονα παίρνει μέρος στην Πανελλήνιο μ' ένα μεγάλο πορτρέτο Αγραφιώτισσας. Ακολουθεί έκθεση στο Μπέρμιγχαμ Αγγλίας και συμμετοχή στη Διεθνή έκθεση χαρακτηριστικής Λειψίας, ύστερα από προσωπική πρόσκληση.

Το 1963 συμμετέχει μαζί με 40 συναδέλφους του στην έκθεση «Ελληνική Τέχνη στη Μόσχα».

Η εμφάνισή του αυτή ανοίγει το δρόμο για μια προσωπική πρόσκληση το 1966 να εκθέσει ατομικά στη Μόσχα και το «Ερμιτάζ» του Λένινγκραντ. Οι εκθέσεις αυτές, προγραμματισμένες για τον Απρίλη του 1967, πραγματοποιούνται τελικά χωρίς την παρουσία του Καλλιτέχνη που εμποδίζεται απ' τη δικτατορία να ταξιδέψει στη Ρωσία. Τα έργα ευτυχώς είχαν σταλεί. Στη Σοβιετική Ένωση οργανώθηκαν συνολικά 25 ατομικές εκθέσεις σε διάφορες πόλεις απ' το Νοβοσιμπίρσκ μέχρι την Οδησό. Οι εκθέσεις αυτές προβάλλονται πολύ από τα μέσα ενημέρωσης και τον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο.

Το 1968 και '69 συμμετέχει, ύστερα από πρόσκληση της Ένωσης Καλλιτεχνών Ν. Γαλλίας, στην έκθεση «Ευρωπαϊκή Τέχνη στη Ν. ΥΟΡΚΗ» με τρία έργα του κάθε φορά.

Το 1973 καλείται στο Λιβόρνο από το Δήμαρχο της πόλης και εκθέτει στο «Σπίτι πολιτισμού» 70 έργα του. Το 1974, με πρόσκληση του Δημάρχου Φερράρας, εκθέτει στο Palazzo dei diamanti». Με την ανατροπή της δικτατορίας ο Σεμερτζίδης καλεί-

ται από την Εθνική Πινακοθήκη να προετοιμάσει αναδρομική έκθεση των έργων του που προγραμματίστηκε για το Μάρτη του 1977. Έτσι ύστερα από εικοσάχρονη απουσία οποιασδήποτε παρουσίας του στην Ελλάδα εκτός από δυο σε Πανελλήνιες, θα εκτεθεί το έργο του στην Πινακοθήκη.

Ο Σεμερτζίδης ταξίδεψε ύστερα από νέα πρόσκληση το 1975 στη Σοβιετική Ένωση. Από το 1964 τον περισσότερο καιρό ζει στη Ρόδο, μένει σε χωριό, όπου και δημιούργησε συνθέσεις μεγάλων διαστάσεων. Έργα του Σεμερτζίδη βρίσκονται σε πολλές ιδιωτικές και κρατικές συλλογές. Όπως: Εθνική Πινακοθήκη Αθηνών, Πινακοθήκη Ρόδου, Ιωαννίνων και Θεσσαλονίκης, Υπουργείο Παιδείας, Δημοτική Πινακοθήκη Αθηνών και Πειραιώς, Αγροτική Τράπεζα, Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Ελλάδος, ξένες συλλογές, Πινακοθήκη Λιβόρνο, Πινακοθήκη Φερράρας. Στη Σοβ. Ένωση έργα αγοράστηκαν για το «Ερμιτάζ» Λένινγκραντ, Μουσείο Πούσκιν Μόσχας, Πινακοθήκη της Τασκένδης κλπ. Έργα του υπάρχουν ακόμα στην Κίνα, Αγγλία, Αμερική, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ελβετία και αλλού.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΕΜΕΡΤΖΙΔΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Όπως είπαμε και στην αρχή ο καλλιτέχνης είναι ρεαλιστής και μάλιστα ασυμβίβαστος. Παρακάτω παραθέτουμε τις απόψεις του καλλιτέχνη για το πρόβλημα της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Την κατάσταση της Τέχνης στη χώρα μας, το ρεαλισμό, το φορμαλισμό και την αφηρημένη τέχνη:

«Η καλλιτεχνική δημιουργία είναι πάντα στενά δεμένη με τα γενικά προβλήματα της ζωής. Εκφράζοντας στα έργα τέχνης την αλήθεια της ζωής, τον αγώνα ενός λαού για τη ζωή, μέσα στις σημερινές συνθήκες, δίνουμε την εικόνα της ιστορικής κολλοσιαίας καταβολής που συντελείται στις μέρες μας. Αν δεν αντλήσουμε δύναμη και ιδέες από την αλήθεια αυτή, στη δημιουργία του έργου τέχνης, δεν είναι δυνατό να φτιάξουμε έργο αληθινό, πραγματικά προοδευτικό. Η ρίζα της δύναμης της τέχνης βρίσκεται σε στενή σχέση με τη ζωή του λαού, με τις πρωτοπόρες επιδιώξεις του. Όσο πιο βαθιές και πιο γερές είναι οι ρίζες που δένουν τη ζωή με την τέχνη, τόσο πιο σπουδαίοι οι καρποί της. Η δύναμη και η σημασία του καλλιτέχνη βρίσκεται πριν απ' όλα, στο πόσο καθαρά και μεγάλα απαντά με το έργο του στα μεγάλα προβλήματα που συγκινούν τις πλατιές μάζες των συγχρόνων του, στο πόσο το έργο του συμβάλλει στην πορεία της ανθρωπότητας προς τα εμπρός. Είχα ευτυχώς την ευκαιρία να ταξιδέψω αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια σε Χώρες της Ευρώπης και να

δω από κοντά κατά χιλιάδες τους καρπούς αυτών των τάσεων. Είναι τόσο μεγάλη η παραγωγή τους, που σου δημιουργείται από μια πρώτη ματιά η εντύπωση πως ο φορμαλισμός και η αφηρημένη τέχνη έχουν κερδίσει τον αγώνα δρόμου κι έχουν έτσι κατακτήσει αυτές, την πρωτοπορία στην τέχνη. Όμως αυτή η εντύπωση δεν είναι φυσικά αληθινή. Ο νεορεαλισμός, μια τάση που πρέπει ν' αναγνωρίσουμε πως έχουν μέσα της οι Μεξικάνοι το προβάδισμα, έχει μεγάλους καλλιτέχνες, στην Ιταλία, στη Γαλλία και στις άλλες χώρες. Υστερα δεν θα πρέπει να ξεχνάμε το ρεαλισμό των Ανατολικών χωρών σαν την Κίνα, τη Σοβιετική Ενωση και τις άλλες χώρες. Εξω απ' τον πολύ θόρυβο που σκόπιμα δημιουργείται γύρω απ' την αφηρημένη τέχνη η πρωτοπορία δεν ανήκει σ' αυτή. Η σύγχυση που έφερε η αφηρημένη τέχνη στον τόπο μας. Υπάρχουν ασφαλώς πολλά και επιτακτικά προβλήματα στον τόπο μας. Κι αυτά είναι αισθητικά, επαγγελματικά, κλπ. Το πώς αντιμετωπίζονται τα προβλήματα αυτά σήμερα μπορεί να το μάθει κανείς απ' τα όσα του είπαν οι συνάδελφοι στις προηγούμενες συνεντεύξεις. Ολων σχεδόν η γνώμη συμπίπτει στο ότι το κράτος, που μπορούσε κι έπρεπε να κάνει πολλά για την τέχνη και τους καλλιτέχνες, δεν κάνει σχεδόν τίποτε. Υπάρχουν όμως καλλιτέχνες που κατά τρόπο μυστηριώδη αποκρούουν την ανάμιξη του κράτους στα καλλιτεχνικά προβλήματα. Θα έπρεπε όμως να ξεκαθαρίσουν ποια ανάμιξη δεν θέλουν. Γιατί δεν πιστεύω να εννοούν την οικονομική υποστήριξη. Πώς θα ήταν άλλωστε δυνατόν να προοδεύσει η τέχνη σ' ένα τόπο που η αδιαφορία

γι' αυτή αρχίζει απ' το κράτος για να συνεχιστεί και στους πολίτες που το αποτελούν. Χωρίς οικονομική βάση πώς να δουλέψει ένας καλλιτέχνης;

Η αμφιβολία για το σωστό δρόμο της τέχνης έχει γίνει τυραννική σε πολλούς αξιολόγους καλλιτέχνες. Δέχονται όλες τις μορφές σαν καλές, λένε αβασάνιστα πως το έργο τέχνης μπορεί να γίνει πότε μ' ένα και πότε μ' άλλον τρόπο, πως η αφηρημένη είναι σπουδαία μορφή για να γυμνάζεται κανείς σ' αυτή. Και φυσικά δεν μιλώ γι' αυτούς που έχουν δεχθεί την αφηρημένη σαν βασική τους προσπάθεια και πίστεψαν πως μόνο στο δρόμο αυτό η τέχνη βρίσκει την καθαρή τους έκφραση. Βλέπουμε λοιπόν ότι και στη χώρα μας συμβαίνει, σε μικρογραφία, ό,τι συμβαίνει και σε πολλές άλλες χώρες σήμερα. Όμως υπάρχουν κι εδώ καλλιτέχνες που πιστεύουν με δύναμη και συνέπεια στη ρεαλιστική τέχνη».

Ο ζωγράφος μιλώντας για το κοινό και το ρόλο που παίζει στη διαμόρφωση των καλλιτεχνικών τάσεων είπε:

Ο Λαός μας είναι βασικά αμέτοχος στην καλλιτεχνική ζωή, τα έργα τέχνης του είναι άγνωστα κι απρόσιτα από πολλές μεριές, μολονότι νιώθει την ανάγκη τους και παίρνει χαρά απ' την τέχνη, όπως μας το μαρτυρεί η λαϊκή μας τέχνη. Μένει λοιπόν μια μικρή μερίδα ανθρώπων, που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε κοινό που ενδιαφέρεται. Την απαρτίζουν κυρίως διανοούμενοι, επιστήμονες και μερικοί που ανήκουν σ' άλλα στρώματα. Εκείνο που διαπιστώνουμε είναι πως όσο πιο ζωντανή κι αληθινή είναι η γλώσσα της τέχνης, όσο πιο υψηλή

είναι η ποιότητα της μορφής, τόσο πιο πολύ τη νιώθει για δική του.

Δεν χωράει καμιά αμφιβολία πως χρειάζεται αισθητική αγωγή. Η μάθηση αυτή πρέπει ν' αρχίζει από το σχολείο και να συνεχίζεται ύστερα με χίλιους τρόπους. Μα και πάνω σ' αυτό δεν γίνεται τίποτε. Δεν έχουμε καν μια Εθνική Πινακοθήκη. Εκατοντάδες έργα βρίσκονται πρόχειρα τοποθετημένα εδώ κι εκεί σε διάφορα κρατικά ιδρύματα.

Όλα μπορούσαν να γεμίσουν όχι μια, μα πολλές Πινακοθήκες, όπου θα μπορούσε να μορφώσει ο καθένας αισθητικά τον εαυτό του. Κι αυτό δεν ισχύει μόνο για τον πολύ κόσμο. Η χρησιμότητά τους θα ήταν μεγάλη και για τους ίδιους τους καλλιτέχνες, που σήμερα δεν έχουν κανέναν τρόπο να παρακολουθήσουν την πρόσφατη ιστορία της τέχνης στον τόπο μας.

Μιλώντας για τον Εθνικό Χαρακτήρα στην Τέχνη ο καλλιτέχνης είπε: Βαθιά πιστεύω πως η εθνική ιδιομορφία στην τέχνη είναι πραγματικά σήμερα ένα απ' τα πιο ενδιαφέροντα σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Σήμερα που γίνεται τεράστια προσπάθεια για να προβληθεί η αφορημένη τέχνη σαν τέχνη διεθνιστική, κοσμοπολιτική, πρωτοποριακή κι επαναστατική, όπως οι εμπνευστές της θέλουν να την ονομάζουν, για να μπερδέψουν το ψέμα με την αλήθεια, το θέμα της εθνικής μορφής στην τέχνη υψώνεται μ' όλη του την οξύτητα. Όταν ένα έργο τέχνης είναι στο περιεχόμενό του αληθινά ρεαλιστικό, τότε είναι από μόνο του εθνικό και πρωτοποριακό. Όταν εκφράζει τον εθνικό χαρακτήρα του λαού, το χαρακτήρα της γης που το γέννησε, τις πίκρες και τις χαρές των ανθρώπων της γης αυτής, τότε το έργο έχει εθνική μορφή. Η μορφή βγαίνει από το περιεχόμενό του. Η παράδοση στην τέχνη του κάθε τόπου, μολονότι παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της, δεν είναι παρά στοιχείο βοηθητικό. Γιατί αν ο καλλιτέχνης δεν ζει έντονα τη ζωή του τόπου του, τα στοιχεία της παράδοσης μπαίνουν στο έργο του σαν τα φαντάσματα στους γκρεμισμένους πύργους. Η εικόνα που παρουσιάζει ο τόπος μας από την άποψη αυτή είναι χαρακτηριστική. Από τότε που γίναμε ελεύθερο κράτος ως τα σήμερα οι ξένες επιρροές έπνιξαν κάθε αλήθεια στην τέχνη μας. Οι απόπειρες που έκαναν νεότεροι γνωστοί καλλιτέχνες να δανειστούν στοιχεία από τη λαϊκή βυζαντινή και αρχαϊκή μας τέχνη δεν μπορούνε να πούμε πως πέτυχαν. Κι αυτό ακριβώς γιατί πήραν τα στοιχεία αυτά σαν έτοιμη μορφή, ενώ θα 'πρεπε να φτάσουν σ' αυτή απ' το δρόμο της σχέσης τους με τη ζωή του λαού μας. Κάτι τέτοιο δεν έχει ακόμα κατανοηθεί ολότελα. Για το ρεαλισμό και την αφορημένη τέχνη ο Σεμερτζίδης είπε: Οι κατήγοροι του ρεαλισμού πασχίζουν με πείσμα να μας πείσουν πως η ζωτικότητα του ρεαλισμού έχει εξαντληθεί πριν από καιρό, πως οι αρχές της ρεαλιστικής αισθητικής έχουν γίνει δόγμα που δεν ανταποκρίνεται

Ο Αρης Βελουχιώτης με τους Βάγια Σεμερτζίδη και Γιώργο Δημού. Μαζί τους ένα από τα παλικάρια του Άρη, ο Λέων.

πια στην υψηλή διανοητική στάθμη του σημερινού ανθρώπου, πως οι αρχές αυτές αλυσοδέκουν την ελεύθερη δημιουργία. Ταυτόχρονα αντιπαράτουν στο «δογματικό ρεαλισμό» την αφορημένη τέχνη και την ανακηρύσσουν σαν το αισθητικό άπαν της σημερινής γνώσης. Η αφορημένη τέχνη είναι δίχως αντικείμενο, ανεικονική. Δεν εκφράζει τίποτε, δεν αντανακλά μήτε πράγματα μήτε ιδέες, δεν παριστάνει τίποτε εκτός από τον ίδιο τον εαυτό της. Είναι η απόλυτη άρνηση στις μορφές της ζωής. Η ζωγραφική πρέπει να είναι χωρίς ματιέρα, γιατί η ματιέρα είναι ένα μηχανικό, νατουραλιστικό, βάρβαρο γνώρισμα της πογοιάς, χωρίς μαστοριά, γιατί ο ζωγράφος δεν πρέπει να επιτρέψει οτιδήποτε εξωτερικό στοιχείο να επηρεάσει το πινέλο του, χωρίς σχέδιο, γιατί μόνο οι κουτοί βλέπουν πρώτα το περίγραμμα κι ύστερα το ζωγραφίζουν, χωρίς σχήμα, γιατί το υπέροχο δεν είναι σχήμα, χωρίς σκοπό γιατί υπέροχο είναι ότι δεν έχει σκοπό, χωρίς χρώμα γιατί το χρώμα είναι γνώρισμα της εξωτερικής μορφής των πραγμάτων και δεν ανταποκρίνεται στην εσωτερική τους πραγματικότητα, χωρίς φως και σκιά γιατί το σούρουπο είναι η καλύτερη ώρα, χωρίς ορισμένο χώρο γιατί η ζωγραφική πρέπει να πηγαίνει πέρα από τα όρια του έργου, χωρίς χρόνο γιατί στην τέχνη δεν υπάρχει το περασμένο, το σημερινό και το μελλούμενο: Είναι αιώνια, χωρίς περιεχόμενο γιατί οι βαθιές σκέψεις και τα αισθήματα που εκφράζονται στην τέχνη δεν έχουν σχέση με τις φυσιολογικές αναλογίες, χωρίς κίνηση γιατί όλα είναι σε κίνηση, ενώ η τέχνη πρέπει να είναι σε ηρεμία, τέλος η ζωγραφική δεν πρέπει μήτε να ευχαριστεί μήτε να προξενεί θλίψη.

Οι αφηρημένοι διατείνονται πως ύστερα από πενήντα, εκατό χρόνια η τέχνη αυτή θ' αναγνωριστεί απ' όλους ενώ ο ρεαλισμός θα είναι στα σκουπίδια της ιστορίας. Είναι όμως φανερό πως σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί η μορφή αυτή της τέχνης μ' άλλες του παρελθόντος δηλαδή με μορφές που είχαν προκαλέσει στη γέννησή τους καταδικαστικές αντιδράσεις κι ύστερα αναγνωρίστηκαν. Κι αυτό γιατί το μέλλον δεν ανήκει σ' ανθρώπους που έχουν αρνηθεί τη ζωή σαν κάτι το μεγάλο και το ωραίο, όπως το αρνούνται οι αφηρημένοι.

Οι αφηρημένοι κι οι φορμαλιστές με τα ίδια τα κηρύγματά τους μας λένε πως η τέχνη τους δεν ανταποκρίνεται σε καμιά προοδευτική ιδέα. Πρωτοποριακή μπορούμε να ονομάσουμε μόνο εκείνη την τέχνη, που εκφράζει τις προοδευτικές ιδέες της εποχής της και μια και το περιεχόμενο καθορίζει τη μορφή, τότε και η μορφή είναι αυτόματα πρωτοποριακή και καινούργια, ώστε να είναι αδύνατο να χωρίσουμε τη μορφή απ' το περιεχόμενο όταν πρόκειται να κρίνουμε και προπαντός να τοποθετήσουμε ένα έργο στην εποχή του. Περιεχόμενο είναι η ίδια η ουσία της πρωτοποριακής ζωής της κάθε εποχής που, περνώντας μέσα από το πρίσμα της καλλιτεχνικής αφομοίωσης, γίνεται έργο τέχνης, μόνο το έργο που έχει τέτοιο περιεχόμενο μπορούμε να το ονομάσουμε ρεαλιστικό. Φυσικά καμιά σχέση δεν έχει ο ρεαλισμός με το νατουραλισμό, όπως σκόπιμα διαδίδουν οι πολέμιοί του. Οι νατουραλιστές πιστεύουν πως στο κάθε τους βήμα ανταμώνουν έτοιμες καλλιτεχνικές μορφές και πως είναι αρκετό να τις μεταφέρουν στο μουςαμά τους όπως τις βλέπουν κι έτσι ν' αναπηδήσει αυτόματα το έργο τέχνης.

Οι καλλιτέχνες ρεαλιστές και όχι οι παραστατικοί, που αποτελούν κι αυτοί μια άλλη μορφή του φορμαλισμού, είναι οργανικά δεμένοι με το λαό της χώρας τους κι εκφράζουν στα δημιουργήματά τους τις επιθυμίες τους για την αλήθεια της ζωής και υποτάσσουν όλο τον πλούτο των καλλιτεχνικών μέσων, κάθε δυνατότητα των χρωμάτων και των γραμμών, των ήχων και των σχημάτων στην αληθι-

νή έκφραση της αντικειμενικής πραγματικότητας. Γι' αυτό ακένωτη πηγή έμπνευσης στην καλλιτεχνική δημιουργία, με την πλατειά σημασία του όρου, είναι η πολύμορφη ζωή της φύσης και της ομάδας, δηλαδή όλη η ανθρώπινη ζωή. Η αφηρημένη τέχνη γι' αυτό είναι καταδικασμένη, όσο κι αν προσπαθούν οι απολογητές της να της εμψύσουν ζωή και να τη δέσουν με το μέλλον. Γιατί πηγαίνει ενάντια στη ζωή. Οι φορμαλιστές ισχυρίζονται πως την τέχνη τους τη διέπει ένας ειδικός νόμος κι αυτός, κατά τη γνώμη τους, είναι η «καθαρή φόρμα» που σε καμιά περίπτωση δεν είναι δεμένη με τις μορφές της ζωής και τους αντικειμενικούς της νόμους. Όμως αυτή η άποψη είναι καθαρά ιδεαλιστική. Ο ρεαλισμός αντίθετα κλείνει μέσα του τον ουμανισμό, την αγάπη στον άνθρωπο, βοηθώντας την ανθρωπότητα στο να διαδραματίσει την προοδευτική της αποστολή. Μόνο σε μια τέχνη τέτια μπορεί ν' ανήκει το μέλλον. Κι ο καλλιτέχνης έκλεισε την κουβέντα για την τέχνη μιλώντας λαϊκονικά κι απλά για το έργο του.

Στο έργο μου προσπαθώ να εκφράσω εκείνο που πιστεύω πως είναι ο ρόλος της τέχνης. Τι πιστεύω το έχουμε κιόλας πει. Όμως για να επιτελέσει κανείς μια τέτια επιδίωξη οι δυσκολίες είναι τεράστιες. Ο κίνδυνος είναι μην πέσεις στην ευκολία και την επιπόλαιη δουλιά. Για να μπορέσεις να πλησιάσει το βαθύτερο νόημα σ' ο,τι ζει και κινείται γύρω σου χρειάζεται επίμονη κι ασταμάτητη δουλιά. Για να συλλάβεις τη ζωή πρέπει να ζεις κοντά στους ανθρώπους της γης, της θάλασσας, του εργοστάσιου, εκεί που η αγωνία για τη ζωή φτάνει σε μιαν απίθανη τραγωδία. Υστερα έρχονται κι οι καθ' αυτό τεχνικές δυσκολίες. Το χρώμα, το σχήμα, οι γραμμές. Γιατί είναι φανερό πως με τα ίδια αυτά στοιχεία αποδίδουν το έργο τους και ο Μιχαήλ Αγγελος και ο Ρέμπραντ και ο Γκόγια κι ο Πικάσο, για ν' αναφέρουμε μερικά ονόματα απ' τις διάφορες εποχές, όπως κι οι σημερινοί αφηρημένοι. Ο καλλιτέχνης οφείλει να είναι πάνοπλος στα τεχνικά μέσα για να επιτύχει το ελάχιστο απ' αυτό που επιδιώκει.

ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η 26η Ολυμπιάδα Σκακιού

Η 26η Ολυμπιάδα σκακιού διεξήχθη από 18 Νοεμβρίου έως 5 Δεκεμβρίου στη Θεσσαλονίκη, υπήρξε δε ένα σημαντικό γεγονός για το παγκόσμιο, όσο και για το Ελληνικό σκάκι.

Η οργάνωση των αγώνων κυμάνθηκε σε πάρα πολύ ικανοποιητικά επίπεδα. Η αίθουσα ιδανικά διαρρυθμισμένη ανταποκρίθηκε απόλυτα στις απαιτήσεις τόσο των σκακιστών όσο και των θεατών με άμεσο αποτέλεσμα να παιχθεί σκάκι πολύ υψηλής ποιότητας. Βέβαια υπήρξαν μικροατέλειες όπως παραδείγματος χάριν η τοποθέτηση ατόμων άσχετων με το άθλημα στη μετακίνηση των κομματιών στις μεγάλες σκακιέρες τοίχου όπου αναπαρίσταντο οι σημαντικότερες παρτίδες της ημέρας, με συνέπεια την παρουσίαση μερικές φορές λανθασμένων κινήσεων. Όμως δεν έγιναν αυτές οι ατέλειες ιδιαίτερα αισθητές κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτέρως ο πρωταγωνιστικός ρόλος τον οποίο διεδραμάτισε από οργανωτικής πλευράς ο μηχανισμός που λέγεται «ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ» χωρίς τη βοήθεια του οποίου θα ήταν αδύνατον να φθάσουμε στο σημείο να μιλάμε για πρωτοφανή επιτυχία (οργανωτική) των αγώνων.

Όπως ίσως είναι γνωστό διεξήχθη ταυτόχρονα τόσο η ανδρική όσο και η γυναικεία Ολυμπιάδα σκακιού, είναι δε σημαντικό να τονισθεί η ραγδαία εξέλιξη και ποιοτική άνοδος του γυναικείου σκακιού τα τελευταία χρόνια σε τέτοιο μάλιστα σημείο που μερικές σκακίστριες να έχουν θέση στην ανδρική ομάδα της χώρας τους.

Η Ελλάδα σαν διοργανώτρια χώρα παρουσίασε δυο ομάδες τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες. Αυτό ήταν κάτι το πάρα πολύ θετικό δεδομένου ότι

όλο και περισσότεροι παίκτες μας αποκτούν την εμπειρία μεγάλων αγώνων.

Στους άνδρες η τελική βαθμολογία των 10 πρώτων χωρών ήταν η εξής:

1) Σοβιετική Ένωση βαθ. 41, 2) Αγγλία βαθ. 37, 3) Ηνωμένες Πολιτείες βαθ. 35, 4) Ουγγαρία 34 1/2, 5) Ρουμανία βαθ. 33, 6) Δυτ. Γερμανία βαθ. 32 1/2, 7) Γαλλία βαθ. 32 1/2, 8) Γιουγκοσλαβία βαθ. 32, 9) Βουλγαρία βαθ. 32 και 10) Ολλανδία βαθ. 32. Η πρώτη ελληνική ομάδα τερμάτισε 31η αφού συγκέντρωσε 30 βαθμούς και η δεύτερη 45η με σύνολο βαθμών 29.

Όπως γίνεται αντιληπτό από την παραπάνω βαθμολογία η παραμικρή απώλεια βαθμών προκαλεί μεγάλες μετακινήσεις προς τα κάτω όσο αφορά τη θέση της συγκεκριμένης ομάδας στο βαθμολογικό πίνακα.

Στις γυναίκες η τελική βαθμολογία των 6 πρώτων χωρών ήταν η εξής:

1) Σοβιετική Ένωση βαθ. 32 2) Βουλγαρία βαθ. 27 1/2 3) Ρουμανία βαθ. 27 4) Δυτ. Γερμανία βαθ. 26 5) Κίνα βαθ. 26 6) Ουγγαρία βαθ. 25.

Η πρώτη ελληνική ομάδα κατέλαβε με 21 βαθμούς την 27η θέση και η δεύτερη με 20,5 βαθμούς την 36η θέση.

Από αγωνιστικής πλευράς η Σοβιετική Ένωση επιβεβαίωσε πανηγυρικά την παγκόσμια κυριαρχία της στο σκάκι. Εχοντας πολύ μεγάλες ελλείψεις παρουσίασε στους άνδρες μια σχετικά νεανική μα πανίσχυρη ομάδα η οποία κατέλαβε με μεγάλη άνεση την πρώτη θέση.

Αν σκεφθούμε ότι δεν είχε στη διάθεσή της τους δυο καλύτερους παίκτες σήμερα στον κόσμο Ανατόλυ Κάρπωβ και Γκάρυ Κασπάροβ οι οποίοι αγωνιζόντουσαν (και εξακολουθούν να αγωνίζονται) στην Μόσχα για τον τίτλο του παγκόσμιου πρωταθλητή, τους πρώην παγκόσμιους πρωταθλητές Μπόρις Σπάσκυ

(αγωνίζεται πλέον με τα χρώματα της Γαλλίας) και Ζιγκράν Πετρόσιάν (πέθανε τον Αύγουστο) και τον αυτοεξόριστο στην Ελβετία μεγάλο διεθνή μαιτρ Βίκτωρα Κορτσόνι αντιλαμβανόμαστε εύκολα ότι παραμένει μια ανεξάντλητη πηγή ανάδειξης παικτών ανωτάτης κλάσεως.

Η βαθμολογική διαφορά από τη δεύτερη Αγγλία μπορούσε να ήταν μικρότερη σε καμιά όμως περίπτωση δεν θα ήταν δυνατόν να της αμφισβητηθούν τα πρωτεία. Ετσι διαψεύστηκαν πανηγυρικά αυτοί που υποστήριζαν ότι με τις προαναφερθείσες ελλείψεις η Σοβιετική Ένωση θα δυσκολευότανε πάρα πολύ. Προσωπικά μάλιστα πιστεύω ότι η πρώτη σκακιέρα των Σοβιετικών Αλεξάντερ Μπελιάσκιυ προσπαθώντας να αποδείξει ότι αντικαθιστά επάξια τους μεγάλους απόντες και παίζοντας με φοβερό πάθος και αγωνιστικότητα έφερε αποτελέσματα που σε καμιά περίπτωση δεν θα επέτυγχανε ο παγκόσμιος πρωταθλητής Κάρποβ.

Η κατάληψη της δεύτερης θέσης από την Αγγλία για πολλούς ήταν έκπληξη. Οχι όμως και γι' αυτούς που παρακολουθούν από κοντά τα σκακιστικά γεγονότα των τελευταίων χρόνων. Το φαινόμενο Αγγλία πρέπει να μελετηθεί ιδιαίτερα από αυτούς που κρατούν στα χέρια τους τις τύχες του ελληνικού σκακιού. Πριν 20 χρόνια το ελληνικό και το αγγλικό σκάκι βρισκόταναν περίπου στα ίδια επίπεδα. Από τότε μέχρι σήμερα οι μεν Αγγλοι έφθασαν στην κορυφή, οι δε Έλληνες εξακολουθούν να παραπαίουν στη μετριότητα. Τι συμβαίνει στ' αλήθεια;

Στην Αγγλία στήθηκε ένας ολόκληρος μηχανισμός προβολής και προώθησης του σκακιού στα σχολεία, στις λέσχες, στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο και στα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης (περιοδικά, εφημερίδες κλπ.), επίσης εξασφαλιστηκε πλήρως από οικονομικής απόψεως η ζωή των κορυφαίων σκακιστών οι οποίοι ασχολούνται επαγγελματικά πλέον με το άθλημα όπως

άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις αναπτυγμένες, σκακιστικά και γενικότερα αθλητικά, χώρες.

Στην τρίτη θέση βρέθηκαν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Από την ομάδα απουσίαζε ο καλύτερος παίκτης της Σεϊράβαν, όμως την ενίσχυσαν για πρώτη φορά οι δυο πρώην Σοβιετικοί σκακιστές, Τζίτζιχασβέλι και Αλμπουρτ. Σύμφωνα με την απόδοση των ομάδων δικαιούνται απόλυτα τη θέση αυτή οι Αμερικανοί, είναι δε οι μόνοι που νίκησαν τους Σοβιετικούς (σκορ 2 1/2-1 1/2). Το παιχνίδι ειδικά του μεγάλου διεθνούς μαιτρ Ρομάν Τζίτζιχασβίλι υπήρξε πραγματικά εκπληκτικό και τον ανάδειξε σαν μια από τις κορυφαίες μορφές των αγώνων.

Η τέταρτη θέση για την Ουγγαρία αποτέλεσε μεγάλη αποτυχία. Υπέστη μια απροσδόκητη συντριβή από την Σοβιετική Ένωση με το απίστευτο σκορ 4-0 η οποία ασφαλώς επέδρασε στο ηθικό των παικτών της.

Από τις άλλες ομάδες η Γιουγκοσλαβία, σκιά πια της μεγάλης ομάδας του παρελθόντος. Επίσης πολύ πεσμένη η Βουλγαρία, η Ολλανδία και η Τσεχοσλοβακία.

Πολλοί ισχυρίστηκαν ότι η βαθμολογική κατάταξη των ομάδων υπήρξε πλασματική λόγω του Ελβετικού συστήματος διεξαγωγής των αγώνων. Διαφωνώ ριζικά μαζί τους. Από την πρώτη δεκάδα κατά τη γνώμη μου μόνον η Δυτ. Γερμανία και η Γαλλία κατέλαβαν θέσεις ελαφρώς ανώτερες από τις πραγματικές τους δυνατότητες.

Στο προσεχές μέλλον δυο χώρες θα κάνουν αισθητή την παρουσία τους στο παγκόσμιο στερέωμα του σκακιού, η Κίνα των ατέλειωτων εκατομμυρίων και η Ισλανδία των μερικών χιλιάδων κατοίκων. Το σκάκι ασφαλώς ταιριάζει σε όλους.

Και τώρα λίγα λόγια για την ελληνική ομάδα. Οι φιλοδοξίες των υπευθύνων συνοψίζονταν στην κατάλληλη μιας θέσεως μεταξύ της 15ης και της 20ης.

Δυστυχώς οι προσδοκίες δεν δικαιώθηκαν η δε θέση την οποία τελικά καταλάβαμε δεν ήταν ούτε καλύτερη ούτε χειρότερη απ' ό,τι συνήθως πετυχαίνουμε χρόνια τώρα στις Ολυμπιάδες. Εχουμε αναμφισβήτητα προοδεύσει αρκετά. Όμως το ίδιο ή και περισσότερα έχουν προοδεύσει και οι άλλες χώρες, έτσι το χάσμα που μας χωρίζει από την κορυφή παραμένει το ίδιο. Πάντως θα μπορούσαμε να είχαμε καταλάβει μια καλύτερη θέση εάν 1) υπήρχε άξιος διάδοχος του βούλγαρου προπονητή Δρ. Μίνεεβ ο οποίος απεχώρησε ξαφνικά και αδικαιολόγητα (για όσους ξέρουν πρόσωπα και πράγματα αναμενόνταν κάτι τέτοιο) 2) δεν σημειωνόντουσαν τραγικά τεχνικά σφάλματα από τους αρχηγούς και τους αναλυτές των ομάδων μας οι περισσότεροι των οποίων αποδείχθηκαν ανεπαρκέστατοι για τέτοιου είδους καθήκοντα 3) υπήρχε περισσότερο ομαδικό πνεύμα ανάμεσα στους παίκτες (το αιώνιο πρόβλημα των κάθε είδους ελληνικών ομάδων) και 4) δεν καταρτιζότανε η πρώτη ανδρική ομάδα κατά ένα τελείως απαράδεκτο τρόπο, όπου βρέθηκε στην ουσία να αγωνίζεται με ένα παίκτη λιγότερο αφού μέλος της το οποίο είχε να αγωνισθεί σε επίσημους αγώνες τρία ολόκληρα χρόνια επιστρατεύθηκε την τελευταία στιγμή και η οποιαδήποτε προσφορά του διήρκεσε μόνο μια βδομάδα γιατί λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων δεν μπορούσε να μείνει περισσότερο στη Θεσσαλονίκη. Κωμικοτραγική περίπτωση τσαπατσουλιάς και προχειρότητας στην οποία βέβαια μας έχουν συνηθίσει οι υπεύθυνοι κάθε είδους αθλημάτων στην Ελλάδα. Εδώ θα πρέπει να σημειώσω την εξαιρετική εμφάνιση του Βασίλη Κοτρωνιά στη δεύτερη σκακιέρα της ομάδας μας ο οποίος είναι και συνάδελφός μας (εργάζεται στο κεντρικό κατάστημα της ΕΤΕ).

Όμως ως μην γκρινιάζουμε συνέχεια. Η απόφαση της Διεθνούς Σκακιστικής Ομοσπονδίας να τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια οι Ολυμπιακοί αγώνες στην Ελλάδα (ανεξάρτητα από τους λόγους που την επέβαλαν) ήταν μια μεγάλη και ιστορική επιτυχία για την Ελληνική Σκακιστική Ομοσπονδία. Με αυτό το τεράστιο σημασίας βήμα, το υπέροχο άθλημα που λέγεται σκάκι και που από πολλούς θεωρείται επιστήμη και τέχνη ελπίζει να κερδίσει καινούργιους φίλους στη χώρα μας. Αν μη τι άλλο η ελληνική τηλεόραση μετά τέσσερα χρόνια θα ξανασχοληθεί μαζί του. Κάτι είναι και αυτό!

Θα κλείσω με τρεις συγκλονιστικές παρτίδες που θεωρήθηκαν από τις κορυφαίες στιγμές των αγώνων:

Μπελιάσβου (Σοβ. Ενωση) - Μάιλς (Αγγλία), Μπένκο Γκαμπι. 1.δ4, ιζ2. γ4, γ5 3. δ5, β5 4. γαβ, α6 5. ε3, Αβ7 6. ιγ3, Βα5 7. Αδ2, αχβ 8. Αχβ, Ββ6 9. Ββ3, ε6 10. τ4, Ιξε 11. Ιχ1, Αχδ12. Βδ3, ζ5 13. Ιη3, Αχη 14. α4, Ββ7 15. ζ3, Ατ7 16. Ιν1 - Ε2, ΑχΠ 17. ΙχΑ, 0-0 18. 0-0-0, Αζ6 19. Αγ3, δ5 20. Ιζ4, ΑχΑ 21. ΒχΑ, Πζ6 22. Ιη3, Ια6 23. Ιηδ5, Πζ7 24. Ιχε, Ιγ7 25. Ιχι, Βχ1 26. Βδ2, ζ4 27. Βχδ, Παζ8 28. Βε6, Ρθ8 29.

Πδ7, ΠχΠ 30. ΑχΠ, Βδ8 31. α5, Βη5 32. Βη4, ΒχΒ 33. ΑχΒ, η6 34. Αδ7, Πα8 35. Ιχζ, Πχα 36. Ργ2, Ρη7 37. Αε6, Ρζ6 38. Αη8, Πα8 39. Αγ4, Ρε5 40. Ιε6, Ρδ6 41. Ιη5, Ρε5 42. Αδ3, Πα7 43. Αε4, Ρδ4 44. Ιε6, Ργ4 45. θ4, Πα1 46. Αδ3, Ρβ4 47. Ιη5, Πθ1 48. Ιχθ, Πχθ 49. ιζ6, Πθ2 50. Ργ1, Ρβ3 51. Πθ1 52. Ρδ2, γ4 53. Αε2, Πβ1 59. Αδ1, Ρχβ 55. Ιγ3, Πα1 51. Αγ2, Πζ1 57. Ιδ1, Ρα3 58. Ρε2, Πθ1, 52. Αχη, Πη2 60. Ρε3, Ρβ4 61. Ρζ4, γ3 62. Ιε3, Ρβ3 63. Ρδ3, Ρβ2, 64. Ρε4, Ργ1 65. ζ4, Πθ8 66. Αβ5, Πβ8 67. Αδ3, Ρδ2 68. Ιγ4, Ρδ1 69. Ρζ3, Πθ8 70. Αε4, Ρε1 71. Ια3, Ρδ1 72. ζ5, Πθ7 73. Ρζ4, Πζ7 74. Ρε5, Πε7 75. Ρδ4, Ρε2 76. ζ6, Πγ7 77. Ρε5, Ρε3 78. Ιγ2, Ρδ2 79. Ρζ5, Πγ5 80. Ρζ4, Πγ8 81. Ρη5, Πη8 82. Ρζ5, Πζ8 83. Ρη6, Πη8 84. Ρζ7, Πη4 85. Αθ7, Πθ4 86. Αη6, Πη4 87. Ια3, Ργ1 88. Ρη7, Ρβ2 89. ζ7, Πζ4 90. Ιγ2, Πχζ 91. ΡχΠ και τα μαύρα εγκαταλείπουν.

Τσιτζιασβίλι (ΗΠΑ) - Μπελιάσβου (Σοβ. Ενωση) Ρετ1 1. Ιζ3, δ5 2. γ4, ε6 3. β3, Ιζ6 4. Αβ2, Αε7 5. ε3, 0-0 6. Αε2, γ5 7. 0-0, Ιγ6 8. γχδ, Ιχδ 9. α3, βγ7 10. Ιγ3, Ιχ1 11. Αχ1, ε5 12. Αβ1, α3 13. Βε4, Αζ6 14. θ4, η6 15. Ιη5, θ6 16. Βζ3, Αχ1 17. θχΑ, 0-0 18. βζ6, Βδ8 19. Αχε, ΙχΑ 20. Βχι, β6 21. Αγ4, Πε8 22. Βγ3, Αε6 23. ζ4, η4 24. η3, Πα7 25. Πζ2, ζ5 26. Πθ2, Πθ7 27. ΠχΠ, ΡχΠ 28. Ρζ2, Βα8. 29. Βχε 30. Πα1, ΒχΠ 31. ΡχΒ, ΑχΑ 32. Ρδ1, Αε2 33. Ργ2, Πε6 34. δ4, γχδ 35. Βχδ, Πγ6 36. Ρδ2, Αζ3 37. Βδ7, Ρη8 38. Βε8, Πη7 39. Βε7, Ρη8 40. Ρε3, Αδ5, 41. Ρδ4, Αζ3 42. Ρε5, Αε4 43. β4, αχβ 44. αχβ, β5 45. Βε8, Ρη7 46. Βε7, Ρη8 47. Βα7, Ρζ8 48. Ββ8, Ρε7 49. Ββ7, Ρδ8 50. Βχβ, Ρδ7 51. Ββ7, Πγ7 52. Βα6, Πγ6 53. Βα4, Ρη8 54. β5, Πβ6 55. Ρδ4, Πδ6, 51. Ργ5 Πδ 57. Ρβ6, Πδ6 58. Ρα5, Αβ7 59. Βγ4, Ρβ8 60. Βζ7, Αγ8 61. Βε7, Πδ7, 62. Βε8, Πα7 63. Ρβ4, Πβ7 64. Βχη, Αδ7 65. δδ6, Ρα7 66. Βε5, Ρα8 67. Ργ4, Ρα7 68. Ργ3, Ρα8 69. Ρβ4, Αγ8 70. Βθ8, Ρβ8 71. Βε5, Ρα8 72. Ργ5, Ρα7 74. Ρδ6, Ρα8 74 Βε8, Ρβ8 75. Βγ6, Πα7 76. β6, Πβ7 77. Ρε5, Πθ7 78. Βγ5, Πδ7 79. Πζ6, Πθ7 80. Ρη6, Πδ7 81. Ρθ5, Πθ7 82. Ρη6, Πδ7 83. Ρθ6, Ρβ6, Ρβ7 84. Ρθ5, Πθ7 85. Ρη6, Πδ7 86. Ρθ6, Ρβ8 87. Βχζ, Πδ6 88. Βη6, Πχβ 89. ΡχΠ Αβ7 90. ζ5, Αε4 91. Ρη5, Ργ8 92. ζ6, Ρδ7 93. Ρθ6 και τα μαύρα εγκαταλείπουν.

Λιουμπόγεβιτς (Γιουγκοσλαβία) - Μπελιάσβου (Σοβ. Ενωση). Γαλλική. 1. ε4, ε6 2. δ4, δ5 3. Ιγ3, Αβ4 4. ε5, γ5 5. α3, Αχ1 6. βχΑ, Ιε7 7. Βη4, βγ7 8. Βχη, Πη8 9. Βχθ, γχδ 10. Ιε2, Ιβγ6 11. ζ4, dxc 12. θ4, Αδ7 13. Πθ3, 0-0-0 14. Πχη, Ιζ5 15. Βθ5, δ4 16. Πδ3, Ιγε7 17. Αβ2, Ιδ5 18. Πγ1 Αγ6 19. η3, Πθ8 20 Βη4, βα5 21. Ρζ2, Ιδε3 22. Βθ3, Βδ5 23. Ιχδ, Ιχ1 24. Ρχ1, βζ3 25. Ρδ2, Βζ2 26. Ργ3, Πδ5 27. Πχ1, ΠχΠ 28. Αδ3, Πδδ8 29. θ5, Πδδ5 30. α4, Πγ5 31. Ρβ3, Αδ5 32. Ρα3, ΠχΑ 33. γχΠ, ΡχΠ και τα λευκά εγκαταλείπουν. Η διαλυση τους είναι πλήρης.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΟΝΤΑΡΙΝΗΣ

Τάκη Μανωλόπουλου:

Η ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΦΩΤΗ ΤΟΥ ΣΙΔΕΡΑ

Τώρα που το μαχαίρι άγγιξε το κόκκαλο, τώρα που οι μπουλντόζες στάσανε με κείνο το χαρακτηριστικό θόρυβο που κάνουν οι ερπύστριες τους όταν λένε: «τέρμα εσύ, τέρμα εσύ», κατάλαβε η αυλή του Φώτη του Σιδερά, ότι έπρεπε από χρόνια να είχε συμμαζέψει τις αναμνήσεις της και να τις πει σε κάποιον, ας ήταν και περαστικός. Τώρα που άρχισε να τρέμει συθέμελα ο τοίχος που την προστάτευε, τώρα κατάλαβε ότι όλα θάβγαιναν στη φόρα. Τώρα όλοι θάβλεπαν αυτό που έκρυβε ζηλότυπα τόσα και τόσα χρόνια.

Την κατάντια.

Ούτε μια γλάστρα δεν είχε απομείνει πια για να την συνδράμει. Μια γλάστρα από τις εκατό, που η Φωτεινή η γυναικά του Φώτη του Σιδερά, με πέντε παιδιά και το έκτο στην κοιλιά πότιζε με το μεγάλο ποτιστήρι πρωί, βράδυ.

Ασε που ήταν χαρά ζωής όλα τα παιδόσκυλα, (γιατί περάσανε σκυλιά και σκυλιά από κει μέσα), να κυλιούνται στις πλάκες της, τις μεγάλες άσπρες και κόκκινες πλάκες της, που δεν ξεχώριζες πια ποιες ήταν οι πιο χαρούμενες φωνές, των παιδιών ή των σκυλιών.

Οι εκατό γλάστρες άνθιζαν και λουλουδιζαν και γινόταν ένας αγώνας για το ποιο λουλουδί θ' ανθίσει πρώτο για να πάρει τα συχαρίκια από τη νοικοκυρά.

Η αυλή θυμάται και θα μπορούσε να το έχει πει και στο μανάβη το Μάνθο και στον ταχυδρόμο το Βύρωνα πως τις νύχτες του καλοκαιριού, που όλοι κοιμόντουσαν στην αγκαλιά της, άκουγε το φούλι να κοντανασαίνει για να είναι έτοιμο το πρωί και ήξερε πως ο ιβίσκος είχε μια κυλίδα αίμα στο λουλουδί του από την ίδια προσπάθεια, αλλά που δεν πολυφαινόταν πάνω στο κόκκινο χρώμα.

Οσο ζούσε ο Φώτης κι η Φωτεινή (λες να τους ταίριαζε η μοίρα με τέτοια ονόματα:) οως και χαρά και τραγούδι στην αυλή.

Ακόμα και στις σκοτεινές μέρες του χειμώνα και τις πιο σκοτεινές νύχτες κάθονταν και αφουγκραζόταν τη «ζωντανή» ζωή μες απ' το σπίτι.

Τα χρόνια πέρασαν. Ο Φώτης κι η Φωτεινή έφυγαν, τα παιδιά σκόρπισαν κι εκείνη ρήμαξε.

Να 'χε απομείνει έστω και μια μικρή γλάστρα καλά θα 'ταν ακόμα.

Ας είχε μέσα στην κοιλιά της και το πιο ασήμαντο και ταπεινό λουλουδί.

Καλόδεχτη λοιπόν, από μια μεριά η μπουλντόζα.

Μόνο που δεν πρόλαβε, αυτό την πειράζει, να πει κάτι στο Μάνθο ή στο Βύρωνα, ακόμα και σε κάποιο περαστικό.

Ο ΤΡΑΚΑΔΟΡΟΣ

Εχωσε το κεφάλι του στη μισάνοιχτη πόρτα.

«Καλημέρα» είπε. Δεν πρόλαβε να κρύψω το πακέτο με τα τσιγάρα μου. Ανοιξε περισσότερο την πόρτα και γλίστρησε μέσα στο γραφείο μου.

Απλωσε το χέρι, πήρε το πακέτο, τράβηξε ένα τσιγάρο, τ' άναψε και ρουφώντας τον καπνό με ηδονή είπε «Τέλος πάντων καλύτερα τσιγάρα από τούτα δω δεν υπάρχουνε».

Είμαι συντηρητικός καπνιστής, αλλά η μόνη πολυτέλεια που προσφέρω στον εαυτό μου είναι αυτά τα πανάκριβα τσιγάρα που τα προμηθεύομαι, φιλώντας κατουρημένες ποδιές, που λένε.

Μέχρι που έφτασα στο σημείο να χαμογελώ γλυκά, σ' εκείνο το όρθιο γουρούνι που έχει το περίπτερο στη γωνιά του δρόμου.

Τον πρόσβαλα πολλές φορές τον τρακαδόρο συνάδελφο, αλλά φωνή βοώντος εν τη ερήμω.

Μια φορά που θα πρέπει να θυμωσε, γιατί κι εγώ από το θυμό μου δεν κράτησα ούτε τα προσχήματα, έστειλε τον κλητήρα του να πάρει τσιγάρο για λογαριασμό του.

Αυτό ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι.

Πρωί, πρωί πήγα στο μαγαζάκι που πουλάει τα τρυκ.

Αγόρασα εκείνο το τσιγάρο που σαν το ανάψεις γίνεται μια μικρή έκρηξη, μ' ένα ξυραφάκι έκοψα με τέχνη το τσιγαρόχαρτο από ένα τσιγάρο μου και με άλλη τόση τέχνη το τύλιξα γύρω από το τσιγάρο-δυναμίτη.

Χαιρέκακα περίμενα την είσοδο του τρακαδόρου φίλου μας στο γραφείο.

Το πακέτο σε εμφανή θέση πάνω στο γραφείο μου, μ' ένα τσιγάρο μόνο μέσα, που εξείχε επιδεικτικά.

Ο τύπος μπήκε. Απλωσε το χέρι, πήρε το πακέτο, τράβηξε το τσιγάρο και είπε: «εσύ όλο και θάχεις καινούργιο πακέτο στο συρτάρι σου».

Αν ήξερα πως πάσχει από την καρδιά του δεν θα το έκανα ποτέ. Μετά την έκρηξη έπαθε καρδιακή κρίση.

Αλλά ουδέν κακό αμιγές καλού.

Ο γιατρός του έθεσε το ερώτημα τσιγάρο ή ζωή.

Ο φίλος μας συνετά φερόμενος προτίμησε τη ζωή.

Από κείνη τη μέρα αφήνω άφοβα το πακέτο μου πάνω στο γραφείο κι εξακολουθώ να χαμογελώ γλυκά σ' εκείνο το γουρούνι τον περιπεριούχο.

ΚΙΤΣ

Μια περιήγηση στη νεοελληνική κακογουστιά

Πρωί. Κόσμος κυκλοοοορεί, συνωστιίζεται στα αστικά μέσα κυκλοοορίας, νέος. Αδιασπορία. Μια καθημερινή εικόνα που παρουσιάζεται στα αγουροξυπνημένα μάτια μας χρόνια τώρα.

Δίπλα σε όλον αυτό το συρφετό εμφανίζεται το οαινόμενο του «κιτς». Ενα οαινόμενο διόλου αισθητικό που μας έχει οδηγήσει μια γενικότερη δυσσπορία για την ποιότητα της ίδιας μας της ζωής. Μιας ζωής που δεν έχει συγκεκριμένο πρόσωπο εδώ πια στην Ελλάδα. Ο,τι μας συνδέει με την παράδοση έχει διαρραγεί. Ο,τι μας επαναοέρει έχει συχνά τα γνωρίσματα του «κιτς».

Ποια όμως είναι η έννοια της λέξης κιτς. Κατ' αρχήν στο ελληνικό λεξιλόγιο κι αν ανατρέξεις θα δεις πως τέτια λέξη δεν αναοέρεται μέσα. Απλά αυτή η λέξη στα γερμανικά είναι παράγωγος μιας ιδιοματικής οράσης, κίτσεν που σημαίνει «πασαλείβω». Στην τέχνη τώρα το επίθετο «κιτς» χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου. Αν ρίξουμε μια ματιά γύρω μας θα δούμε πως το θέαμα που παρουσιάζεται είναι πράγματι κιτς. Το κιτς αλλάζει προσωποεία, συμμετέχει σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και διαβρώνει συμπεριφορές, θεσμούς, ιδεολογίες λογίων, λογίων. Ξέρει να κρύβεται, ξεγελά με το άλλοθι της αθωότητας του αυθορμητισμού και της αναζητήσης. Το κιτς είναι μια αισθητική ιδεολογία ας μου επιτραπεί η έκφραση «οίρδην-μίγδην». Δεν υπάρχει πτυχή και όψη της ζωής μας που να μην επηρεάζεται απ' το κιτς.

Το κιτς έχει απλωθεί παντού, στο λόγο, στο θέαμα, στην πολιτική, την αρχιτεκτονική, τη διακόσμηση, την τηλεόραση, το σινεμά, υπάρχει στις στάσεις και τις καθημερινές χειρονομίες μας, έχει αποτυπωθεί στο ύοος και το ήθος της ζωής μας. Ετσι βλέπουμε στις εσημερίδες, τα περιοδικά να διαφημίζονται ένα σωρό κιτσοδιαφημίσεις για επίγειους παράδεισους, εξωτικούς μπουοέδες, θελκτικές υπάρξεις με πολύ κιτς μαλλιά κλπ. η διαφήμιση προάγει πολύ το κιτς, καθώς αναμινύει τα πιο ετερόκλητα θέματα και μηνύματα. Πολλές οορές και μεις οι ίδιοι συλλαμβάνουμε τον εαυτό μας να επαναλαμβάνει μηνύματα από διαφημίσεις — κιτσοδιαφημίσεις που μας έκαναν κάποια σοβαρή εντύπωση.

Οι γιγαντοδιαφημίσεις αγνοούν πολλές φορές την

κλίμακα του χώρου και καταστρέφουν το περιβάλλον. Ο τουρισμός με τη συστηματική εκποίηση συμβόλων και την προώθηση λογίων-λογίων σουβενίρης συντελεί στην εμπορευματοποίηση του κιτς.

Το κιτς βλάστησε κι άνθησε σε πολλούς τόπους και σε όλες τις εποχές. Η σημαντικότερη περίοδος άνθησης ήταν σε εποχές οασισμού και δικτατορίας (Μεταξά - χούντα 1967). Ετσι οι φίλοι του περιοδικού «ΑΝΤΙ» έστησαν την έκθεση για το κιτς για λίγες μόνο μέρες στην πρωτεύουσα του κιτς την κιτσοπρωτεύουσα Αθήνα. Συγκέντρωσε και έφερε πολύ κόσμο στις αίθουσές της όπου αναπτύχθηκε ένας πολύ σοβαρός προβληματισμός με την παράλληλη προβολή εγχρώμων σλάιτς, ταινιών που αντιπροσωπούν την κιτσοαντίληψη στην έβδομη τέχνη, καθώς και την παρουσίαση ενός πολυθεάματος από μια πρόσφατη φωτογραφική δουλιά μερικών πολύ καλών φωτογράφων του είδους που προσπάθησαν να μεταφέρουν σε όλη του την έκταση τον κακόγουστο Έλληνα. Αναπτύχθηκε διάλογος σε θέματα σχέσης κιτς με την τέχνη, κιτς και πολιτική, κιτς και αρχιτεκτονική διακόσμηση, κιτς και τουρισμός, κιτς και εμπορευματοποιημένη κοινωνία θεάματος, με τη συμμετοχή συνηγόρων του διαβόλου όπως Μ. Παπαγιαννάκης, Δημ. Ραυτόπουλος, Χρόνης Μπότσογλου, Βλάσης Κανιάρης, Ντίνο Παπαϊωάννου, Χρ. Γιανναράς, Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Πέτρος Μαρτινίδης κλπ.

Νομίζουμε πως θα πρέπει σε κάποια φάση να τοποθετηθούμε υπεύθυνα, έχοντας κατά νου πως το κιτς εγκατοικεί και στις «οδικές» μας πρακτικές και πως η κατάδειξη του έχει νόημα.

Πιστεύω ειλικρινά πως μπορούμε ο κάθε ένας από μας να κάνει τη ζωή του καλύτερη με λιγότερα κιτς...

Ανδρέας Κ. Οικονόμου

Αυτοκριτικό σημείωμα

Στα προηγούμενα τεύχη της «Πολιτιστικής» 10/11, που ήταν αφιερωμένα στην έκθεση φωτογραφίας, ο δαίμων του τυπογραφείου, όπως συνηθίζεται να λέγεται, έκανε πάλι το θαύμα του.

Ετσι:

- 1) Εγινε λάθος στα ονόματα των παρακάτω φωτογραφιών:

«Επιστροφή από το μόχθο» ανήκει στον Τένη Παναγιωτίδη και το «Το πορτραίτο του Καρβουνιάρη» ανήκει στην Ευγενία Παπαδημητρίου

- 2) Σε πολλά τεύχη η φωτογραφία που είναι **απέναντι** από αυτή του **Γιάννη Κουσογιαννάκη** δεν υπάρχει όνομα και τίτλος

Ανήκει στον Κώστα Κρεμμύδα και είναι άτιτλο

Η καθυστέρηση στην έκδοση αυτού του τεύχους της «Πολιτιστικής» που ήταν ουσιαστικά έτοιμο από το Πάσχα οφείλεται στις εκλογές του ΣΥΕΤΕ που μεσολάβησαν.

Στήλη για ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γράμμα από τα Χανιά

Συναδέλφои,

Με μεγάλο ενδιαφέρον σας γνωρίζω ότι μελέτησα κάθε σελίδα της Πολιτιστικής. Μου προξένησε εντύπωση μεγάλη η ποιότητα και ποσότητα εργασίας που περιέχει το τεύχος που κυκλοφόρησε και που, κατά τη γνώμη μου, το κάνει ανταγωνιστικό και συγκρίσιμο με όλα τα περιοδικά ποιότητας που κυκλοφορούν. Όλα τα θέματά του αξιόλογα, ενδιαφέροντα, πρωτοπορικά σε παρουσίαση και επεξεργασία από τους συναδέλφους που τα παρουσιάζουν. Ο διάλογος μεταξύ διαφόρων απόψεων δίνει τη ζωντάνια της προσωπικής επαφής και επιχειρηματολογίας και σε όλους τους αναγνώστες δημιουργεί την αίσθηση της άμεσης και ζωντανής επικοινωνίας. Επίσης η ποικιλία των θεμάτων καλύπτει όλα τα ενδιαφέροντα και από τη θέση του δημιουργού - συγγραφέα και από τη θέση του δέκτη-αναγνώστη-μελετητή. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται τεκμηριωμένα με επιχειρήματα, κείμενα ανέκδοτα, φωτογραφίες φροντισμένες - ντοκουμέντα, δίνουν την απαιτούμενη ποιότητα δουριάς που αποδειχνει τη σοβαρότητα και υπευθυνότητα όλων εσάς που μοχθήσατε για την παρουσίαση του περιοδικού.

Θα μου συγχωρέσετε συναδέλφои τη θέση μου, να μην θεωρήσω τον εαυτό μου αρμόδιο να κρίνω παραπάνω τη δουλιά σας απ' ό,τι παραπάνω σας εξέθεσα, γιατί νιώθω σε μειονεκτική θέση μη έχον-

τας προσφέρει τίποτε σε όλη αυτή την υπέροχη δημιουργία σας.

Συναδελφικά

Γιώργος Τσαουσάκος

Χανιά

Οκτώβρης '84

«Πολιτιστική» - έκδοση του ΣΥΕΤΕ

Ξαφνιαστήκαμε όταν στα γραφεία ΣΥΕΤΕ είδαμε το νέο τεύχος της «Πολιτιστικής», του εξαιρετικού περιοδικού που κυκλοφόρησε ο σύλλογος πριν 3 χρόνια και που τόσο απότομα διακόπηκε η έκδοσή του. Κι ήταν τόσο ζωντανή, τόσο έντονη η παρουσία του. Κι ήταν τόσο αισθητή η διακοπή της έκδοσής του...

Γιατί είναι ένα περιοδικό που τιμά όσους δουλεύουν γι' αυτό. Κι αυτό αποδειχνεται από την ύλη του, που περιλαμβάνει, επικαιρότητα, λογοτεχνία, (δοκίμιο - ποίηση - πεζό, παρουσίαση βιβλίου και δίσκου, θέατρο, κινηματογράφο, φωτογραφία, αθλητισμό, λαϊκή παράδοση κ.ά., ενώ παράλληλα παρουσιάζει όλη τη συλλογική δραστηριότητα στον πολιτιστικό τομέα.

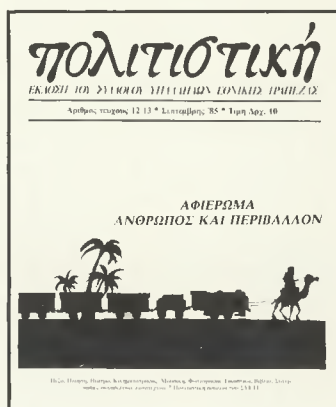
Τούτο το φύλλο - το 7ο - εκτός από τα παραπάνω περιλαμβάνει ειδικό αφιέρωμα στην αντιπολεμική λογοτεχνία.

Επαναλαμβάνομε τη χαρά μας για την επανέκδοση της Πολιτιστικής που μπορεί και πρέπει να γίνει το φυτώριο απ' όπου θα ξεπηδήσουν πλούσια καλλιτεχνικά ταλέντα, που αναμφισβήτητα υπάρχουν στο χώρο της Εθνικής.

(Τραπεζικό Βήμα - Σεπτέμβρης 1984)

1

Το οπισθόφυλλο είναι φωτογραφία της Μάγδας Βάρθη. Το μεγαλύτερο μέρος από το υπόλοιπο φωτογραφικό υλικό ανήκει στο Θόδωρο Τζανετάκο.

Επικοινωνήστε μαζί μας στα
τηλέφωνα του Συλλόγου, 3211617-
3247761, στείλτε μας τη δουλειά
σας ταχυδρομικά, ή ελάτε στα
γραφεία μας, Σοφοκλέους 15 και
Αιόλου (3ος όροφος).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

